

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
GMINY DRAWSKO POMORSKIE**

-CZĘŚĆ OPISOWA-

**ZAŁĄCZNIK NR 2
DO UCHWAŁY NR LI/364/2017 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM
z dnia 30 listopada 2017 r.**

Drawsko Pomorskie, 2017 r.

Kierownik zespołu projektowego
mgr inż. arch. Piotr Kozłowski upr. urb. 1485/96
nr wpisu ZOIU Z-292

Główny projektant
mgr Ryszard Kajetańczyk

przy współpracy:
mgr inż. Urszula Arciuszkiewicz
mgr inż. Artur Fojud
mgr inż. arch. Victor Curanow
Ewelina Kozaczuk

Opracowanie: INVEST PLAN Sp. z o.o. Poznań – Czaplinek

Zespół autorski zmiany studium
główny projektant: mgr inż. Karol Jaworski

Spis treści

CZEŚĆ I – WPROWADZENIE.....	6
1. Przedmiot i cel opracowania.....	6
2. Zagadnienia zawarte w studium, forma opracowania	7
3. Tok formalno – prawny opracowania.....	9
4. Podstawowe dane o mieście i gminie	9
CZEŚĆ II – UWARUNKOWANIA ROZWOJU	10
1. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy w regionie	10
1.1. Położenie i pozycja gminy w regionie.....	10
1.2. System powiązań zewnętrznych.....	10
2. Uwarunkowania geograficzno – przyrodnicze.....	10
2.1. Fizjografia obszaru gminy	10
2.2. Geomorfologia i geologia.....	11
2.2.1. Kopaliny	12
2.3. Formy krajobrazowe.....	14
2.4. Gleby	16
2.5. Hydrografia.....	16
2.5.1. Sieć rzeczna	17
2.5.2. Jeziora.....	21
2.5.3. Wody podziemne	25
2.6. Klimat	26
2.7. Struktura użytkowania gruntów	27
2.8. Szata roślinna.....	28
2.8.1. Naturalna roślinność potencjalna.....	28
2.8.2. Roślinność rzeczywista – typy zbiorowisk roślinnych.....	29
2.8.3. Flora gminy	38
2.8.3.1. Gatunki chronione	39
2.8.3.2. Gatunki rzadkie i ginące w skali regionalnej i lokalnej.....	41
2.8.3.3. Gatunki wymarłe	43
2.8.3.4. Fragmenty cennych starodrzewi - parki, cmentarze i inne obiekty	43
2.9. Fauna	47
2.9.1. Ogólna charakterystyka faunistyczna	47
2.9.2. Charakterystyka wybranych grup fauny.....	47
2.9.2.1. Bezkręgowce	48
2.9.2.2. Kręgowce.....	50
2.9.2.3. Zwierzyna łowna	53
2.10. Istniejące chronione obszary i obiekty gminy Drawsko Pomorskie	54
2.10.1. Istniejące obszary i obiekty chronione	54
2.10.2. Obszary i obiekty przewidziane do ochrony	57
2.11. Lasy ochronne	70
2.12. Ekologiczny System Sieci Obszarów Chronionych (ESOCh) proponowany dla gminy Drawsko Pomorskie	71
2.12.1. Strefy węzłowe	72
2.12.2. Korytarze ekologiczne.....	73
2.13. Obszary Natura 2000.....	74
3. Historyczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju przestrzennego	77
3.1. Krótki rys historyczny	77
3.2. Charakterystyka przestrzenna i noty historyczne wybranych wsi.....	83
3.3. Obiekty i obszary chronione.....	97
3.3.1. Wykaz obiektów i obszarów chronionych w mieście Drawsko Pomorskie.....	97
3.3.2. Wykaz obiektów i obszarów chronionych na terenie gminy Drawsko Pomorskie	103
3.3.3. Wykaz cmentarzy o walorach zabytkowych	119
3.4. Struktura przestrzenna gminy, sieć osadnicza, walory krajobrazu kulturowego	120
4. Demografia	122
4.1. Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego	126
4.2. Jakość życia mieszkańców	127
4.3. Rynek pracy.....	129
4.4. Mieszkalnictwo.....	132
4.5. Usługi	132
4.6. Możliwość finansowania przez gminę wykonywania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służącej realizacji zadań własnych gminy.	134
4.7. Maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę oraz bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	136
5. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa.....	140
6. Turystyka, rekreacja, wypoczynek	143
6.1. Wprowadzenie	143
6.2. Charakterystyka gminy Drawsko Pomorskie pod względem turystycznym	146
6.2.1. Atrakcyjność turystyczna	147
6.2.2. Infrastruktura turystyczna i paraturystyczna	153

6.2.2.1. Dostępność komunikacyjna	153
6.2.2.2. Baza gastronomiczna	154
6.2.2.3. Baza towarzysząca	155
6.2.2.4. Infrastruktura rekreacyjna i turystyczna	155
6.2.2.5. Imprezy turystyczne i rekreacyjne	157
6.3. Ruch turystyczny	158
7. Uwarunkowania rozwoju systemów technicznych	163
7.1. Transport i komunikacja	163
7.1.1. Drogi	163
7.1.2. Komunikacja kolejowa	165
7.1.3. Komunikacja autobusowa	165
7.1.4. Wnioski	165
7.2. Infrastruktura techniczna	166
7.2.1. Woda	166
7.2.2. Kanalizacja	166
7.2.3. Energia elektryczna	166
7.2.4. Gaz	167
7.2.5. Ciepło	168
7.2.6. Telekomunikacja	169
7.2.7. Gospodarka odpadami	169
7.2.8. Cementnictwo	169
8. Determinanty rozwoju miasta i gminy	169
CZĘŚĆ II A - UWARUNKOWANIA NA OBSZARZE ZMIANY STUDIUM OPRACOWANEJ NA PODSTAWIE UCHWAŁY NR	
.....	172
1. Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony.	172
2. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego	176
3. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.	177
4. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym	177
5. Uwarunkowania wynikających z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.	177
6. Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia	177
7. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów.	177
8. Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.	178
9. Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych	178
10. Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla	178
11. Uwarunkowania wynikające z występowania terenów górniczych na podstawie przepisów odrębnych	178
12. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami	178
13. Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.	178
14. Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.	178
CZĘŚĆ III – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	179
1. Generalna koncepcja rozwoju gminy	179
1.1. Główne funkcje gminy	179
1.2. Strategiczne cele i kierunki rozwoju	181
2. Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego	182
2.1. Kształtowanie systemu ekologicznego gminy	182
2.2. Zasady ochrony zasobów przyrodniczych gminy	185
2.2.1. Obszary Natura 2000	185
2.2.2. Obszar chronionego krajobrazu	186
2.2.3. Pomniki przyrody	186
2.2.4. Zasady ochrony istniejących zadrzewień i zalesień	187
2.2.5. Zalecenia gospodarcze dla projektowanych obszarów i obiektów chronionych	188
2.2.5.1. Rezerwat przyrody	188
2.2.5.2. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	188
2.2.5.3. Użytki ekologiczne	190
2.2.5.4. Pomniki przyrody	193
2.2.6. Zasady ochrony populacji, siedlisk i stanowisk gatunków roślin chronionych oraz zagrożonych i rzadkich:	193
2.2.7. Ochrona gatunkowa zwierząt	195
2.2.8. Ochrona wód powierzchniowych	196
2.2.9. Ochrona kopalin i wód podziemnych	198
3. Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego	200
3.1. Zasady ochrony obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków	202
3.2. Zasady ochrony stanowisk archeologicznych	202
3.3. Zasady ochrony przestrzennych walorów kulturowych krajobrazu	203
3.4. Zasady ochrony walorów kulturowych układów przestrzennych i zabudowy jednostek osadniczych	203
3.5. Wskazane do realizacji regionalne cechy zabudowy i zagospodarowania	203
3.6. Podsumowanie i wnioski	204
4. Rozwój demograficzny gminy	206
5. Kierunki rozwoju mieszkalnictwa i usług	206
5.1. Mieszkalnictwo	206
5.2. Usługi	208
6. Kierunki rozwoju działalności gospodarczej	209
6.1. Pożądane kierunki rozwoju rolnictwa	209
6.2. Kierunki i zasady rozwoju działalności produkcyjnej	210

7. Kształtowanie rozwoju turystyki, wypoczynku i rekreacji	211
7.1. Zasady kształtowania strategii rozwoju popytu turystycznego na terenie gminy Drawsko Pomorskie	211
7.2. Kierunki rozwoju turystyki	215
8. Kierunki rozwoju komunikacji	216
8.1. Kierunki rozwoju i zasady funkcjonowania układu drogowego	216
8.2. Kształtowanie systemu ścieżek rowerowych	219
8.3. Komunikacja kolejowa	220
9. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej	220
9.1. Zasady rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę Drawsko Pomorskie	220
9.2. Zasady rozwoju systemów utylizacji ścieków	221
9.2.1. Sieć kanalizacji sanitarnej Drawsko Pomorskie	221
9.2.2. Oczyszczanie ścieków	222
9.3. Zasady rozwoju systemu kanalizacji deszczowej	222
9.4. Zasady zagospodarowania odpadów	223
9.5. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w energię elektryczną	224
9.6. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w gaz ziemny	225
9.7. Kierunki rozwoju zaopatrzenia gminy w ciepło	226
9.8. Kierunki rozwoju telekomunikacji	227
10. Kierunki rozwoju cmentarnictwa	227
11. Kształtowanie przestrzeni jednostek osadniczych	227
11.1. Przestrzeń wiejska	228
11.2. Przestrzeń miasta Drawsko Pomorskie	228
CZEŚĆ IV – POLITYKA PRZESTRZENNA	230
1. Programy działań związanych z realizacją polityki przestrzennej	231
2. Zasady organizowania i koordynowania inwestycji oraz gospodarowania terenami	232
3. Monitorowanie polityki przestrzennej	233
4. Zadania własne gminy wynikające ze studium	233
5. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	234
6. Stan opracowań planistycznych dla terenów miasta i gminy	234
6.1. Opracowania planistyczne obowiązujące	234
6.2. Obszary, dla których sporządzenie planu jest obowiązkowe	236
7. Tereny rozwojowe i obszary strategiczne	238
8. Standardy wykorzystania przestrzeni i zagospodarowania przestrzennego	243
CZEŚĆ V - USTALENIA ZMIANY STUDIUM OPRACOWANEJ NA PODSTAWIE UCHWAŁY NR	246
1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów, w tym wynikające z audytu krajobrazowego uwzględniające bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	246
2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny przeznaczone pod zabudowę oraz tereny wyłączone spod zabudowy uwzględniające bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	247
3. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk	247
4. Obszary oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	248
5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej	248
6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym	248
7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	248
8. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary przestrzeni publicznej	249
9. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne	249
10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	249
11. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych	249
12. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny	249
13. Obszary pomników zabytkowej i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej	250
14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remedjacji	250
15. Obszary zdegradowane	250
16. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych	250
17. Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie	250
18. Obszary na których przewiduje się rozmieszczenie urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kw także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu	250
CZEŚĆ VI – SYNTEZA I UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ	246

CZEŚĆ I – WPROWADZENIE

1. Przedmiot i cel opracowania

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym wprowadziła obowiązek sporządzania przez gminy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jako dokument określający politykę przestrzenną gminy. Dokument ten miał być sporządzony do końca 1999 r. i miał obejmować całą gminę. Równocześnie z końcem roku 1999 miały przestać obowiązywać plany zagospodarowania przestrzennego sporządzone przed 1995 rokiem. W związku z niewielkim zaawansowaniem w zakresie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i sporządzania studiów uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gmin w skali całego kraju, Sejm RP z końcem 1999 r. znowelizował ustawę o zagospodarowaniu przestrzennym, przedłużając o dwa lata obowiązywanie wspomnianych wyżej planów a więc także czas na sporządzanie studiów uwarunkowań. Jednocześnie przygotowany jest nowy projekt ustawy o zagospodarowaniu i planowaniu przestrzennym, który wprowadza zasadnicze zmiany w systemie planowania przestrzennego w Polsce, zbliżając go do standardów Unii Europejskiej.

A/ Cel, zadania i istota studium

Studium jest opracowaniem o charakterze strategicznym (generalnym) jest „osią” systemu planowania przestrzennego na poziomie gminy. Studium powinno być ściśle związane z opracowaniem typu strategia rozwoju społeczno gospodarczego dla gminy.

W studium oprócz innych określona jest także polityka informacyjna gminy przynajmniej w zakresie gospodarki przestrzennej, która może być częścią strategii informacyjnej gminy zorientowanej na promocję gminy i tworzenie informacyjnych podstaw dla bieżących decyzji administracyjnych i działań organizatorskich.

Podstawowymi zadaniami opracowywanego studium są:

- Rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej rozwojem;
- Sformułowanie kierunków rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy, a także podstawowych zasad polityki przestrzennej i zasad ochrony interesu publicznego;
- Stworzenie podstaw do koordynacji sporządzania planów miejscowych i wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez planów miejscowych;
- Promocja miasta i gminy.

Na proces sporządzanie studium składają się następujące prace (etapy):

- ◆ rozpoznanie uwarunkowań rozwoju gminy;
- ◆ określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego;
- ◆ sformułowanie polityki przestrzennej.

Na etapie rozpoznania uwarunkowań rozwoju gminy, na podstawie istniejących opracowań oraz przeprowadzonych dodatkowo badań i analiz określa się potrzeby i aspiracje społeczeństwa, władz i grup interesu, główne problemy funkcjonowania gminy, jego zasoby oraz procesy i zjawiska mające wpływ na stan przestrzeni. Rozpoznanie zasobów gminy

obejmuje rozpoznanie stanu środowiska przyrodniczego, stanu i funkcjonowania środowiska kulturowego, wyposażenia w infrastrukturę techniczną i transportową, wyposażenia w infrastrukturę społeczną, rozpoznanie aktualnej struktury własnościowej gruntów, rozpoznanie potencjału demograficznego i intelektualnego gminy, rozpoznanie potencjału ekonomicznego i gospodarczego, rozpoznanie sytuacji na rynku pracy i rozpoznanie problemów bezrobocia.

Część prac analitycznych nad studium tworzy rzetelną bazę informacyjną nt. stanu zagospodarowania i funkcjonowania gminy, co pozwoli władzom gminy przygotować i opracować koncepcje rozwoju gminy i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, podejmować decyzje administracyjne w przypadkach terenów, dla których nie opracowano planu.

B/ Korzyści wynikające z opracowania studium

- określenie polityki przestrzennej gminy i stworzenie podstaw dobrego gospodarowania jej przestrzenią (polityka prowadzona przez władze gminy)
- usprawnienie funkcjonowania gminy w zakresie gospodarki przestrzennej (wydawanie decyzji, sporządzanie dalszych opracowań planistycznych i programów branżowych)
- łatwość dostępu do informacji poprzez zbudowanie systemu informacyjnego o zagospodarowaniu przestrzennym i funkcjonowaniu gminy

1.2 Przedmiot i cel opracowania zmiany studium

Zmiana studium została opracowana na podstawie uchwały Nr XLVIII/430/2014 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie i uchwały Nr LV/506/2014 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 28 sierpnia 2014 r. zmieniającej uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie.

Przedmiotem zmiany Studium jest wprowadzenie granic nowych terenów służących rozwojowi terenów mieszkaniowych, działalności usługowej i produkcyjnej (w tym usług publicznych, usług turystyki), oraz potencjalnych terenów lokalizacji elektrowni fotowoltaicznych.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 961), na rysunku Studium, wyznaczono granicę oddziaływania istniejących elektrowni wiatrowych. Na tej podstawie, odstąpiono od wyznaczania nowych terenów mieszkaniowych położonych w tej strefie.

Większość obszarów objętych zmianą Studium, stanowią tereny położone w ramach zwartych jednostek osadniczych, stanowiące uzupełnienie istniejącej zabudowy mieszkaniowej. Zgodnie z polityką przestrzenną gminy wskazano także nowe tereny rozwoju turystyki.

2. Zagadnienia zawarte w studium, forma opracowania

Na zawartość merytoryczną studium składają się trzy główne elementy:

- diagnoza stanu istniejącego i funkcjonowania gminy - uwarunkowania;
- kierunki zagospodarowania przestrzennego;
- polityka przestrzenna gminy.

Elaborat opracowania Studium składa się z następujących części:

1. Uchwały Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim w sprawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie – stanowiącej Ustalenia Studium.
2. Załącznika nr 1 do Uchwały:
Rysunek Studium pt. “ Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” w skali 1:10 000 (w sekcjach), 1:5 000 dla poszczególnych jednostek osadniczych i 1: 25 000 stanowiący graficzny zapis opracowania,
3. Załącznika nr 2 do Uchwały:
Część opisowa - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie.
4. Rysunków stanowiących ilustrację graficzną analizowanych zagadnień tematycznych (schematy i mapy):
 - a) Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy – UŻYTKOWANIE TERENU (INWENTARYZACJA SYNTETYCZNA) skala 1: 10 000 i 1: 5 000.
 - b) Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy- INFRASTRUKTURA TECHNICZNA skala 1: 25 000 (1:100 000).
 - c) Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy- KOMUNIKACJA skala 1: 25 000 (1:100 000).
 - d) Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy- ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE skala 1: 25 000 (1:100 000).
 - e) Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy- ŚRODOWISKO KULTUROWE skala 1: 25 000 (1:100 000).
 - f) Drawsko Pomorskie - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy- TURYSTYKA skala 1: 25 000 (1:100 000).

W niniejszym studium zastosowano oznaczenia i symbole zgodnie z projektem rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie „Wzorów oznaczeń graficznych i ich nazewnictwa stosowane w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”. Oznaczenia te są już szeroko stosowane w wielu miejscach kraju, zostały wypracowane przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej. Ten system oznaczeń ma na celu ujednoczenie zapisów opracowań planistycznych w skali całego kraju.

- g) Zdjęcia archiwalne – 20 egz.
 - h) Zdjęcia istniejącego zagospodarowania gminy - 100 egz.
5. Dokumentacji formalno-prawnej Studium, teczki zawierającej dokumenty związane z procedurą opracowania Studium.

Całość dokumentacji studium (teksty, rysunki, mapy, zdjęcia) znajduje się w komputerowej bazie danych. Rysunek studium zapisano jako wielowarstwową wektorowo – rastrową mapę, zapisaną w programie AutoCAD udostępniony przy pomocy przeglądarki VOLO View umożliwiającą wydruk map dowolnego fragmentu gminy w dowolnie wybranej tematyce i skalach od 1: 100 000 do 1: 5 000.

2.1 Forma opracowania zmiany Studium

Elaborat opracowania zmiany Studium składa się z następujących części:

1. uchwały Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie,
2. załącznika Nr 1, “ Drawsko Pomorskie - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” w skali 1:10 000 (w sekcjach), 1:5 000 dla poszczególnych jednostek osadniczych i 1: 25 000,
3. załącznika Nr 2, „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie – Część opisowa,
4. załącznika Nr 3, „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie – Ustalenia generalne”,
5. załącznika Nr 4, rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu zmiany Studium.

3. Tok formalno – prawny opracowania

Prace nad przygotowaniem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie przebiegały w następujących terminach:

- Podjęcie Uchwały Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr III/10/98 z dnia 11.12.1998 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Podpisanie umowy na opracowanie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy w dniu 18 czerwca 2003 r.
- Powiadomienie zainteresowanych organów administracji państwowej, instytucji i jednostek organizacyjnych o przystąpieniu do opracowania Studium, pismo znak PGN-I-7320/4/2002 z dnia 17.06.2002 r. wraz z rozdzielnikiem.
- Konsultacje i omawianie koncepcji na spotkaniach roboczych zespołu autorskiego z Zarządem Miejskim.
- Prezentacja Studium na Komisjach Rady Miejskiej
- Udostępnienie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego organom właściwym do jego zaopiniowania w dniach od 21.02.2003 r. do 14.03.2003 r. Zaopiniowanie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przez Wojewodę Zachodniopomorskiego i Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego oraz przedłożenie materiałów do uchwalenia.
- Uchwalenie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przez Radę Miejską w Drawsku Pomorskim na sesji w dniu 25 kwietnia 2003 r. uchwałą Nr VIII/59/2003.

4. Podstawowe dane o mieście i gminie

Liczba ludności w gminie - 16 712 z tego
 miasto - **11 881** mieszkańców
 wieś - **4 831** mieszkańców
 (stan na kwiecień 2016 r.)

Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi **49 os./ km²**

Gmina składa się z 31 miejscowości w tym z miasta Drawsko Pomorskie oraz 13 wsi sołeckich:

- 1) Dalewo;

- 2) Gudowo;
- 3) Jankowo (w tym: Kumki, Krzynno, Ustok, Zbrojewo);
- 4) Konotop (w tym: Karwice, Żołędowo);
- 5) Linowo;
- 6) Łabędzie;
- 7) Mielenko Drawskie (w tym: Woliczno, Oleszno, Ziemsko);
- 8) Nętno (w tym: Lasocin);
- 9) Rydzewo;
- 10) Suliszewo (w tym: Zagórki);
- 11) Zagozd (w tym: Cianowo, Gajewko, Gajewo, Golina);
- 12) Zarańsko (w tym: Roztoki);
- 13) Żółte (w tym: Olchowiec, Żółcin).

CZĘŚĆ II – UWARUNKOWANIA ROZWOJU

1. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy w regionie

1.1. Położenie i pozycja gminy w regionie

Drawsko Pomorskie to gmina miejsko - wiejska położona w województwie Zachodniopomorskim w powiecie Drawsko Pomorskie (do końca 1998 r. gmina leżała w obrębie województwa koszalińskiego). Położona jest w południowo wschodniej części województwa i zachodniej części powiatu drawskiego.

Drawsko Pomorskie sąsiaduje z gminami: od wsch. Złocieniec, od pn. Ostrowice, Brzeźno, Łobez, od zach. Węgorzyno, Ińsko oraz z gminą Kalisz Pomorski od południa.

Obszar gminy leży na Pojezierzu Drawskim – jednej z największych jednostek fizjograficznych Pojezierza Zachodniopomorskiego.

Gmina Drawsko Pomorskie jest ponadlokalnym ośrodkiem administracyjnym, jednym z większych i atrakcyjniejszych ośrodków turystycznych na Pojezierzu Drawskim.

Oprócz turystyki podstawowymi funkcjami miasta i gminy jest przemysł i rolnictwo.

1.2. System powiązań zewnętrznych

Przez teren gminy i miasto Drawsko Pomorskie przebiega droga krajowa nr 20 łącząca Stargard i Szczecinek zapewniająca dogodne powiązania w ramach województwa oraz dogodne powiązanie ze wschodnią częścią kraju. Pozostałe drogi wojewódzkie to nr 148 – Drawsko Pom. – Łobez, nr 162 – Zarańsko – Świdwin, nr 173 – Drawsko Pom. – Połczyn Zdrój, nr 175 – Drawsko Pom. – Kalisz Pom.

Komunikację kolejową zapewnia linia kolejowa nr 385 Runowo Pomorskie – Szczecinek.

Gmina jest dobrze powiązana z regionem komunikacją autobusową PKS zapewniającą połączenia m.in. z Drawskiem Pomorskim, Szczecinkiem, Wałczem, Połczynem i sąsiednimi gminami.

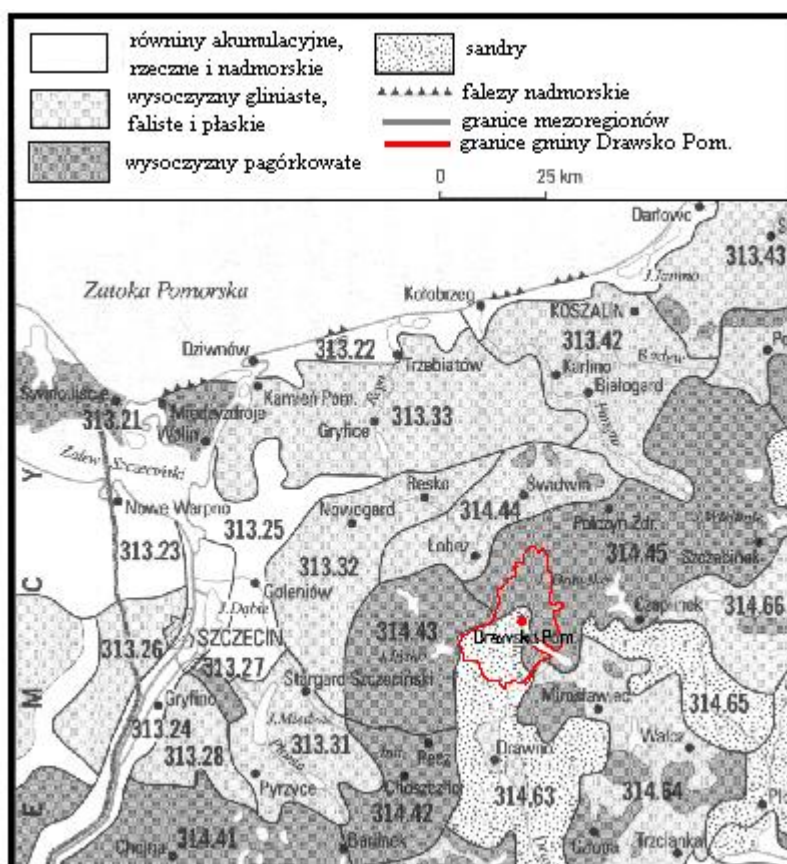
2. Uwarunkowania geograficzno – przyrodnicze

Rozdział ten opracowano korzystając głównie z operatu generalnego: „Waloryzacja przyrodnicza gminy Drawsko Pomorskie” wykonanego przez Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie w roku 2001.

2.1. Fizjografia obszaru gminy

Gmina Drawsko Pomorskie położona jest w środkowej części województwa zachodniopomorskiego. Według regionalizacji geograficznej, północna, środkowa i wschodnia część gminy leży na obszarze mezoregionu Pojezierza Drawskiego (nr 314.45).

Mezoregion ten wchodzi w skład makroregionu Pojezierza Zachodniopomorskiego. Południowa część omawianego terenu natomiast leży w mezoregionie Równina Drawska (nr 314.63), składającego się na makroregion Pojezierze Południowopomorskie (ryc. poniżej).

Rycina: Fragment mapy obrazującej makroregiony: Pobrzeże Południowopomorskie i Pojezierze Zachodniopomorskie, oraz zaliczane do nich mezoregiony.

2.2. Geomorfologia i geologia

Na rzeźbę Pomorza istotną i decydującą rolę wywarło ostatnie zlodowacenie bałtyckie, a zwłaszcza stadiał pomorski oraz erozja wód roztopowych. Wszystkie wymienione jednostki fizjograficzne, w których zawarte są granice gminy Drawsko Pomorskie związane są genetycznie z tym zlodowaceniem. W wyniku tych zjawisk, mających swe miejsce w okresie plejstocenu i holocenu powstały liczne osady akumulacji lodowcowej i wodnej.

Obszar gminy jest terenem bardzo interesującym geomorfologicznie. Na niewielkim obszarze spotyka się niemal wszystkie formy geomorfologiczne charakterystyczne dla rzeźby ukształtowanej przez zlodowacenia:

- pas wzgórz czołowomorenowych (niekiedy o charakterze kemów);
- morena denna o rzeźbie pagórkowatej;
- równina sandrowa;
- rynny lodowcowe rozcinające obszary morenowe i sandrowe.

Główne cechy rzeźby ukształtowane zostały w trakcie ostatniego dłuższego postoju czoła lądolodu bałtyckiego, a więc około 15 200 lat temu. Rzeźba terenu gminy ukształtowana została przez zjawiska zachodzące w trakcie postoju i procesu deglacjacji (topnienia lodu i odprowadzenia wód lodowcowych). Najbardziej charakterystyczną cechą opisywanego obszaru jest ciąg wysokich wzgórz morenowych (przekraczających wysokość 150 m n.p.m.), które przebiegają przez środkową część gminy z południowego zachodu na północny wschód.

Wzgórza te są moreną recesyjną lądolodu fazy pomorskiej. W krajobrazie znacznie słabiej dostrzegalne są zaś wzgórza morenowe, zaznaczające największy zasięg lądolodu. Położone są one w południowej części gminy, mniej więcej na wysokości biegu Drawy, w miejscu gdzie opuszcza ona jezioro Lubie.

Obszary położone na północ od wspomnianego ciągu wzgórz zbudowane są z wysoczyzny dennomorenowej pagórkowatej o drobnopromiennej rzeźbie pagórków (ryc. powyżej). Tworzy te poprzepłataną są bardzo licznymi zagłębieniami o genezie wytopiskowej. Wysoczyzna jest także porożciniana licznymi rynnami, wśród których najbardziej znaczącą jest południkowa rynna zajęta przez jeziora Gąnowo, Rydzewo i Zarańsko.

Na przedpolu opisywanego pasa wzgórz morenowych, które zajmuje powierzchnię ponad połowy gminy, zalegają rozległe pola sandrowe. Powstawały one w trakcie odprowadzania wód roztopowych z lądolodu w czasie, gdy jego czoło kształtowało wspomniane moreny czołowe. Piaski sandrowe pokrywają cały teren na południowy zachód od jeziora Lubie, a także dość znaczne obszary na wschód od wsi Zarańsko (północno-wschodnia część gminy). Sandry te w wielu miejscach rozcina skomplikowany system rynien, zajętych przez ciąg jezior. Między innymi zalicza się do nich ogromne, leżące poza granicami gminy Drawsko Pomorskie - jezioro Lubie.

Geomorfologia omawianego obszaru urozmaicona jest dodatkowo rozległymi „wypami” morenowymi, istniejącymi we wnętrzu pól sandrowych. Mniejsze z nich, położone na południowy wschód od jeziora Lubie, uważane są za rzeczywiste moreny czołowe maksymalnego zasięgu fazy pomorskiej ostatniego zlodowacenia bałtyckiego.

Na północ od jeziora Lubie natomiast, pomiędzy wsią Suliszewo a Złocięcem, zalega rozległa wysoczyzna morenowa w postaci niecki zastoiskowej. Przebiegają przez nią dolina Drawy i dolina Koczyński. Nieckę wypełniają trudno przepuszczalne szare ropy (eksploatowane w rejonie Złocięcia).

Omówione jednostki geomorfologiczne nadal podlegają modelowaniu. Najbardziej widocznym procesem jest erozja wodna oraz akumulacja osadów rzecznych. Najwyraźniej procesy te uwidocznione są wzdłuż biegu Drawy, która silnie meandruje. U ujścia tej rzeki do jeziora Lubie istnieje stosunkowo rozległa delta zbudowana z drobnoziarnistych osadów. Na terenie zagłębień bezodpływowych powstały liczne zatorfienia, a w misie dawnego jeziora, w rejonie wsi Mielenko Drawskie – także złoża kredy pojezierniej.

Obszary o genezie morenowej, pokrywające północną część gminy zbudowane są z bardzo zróżnicowanego materiału. W postaci drobnych, mozaikowato przemieszanych płatów występują tu zarówno gliny zwałowe o różnym stopniu zapiaszczenia, jak i piaski fluwioglacjalne. Podobnie układają się także żwirny, które napotykanne są szczególnie często w pasie wzgórz stanowiących kulminację wału czołowomorenowego.

Południową część gminy – obszary sandrowe pokrywają złoża piasków fluwioglacjalnych, grube na kilkanaście metrów. Zalegają one na glinach zwałowych starszej fazy zlodowacenia bałtyckiego. Natomiast we wschodniej części gminy, w niecce zastoiskowej znajdują się kilkunastometrowe pokłady ropy. Na całym opisywanym obszarze, w wypłyconych częściach rynien jeziornych oraz w niewielkich zagłębieniach zalegają złoża torfów niskich. Torfy wysokie występują w rejonie południowych brzegów jeziora Lubie. W dolinach cieków natomiast spotykane są niekiedy torfy przejściowe.

2.2.1. Kopaliny

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie znajdują się następujące złoża kopalin (KN- kruszywa naturalne, KJ- kreda jeziorna):

- 1) „Drawsko Pomorskie” – eksploatacja zaniechana (KN),

- 2) „Drawsko Pomorskie II” – eksploatacja zaniechana (KN),
- 3) „Drawsko Pomorskie III” – eksploatacja zaniechana (KN),
- 4) „Jankowo” – nie eksploatowane (KN),
- 5) „Konotop III” – nie eksploatowane (KJ).
- 6) „Mielenko Drawskie” – eksploatacja zaniechana (KJ).
- 7) „Mielenko Drawskie II” – nie eksploatowane (KN),
- 8) „Mielenko Drawskie III” – nie eksploatowane (KN),
- 9) „Mielenko Drawskie IV” – nie eksploatowane (KN),
- 10) „Mielenko Drawskie V” – eksploatowane (KN),
- 11) „Mielenko Drawskie VI” – nie eksploatowane (KN),
- 12) „Mielenko Drawskie MD” – nie eksploatowane (KN),
- 13) „Woliczno” – eksploatacja zaniechana (KN),
- 14) „Woliczno II – eksploatacja zaniechana (KN),
- 15) „Woliczno III” dz. nr ewid.245 – nie eksploatowane (KN),
- 16) „Woliczno S” – nie eksploatowane (KN),
- 17) „Woliczno SW” – eksploatowane (KN),
- 18) „Woliczno W” – eksploatowane (KN),
- 19) „Woliczno W” dz. nr 6/1– eksploatowane (KN),
- 20) „Woliczno BD” – nie eksploatowane (KN),
- 21) „Woliczno - Gudowo” – nie eksploatowane (KN)
- 22) „Zarańsko” – nie eksploatowane (KN).

Tabela:

Charakterystyka udokumentowanych złóż na terenie gminy Drawsko Pomorskie.

Lp.	Nazwa złoża	Nazwa kopaliny	Kopalina główna	Pozycja stratograficzna złoża	Typ genetyczny złoża	Pow. złoża (ha)	Stan eksploatacji	Kierunek rekultywacji
1.	Mielenko Dr. V	Kruszywo naturalne - drobne	Piasek	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	39,7	kontynuowana	leśny
2.	Jankowo	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	ok. 8	nie eksploatowane	wodno-leśny
3.	Woliczno W	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	25,4	kontynuowana	leśny
4.	Mielenko Drawskie	Kreda jeziorna	Kreda jeziorna	Czwartorzęd – holocen	osady jeziorne	17,08	zaniechana	wodny
5.	Drawsko Pomorskie	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	15	zaniechana	leśny
6.	Drawsko II	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	ok. 30	zaniechana	leśny
7.	Drawsko III	Kruszywo naturalne - grube	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	50,17	zaniechana	leśny
8.	Mielenko Dr. II	Kruszywo naturalne - grube	Piasek ze żwirem, żwir	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	22,35	zaniechana	nie ustalony
9.	Mielenko Dr. III	Kruszywo naturalne - grube	Piasek ze żwirem, żwir	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	15,4	zaniechana	leśny
10.	Mielenko Dr. IV	Kruszywo naturalne - drobne	Piasek	Czwartorzęd – plejstocen	fluwioglacjalne	7,8	zaniechana	nie ustalony
11.	Woliczno	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	ok. 19	zaniechana	rolny
12.	Woliczno II	Kruszywo naturalne - grube	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	12,75	zaniechana	rolny
13.	Woliczno S	Kruszywo naturalne - grube	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy	5,69	nierozpoczęta	rolny
14.	Woliczno-Gudowo	Kruszywo naturalne - grube	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnołodowcowy (sandr wysoczyzny)	614,5	nierozpoczęta	leśny
15.	Konotop III	Kreda jeziorna	Kreda jeziorna	Czwartorzęd – holocen	osady jeziorne	3,3	nierozpoczęta	nie ustalony (wodny)

16.	Mielenko Drawskie VI przyjęte 29.02.2008 r.	Kruszywo naturalne - drobne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	3,6	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	nie ustalony
17.	Mielenko Drawskie MD przyjęte 11.03.2009 r.	Kruszywo naturalne - drobne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	41,21	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	rolny
18.	Woliczno III przyjęte 22.09.2008 r.	Kruszywo naturalne – dz. nr 245 m. Woliczno	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	26,37	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	nie ustalony
19.	Woliczno W przyjęte 02.02.2009 r.	Kruszywo naturalne – dz. nr 6/1 m. Woliczno	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	14,14	eksploatowane	rolny
20.	Woliczno SW przyjęte 29.03.2010 r.	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	95	eksploatowane	rolny, leśny
21.	Woliczno BD przyjęte 06.05.2011 r.	Kruszywo naturalne	Piasek ze żwirem	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	94,6	złoże o zasobach rozpoznanych szczegółowo	rolny, leśny
22.	Zarańsko przyjęte 18.05.2015 r.	Kruszywo naturalne dz. nr 139/13 obr. Zarańsko i 10/2 obr. Dalewo	Kruszywo naturalne	Czwartorzęd – plejstocen	wodnolodowcowy	162,52	nierozpoczęta	nie ustalony

2.3. Formy krajobrazowe

Krajobraz moreny pagórkowatej

Północna część obszaru gminy pokryta jest przez utwory typu moreny pagórkowatej o bardzo wysokich walorach krajobrazowych. Omawiany obszar rozciąga się od północno-zachodnich granic gminy (region wsi Zagózd i Cianowo) poprzez okolice Rydzewa i Żółte, aż po swą kulminację, która stanowi równocześnie główny wał morenowy Pojezierza Zachodniopomorskiego. Wał ten przebiega z południowego zachodu od wsi Kumki, na północny wschód do miejscowości Zarańsko.

Krajobraz tego regionu cechuje duża liczba drobnych pagórków porozielenianych zagłębieniami, które z reguły zajęte są przez zabagnione oczka wytopiskowe. Liczba niewielkich zbiorniczków wodnych, w tym także zarośniętych w wyniku sukcesji i zatorfień jest bardzo duża. Teren ten w przeważającej mierze jest bezleśny, a jego żyzne gleby były niegdyś na całym obszarze użytkowane rolniczo. Obecnie spora część pól jest odłogowana, a większość porasta roślinnością synantropijna. Nieduże kompleksy leśne istnieją jedynie na północnych obrzeżach jeziora Dołgie, w rejonie jeziora Gągnowo oraz na brzegach jeziora Zarańsko.

Charakterystycznym rysem tej części gminy jest także duży udział budowy rozproszonej. Budynki mieszkalne i gospodarcze pochodzą przy tym często z pierwszych dziesięcioleci XX wieku i posiadają znaczną wartość estetyczną.

Krajobraz rynien jeziornych

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie istnieje specyficzny system rynien glacialnych, w których powstały liczne jeziora, rzeki lub strumienie. Ku północy spływają źródłowe dopływy Regi (Stara Rega i liczne ciek bez nazw), ku południowi zaś Drawa i jej boczne dopływy. Zarówno jeziora jak i łąki dolinowe oraz zadrzewienia śródpolne i aleje przydrożne wpływają na zwiększenie walorów krajobrazowych tego obszaru.

Wyróżnia się dwa odrębne ciągi rynien:

- w północnej części gminy biegnie ciąg mniej więcej południkowo, od jeziora Małe Dołgie, poprzez jez. Zarańsko, jez. Gągnowo, a następnie przechodzący w dolinę Starej Regi.
- w południowej części zlokalizowany jest system rynien, którego główny odcinek zajęty jest przez ogromne jez. Lubie (leżące już w granicach gminy Złocieniec). Krzyżujące się z nim boczne rynny zajmują liczne jeziora położone wśród lasów Nadleśnictwa Drawsko. Jedna z nich, na odcinku od jez. Lubie do granic gminy, służy Drawie jako dolina odpływowa.

Tak ciekawie usytuowany system rynien, wypełniony wodami, ciągnący się wśród łąk, pól, lasów i dolin rzecznych, czyni krajobraz urozmaiconym.

Krajobraz niecki zastoiskowej

W rejonie dużych wsi: Dalewa i Suliszewa istnieje rozległe nieckowate obniżenie, podścielone nieprzepuszczalnymi, plejstocénskimi ilami. Rzeźba powierzchni ziemi wyraźnie wskazuje na zastoiskowe pochodzenie tej części terenu.

Obszar ten jest płaski, pozbawiony znaczących deniwelacji, często podmokły i zatorfiony. Znajdują się tu liczne wysięki wód powierzchniowych, z których większość przechwytywana jest przez płynącą przez środek obniżenia rzekę Drawę. Część wód powierzchniowych stagnuje jednak ponad poziomem rzeki, tworząc płytkie jezioro na północnych krańcach niecki, w rejonie Dalewa, wśród pokładów torfów niskich.

Teren ten był wykorzystywany rolniczo, przede wszystkim do produkcji łąkarskiej. Nadal istnieje tu dużo użytków zielonych, a pozostałą część zajmują pola uprawne. Obszar ten nie jest zalesiony.

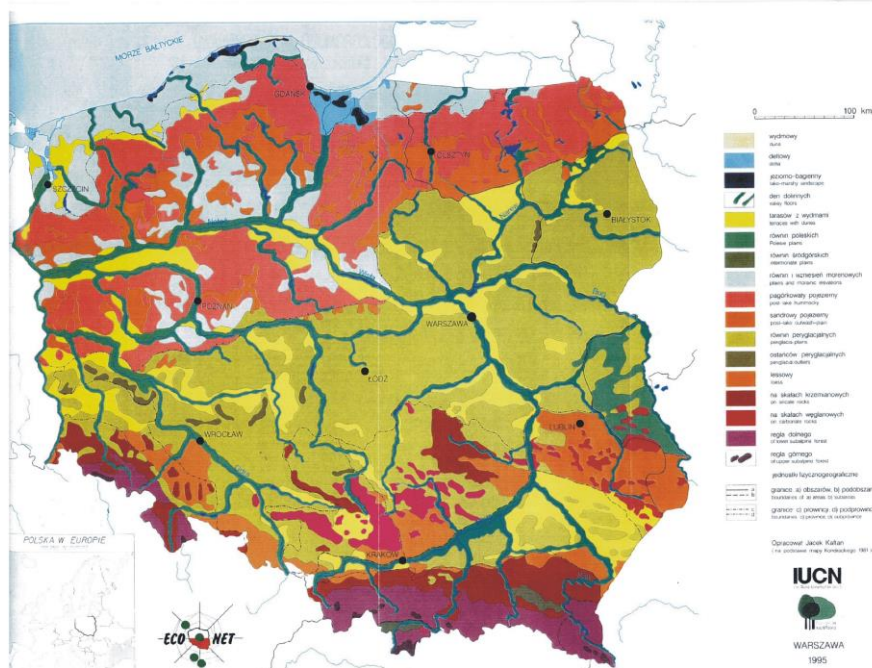
Krajobraz równiny sandrowej

Niemal połowa gminy zajęta jest przez piaszczyste pola sandrowe. Zalegają one przede wszystkim na południowy zachód od jez. Lubie (aż po granice gminy). Mniejszy obszar sandru znajduje się także na północno-wschodnich krańcach gminy, na wschód od wsi Zarańsko. Równiny te leżą na przedpolu głównego wału czołowomorenowego i porozcinane są przez złożony system rynien glacialnych, wypełnionych przez torfowiska i zbiorniki wodne.

Pola sandrowe omawianego terenu tworzone są głównie przez piaski gliniaste. Teren ma na ogół charakter równiny, choć w niektórych regionach (np. na południowy wschód od Karwic) zaznaczają się faliste wały wydm. Zagłębienia międzywydmowe zajęte są przez zbiorniki wodne, z których najmniejsze mają charakter jezior dystroficznych.

Tereny sandrowe porasta las. Znaczna część południowego pola sandrowego zajęta jest przez poligon wojskowy. Na tym obszarze, gdzie odbywają się ćwiczenia bojowe, teren jest bezleśny i pokryty przez bardzo rozległe powierzchniowo wrzosowiska o niespotykanych w Polsce walorach krajobrazowych. Ten unikalny układ roślinności jest jednak uzależniony od działalności antropogenicznej - jest związany ściśle z funkcjonowaniem poligonu i ciągłym niszczeniem roślinności leśnej. Po ewentualnym zlikwidowaniu poligonu i braku ochrony czynnej wrzosowiska zastąpi krajobraz leśny.

MAPA TYPU KRAJOBRAZU NATURALNEGO Z UWZGLĘDNIENIEM GMINY DRAWSKO POMORSKIE

2.4. Gleby

Gleby pokrywające obszar gminy Drawsko Pomorskie charakteryzują się dużym zróżnicowaniem. Występują tu gleby mineralne, mineralno-organiczne oraz organiczne.

Wśród utworów powierzchniowych wysoczyzny morenowej najczęściej występują piaski i żwiry o różnej strukturze oraz gliny morenowe, z których wykształcają się **gleby płowe**, a miejscami **gleby brunatne**. Gleby mineralno-organiczne i organiczne takie jak: **gleby torfowo-mułowe**, **torfowe** utworzone z torfów niskich i **gleby murszaste**, występują w dolinach rzecznych oraz zagłębieniach bezodpływowych.

Pola uprawne opisywanego terenu położone są głównie na glebach brunatnych i płowych. Użytki zielone natomiast zajmują obszary gdzie dominują **czarne ziemie** i **mady**. W południowej części gminy, na obszarach sandrowych, przeważają **gleby rdzawe**, które wykształciły się z utworów piaszczystych. Rzadziej występują tutaj **gleby bielcowe**.

Około 1/3 powierzchni użytków rolnych gminy pokrywają gleby, które pod względem przydatności rolniczej zakwalifikowane są jako kompleksy żyzne i średnio żyzne (3 i 4). Skupione są one w północnej części obszaru, na wysoczyznach morenowych w rejonie wsi: Zagózd, Zarańsko, Łabędzie, Rydzewo i Żółte. Występują one także na morenach we wschodniej części gminy w rejonie Suliszewa i Kosobud. Pozostałą część opisywanego obszaru pokrywają gleby słabe, utworzone z piasków, należące w większości do kompleksów przydatności 6 i 7.

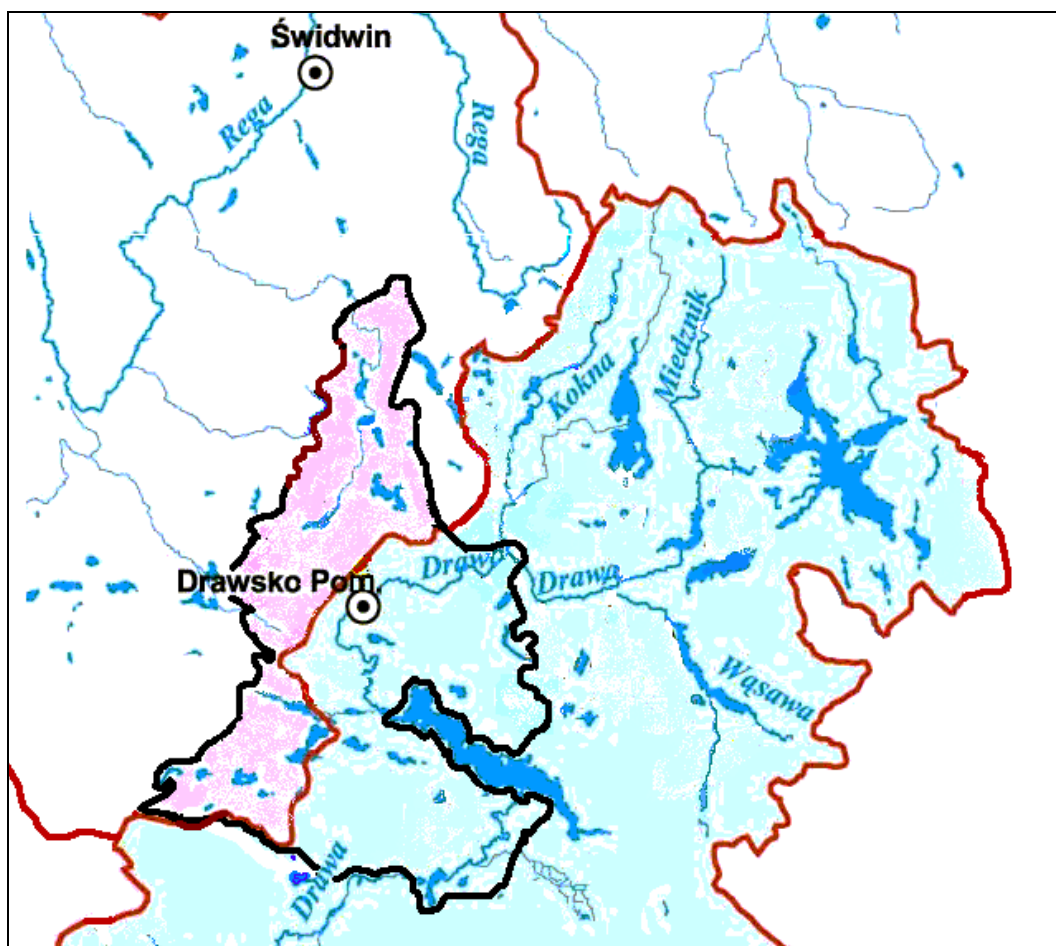
2.5. Hydrografia

Warunki hydrograficzne ściśle związane są z rzeźbą terenu gminy, która wyznacza powierzchniowy układ sieci wodnej. Warunkuje je także budowa geologiczna i klimat.

Na opisywanym terenie znajduje się 22 jeziora o powierzchni powyżej 5 ha i ponad 100 małych zbiorników wodnych o powierzchni poniżej 5 ha. Zaliczają się do nich bagna

z lustrem wody, oczka wodne, i małe jeziorka. Przez środkową część gminy Drawsko Pomorskie, przez wzgórza morenowe, przepływa główny wododział Pomorza. Rzeka Drawa i niektóre mniejsze rzeczki przez teren ten płyną „w odwrotnym kierunku” czyli z północy na południe. Wododział oddziela zlewnię Regi, wpadającej bezpośrednio do Bałtyku, od zlewni Drawy. Wody na obszarze gminy zbierane są więc przez zlewnie dwóch rzek (ryc. poniżej).

Zachodnia część gminy (ok. 45% - zlewnia Regi) znajduje się na obszarze działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Szczecinie. Pozostała część gminy natomiast podlega pod RZGW w Poznaniu.

Legenda:

- - granice gminy Drawsko Pomorskie
- - granice zlewni rzek
- - fragment zlewni rzeki Regi
- - fragment zlewni rzeki drawy
- - jeziora i rzeki

Rycina: Zlewnie rzeki Drawy i Regi na terenie gminy Drawsko Pomorskie

2.5.1. Sieć rzeczna

Północna część gminy odwadniana jest przez dopływ Regi – **Starą Regę**. Do zlewni tej należy również rzeka **Gręzówka** i **Brzeznica** a także **Olchowianka** i **Wilźnica**. Rzeka Brzeznica wypływa z jez. Czaple Małe i po przepłynięciu niecałego kilometra opuszcza granice gminy.

Rzeka **Drawa** natomiast odwadnia bezpośrednio południową część gminy i jest ona największą rzeką przepływającą przez opisywany teren. W granicach województwa

zachodniopomorskiego znajduje się ok. 140-kilometrowy odcinek górnego i środkowego biegu rzeki. Długość koryta Drawy na obszarze gminy Drawsko Pomorskie zaś wynosi około 45 km. Jest ona prawobrzeżnym dopływem Noteci o łącznej długości 185,9 km i powierzchni zlewni 3296,4 km². Rzeka wypływa z jeziora Krzywego w Dolinie Pięciu Jezior na Pojezierzu Drawskim (ok. 7 km na południowy wschód od Połczyna Zdroju). Przepływa przez szereg jezior, najważniejsze z nich to Prosino, Żerdno, Drawsko, Krosino, Lubie i Dębno. Drawa na całej długości tworzy malownicze wąwozy i przełomy, a szybki nurt i strome zbocza upodobniają ją do rzek górskich. Jest jednym z najpiękniejszych szlaków kajakowych w Polsce. Na terenie zlewni intensywnie rozwija się rekreacja i turystyka.

Do zlewni Drawy zaliczają się następujące rzeki:

- **Kokna** (Koczynka) o długości 23,9 km i powierzchni zlewni 142,4 km² jest prawobrzeżnym dopływem Drawy uchodzącym do niej poniżej wypływu z obszaru Drawskiego Parku Krajobrazowego. Poniżej zespołu jezior Ostrowice i Dołgie (gmina Ostrowice) rzeka wpływa na obszar gminy Drawsko Pomorskie. Na odcinku ok. 3,5 km płynie przez mokradła, podbagnienia i tereny leśne tej gminy. Odwadnia północno-wschodnią część jej terenu (rejony na wschód od wsi Zarańsko).

- **Studzienica** – odwadnia rozległe obszary wilgotnych łąk nieopodal granicy z gminą Kalisz Pomorski.

Mniejszymi rzekami zlewni Drawy są rzeki: **Ostrowitnica, Mnica, Drawka i Łącznik**.

Niewielka ilość cieków wodnych związana jest z bardzo dużą jeziornością gminy. Większość wód powierzchniowych z terenu gminy odprowadzana jest krótkimi nienazwanymi ciekami bezpośrednio do jezior, skąd są odprowadzane przez Drawę lub Starą Regę dalej.

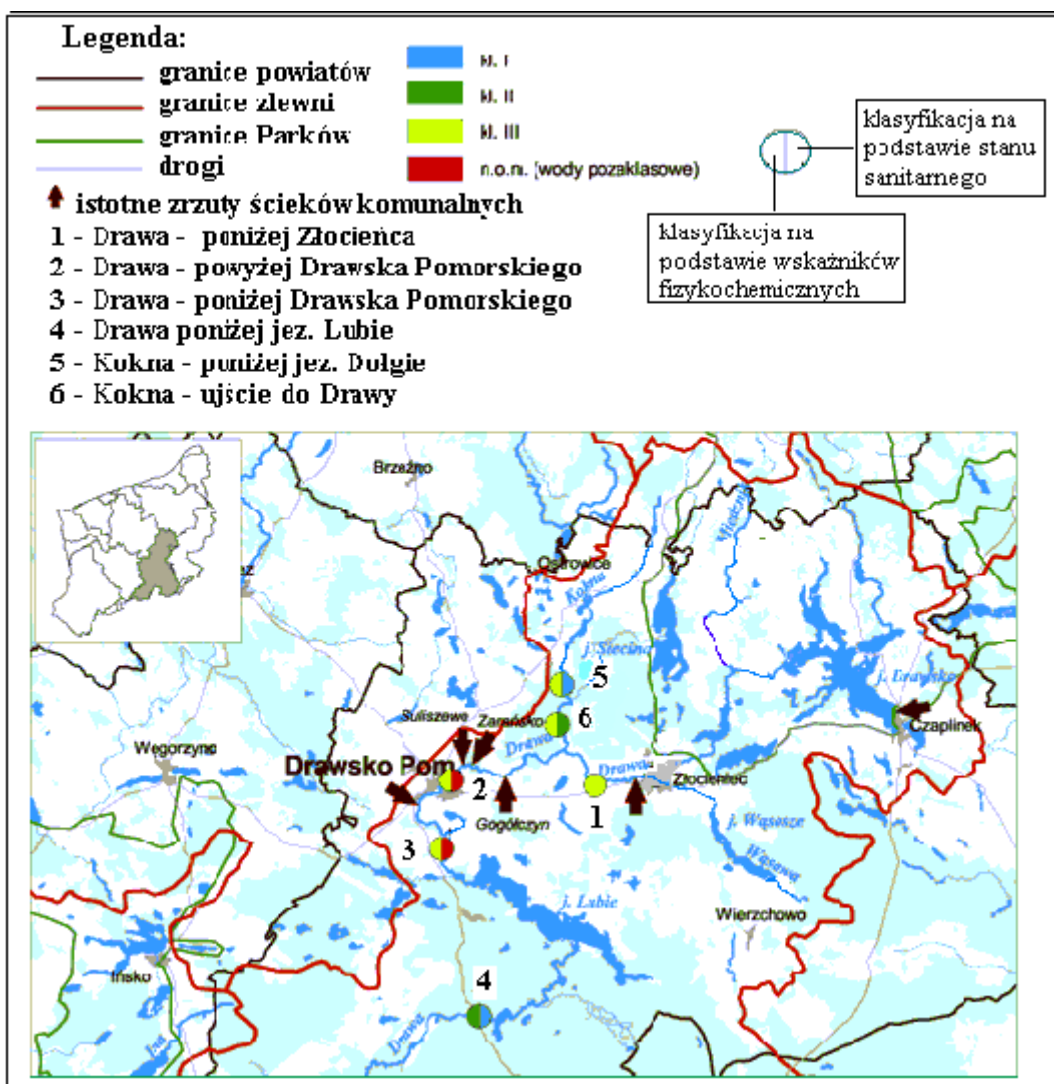
Szczegółowe dane dotyczące stanu czystości wód płynących istnieją jedynie dla dwóch rzek: Drawy i Kokny (tab.i ryc. dalej).

Tabela :

Wyniki bezpośredniej oceny jakości wód rzek w przekrojach na terenie gminy Drawsko Pomorskie

Stanowiska pomiarowe			Grupa wskaźników zanieczyszczenia						
Nr na ryc. poniżej	Rzeka, nazwa przekroju	km	Substancje organiczne		Substancje biogenne		zawiesina	Stan sanitarny	hydrobiologia
			kl.	parametry decydujące	kl.	parametry decydujące	klasa	klasa	Seston / chlorofil „a”
1	Drawa poniżej Złocieńca	145	II	ChZT _{Cr} , ChZT _{Mn}	III	azotany	II	III	II/I
2	Drawa powyżej Drawska Pom.	130,1	II	ChZT _{Cr} , ChZT _{Mn}	III	azotany	II	non	II/I
3	Drawa powyżej Drawska Pom, m. Mielenko	122,8	II	ChZT _{Cr} , ChZT _{Mn}	III	azotany	II	non	II/I
4	Drawa poniżej jez. Lubie m. Żołędowo	104,5	II	ChZT _{Cr}	II	Fosfor ogólny	I	I	II/I

5	Kokna poniżej jez. Dołgie	5,4	II	O ₂ , ChZT Cr, ChZT Mn	III	azotany	I	I	II/III
6	Kokna ujście do Drawy, m. Darskowo	2,2	II	ChZT Cr, ChZT Mn	III	azotany	II	II	II/II

Rycina: Lokalizacja stanowisk badawczych wód powierzchniowych płynących na terenie gminy Drawsko Pomorskie i ich klasyfikacja

Głównymi źródłami bezpośredniego zanieczyszczenia w środkowym biegu **Drawy** są miasta: Złocieniec, Drawsko Pomorskie i Drawno. Jakość wód Drawy jest pod znaczącym wpływem jezior, przez które rzeka przepływa. Utrzymujące się w jeziorach zakwity glonów rzutują na obniżenie jakości wód w rzece. W wodach wypływających z jezior stwierdza się wysokie stężenia chlorofilu „a” obrazujące intensywność zakwitów i związany z występowaniem zakwitów podwyższony odczyn wody. Przeprowadzone w ramach badań hydrobiologicznych analizy biosestonu wykazały, że w wodach Drawy w 100% prób dominowały organizmy strefy b-mezosaprobowej, tj. średniego zanieczyszczenia wód (II klasa czystości).

Prawie cały górny bieg Drawy, do ujścia rzeki Wąsawy w Złocięncu, jest w niewielkim stopniu zanieczyszczony. Większość oznaczanych parametrów jakości w 100% badań mieści się w granicach norm I klasy czystości.

Poniżej Złocięńca jakość wód Drawy pogarsza się i na odcinku długości ok. 15 km (do m. Zarańsko) rzeka prowadzi wody odpowiadające III klasie czystości. W rejonie tym do poziomu III klasy wzrasta skażenie bakteriologiczne wód. Granicę norm klasy II sporadycznie przekraczają także stężenia azotu azotynowego. Stężenia te utrzymują się w rzece na podobnym poziomie aż do jeziora Lubie i decydują o zaliczeniu wód Drawy na tym odcinku do III klasy czystości w grupie parametrów fizykochemicznych.

Poniżej Zarańska i Drawska Pomorskiego (odcinek rzeki do jeziora Lubie) okresowo obserwuje się dalsze pogorszenie stanu sanitarnego wód. Należy jednak podkreślić, że ponad 80% wyników analiz miana Coli nadal spełnia wymagania norm II i III klasy czystości, a o pozaklasowej ocenie tych wód decydują jedynie wyniki dwóch badań w roku.

Poniżej jeziora Lubie jakość wód Drawy znacząco poprawia się. Na odcinku od tego jeziora do Drawna stan sanitarny wód oraz szereg istotnych dla oceny jakości wód wskaźników fizykochemicznych w każdym badaniu spełnia normatywy klasy I. O zaliczeniu tych wód do II klasy czystości decydują stężenia fosforu ogólnego, ChZT oraz saprobowość. W wodach tych występują okresowo wysokie stężenia chlorofilu „a”, który jest wskaźnikiem produkcji pierwotnej w jeziorze.

Wcześniejsze badania jakości wód Drawy na odcinku płynącym na terenie byłego woj. koszalińskiego prowadzone były w 1996 roku, zaś w 1998 roku kontrolowano jakość Drawy na odcinku płynącym na terenie byłego woj. gorzowskiego. W okresie tym wody Drawy w rejonie Złocięńca i Drawska Pomorskiego były nadmiernie skażone bakteriologicznie. Wartości miana Coli dyskwalifikowały jakość wód w ponad 50% badań. O pozaklasowym charakterze tych wód decydowały także ponadnormatywne stężenia azotu azotynowego. Aktualne badania wykazały poprawę jakości wód Drawy w tym rejonie. Na odcinku pomiędzy Złocięncem i Zarańskiem, a także w rejonie m. Drawsko Pomorskie, zmniejszyła się liczba prób miana Coli o wartościach pozaklasowych na korzyść wód wyższej klasy czystości oraz zmalały stężenia azotu azotynowego. Jakość wód pozostałego biegu rzeki nie uległa istotniejszym zmianom.

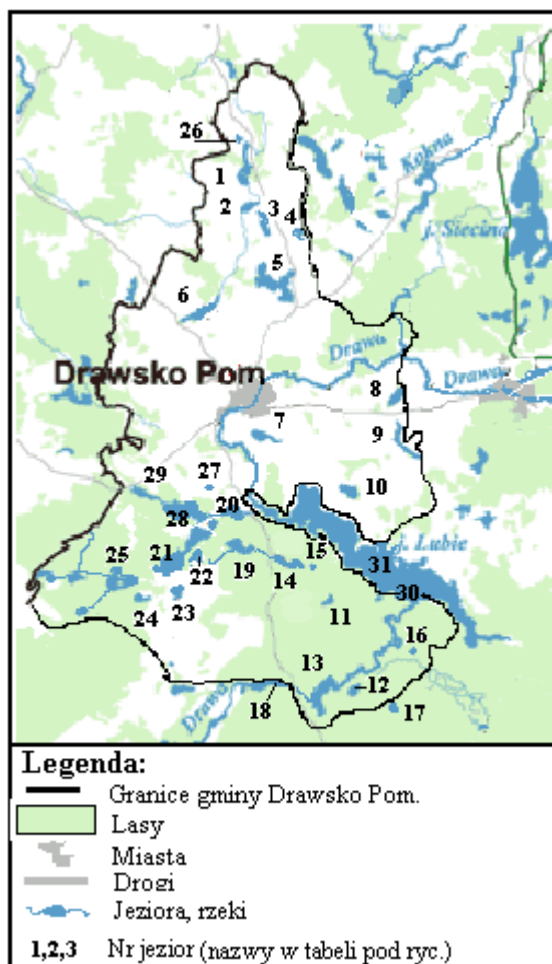
Istotnym zagrożeniem wód rzeki **Kokny** są wsie zlokalizowane w górnym odcinku rzeki: Szczycienko, Szczytniki, Ostrowice i Borne. Poniżej zespołu jezior Ostrowice i Dołgie rzeka Kokna płynie przez mokradła, podbagnienia i tereny leśne.

Badania jakości wód z 2000 roku wykazały, że o wyniku oceny ogólnej decydowały na ogół dwa parametry: miano Coli typu kałowego oraz azot azotynowy. W wodach górnego biegu rzeki, od źródeł do m. Ostrowice, parametry te decydowały o zaliczeniu wód od III klasy czystości. W wodach tych okresowo występowały jednak intensywne zakwity glonów. Z biegiem rzeki jakość wód uległa poprawie i na krótkim odcinku (ok. 1,7 km) stan sanitarny spełniał wymagania norm klasy II. O zaliczeniu tych wód do klasy III decydowały stężenia azotu azotynowego i okresowo chlorofil „a”. Poniżej zespołu jezior Ostrowice i Dołgie stwierdzono dalszą poprawę stanu sanitarnego wód (I klasa), a stężenia azotu azotynowego i chlorofil „a” nadal przekraczały granicę norm klasy II. Poniżej ujścia dopływu Rakoń stan sanitarny ponownie klasyfikuje wody Kokny do klasy II, a o obniżeniu klasyfikacji tych wód do klasy III decydują jedynie stężenia azotu azotynowego.

W porównaniu do badań przeprowadzonych w 1996 roku nie zmieniła się klasyfikacja ogólna wód Kokny, chociaż aktualne badania wykazały poprawę stanu sanitarnego wód z klasy III do II w m. Ostrowice oraz wzrost stężeń azotu azotynowego poniżej jeziora Dołgie (z klasy II do III).

2.5.2. Jeziora

Teren gminy cechuje bardzo duża liczba zbiorników jeziornych – 52 (tab. i ryc. poniżej):

Rycina: Mapa przedstawiająca przestrzenne rozmieszczenie jezior na obszarze gminy Drawsko Pomorskie

Tabela:

Krótką charakterystyką jezior gminy Drawsko Pomorskie oraz jezior przylegających do jej granic

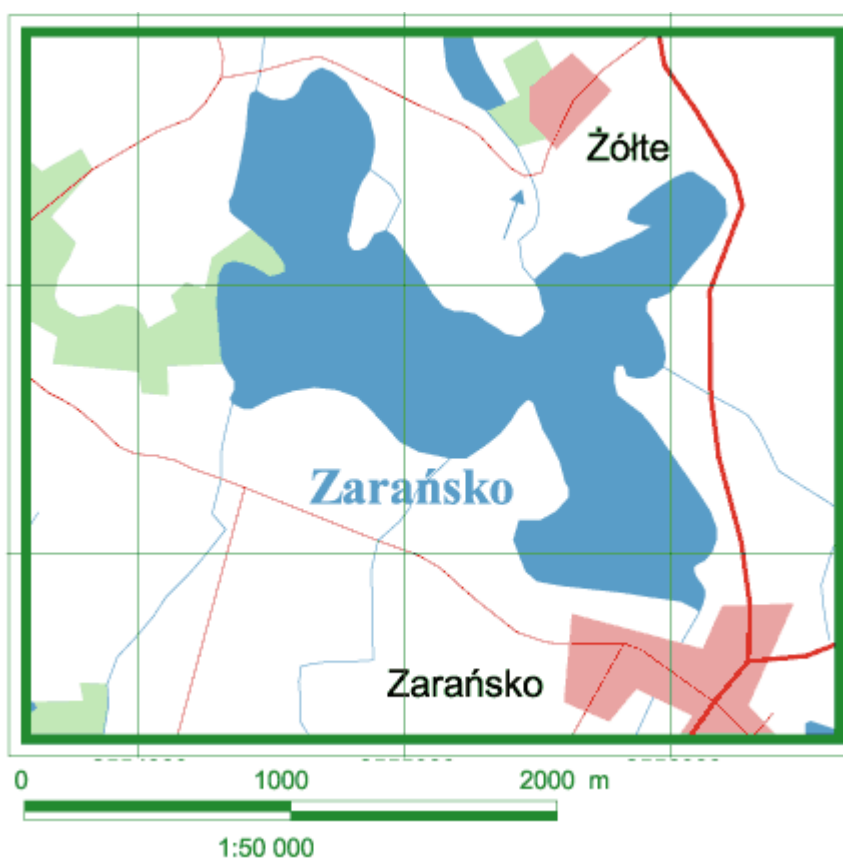
Lp.	Nazwa jeziora	Zlewnia O – Odry; R - Regi	Powierzchnia zwierciadła wody (ha)	Wysokość lustra wody (m n.p.m.)
1.	Gągnowo	R	57,0	-

2.	Będargowo	R	30,0	96,6
3.	Rydzewo	R	42,5	100,8
4.	Węglino Wielkie	R	10,0	130,3
5.	Zarańskie	R	174,5	114,2
6.	Małe Dołgie	R	51,5	104,4
7.	Okra (Okunino)	O	50,0	103,0
8.	Darskowo (Zieliniec)	O	41,0	115,6
9.	Chociebądz Wielki (Kosobudy)	O	47,5	118,5
10.	Linowo (Chudowo)	O	37,5	99,8
11.	Brzeźno	O	14,0	-
12.	Binowo	O	23,5	89,9
13.	Wielkie Dąbie	O	97,5	89,0
14.	Konotop	O	44,0	96,3
15.	Konotop Mały	O	4,4	96,9
16.	Studnica	O	37,5	-
17.	Łozica	O	2,2	94,1
18.	Małe Dębno	O	20,0	-
19.	Jelenie	R	60,0	98,1
20.	Wilże	O	27,5	96,0
21.	Bucierz Duży	O	146,0	98,3
22.	Bucierz Mały	O	11,0	98,9
23.	Rekowo Wielkie	O	7,5	101,5
24.	Trzpielewo (Trzpielewo)	O	20,0	-
25.	Ostrowiec	O	79,0	100,9
26.	Gągnowo Małe	R	7,2	-
27.	Mielno	O	35,5	-
28.	Czaple Duże	R	56,0	97,3
29.	Czaple Małe	R	36,0	97,3
30.	bez nazwy (zatoka przy ujściu Drawy z jez. Lubie)	O	17,5	95,4
31.	Lubie (Lubieszewskie)	O	1487,5	95,5
Jeziora które nie są ujęte na ryc. 4.				
32.	Mielinek (Kolk)	O	12,5	-
33.	bez nazwy (jezioro we wsi Oleszno)	O	12,5	-
34.	bez nazwy (jezioro w Cianowie)	R	7,5	-
35.	Okoń Duży (Okunie)	O	7,5	-
36.	Słowinko	O	5,6	-
37.	Wierzchnie	O	4,0	92,5
38.	Żabiak	O	4,2	-
39.	bez nazwy (jezioro na północ wsi Woliczno)	R	3,8	-
40.	Dębno Duże	R	3,1	-
41.	Kotlik	O	2,4	-
42.	Klasieczno	O	2,2	-
43.	bez nazwy (staw we wsi Woliczno)	R	2,1	-
44.	bez nazwy (mały zbiornik na zach. od jez. Konotop)	O	1,9	-
45.	bez nazwy (staw we wsi Łabędzie)	R	1,6	-
46.	Strzebielinko	O	1,6	-
47.	Wierzno	R	1,5	94,5
48.	bez nazwy (na północ od Cianowa)	R	1,5	-
49.	bez nazwy (jezioro we wsi Zagozd)	R	1,4	-

50.	bez nazwy (na pd. - zach. od jez. Jelenie)	R	1,1	-
51.	bez nazwy (staw we wsi Kumki)	R	1,0	
52.	Okoń Mały (Okońko)	O	1,0	-

Część granicy zachodniej gminy Drawsko Pomorskie biegnie po linii brzegowej **jeziora Lubie (Lubieszewskie)**. Położone jest ono już na terenie sąsiedniej gminy Złocieniec, jednak zbiornik ten ze względu na swą wielkość i walory krajobrazowe oraz powiązania funkcjonalne i ekologiczne, odgrywa istotną rolę na omawianym obszarze. Jezioro Lubie ma powierzchnię 1487,5 ha i jest największym z opisywanych jezior gminy.

Największym jeziorem należącym do gminy Drawsko Pomorskie jest **jeziorko Zarańsko** (mapa poniżej), które znajduje się w zlewni Starej Regi, w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie”.

Mapa: Jezioro Zarańsko

Wielkość powierzchni wynosi 174,4 ha, a objętość 12,7 mln m³. Akwen ten zasilany jest przez trzy niewielkie cieki. Stoki misy jeziornej do głębokości 5 m opadają dość stromo, dalej łagodnie. Dno jest urozmaicone, posiada kilka zagłębień. W środkowo-zachodniej części jeziora znajduje się niewielka wyspa o powierzchni 0,2 ha. Maksymalna głębokość jeziora wynosi 18,6 m i występuje w jego środkowej części, a głębokość średnia - 7,3 m. W zlewni bezpośredniej przeważają grunty orne. Na południowym brzegu jeziora położona jest wieś Zarańsko, której lokalizacja może mieć wpływ na jakość wód jeziora poprzez zanieczyszczenia obszarowe. Jezioro nie jest odbiornikiem ścieków z punktowych źródeł zanieczyszczeń, a na potrzeby rekreacji zostało zagospodarowane w niewielkim stopniu.

Zarańsko jest umiarkowanie podatne na wpływy zewnętrzne; zaliczone zostało do II kategorii podatności na degradację.

Wody jeziora spełniają wymagania III klasy czystości. Wyniki badań bakteriologicznych odpowiadają normom I klasy. Na wynik oceny wpływ miały: bardzo wysoka koncentracja związków mineralnych i organicznych (mierzonych wskaźnikiem ChZT_{Ct}) w warstwie powierzchniowej oraz wysokie stężenia związków fosforu stwierdzone w warstwie przydennej.

Latem na najgłębszym stanowisku wystąpiła pełna stratyfikacja wód. Tylko epilimnion był dobrze natleniony. Dolna warstwa metalimnionu oraz cały hypolimnion były całkowicie odtlenione. Na pozostałych trzech stanowiskach, na których wystąpiła tylko częściowa stratyfikacja (bez wykształconego hypolimnionu) w warstwach naddennych, stwierdzono śladowe ilości tlenu. Poziom produkcji pierwotnej w jeziorze charakteryzują wysokie wyniki koncentracji chlorofilu oraz podwyższone ilości suchej masy sestonu. Przezroczystość wód przekraczała 2 metry. Badania hydrobiologiczne wykazały, że w fitoplanktonie wiosną przeważały okrzemki, a latem dominację przejęły bruzdnice, których udział wynosił do 60% ogólnej ilości glonów.

Szczegółowe dane dotyczące czystości wód jezior gminy istnieją jedynie dla dwóch zbiorników (oprócz jeziora Lubie): jez. Bucierz i jez. Czaple Wielkie. Oba jeziora posiadają II klasę czystości wody.

Poza typowymi jeziorami, na obszarach morenowych, szczególnie w północnej części gminy (rejon wsi Zagózd, Łabędzie, Żółte) istnieją bardzo liczne, bezodpływowe zagłębienia tzw. oczka wodne.

Obwody rybackie

Zgodnie z zarządzeniem Nr 118/97 Wojewody Koszalińskiego z dnia 19 grudnia 1997 r. w sprawie ustanowienia obwodów rybackich, obrębów hodowlanych i obrębów chronionych na terenie gminy Drawsko Pomorskie istnieją następujące obwody rybackie:

Zlewnia rzeki Drawy (D)

- D-V „Lubie”, w skład którego wchodzi jezioro: Lubie (D-59), Konotop (D-65), Jeleń (D-67), Wilże (D-69), Linowno (D-72);
- D-VII „Mąkowary”, w skład którego wchodzi jezioro: Dąbie Wielkie - Dębno Małe (D-54 i D-55);
- Na pojedynczych jeziorach: Binowo (D-56), Okoń Duży (D-56), Konotop Mały (D-65), Bucierz Mały (D68);

Zlewnia rzeki Regi (R)

- R-II „Zarańsko”, w skład którego wchodzi jezioro: Gągnowo (R-19), Łabędzie (R-20), Będargowo (R-21), Rydzewo (R-22), Węglino (R-23), Zarańsko (R-26), Małe Dołgie (R-27);
- R-I „Bucierz”, w skład którego wchodzi jezioro: Czaple Małe (R-2), Czaple Duże (R-4), Trzępielewo (R-6z), oraz cieki bez nazwy wpływające do tych jezior;
- Na pojedynczych jeziorach: Mielinek (R-8), Mielno (R-9), Rekowo Wielkie (R-5z), Ostrowiec (R-7), Dębno Duże (R-7a), Dębno Małe (R-7b), Studnica (R-10), Brzeźno (R-13).

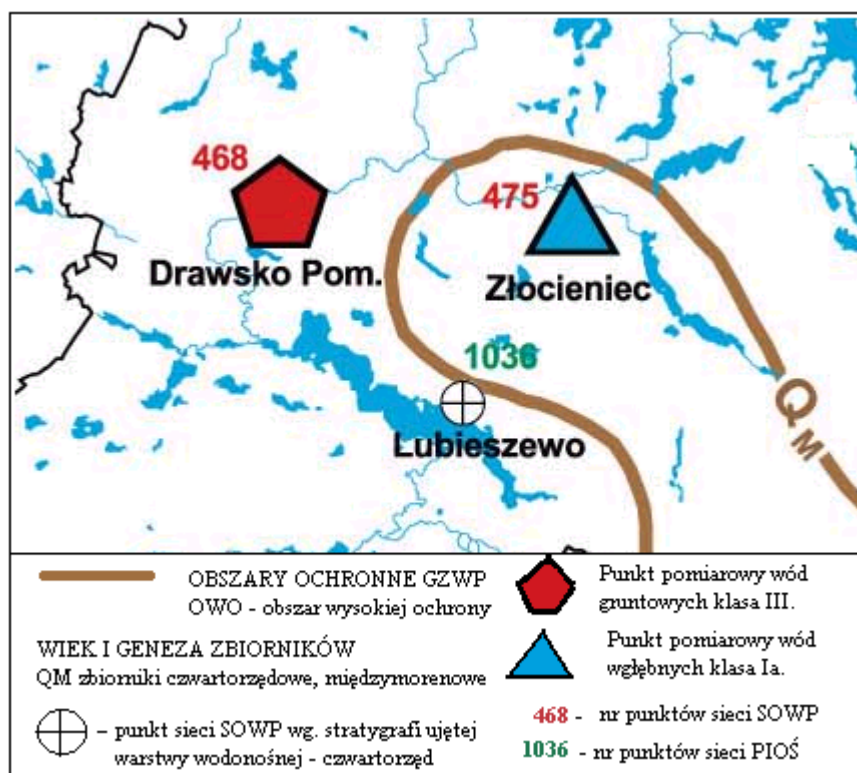
Granice obwodu rybackiego wytyczają linie brzegów poszczególnych zbiorników lub stałe punkty w terenie, miejsca połączenia się dwóch rzek, przednie filary mostu lub śluzy. W przypadkach szczególnych, tam gdzie granica przebiega przez wodę odcinki linii prostej wyznacza się wg stałych punktów orientacyjnych w terenie. W przypadku braku tych

punktów granicę obwodu rybackiego stanowi linia prostopadła do przeciwnego brzegu wyznaczona w odległości 1000 m od miejsca wypływu lub wpływu rzeki do jeziora.

2.5.3. Wody podziemne

Niewielki fragment obszaru gminy, w regionie od Suliszewa i Gudowa, leży w obrębie granic jednego z obszarów wysokiej ochrony głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP nr 125 w ewidencji PIOŚ). Wody tego zbiornika, badane w odwiercie w Złocieniu, zaliczono do najwyższej klasy czystości (Ia). Według szczegółowych danych dla odwiertu w Drawsku Pomorskim wody w głębinie występują tu w warstwie wodonośnych piasków i żwirów, na głębokości poniżej 50 – 60 m poziom wodonośny odizolowany jest przez zalegającą na nim warstwę glin zwałowych, co dobrze chroni zasoby wód przed potencjalnymi zanieczyszczeniami.

Stan sanitarny wód gruntowych badany jest regularnie w odwiercie w Drawsku Pomorskim. Występujące tu zasoby na przestrzeni ostatnich 5 lat klasyfikowano jako wody niskiej jakości (III klasa).

Rycina: Fragment mapy przedstawiającej punkty sieci Stacjonarnych Obserwacji Wód Podziemnych (SOWP) i punkty Monitoringu Wód Podziemnych (PIOŚ) na tle Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP)

Ujęcie wód podziemnych

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie istnieje 21 ujęć wód podziemnych przeznaczonych do zaopatrzenia ludzi w wodę, z czego dwa ujęcia są wyłączone z użytkowania. Ujęcia te są zlokalizowane w następujących miejscowościach: Łabędzie, Nętno, Żółte, Zagozd, Zarańsko,

Gogólczyn (nieczynne), Gajewo, Dalewo, Kumki Kolonia, Drawsko Pom., Zagórki (nieczynne), Suliszewo, Jankowo, Mielenko Drawskie Kolonia, Mielenko Drawskie, Gudowo, Linowo, Oleszno, Ziemsko, Konotop, Karwice. Każde z wyżej wymienionych ujęć wody, zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne i otoczone jest strefą ochrony bezpośredniej. Strefa ochrony bezpośredniej obejmuje obszar o promieniu od 8 do 10 m od miejsca ujęcia wody i jest ogrodzona. Nie posiadają one stref ochrony pośredniej, ponieważ w myśl przytoczonej ustawy dopuszcza się ustanowienie strefy ochronnej obejmującej wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, jeżeli jest to uzasadnione lokalnymi warunkami hydrogeologicznymi, hydrologicznymi i geomorfologicznymi oraz zapewnia konieczną ochronę ujmowanej wody.

2.6. Klimat

Teren gminy Drawsko Pomorskie leży na południowej granicy północnego pasa Pojezierza Pomorskiego (IV i V kraina klimatyczna). Dla tego obszaru charakterystyczne są bardzo wysokie opady. Średnio wynoszą one około 800 mm, a w latach wilgotnych – 1000 mm i więcej. Parametry klimatyczne dla tego regionu przedstawia tabela:

Tabela:

Zestawienie ważniejszych danych klimatycznych dla krain klimatycznych na których leży gmina Drawsko Pomorskie

Parametr	Wielkość
Średnia temperatura roczna	6,5 - 7,5 °C
Średnia temperatura okresu V-VII	14,0 - 14,5 °C
Średnia temperatura okresu IV - IX	12,3 - 13,0 °C
Ostatni przymrozek wiosenny	5 – 25 maja
Liczba dni z przymrozkami	11 - 23
Liczba dni mroźnych ($t_{\max} < 0$ °C)	22 - 32
Liczba dni gorących ($t_{\max} > 25$ °C)	13 - 18
Daty początku zimy ($t_{\text{śr.}} < 0$ °C)	10 – 20 grudnia
Długość okresu zimowego (dni)	65 – 80
Data początku okresu wegetacyjnego ($t_{\text{śr.}} > 5$ °C)	8 – 12 kwiecień
Długość okresu wegetacyjnego (dni)	200 - 210
Data początku lata ($t_{\text{śr.}} > 15$ °C)	20 – 28 maja
Długość lata (dni)	50 - 75
Suma opadów atmosferycznych w roku (mm)	650 - 800
Suma opadów atmosferycznych w okresie V-VII (mm)	180 - 215
Liczba dni z pokrywą śniegową	40 - 60

Według Romera klimat tu występujący jest przykładem wpływów klimatycznych krain poznańskiej i drawskiej, a więc obszarów pojeziernych i wielkich dolin. Przeważają wiatry z południowego zachodu i zachodnie. Okres wegetacyjny trwa 200 dni, zaczyna się w pierwszej dekadzie kwietnia, a kończy wraz z końcem października. Średnia wieloletnia suma opadów atmosferycznych dla tego obszaru wynosi 670 mm. Średnia roczna wielkość opadów wynosi 784 mm. Średni opad w miesiącach wegetacyjnych wynosi 554 mm. Charakterystyczna dla tego typu klimatu jest łagodna amplituda temperatur. Średnia roczna temperatura to 7,8°C; w okresie wegetacyjnym średnia temperatura wynosi 12,7°C, a średnia roczna temperatura 7,1°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec (16,8°C), najchłodniejszym styczeń i luty ze średnią temperaturą -2,7°C. Przewaga średnich sum opadów w okresie

wrzesień-październik nad analogicznymi wielkościami opadów notowanych w maju-czerwcu wskazuje na „suche” wiosny i „wilgotne” jesienie.

2.7.Struktura użytkowania gruntów

Gmina Drawsko Pomorskie pod względem struktury wykorzystania gruntów ma charakter rolniczo – leśny. Użytki rolne zajmują łącznie 39,4 % powierzchni, a lasy i grunty leśne 42,5 % (ryc. dalej). Północna część gminy wykorzystywana jest rolniczo, jednak w związku z trwającymi przemianami ekonomicznymi i spadkiem opłacalności produkcji rolniczej, wiele gruntów rolniczych pozostaje odłogowana.

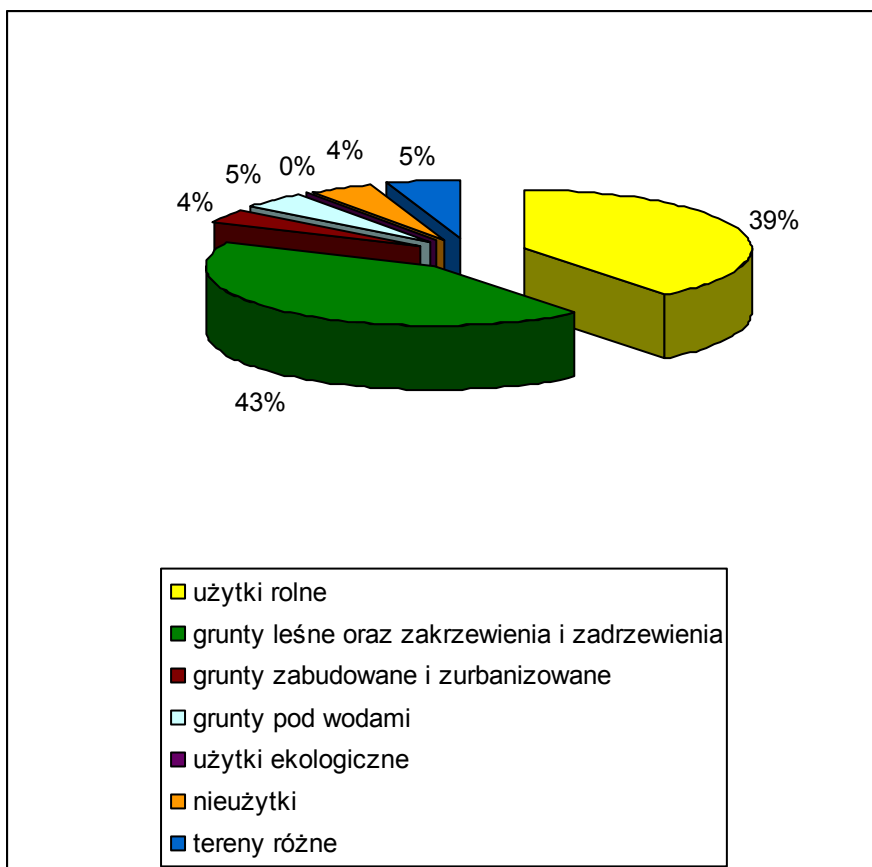
Tereny leśne skupiają się w południowej części gminy – na południowy zachód od jeziora Lubie. Są one wykorzystywane jako poligon wojskowy. Tereny poligonu stanowią własność państwa, a ich formalnym zarządcą są Lasy Państwowe.

Szczegółowe użytkowanie gruntów na terenie miasta i gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela:

Użytkowania gruntów gminy Drawsko Pomorskie na dzień 01.01.2016 r.

Kategoria użytku	Powierzchnia (ha)			Powierzchnia (%)
	ogółem	gmina	miasto	ogółem
Powierzchnia ogólna gruntów	34416	32183	2233	100
Użytki rolne	13572	12000	1572	39,4
Grunty orne	10649	9383	1266	
Sady	38	27	11	
Łąki	1673	1478	195	
Pastwiska	945	870	75	
Grunty rolne zabudowane	177	162	15	
Grunty pod stawami	26	26	0	
Grunty pod rowami	64	54	10	
Grunty leśne oraz zakrzewienia i zadrzewione	14638	14540	98	42,5
Lasy	13620	13581	39	
Grunty zadrzewione i zakrzewione	1018	959	59	
Grunty zabudowane i zurbanizowane	1305	880	425	3,8
Tereny mieszkaniowe	168	51	117	
Tereny przemysłowe	47	16	31	
Inne tereny zabudowane	123	57	66	
Zurbanizowane tereny niezabudowane	51	22	29	
Tereny rekreacyjne i wypoczynkowe	86	27	59	
Drogi	490	391	99	
Tereny kolejowe	66	42	24	
Inne	157	157	0	
Użytki kopalne	117	117	0	
Grunty pod wodami	1603	1535	68	4,7
Powierzchnie płynące	1524	1459	65	
Powierzchnie stojące	79	76	3	
Użytki ekologiczne	6	6	0	0,02
Nie użytki	1471	1471	0	4,3
Tereny różne	1821	1751	70	5,3

Rycina: Użytkowanie gruntów w gminie Drawsko Pomorskie na dzień 01.01.2016 r.

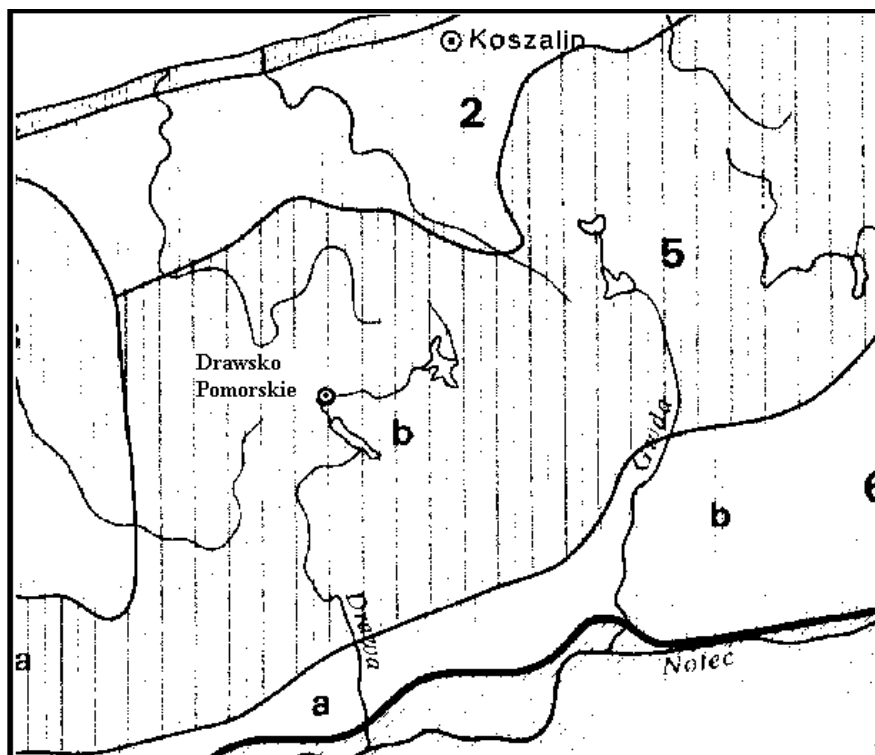
2.8. Szata roślinna

Szatę roślinną obszaru stanowi **flora**, czyli gatunki roślin występujące w gminie, oraz **roślinność**, czyli zbiorowiska roślinne związane z określonymi biotopami o charakterystycznej kombinacji czynników ekologicznych, które odzwierciedlane są w zestawieniu gatunków budujących określoną fitocenozę (zbiorowisko).

Szata roślinna jaką posiada gmina Drawsko Pomorskie odpowiada rolniczo-leśnemu charakterowi gminy i jest typowa dla tego sposobu wykorzystania gruntów. Nie brak tu terenów o naturalnym charakterze i większym zróżnicowaniu szaty roślinnej. Należą do nich głównie torfowiska, liczne systemy wodno-błotne oraz lasy.

2.8.1. Naturalna roślinność potencjalna

Według geobotanicznego podziału Polski gmina Drawsko Pomorskie należy do Prowincji Nizowo-Wyżynnej, Środkowoeuropejskiej, Działu Bałtyckiego, Krainy: Pojezierze Pomorskie, Okręgu Wałecko-Drawskiego (ryc.poniżej).

Rycina: Krainy geobotaniczne Pojezierza Drawskiego. Legenda: 5 - Kraina: Pojezierze Pomorskie, b – Okręg: Drawsko -Wałęcki

Z analizy mapy potencjalnej roślinności naturalnej badanego obszaru (Matuszkiewicz i in., 1995) wynika, że w północnej części gminy, na obszarach morenowych, dominującym typem roślinności potencjalnej jest żyzna buczyna niżowa (buczyna pomorska, *Melico-Fagetum*), a w nielicznych miejscach, na lżejszych glebach żwirowych – acidofilna buczyna niżowa (*Luzulo pilosae-Fagetum*). W dolinach rzecznych – szczególnie w dolinie Starej Regi i Drawy dominującym typem roślinności są łągi jesionowo-olszowe (*Fraxino-Alnetum*). W licznych bezodpływowych zagłębieniach, rozrzuconych na omawianym terenie, potencjalną roślinność naturalną stanowią, w zależności od trofii otoczenia, różnorodne typy olsów (*Ribo nigri-Alnetum*, *Sphagno squarrosi-Alnetum*), brzezina bagienna (*Betuletum pubescentis*) lub mszary torfowcowe (*Sphagnetalia magellanici*).

Potencjalna roślinność naturalną południowej części gminy, pomimo zdecydowanej dominacji w roślinności rzeczywistej drzewostanów sosnowych, stanowią w przeważającej mierze acidofilne buczyny niżowe (*Luzulo pilosae-Fagetum*). Potencjał siedliska widoczny jest tutaj wyraźnie w bardzo obfitym, spontanicznym obsiewaniu się buka w dolnych piętrach rosnących tam drzewostanów.

2.8.2. Roślinność rzeczywista – typy zbiorowisk roślinnych

Zbiorowiska o charakterystycznym składzie gatunkowym uzyskują kategorię zespołów roślinnych. W układzie syntaksonicznym łączy się je wyższe jednostki, którymi są w kolejności od najniższych rangą do coraz wyższych: związek zespołów, rząd zespołów, klasa zespołów.

Szaty roślinną przedstawiono na tle charakterystyki geobotanicznej i geomorfologicznej obszaru objętego granicami gminy. Powiązanie szaty z geomorfologią obszaru jest współzależne, ponieważ walory przyrodnicze świata roślin są odzwierciedleniem różnych elementów środowiska.

Pokrycie terenu gminy Drawsko w ok. 40 % stanowi las, a pozostała część to kompozycja rozległych kompleksów rolniczych powstałych w efekcie przekształceń równin torfowych pradoliny pomorskiej i żyznych obszarów moreny falistej. Jest tu też wiele mniejszych lub większych fragmentów wartościowej szaty roślinnej o odmiennym charakterze.

Zbiorowiska leśne i zaroślowe

Zbiorowiska leśne na opisywanym terenie skupiają się przede wszystkim w dwóch wielkich kompleksach leśnych. Największy z nich, stanowiący północno-wschodni skraj Puszczy Drawskiej, zajmuje południową część gminy, na południe od brzegów jeziora Lubie. Obszar ten administrowany jest przez Nadleśnictwo Drawsko. Drugi zwarty kompleks leśny zarządzany przez nadleśnictwo Złocieniec, rozciąga się przy północno-wschodnich krańcach gminy. Pozostałe obszary leśne to niewielkie fragmenty lasów, pozostające w administracji nadleśnictw: Świdwin i Łobez.

Omawiane kompleksy pokrywają tereny o stosunkowo najmniej żyznych glebach, a więc rozległe pola sandrowe. W ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci siedliska tych lasów klasyfikowane były jako bory mieszane świeże, jednak w rzeczywistości potencjał siedliska jest wyższy, a większość lasów reprezentuje typ lasów mieszanych świeżych. Potencjalna roślinność naturalna tego terenu to przede wszystkim acidofilna buczyna niżowa.

Drzewostany buduje przede wszystkim sosna, przy czym większość jej drzewostanów znajduje się obecnie w II i II klasie wieku. W obniżeniach, rynnach i na obrzeżach mis jeziornych, oraz w dolinie Drawy dominują natomiast drzewostany olszowe i jesionowe. Dominacja drzewostanów sosnowych ukształtowana została na skutek dawnych nasadzeń, natomiast naturalna dynamika roślinności objawia się w postaci silnie zazwyczaj rozwiniętego drugiego pietra drzewostanów, budowanego przez buka. Litych buczyn jest niewiele – najpiękniejsze ich powierzchnie skupiają się przy południowo-zachodnich brzegach jeziora Lubie (nieopodal ujścia Drawy do misy jeziora) oraz nad jeziorem Małe Dębno. Stosunkowo rozległe lasy bukowe rosną także nieopodal jeziora Małe Dołgie koło Zagozdu, a wartościowe fragmenty buczyny występują także w Cianowie (projektowany ZPK „Zdrojewo”) oraz w rejonie Woliczna nad rzeką Brzeźnicka Węgorza.

Specyficzną cechą lasów Nadleśnictwa Drawsko położonych w strefie operacyjnej poligonu wojskowego jest duży udział halizn, polan i wrzosowisk. Jest to skutkiem częstego pojawiania się pożarów i innych zniszczeń związanych z prowadzeniem na tym terenie ćwiczeń wojskowych. Z tej samej przyczyny prace pielęgnacyjne w lasach tego obszaru prowadzone są stosunkowo mało intensywnie. Nadaje to krajobrazowi tych lasów nieco egzotyczny, „zaniedbany” wygląd. Powierzchnie leśne położone w nieużytkowanej do ćwiczeń strefie poligonu są natomiast bardzo starannie pielęgnowane.

Jednym z najbardziej interesujących z naukowego punktu widzenia fragmentów lasu jest kompleks czterech oddziałów położonych pomiędzy jeziorami Jelenie i Bucierz. Obszar ten został w latach 50. ścięty zrębem zupełnym (w związku z planowaną rozbudową pasa taktycznego poligonu) a następnie zarósł na drodze naturalnej sukcesji. Jest to obecnie jedna z największych na terenie Pomorza Zachodniego powierzchni „zapustów” osikowo-brzozowych.

Na terenie gminy występują następujące **zbiorowiska leśne i zaroślowe**:

➤ olsy i łozowiska

Zabagnione lasy i zarośla stanowiące środowisko życia cennych gatunków roślin wodnych i bagiennych. Występują w nich m.in. chronione: kruszyna pospolita, bobrek

trójlistny, kalina koralowa, porzeczką czarna, arcydzięgiel nadbrzeżny oraz rzadkie: turzyca bagienna, łączeń baldaszkowy, turzyca żółta, wełnianka pochwowata.

- **łozowiska**

To zbiorowiska z dominacją wierzby szarej *Salix cinerea* i dużym udziałem kruszyny pospolitej *Frangula alnus*, wykształcające się na żyznych siedliskach, w zagłębieniach terenu. Na opisywanym terenie rozpowszechnionym i odgrywającym bardzo istotną rolę w fizjonomii krajobrazu jest łozowisko typu *Salicetum pentandro-cinerea*. Zespół ten występuje na terenie całej gminy, za wyjątkiem terenów leśnych na piaszczystych obszarach poligonu.

- **ols porzeczkowy**

W lasach tych w drzewostanie panuje olsza czarna. Występują one głównie na torfowiskach, terenach bagiennych, obszarach nisko położonych, z utrudnionym odpływem wód długo stagnujących na powierzchni gruntu. Olsy te często przez większą część roku są zalane. Rozległe powierzchnie olsu porzeczkowego na terenie gminy można obserwować wzdłuż strumienia Kokna oraz wzdłuż rzeki Drawy na odcinku pomiędzy jej wypływem z jeziora Lubie a granicą gminy. Często płaty tego zespołu występują w rynnach wielu jezior (np. na wschodnim brzegu jeziora Ostrowiec).

- **wikliny nadrzeczne**

Wikliny nadrzeczne rozwinięte są jedynie wzdłuż odlesionych odcinków doliny Drawy, na piaszczystych madach rzecznych, pomiędzy Dalewem a drawskim Pomorskim oraz pomiędzy Drawskim a jeziorem Lubie. Pomimo niewielkiego udziału w krajobrazie mają istotne znaczenie jako wysoka zieleń, decydująca o spełnianiu przez rzekę roli korytarza ekologicznego. Zarośla te skupiają bardzo specyficzną florę, m.in. znamienne wierzby wąskolistne – przede wszystkim *Salix viminalis*.

- **bory sosnowe**

Bory świeże suboceaniczne typu *Leucobryo-Pinetum* występują w południowej części gminy na obszarze poligonu wojskowego. Porastają tam górne partie piaszczystych gór i wydm, w szczególności wzdłuż północnej krawędzi doliny Drawy. Większość lasów tego terenu, przypominających fizjonomicznie bory sosnowe i dominujących w tutejszym krajobrazie, jest w rzeczywistości kwaśną buczyną niżową, która jest spinetyzowana. Borowe zbiorowiska bagiennie, spotykane na terenie gminy, należą do dwóch typów. Brzezina bagienna *Betuletum pubescentis* występuje na terenach morenowych w północnej części gminy. Wykształciła się ona w postaci niewielkich fragmentów centralnych części łozowisk, w zagłębieniach bezodpływowych. Płaty sosnowego boru bagiennego *Vaccinio uliginosi-Pinetum* występują na obszarach sandrowych w południowej części gminy. Najlepiej wykształcone płaty towarzyszą jeziorom Okoń Duży i Okoń Mały i proponowane są do ochrony w formie użytku ekologicznego i rezerwatu przyrody. W zespole boru bagiennego występują m.in. takie gatunki chronione, jak: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, bobrek trójlistny.

- **lasy liściaste**

- **łęgi**

Zbiorowiska łągów przystrumykowych, typu jesionowo-olszowego *Fraxino-Alnetum* występują na terenie gminy w dwóch postaciach. Jako typowo wykształcone lasy łągowe towarzyszą ciekom wodnym, zajmując gleby torfowe typu czarnych ziem leśnych. Największe płaty napotkać można w dolinie Koczynki oraz nad Drawą na obszarze niecki zastoiskowej na południe od Dalewa. Występują one także w leśnym krajobrazie południowej

części gminy w rejonie Studnicy i Oleszna (pomiędzy jeziorami Bucierz i Jelenie). W lasach tego typu odnajdywano m.in.: ściśle chronionego kruszczyka szerokolistnego.

Łęg zboczowy – z fiołkiem wonnym *Viola odorata-Ulmetum* to zbiorowisko związane z nasłonecznionymi, żyznymi skarpami. Niewielki fragment tego typu lasu odnaleziono w Jankowie w parku podworskim.

- **buczyny**

Lasy bukowe stanowią potencjalne zbiorowisko naturalne na niemal całym obszarze gminy. Żyzna buczyna pomorska *Melico-Fagetum* istnieje obecnie jedynie w kilku fragmentach drzewostanów: w rejonie Cianowa i Zagozdu. Zajmowała ona niegdyś duże obszary ziem północnych gminy, zajętych dziś przez użytki rolne.

Acidofilne buczyny typu *Luzulo pilosae-Fagetum* stanowią potencjalne zbiorowisko w południowej części gminy. Jednak ich siedliska są obecnie zajęte przez drzewostany sosnowe. O potencjalnym siedlisku świadczy jedynie powszechne odnawianie się buka i stała domieszka tego gatunku w warstwie krzewów i dolnych partiach drzewostanów. Dobrze zachowane płaty acidofilnych buczyn oglądać można jedynie na morenowych wzgórzach w rejonie jeziora Binowo i Wielkie Dąbie oraz nad jeziorem Lubie (przy północno-zachodnim brzegu jeziora).

- **zbiorowiska zaroślowe**

Zbiorowiska zaroślowe z klasy *Rhamno-Prunetea* są rzadko spotykanym elementem krajobrazu gminy. Występują na ogół na nasłonecznionych poboczach dróg w szczególności na nasypach nieukończonej autostrady Berlin-Królewiec), jednak ich udział jest niewielki. Zespół bzu czarnego *Urtico-sambucetum* jest szeroko rozpowszechnionym składnikiem krajobrazu wsi, gdzie zajmuje przeżyźnione siedliska w pobliżu zabudowań. Zespół *Euonymo-Coryletum* z udziałem trzmieliny europejskiej i leszczyny napotkać można natomiast w obszarach siedliskowych łągów jako ich zbiorowiska regeneracyjne.

Zbiorowiska wodne i bagienne

Zbiorowiska wodne i bagienne są nieodłączną częścią ekosystemów wodnych, które w Gminie Drawsko Pomorskie stanowią bardzo istotny składnik krajobrazu. Występują tu różnorodne akweny, zarówno jeziora i stawy jak rzeki i strumienie.

Liczne i zróżnicowane zbiorniki wodne występujące na badanym obszarze stanowią doskonałe siedlisko dla całej gamy zbiorowisk roślinności wodnej i szuwarowej. Na ogromne zróżnicowanie siedlisk wodnych składają się trzy grupy czynników: warunki troficzne, morfometryczne oraz antropopresja.

Na opisywanym terenie istnieje zbiornik oligotroficzny (jeziorno Darskowo), liczne zbiorniki mezotroficzne, eutroficzne, aż po skrajnie przeżyźnione, hypertroficzne stawy wiejskie oraz dystroficzne jeziora w krajobrazie borowym.

Kształt i wielkość zbiornika wpływają na dynamikę falowania i sposób depozycji osadów dennych w strefie litoralu. W opisywanej gminie występują zbiorniki o bardzo zróżnicowanej roślinności litoralu i różnym zasięgu pasa szuwar.

Antropopresja jest trzecią płaszczyzną zmienności warunków siedliskowych w jeziorach. Przykładem może być jezioro we wsi Łabędzie, gdzie na skutek stałego niszczenia roślinności przez człowieka wytworzył się szuwar niemal w całości składający się ze zbiorowiska tataraku *Acoretum calami*.

- **zbiorowiska roślin pływających**

W niemal wszystkich zbiornikach terenu spotykany jest pospolity zespół *Lemno-Spirodetum polyrrhizae* z rzesą drobną i spirodelą wielokorzeniową. W mniejszych

zbiornikach wodnych, na obrzeżach torfowisk oraz w rowach odwadniających napotykaną jest także zespół rzęsy trójrowkowej *Lemna trisulca*.

Zbiorowiska ze związku *Hydrocharition* – zespoły zabiścieku pływającego spotykane są w miejscach osłoniętych od wiatru bądź w eutroficznych zbiornikach wodnych. Jako dominujący typ zbiorowisk, w tych samych zbiornikach, często spotykany jest zespół osoki aloesowatej *Stratiotes aloides* (np. rozległe fitocenozy w jeziorze Żabiak na obszarze poligonu).

➤ **podwodne łąki ramienicowe**

Podwodne łąki ramienicowe występują na dnach płytkich zbiorników wodnych, których woda cechuje się znaczną zawartością elektrolitów i odczynem bliskim obojętnemu lub zasadowym. Dominują w nich rozmaite gatunki ramienic *Chara sp.* tworzących zwarte agregacje lub występujące w mozaikowatym kompleksie z różnymi podwodnymi zbiorowiskami roślin wodnych. Na opisywanym terenie występują licznie w niewielkich zbiornikach wodnych w wyrobiskach żwirowni w Mielenku Drawskim. Zbiorowiska tego typu są odpowiedzialne za akumulację złóż kredy jeziornej, które w omawianym miejscu są eksploatowane na skalę przemysłową.

➤ **zbiorowiska roślin wodnych, przeważnie zakorzenionych**

Zbiorowiska roślin wodnych, przeważnie zakorzenionych, w gminie Drawsko Pom. reprezentowane są przez następujące zespoły: zespół rdestnicy grzebieniastej, z. rdestnicy trawiastej, z. moczarki kanadyjskiej, z. wywłócznika kłosowego, z. jaskra krążkolistnego, z. wywłócznika okółkowego. Są to zbiorowiska roślin zanurzonych, należące do związku *Potamogetonion* i rozpowszechnione są we wszystkich zbiornikach wodnych na obszarze całej gminy. Najbardziej interesującym spośród stwierdzonych zbiorowisk z tej grupy jest związany ze zbiornikami o czystej wodzie zespół rdestnicy trawiastej *Potamogeton graminei*.

Zbiorowiska roślin wodnych o liściach pływających ze związku *Nymphaeion*, do których należą zespoły: zespół rdestnicy pływającej, z. „lili wodnych”, z. grzybieni północnych, są również rozpowszechnione we wszystkich niemal zbiornikach wodnych na badanym terenie. Najczęściej spotykanym zbiorowiskiem tej grupy jest zespół grzybieni białych i grążela żółtego *Nympharo-Nymphaeetum*, którego oba gatunki są roślinami prawnie chronionymi. Rzadziej spotykanym jest bardzo interesujący zespół grzybieni północnych *Nymphaeetum candidae*, odnaleziony w dystroficznych wodach jeziora Okoń Duży i Okoń Mały.

W wolnopłynących, przejrzystych i dobrze natlenionych wodach Drawy i dolnego odcinka Kokny występują liczne płyty prądotłubnego zespołu jaskra rzeczno *Ranunculetum fluitans*.

➤ **roślinność źródliskowa**

Większość źródeł i źródlisk na opisywanym terenie to obszary odlesione, pokryte obecnie przez różnorodne postacie łąk i szuwarów. Typowe źródliska otoczone lasami są na terenie gminy Drawsko Pomorskie nieliczne, a najlepiej wykształcone tego typu ekosystemy spotka się na stokach doliny Drawy. Odnaleziono na nich płyty zespołu *Cardamino-Chrysosplenietum altrnifolii* charakteryzujące się obecnością rzeżuch gorzkiej i śledziennicy skrętolistnej.

➤ **szuwary wysokie**

Zbiorowiska tzw. szuwarów wysokich (trzciniowisk, pałkowisk itp.) występują na brzegach eutroficznych wód, w strefie płytkiej wody. Zbiorowiska te są na terenie gminy szeroko rozpowszechnione i odgrywają znaczącą rolę w krajobrazie, przede wszystkim jako doskonała bariera biochemiczna. Szuwary wysokie wychwytyują większość zanieczyszczeń z wód spływających ze zlewni do zbiorników i cieków. Najczęściej spotykane zespoły to:

szuwar trzciny pospolitej, porastający płytkie brzegi o podłożu mineralnym oraz szuwar pałki szerokolistnej, zajmujący siedliska na podłożu organicznym. Rzadziej występuje szuwar pałki wąskolistnej. W eutroficznych, płytkich wodach występuje miejscami niski szuwar jeżogłówki gałęzistej, a w miejscach silnie zmienionych przez człowieka szuwar tataraku zwyczajnego.

W wodach Drawy niskie szuwary tworzy zespół strzałki wodnej i jeżogłówki pojedynczej. Występuje on na podłożu mineralnym lub słabo zamulonym, na głębokości nie przekraczającej zwykle 1 m. W mulistej delcie Drawy, przy jej ujściu do jeziora Lubie występuje szuwar trawiasty z panującą manną mielec.

➤ szuwary turzycowe

Szuwary turzycowe wykształcają się na brzegach eutroficznych zbiorników i wód płynących, często też występują w wilgotnych obniżeniach terenu, w szczególności w centralnych, najwilgotniejszych partiach kompleksów zarastających łąk niskich. Turzycowiska występują zwykle jako jednogatunkowe agregacje turzyc (zaostrzonej, dzióbkowatej, prosowej, błotnej), mózgi trzcinowatej i kosaćca żółtego. Szuwary takie występują zwykle na podłożu mineralno-organicznym.

Zbiorowiska tego typu stanowią siedliska takich cennych gatunków, jak: turzyca tunikowa, turzyca dwustronna, turzyca lisia, wełnianka wąskolistna, jeżogłówka najmniejsza, dziewięciornik błotny. Występuje tu także częściowo chroniony bobrek trójlistny.

Torfowiska wysokie i przejściowe

Zbiorowiska torfowisk wysokich i przejściowych, aczkolwiek spotykane niezbyt często, stanowią dość zmienną cechę krajobrazów roślinnych gminy. Wykształcają się one tutaj w dwóch postaciach: jako torfowiska tzw. kotłowe, wypełniające bezodpływowe zagłębienia w strefie czołowomorenowej i dennomorenowej oraz jako płyty torfowiskowe wokół jeziorok dystroficznych.

Torfowiska typu kotłowego, występujące w żyznym i bogatym w biogeny krajobrazie rolniczym, otoczone są na ogół przez szerokie, rozległe okrajki budowane przez szuwary turzycowe i łożowiska, a dopiero we wnętrzu owych okrajek, wychwytyjących większość biogenów spływających do misy torfowiska z zewnątrz, wykształcają się rzeczywiste torfowiska wysokie i przejściowe. Taki układ pozwala na istnienie tych ubogich fitocenozy w żyznym krajobrazie. Najładniejsze torfowiska tego typu istnieją w rejonie Cianowa (projektowany dawniej rezerwat „Mszar w Zajezerzu” - obecnie część Zespołu Przyrodniczo Krajobrazowego, a także projektowany użytek ekologiczny).

W centralnych częściach tych torfowisk spotyka się najczęściej mszary z wełnianką pochwowatą *Sphagno recurvi-Eriophoretum vaginati*, rzadziej zaś - typowe mszary torfowcowe *Sphagnetum magellamci*.

Na obrzeżach zawsze spotyka się płyty zbiorowisk torfowisk przejściowych - z czermienią błotną *Calletum palustris* i turzyca dzióbkowatą *Sphagno-Caricetum rostratae*, nieco rzadziej, lecz na obszarze gminy stosunkowo często - rzadki w skali kraju zespół turzycy bagiennej *Caricetum limosae*.

Płyty torfowiskowe występują w mniej żyznym krajobrazie sandrowym południowej części gminy - wokół jezior Okoń Mały, Okoń Duży, oraz w bezodpływowym zagłębieniu proponowanym do ochrony jako użytek ekologiczny. Są one w zewnętrznej części budowane przez zespoły torfowisk przejściowych (*Calletum palustris*), w części środkowej - przez płyty obu wymienionych zespołów wysokotorfowiskowych (*Sphagno recurvi-Eriophoretum vaginati*, *Sphagnetum magellanicum*) a w części wewnętrznej, przylegającej do lustra wody rozwijają się płyty przejściowotorfowiskowego zespołu przygielki białej *Rhynchosporium albae*.

Płaty zespołów torfowisk przejściowych, przede wszystkim zaś *Callietum palustris* są także szeroko rozpowszechnione na obrzeżach wielu bezodpływowych zatorfień na całym obszarze gminy. Występowanie pozostałych typów ekosystemów jest znacznie bardziej ograniczone. Są one przy tym siedliskami licznych gatunków chronionych i rzadkich, np.: turzycy bagiennej, rosiczki okrągłolistnej, przygiełki białej, bagnicy torfowej, bagna zwyczajnego

Zbiorowiska trwałych użytków zielonych, muraw i wrzosowisk

➤ Murawy napiaskowe

Dobrze wykształcone murawy napiaskowe odgrywają w krajobrazie gminy niewielką rolę. Ich występowanie ogranicza się do szczytów niektórych wyniesień morenowych, w szczególności tych o charakterze żwirowych i piaszczystych kemów. Najlepiej wykształcone płaty muraw typu *Diantho-Armerietum* (z goździkiem kartuzkiem i zawciągami pospolitym) napotkać można na obszarach morenowych w rejonie Linowa i Gudowa, na szczytach wzniesień, w szczególności na wzgórzu Świetlik, gdzie proponowany jest dla ich ochrony użytek ekologiczny.

Murawy szczerotliche *Spergulo vernalis-Corynephorietum* występują w postaci niewielkich płatów na piaszczystych glebach na szczytach wydym piaszczystych wzdłuż południowych brzegów jeziora Lubie.

Murawy napiaskowe typu *Sileno-Cerastietum semidecandri* (z lepnicą smukłą i rogownicą pięciopręcikową) oraz rozmaite postaci kadłubowe zbiorowisk z obu wymienionych związków napotkać można także licznie w wyrobiskach kopalni żwiru w rejonie Mielonka Drawskiego.

➤ Murawy kserotermiczne

Zbiorowiska tego typu występują w bardzo nielicznych miejscach na badanym obszarze. Jedyna odnaleziona typowo wykształcona murawa kserotermiczna ze stokłosą prostą pokrywa stoki skarpy ponad torem kolejowym na wschód od stacji w Suliszewie.

W murawie tej na jedynym w gminie stanowisku odnaleziono rzadkie gatunki - stokłosę prostą i komonicę wąskolistną.

Zbiorowiska łąkowe

• Łąki wilgotne

Zdecydowana większość łąk wilgotnych na obszarze gminy pokryta jest obecnie przez rozmaite zbiorowiska ze związku *Filipendulion*, należące do zespołu wiązówki błotnej i bodziszka błotnego oraz z. tojeści pospolitej i wiązówki błotnej. Są to zbiorowiska wilgociolubnych ziołorośli, stanowiące stadia zarastania wilgotnych łąk kośnych, na których zaprzestano użytkowania. Większość zatorfionych dolin rzecznych, zagłębień i obniżień w przeszłości porośnięta była przez typowe łąki kośne typu *Angelico-Cirsietum* (zespół dzięgła i ostrożenia warzywnego), lecz obecnie, po ponad 10 latach od zaniechania ich użytkowania, dobrze wykształcone płaty zbiorowisk tego typu są już bardzo nieliczne.

Najlepiej zachowane powierzchnie wilgotnych łąk wszelkich typów napotkać można nad Drawą, szczególnie w okolicach wsi Mielonko Drawskie, gdzie na łąkach ciągle użytkowanych przez prywatnych właścicieli zachowały się płaty *Angelico-Cirsietum oleracei*.

Na rozległych wilgotnych łąkach w niecce zastoiskowej w okolicach Dalewa wykształcają się rozległe płaty podobnego, lecz nieco uboższego florystycznie zespołu typu *Stellario-Deschampsietum* (zespół gwiazdnicy i śmiałka darniowego). W miejscach

wypasanych, na siedliskach wilgotnych, napotyka się dość licznie pastwiska typu *Junco-Molinietum* (zespół situ i trzęślicy modrej); najlepiej wykształcone płaty napotkać można pomiędzy Dalewem a Suliszewem.

- **Łąki świeże**

Łąki świeże nie odgrywają w krajobrazie gminy istotnej roli. Bogate florystycznie, lecz niewielkie powierzchniowo płaty łąk świeżych liczniej występują jedynie na morenowych obszarach w środkowej i północnej części badanego terenu. Najlepiej wykształcone powierzchnie napotkano na stokach rynny jeziora Małe Dołgie, jednak nawet tam nie są one zbyt liczne, bowiem siedliska odpowiednie dla nich w większości zajęte są przez pastwiska. Na pozostałym terenie niewielkie fragmenty tego typu łąk towarzyszą rynnom jeziornym i często napotkać je można na ich brzegach, na przykład na północnym obrzeżu jeziora Okra (Okunino) na południowym skraju obszaru miasta Drawsko Pomorskie.

- **Pastwiska**

Zbiorowiska pastwiskowe na siedliskach świeżych (związek *Cynosurion*, zespoły: życicy i grzebienicy pospolitej oraz z. życicy i babki) występują w północnej i środkowej części gminy na terenach moreny pagórkowatej. Ich istnienie związane jest bowiem z utrzymującym się tam ciągle wypasem zwierząt gospodarskich, szczególnie koni. Najlepiej wykształcone płaty napotkać można na północnych brzegach jeziora Małe Dołgie, gdzie ich istnienie możliwe jest dzięki wypasowi zwierząt z istniejących w miejscowości Zagozd ośrodków jeździeckich, oraz na południowych brzegach jeziora Zarańsko, gdzie utrzymywane są przez prowadzony tam wypas bydła. Zbiorowiska dywanowe typu *Lolio-Plantaginetum* (zespół szczawiu i wyczyńca kolankowego oraz z. pięciornika gęsiego) występują w rozproszeniu na całym terenie, w miejscach wydeptywanych na żyznych i średnio żyznych siedliskach. Oprócz typowych miejsc występowania, takich jak wydeptywane tereny na obszarach zabudowań, na terenie gminy Drawsko Pomorskie zbiorowisko to występuje także na obszarach rekreacyjnych nad brzegami jezior - na przykład na brzegu jeziora Lubie na terenie wsi Gudowo, lub na południowych brzegach jeziora Zarańsko.

- **Wrzosowiska**

Wrzosowiska typu *Pohilo-Callunetum* występują bardzo licznie i na rozległych powierzchniach w południowej części gminy na obszarze wykorzystywanym jako poligon wojskowy. Szczególnie duże, zwarte płaty pokrywają kilkusethektarową powierzchnię głównego pasa taktycznego poligonu, położonego na południe od jeziora Bucierz Duży. Zbiorowisko to wykształca się tutaj na ubogich piaskach gliniastych (obszar siedliskowy buczyny *Luzulo pilosae-Fagetum*), a jego istnienie uwarunkowane jest przez powstrzymywanie sukcesji na tych terenach na skutek zniszczeń roślinności w trakcie ćwiczeń wojskowych. Zwarte powierzchnie wrzosowisk stanowią bardzo charakterystyczny rys tego terenu.

Zbiorowisko typu *Sieglingio-Agrostietum* to zespół dywanowy związany z drogami i miejscami wydeptywanymi w obszarze siedliskowym borów. Na badanym terenie występuje rzadko i jedynie w najuboższych siedliskowych obszarach leśnych w rejonie jezior Okoń Mały i Okoń Duży (południowe brzegi jeziora Lubie).

Zbiorowiska okrajkowe

- **Cieplolubne okrajki**

Cieplolubne zbiorowisko z rzepikiem pospolitym napotymano na obrzeżach lasów liściastych i drzewostanów sosnowych na żyzniejszych siedliskach na całym obszarze. Występują one na nasłonecznionych odcinkach granic lasów, na wyniesieniach itp. miejscach, z reguły o południowej wystawie. Ich płyty są zazwyczaj niewielkie.

➤ Nitrofilne okrajki

Zbiorowiska okrajków nitrofilnych występują licznie na całym obszarze gminy. Okrajki siedlisk wilgotnych (związek *Calystegion sepium* z kielisznikiem zaroślowym) są szczególnie rozpowszechnione, zarówno wzdłuż cieków (Drawa, Kokna i Stara Rega), jak i w lukach i na obrzeżach łożowisk i szuwarów wypełniających bardzo liczne na obszarze gminy bezodpływowe zagłębienia. Poszczególne zespoły z tego związku wykształcają się na siedliskach różniących się składem podłoża i stopniem uwilgotnienia, jednak wszystkie z nich napotkać można na całym badanym terenie.

Zespoły okrajkowe siedlisk świeżych (związki *Aegopodion podagrariae* z podagrycznikiem pospolitym oraz *Lapsano-Geranion* z łączygą pospolitą i bodziszkiem) pojawiają się na obrzeżach lasów i zadrzewień parkowych, a także kęp krzewów i zadrzewień śródpolnych, a nawet na mineralnych skrajach zabagnionych zagłębień. Zespoły ze związku *Aegopodion* są przy tym szerzej rozpowszechnione, natomiast fitocenozy ze związku *Lapsano-Geranion* pojawiają się przede wszystkim na obszarach osiedli, w parkach podworskich i na tym podobnych siedliskach.

Specyficzną rolę odgrywają w krajobrazie dwa z wymienionych zespołów: *Aegopodio-Heradetum mantegazziani*, czyli zbiorowisko z barszczem kaukaskim, pojawia się na terenie gminy w wielu miejscach w otoczeniu zabudowań dawnych ferm hodowlanych. Ta okazała bylina prawdopodobnie dostała się na badany teren w trakcie prób wykorzystywania jej jako paszy dla bydła w latach 70-tych ubiegłego stulecia. Obecnie najładniej wykształcone płyty odnaleźć można nad jeziorem Kosobudy na wschód od Suliszewa. Drugi z zespołów, *Chelidonio-Robinetum*, klasyfikowany w związku *Lapsano-Geranion* jest w rzeczywistości antropogenicznym zbiorowiskiem leśnym z dominacją robinii akacjowej. Laski akacjowe występują na terenie gminy w miejscach nieużytkowanych wyrobisk po eksploatacji piasku i w starych gliniankach. Większe płyty napotkać można jedynie na obrzeżach kopalni piasku w Mielenku Drawskim.

Zbiorowiska porębowe

Zbiorowiska porębowe, w szczególności zaś traworośla z trzcinnikiem piaszkowym *Calama-grostietum epigeios* odgrywają bardzo ważną rolę w krajobrazie gminy. Zbiorowisko to najszerszej rozpowszechnione jest na terenie poligonu wojskowego, gdzie jego płyty pokrywają rozległe powierzchnie, na których lasy i zarośla niszczone są w trakcie ćwiczeń. Dotyczy to zarówno odlesionych powierzchni pasów taktycznych, jak i licznych luk i prześwitleń w obrębie otaczających je lasów.

W północnej części gminy płyty zbiorowisk porębowych pokrywają nieco mniejsze powierzchnie, jednak i tam spotyka się je często, szczególnie na obrzeżach odłogowanych od około 10 lat pól uprawnych.

Krzewiaste zbiorowisko *Epilobio-Salicetum capreae*, z wierzbownicą i wierzbą iwą, stanowi na omawianym terenie pierwszy etap zarastania odłogów przez zbiorowiska krzewiaste.

Większość płatów zbiorowisk porębowych stanowi siedlisko chronionej częściowo, jednak na terenie gminy Drawsko bardzo rozpowszechnionej napastrnicy purpurowej.

Pionierskie zbiorowiska w szczelinach murów i na stromych skarpach

Płaty zbiorowiska szczelinowego z lnicą bluszczowatą *Cymbalaria muralis* napotkano na murach oporowych koryta Drawy, w centrum Drawska Pomorskiego.

Zbiorowiska ruderalne i segetalne

Roślinność segetalna i ruderalna to wybitnie synantropijne zbiorowiska roślin jednorocznych i wieloletnich związanych z uprawami roślin, nieużytkami, polanami leśnymi, dolinami rzecznyymi, nabrzeżami zbiorników wodnych i innymi, a także terenami określanymi jako ruderalne i silnie zurbanizowane.

Liczne **zbiorowiska ruderalne** rozpowszechnione są na terenach zabudowanych i na przydrożach tworząc kompleksy fitocenoz zróżnicowanych florystycznie ze względu na różnice w natężeniu wydeptywania, właściwości gleby, nasłonecznieniu itp. W gminie Drawsko Pom. roślinność synantropijna związana z terenami przekształconymi przez człowieka rozwija się na terenach komunikacyjnych (drogi i linia kolejowa) oraz na terenach miejscowości.

Zbiorowiska segetalne (towarzyszące uprawom) cechują się zwykle kadłubowym składem. Mała ich różnorodność i bardzo ubogi skład florystyczny spowodowany jest stosowaniem środków ochrony roślin. Zespoły te tworzone są przez ugrupowania komos, wierzbówki, babki, bylic. Gatunki charakterystyczne dla zespołów segetalnych występują zwykle na obrzeżach pól, przydrożach i miedzach. W gminie Drawsko grunty orne zajmują 41,13 % powierzchni. Przeważają gleby słabe klas bonitacyjnych VI i VII i zajmują 2/3 powierzchni użytków rolnych. Gleby dobre klas III i IV stanowią 1/3 powierzchni użytkowanej rolniczo.

W omawianej gminie stwierdzono szereg zespołów przynależnych do klasy: *Polygono-Poetea annuae*, *Stellarietea mediae* oraz *Artemisietea*.

Najbardziej rozpowszechnionym zespołem segetalnym jest *Aphano-Matricarietum* wykształcające się w uprawach zbóż. Najlepiej wykształcone płaty napotymano na wzgórzach na wschód od Linowna. Na pozostałym terenie zbiorowiska segetalne cechują się zwykle kadłubowym składem. Gatunki charakterystyczne dla tych fitocenonów występują zwykle na obrzeżach pól, przydrożach i miedzach.

Bardzo istotne znaczenie w krajobrazie północnej i środkowej części gminy odgrywają zbiorowiska ugorowe ze związku *Agropyretalia repentis* z perzem, pokrywające ogromne powierzchnie odłogowanych obecnie pól.

Liczne typy zbiorowiska ruderalne rozpowszechnione są na terenach zabudowanych i na przydrożach tworząc kompleksy fitocenoz zróżnicowanych florystycznie ze względu na różnice w natężeniu wydeptywania, właściwości gleby, nasłonecznieniu itp.

Specyficzną rolę w krajobrazie poligonu odgrywa ruderalne zbiorowisko z czerwcem rocznym *Scleranthus annuus* (stanowiące pod względem fitosocjologicznym kadłubową postać segetalnego zespołu *Arnoserido-Scleranthetum*). Zbiorowisko to występuje bardzo powszechnie na licznych trasach przemarszu pojazdów gąsienicowych, których ruch i związane z tym niszczenie gleby stwarzają wyjątkowe warunki siedliskowe.

W płatach zbiorowisk segetalnych w rejonie Linowna napotkano bardzo rzadkie na terenie gminy: stokłosę polną, lnicznik siewny oraz pieprzycę polną.

2.8.3. Flora gminy

Ogólna charakterystyka flory

Lista gatunków roślin naczyniowych gminy liczy **564 gatunki roślin**. Wobec braku szerokich materiałów archiwalnych za wymarłe (podawane w przeszłości z terenu gminy, a obecnie nie odnaleziono) można dodatkowo 3 gatunki.

Do flory gminy należą bardzo różnorodne grupy ekologiczne roślin. Główną rolę odgrywają w niej przedstawiciele następujących grup socjologiczno-ekologicznych:

- bagienne olszyny i bezdrzewne torfowiska niskie,
- wilgotne łąki i zbiorowiska ziołoroślowe,
- lasy i zarośla nadbrzeżne, zbiorowiska szuwarowe i wodne,
- torfowiska przejściowe i wysokie,
- żyzne lasy liściaste i zbiorowiska krzewiaste, w tym grupę gatunków siedlisk acidofilnych związanych z obszarami siedliskowymi acidofilnych buczyn porośniętymi przez drzewostany sosnowe,
- nitrofilne zbiorowiska zarostowe i okrajkowe,
- nitrofilne zbiorowiska ruderalne i zbiorowiska dywanowe,
- zbiorowiska chwastów ogrodowych oraz upraw,
- bory sosnowe i murawy napiaskowe.

2.8.3.1. Gatunki chronione

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie stwierdzono występowanie 17 gatunków chronionych na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U z 2014 r. poz. 1409), w tym 4 gatunki objęte ścisłą ochroną i 13 gatunków chronionych częściowo.

Nie stwierdzono gatunków flory uznanych za chronione na podstawie Dyrektywy Siedliskowej oraz Konwencji Berneńskiej.

Część spośród odnalezionych gatunków chronionych w prawie polskim to taksony stosunkowo pospolite i spotykane na obszarze całej gminy. Do grupy tej zaliczono gatunki napotymane na więcej niż 10 stanowiskach, lub też gatunki spotykane na mniejszej liczbie stanowisk, lecz tworzące liczne populacje na stanowiskach o charakterze powierzchniowym.

Pospolite na terenie gminy gatunki **chronione częściowo** to:

- **grzybienie białe** *Nymphaea alba* – dość licznie występujące we wszystkich wodach stojących badanego terenu (szczególnie licznie w jeziorach Kosobudy, Zarańsko, Gągnowo Małe, Zieliniec, Stobnica, Małe Dołgie, Małe Dębno, lecz także w większości pozostałych zbiorników).
- **bobrek trójlistkowy** *Menyanthes trifoliata* - często spotykany składnik zbiorowisk torfowisk przejściowych na obrzeżach zabagnień i bezodpływowych zagłębień. Występuje niemal wyłącznie w północnej części gminy, w szczególności często w rejonie Zagozdu i Olchowca.

Lokalizacje stanowisk pozostałych, rzadziej spotykanych gatunków chronionych, podają zamieszczone poniżej tabele.

Tabela:

Stanowiska naturalne gatunków objętych ochroną prawną stwierdzonych na obszarze gminy Drawsko Pomorskie

Lp.	Nazwa	Opis lokalizacji	Liczba stanowisk
Gatunki objęte ochroną ścisłą			
1.	<i>Drosera rotundifolia</i> Rosiczka okrągłolistna	Cianowo, torfowisko na północ od pałacu,	6
		Cianowo, torfowisko w ZPK; Nadl. Drawsko Pom., oddz. 2a	
		Linowno	

		Jez. Okoń Mały; Nadl. Drawsko Pom. oddz. 341 c, Jezioro Okoń Duży, Nadl. Drawsko Pom., oddz. 409b, R-1 Torfowisko w Konotopie, Nadl. Drawsko Pom., oddz. 70c,	
2.	<i>Isoetes lacustris</i> Poryblin jeziorny	Jezioro Darskowo (Zieliniec) - podawany przez Szmeję i Zająca w roku 1988. Obecnie nie odnaleziony.	1
3.	<i>Lobellia dortmcmna</i> Lobelia jeziorna	Jezioro Darskowo (Zieliniec) - podawany przez Szmeję i Zająca w roku 1988. Obecnie nie odnaleziony.	1
4.	<i>Scheuchzeria palustris</i> Bagnica torfowa	Linowno, jez. Okoń Duży	2
Gatunki objęte ochroną częściową			
1.	<i>Dactylorhiza incarnata</i> Kukułka krwista	Nadl. Drawsko Pom., oddz. 197h; Łąki nad j. Mielinek Mielenko Drawskie w dolinie Drawy Dalewo, łąki na północ od wsi	3
2.	<i>Dactylorhiza majalis</i> Kukułka szerokolistna	Łabędzie - dolina Starej Regi Mielenko Drawskie, Dolina Drawy Łąka Zofiówka Dolina Drawy na południe od jez. Lubie Nętno, łąki na południe od jeziora Gągnowo Olchowiec, pastwiska w dolinie strumienia Rynna jeziora Małe Dołgie, Gogólczyn łąki w dolinie Drawy Dalewo, łąki na północ od wsi Dalewo, łąki na północ od wsi Dalewo, łąki nad Drawą Suliszewo Linowno	13
3.	<i>Lycopodium clavatum</i> Widłak goździsty	Linowno; Nadl. Złocieniec, oddz. 386a	1
4.	<i>Nymphaea candida</i> Grzybienie północne	Jezioro Okoń Mały; Nadl. Drawsko Pom. oddz. 340c; Jezioro Okoń Duży; Nadl. Drawsko Pom, oddz. 409b; R-1 Nadl. Drawsko Pom., oddz. 474c;	3
5.	<i>Epipactis helleborine</i> Kruszczyk szerokolistny	Suliszewo	1
6.	<i>Helichrysum arenarium</i> Kocanki piaskowe	Zarańsko, Kocia Górka Linowno Gudowo, łąki nad jeziorem Linowo Dalewo, łąki nad Drawą ZPK Suliszewo Mielenko Drawskie (kopalnia piasku)	6
7.	<i>Ledum palustre</i> Bagno zwyczajne	Jezioro Okoń Duży; Nadl. Drawsko Pomorskie, oddz. 409b, R-1	8

		Nadl. Drawsko Pomorskie, oddz. 474c; Cianowo, Nadl. Drawsko Pom., oddz.2 ZPK, Woliczno, Nadl. Drawsko Pom., oddz. 20c Konotop, Nadl. Drawsko Pom., oddz.70c Linowno Jezioro Okoń Mały, Nadl. Drawsko Pom., oddz. 3;	
8.	<i>Taxus baccata</i> Cis pospolity	Las w Jankowie, Nadl. Drawsko Pom., oddz. 8j, ZPK	1
9.	<i>Angelica archangelica subsp. Litoralis</i> Dzięgiel litwor nadbrzeżny	Gudowo, brzeg jez. Lubieszewo, przy ujściu Drawy, Mielenko Drawskie, zarośla nad Drawą	2
10.	<i>Pyrola rotundifolia</i> Gruszyca okrągłolistna	• Linowno, Nadl. Złocieniec oddz. 386a	1
11.	<i>Andromeda polifolia</i> Modrzewnica zwyczajna	• Cianowo, • Linowno, • jez. Okoń Mały, • jez. Okoń Duży, • Nadl. Drawsko Pom. oddz. 474c	6

2.8.3.2. Gatunki rzadkie i ginące w skali regionalnej i lokalnej

We florze gminy stwierdzono występowanie 12 uznanych za rzadkie i ginące na terenie Pomorza Zachodniego, a ponadto odnaleziono 16 gatunków rzadkich lokalnie, to znaczy osiagających na obszarze gminy jedno lub kilka stanowisk. Spis ich stanowisk zamieszczono poniżej.

Tabela:

Wykaz stanowisk gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem stwierdzonych na terenie gminy Drawsko Pomorskie.

Lp.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Opis lokalizacji	Liczba stanowisk
1.	Bagnica torfowa	<i>Scheuchzeria palustris</i>	•Linowno, •jez. Okoń Duży	2
2.	Cienistka trójkątna	<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	•rynna jez. Dołgie Wielkie	1
3.	Cymbalaria bluszczokowata	<i>Cymbalaria muralis</i>	• Drawsko Pomorskie, mury nad Drawą	1
4.	Drżączka średnia	<i>Briza media</i>	•Drawsko Pomorskie, łąka nad jez. Okunino, •Linowno, łąki nad jez. Linowo, • Zagozd, łąki nad jez. Małe Dołgie	3
5.	Dziwięciornik błotny	<i>Pamassia palustris</i>	• poligon, Białe Bagno, • poligon, Dzikie Bagno, •Nadl. Drawsko oddz. 655f	3
6.	Dzięgiel litwor nadbrzeżny	<i>Angelica archangelica subsp. litoralis</i>	• Gudowo, brzeg jez. Lubieszewo, przy ujściu Drawy, • Mielenko Drawskie, zarośla nad Drawą	2
7.	Gruszyca okrągłolistna	<i>Pyrola rotundifolia</i>	• Linowno, Nadl. Złocieniec oddz. 386a	1

8.	Janowiec barwierski	<i>Genista tinctoria</i>	• Linowo • Gudowo, grodzisko • poligon, Nadl. Drawsko oddz.360a • poligon, jez. Żabiak	4
9.	Jaskier leżący	<i>Ranunculus reptans</i>	• Łęgi nad Kokną	1
10.	Jeżogłówka najmniejsza	<i>Sparganium minimum</i>	• poligon. Białe Bagno, • poligon Dzikie Bagno	2
11.	Kostrzewa leśna	<i>Festuca altissima</i>	• „Wodospad" na rzece Brzeźnicka Węgorza	1
12.	Lnicznik siewny	<i>Camelina salvia</i>	•Linowo, pola na wschód od wsi	1
13.	Łączek baldaszkowaty	<i>Butomus umbellatus</i>	• Ujście Drawy	1
14.	Modrzewnica zwyczajna	<i>Andromeda polifolia</i>	• Cianowo, • Linowo, • jez. Okoń Mały, • jez. Okoń Duży, • Nadl. Drawsko Pom. oddz. 474c	6
15.	Nicennica niemiecka	<i>Filago vulgaris</i>	• Linowo • Gudowo	2
16.	Osoka aloesowata	<i>Stratiotes aloides</i>	• poligon, jez. Żabiak	2
17.	Pieprzyca polna	<i>Lepidium campestre</i>	•Linowo, pola na wschód od wsi	1
18.	Przygielka biała	<i>Rhynchospora alba</i>	•Jez. Okoń Mały, • jez. Okoń Duży, • Nadl. Drawsko oddz.474c	3
19.	Przywrotnik płaskolistny	<i>Alchemilla plicata</i>	• Linowo, łąki nad jez. Linowo •Drawsko Pomorskie, łąki nad jeziorem Okunino	2
20.	Stokłosa polna	<i>Bromus arvensis</i>	• Linowo, pola na wschód od wsi	1
21.	Turzyca bagienna	<i>Carex limosa</i>	• Cianowo, • Woliczno, •Linowo, •Konotop, • jez. Okoń Mały, • jez. Okoń	7
22.	Turzyca odległokłosa	<i>Carex distans</i>	•Linowo, • Kumki, •Nad. Drawsko oddz. 281b, Białe Bagno	3
23.	Turzyca żółta	<i>Carex flava</i>	• Suliszewo, łąki nad jez. Kosobudy	1
24.	Ukwap dwupienny	<i>Antennaria dioica</i>	• Linowo, Góra Świetlik	1
25.	Wełnianka pochwowata	<i>Eriophorum vaginatum</i>	• Cianowo, • Woliczno, •Konotop, •Linowo, • jez. Okoń Mały,	9
26.	Wełnianka wąskolistna.	<i>Eriophorum angustifolium</i>	• Cianowo, • Woliczno, •Konotop, •Linowo, • jez. Okoń Mały,	10
27.	Wężymord niski	<i>Scorzonera humilis</i>	• Linowo, Nadl. Złocieniec oddz.386a	1
28.	Zerwą kłosowa	<i>Phyteuma spicatum</i>	• „Wodospad" na rz. Brzeźnicka Węgorza	1

We florze gminy występują też gatunki uznane za **zagrożone w skali Polski**. Są to:

- bagnica torfowa, *Scheuchzeria palustris*
- dziewięciornik błotny, *Pamassia palustris*
- pamassia *palustris*, *Ranunculus reptans*

- jeżogłówka najmniejsza, *Sparganium minimum*
- lnicznik siewny, *Camelina salvia*
- przygiełka biała, *Rhynchospora alba*
- stokłosa polna, *Bromus arvensis*
- turzyca bagienna, *Carex limosa*
- ukwap dwupienny, *Antennaria dioica*.

Z czerwonych list gatunków zagrożonych według różnych zestawień za najobszerniejsze należy uznać listy niemieckich landów graniczących z Pomorzem - Meklemburgu oraz Brandenburgii. Na obszarze gminy stwierdzono 122 taksony wymieniane na którejs z tych list. Część z nich, bo 32 jest uznana za zagrożone wyginięciem według polskich list regionalnych. Pozostałe 90 gatunków w skali Pomorza i Polski nie określono jako zagrożone. Listy niemieckie zawierają taksony wyspecjalizowane, występujące w biotopach zagrożonych wyparciem z powodu antropopresji. Są to najczęściej siedliska związane z naturalnymi ekosystemami wodno-blotnymi, piaszczysto murawowymi, a także zależne od zachowania tradycyjnego sposobu gospodarowania na polach, łąkach i pastwiskach.

2.8.3.3. Gatunki wymarłe

Na podstawie istniejących danych literaturowych stwierdzono, że z terenu gminy podawano w przeszłości występowanie 3 gatunków chronionych, których stanowiska - mimo poszukiwań - nie zostały obecnie odnalezione. Były to następujące gatunki:

- *Drosera intermedia* (rosiczka pośrednia) - występowanie licznej populacji tego gatunku podawali Jasnowscy (1983) z terenu projektowanego rezerwatu „Mszar w Zajezerzu” (obecnie - obszar projektowanego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Zbrojewo” ZPK). Stwierdzono, że teren torfowiska poddany został na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat próbom zalesienia. Mimo poszukiwań - okazów *Drosera intermedia* nie odnaleziono.
- *Isoetes lacustris* (poryblin jeziorny) oraz
- *Lobelia dortmanna* (lobelia jeziorna) - oba gatunki podawane w literaturze ze stanowiska opisanego jako „Suliszewo”. Według wszelkiego prawdopodobieństwa chodzi o jezioro Darskovo (Zieliniec) na wschód od wsi Suliszewo. Mimo poszukiwań, prowadzonych z Łodzi, nie odnaleziono obecnie stanowisk tych gatunków, jednak w przypadku omawianego zbiornika brak śladów jego silnego zniszczenia (zanieczyszczenia) w przeszłości. Istnieje więc szansa, że gatunki te wciąż są tam obecne.

2.8.3.4. Fragmenty cennych starodrzewi - parki, cmentarze i inne obiekty

Parki

Na obszarze gminy zinwentaryzowano 20 parków podworskich stanowiących cenne skupiska zieleni wysokiej, z których 6 stanowi obiekty uznane za zabytki. 10 spośród nich wymienionych zostało w pracy na temat cennych zadrzewień woj. koszalińskiego autorstwa Kownasa i Siennickiej z 1965. Zestawienie zinwentaryzowanych obiektów zawiera poniższa tabela.

Tabela:

Parki w gminie Drawsko Pomorskie

Lp.	Lokalizacji	Nazwa i rodzaj	Opis
1.	Cianowo, na północny wschód od brzegu jeziora	Park "Cianowo", pow. ok. 5 ha, park krajobrazowy wokół dawnego założenia pałacowego.	Zdiczały park krajobrazowy. Założony w XIX wieku. Drzewostan bukowy oraz mieszany, w którym są liczne okazałe drzewa. Fragmenty lasu na siedlisku buczyny pomorskiej i łągu zboczowego. Stanowisko <i>Asarum europaeum</i> , <i>Hepatica nobilis</i> , <i>Hedera helix</i> . Obiekt nie jest użytkowany ani konserwowany.
2.	Łabędzie przy wylocie drogi na Łobez	Cmentarz zabytkowy objęty ochroną prawną.	Zadrzewienie z gatunków liściastych (głównie lipa drobnolistna i klon zwyczajny). Obiekt jest obecnie użytkowany. Obowiązuje strefa ochrony ekologicznej o szerokości 50 m.
3.	Lasocin	Cmentarz zabytkowy objęty ochroną prawną.	Obiekt nie jest użytkowany ani konserwowany. Strefa ochrony ekologicznej 50 m.
4.	Rydzewo	Cmentarz użytkowany, podlegający ochronie prawnej.	Zadrzewienie z dużym udziałem <i>Picea abies</i> . Obiekt użytkowany i utrzymany w dobrym stanie. Strefa ochrony ekologicznej 50 m.
5.	Żółte-na południowej zachód od skraju wsi	Park krajobrazowy wokół dawnego kompleksu pałacowego.	Park krajobrazowy, wokół dawnego założenia folwarcznego. Obecnie zdiczały, o charakterze lasu liściastego. Pozostałości dawnych szpalerów grabowych, okazałe wiąz szypułkowe. Teren objęty ochroną prawną, w planie zagospodarowania przyjęto wykorzystanie na cele turystyczne, lecz wobec dekapitalizacji obiektów jest to wątpliwe. Obiekt nie jest obecnie użytkowany ani konserwowany.
6.	Olchowiec - wschodni skraj wsi	Park w Olchowcu ze zrujnowanym pałacem	Park krajobrazowy z XIX wieku, wraz z murowanym dworem (obecnie w ruinie). Roślinność parku zdiczała -fragmenty dawnych zadrzewień z gatunków liściastych (<i>Tilia cordata</i> , <i>Carpinus betulus</i> , <i>Fagus sylvatica</i> i in.). Teren objęty ochroną prawną, w planie zagosp. przestrz. gminy przewidziany do wykorzystania na cele turystyczne, lecz wobec dekapitalizacji budowli celu tego nie da się już realizować. Obiekt parkowy nie jest obecnie użytkowany ani konserwowany.
7.	Olchowiec - północne obrzeża wsi	Park w Olchowcu, na północnym skraju wsi.	Park krajobrazowy z połowy XIX wieku. Obecnie nie użytkowany, zdiczały i charakterem przypominający inne zadrzewienia śródpolne.
8.	Zagozd	Cmentarz zabytkowy	Niewielki, nieczynny cmentarz poewangelicki. Lokalnie wartościowe skupisko drzew i zakrzewień. Obiekt nie użytkowany i nie konserwowany.
9.	Zarańsko	Park zabytkowy w Zarańsku	Park krajobrazowy z początków XIX wieku. Zadrzewiony, głównie <i>Tilia cordata</i> , <i>Fagus sylvatica</i> , <i>Quercus robur</i> oraz <i>Carpinus betulus</i> . Zadrzewienia bez osobliwości florystycznych i okazów pomnikowych (Kownas i Sienicka podają z tego obiektu klon srebrzysty <i>Acer saccharinum</i> -obecnie nie odnaleziony). ochrony ekologicznej 50 m. Park jest dobrze utrzymany i pielęgnowany na bieżąco. Teren objęty ochroną prawną obowiązuje strefa ochrony ekologicznej 50 m.

10.	Jankowo	Park zabytkowy w Jankowie	Park krajobrazowy z XIX wieku, obejmujący m.in. źródłiska Brzeźnicy. Zadrzewienia o charakterze naturalnym, obejmujące płaty łągów przystrumykowych typu <i>Fraxino-Alnetum</i> . Kownas i Sienicka podają informację o rosnącej nieopodal pomnikowej lipie -jednak drzewa tego nie udało się odnaleźć. Obiekt nie jest użytkowany ani konserwowany i obecnie jest silnie zdziczały. Obowiązuje strefa ochrony ekologicznej o szerokości 30 m.
11.	Drawsko Pom. ul. Połczyńska	Cmentarz	Użytkowany cmentarz komunalny, porośnięty zadrzewieniami z rodzimych gatunków drzew liściastych.
12.	Drawsko Pomorskie, Park Chopina	Park Chopina	Park miejski z zadrzewieniami nawiązującymi do lasów typu żyznej buczyny oraz (nad brzegiem Drawy) - łągu jesionowo-olszowego. Objęty ochroną na mocy postanowień planu zagospodarowania przestrzennego miasta. W centrum - dąb szypułkowy - pomnik przyrody oraz ekspozycja głazów narzutowych. Stanowisko bluszczu pospolitego <i>Hedera helix</i> . Teren pielęgnowany na bieżąco przez służby komunalne.
13.	Suliszewo	Park krajobrazowy	Park krajobrazowy z XIX wieku otaczający dawny pałac. Stary, malowniczy drzewostan, w którym liczne okazałe dęby szypułkowe, buki i graby. Spośród gatunków egzotycznych - duże świerki, daglezie, klon tatarski, jodła kaukaska i jodła jednobarwna, pigwowiec chiński. Od strony zachodniej - okazała aleja kasztanowców o obwodach około 2 m. Park jest użytkowany jako teren rekreacyjny szkoły podstawowej zlokalizowanej w pałacu. Strefa ochrony ekologicznej o granicach biegnących po naturalnych ciekach wodnych. Zakaz inwestycji.
14.	Dalewo	Park krajobrazowy	Park krajobrazowy z XIX w. Założenie parkowe nawiązujące do lasów o charakterze grądu. Wzdłuż południowej granicy szpaler grabów, wśród których okazy o obwodach do 3 m. Przy południowo-wschodniej granicy, do koryta Drawy - szpaler 18 lip drobnolistnych o obwodach do 3,5 m. W południowym narożniku zadrzewienia - trzy okazałe dęby czerwone.
15.	Woliczno	Park podworski	Pozostałości parku krajobrazowego z XIX w. Zadrzewienia z gatunków liściastych silnie zdziczałe i mające obecnie charakter fragmentu naturalnego lasu liściastego. Występują ozdobne odmiany dębu szypułkowego (<i>Quercus robur var. fastigiata</i>) oraz czerwonolistna odmiana buka (<i>Fagus sylvatica var. atropunicea</i>). Obiekt obecnie nie użytkowany.
16.	Ziemsko	Park krajobrazowy	Pozostałości dawnego założenia parkowego; fragmenty zachowanych zadrzewień z udziałem gatunków iglastych (świerk, daglezie). Walory przyrodnicze przeciętne. Obiekt nie jest obecnie użytkowany.
17.	Mielenku	Park przypałacowy	Pozostałość dawnego parku krajobrazowego, otaczająca zabytkowy pałac. Zadrzewienie złożone z rodzimych gatunków liściastych, o przeciętnych wartościach przyrodniczych. Obiekt obecnie nie użytkowany i wymagający konserwacji.
18.	Karwice	Park krajobrazowy	Park krajobrazowy z XIX w, otaczający zabytkowy pałac, użytkowany jako obiekt wypoczynkowo-konferencyjny. Na obrzeżach pozostałości dawnych nasadzeń, wśród których okazałe daglezie. Przy wjeździe - buk zwyczajny o okazałych rozmiarach. W okresie świetności parku jego obszar był z pewnością większy, a w jego obręb wchodziły przyległe łąki (obecnie zarastające) oraz skraj lasu obecnie pozostający w zarządzie Nadl. Drawsko Pom. (oddz. 41), gdzie do dzisiaj zachowały się nasadzenia daglezi i żywotników. Obiekt jest użytkowany i konserwowany na bieżąco.
19.	Gudowo	Park krajobrazowy	Nie użytkowany obecnie park . Kownas i Sienicka podawali występowanie grujecznika japońskiego (<i>Cercidi-phyllum japonicum</i>) jednak obecnie okazu nie udało się odnaleźć.

20.	Linowo	Niewielki park krajobrazowy	Zadrzewienie z gatunków liściastych. Pośród nich występuje m.in. jesion w odmianie zwisłej (<i>Fraxinus excelsior</i> var. <i>pendula</i>).
-----	--------	-----------------------------	---

Wszystkie spośród występujących na terenie gminy parków reprezentują przeciętne walory przyrodnicze. Również w porównaniu do innych obszarów województwa i powiatu teren gminy przedstawia się przeciętnie (Kownas, Sienicka, 1965). Brak tutaj cennych kolekcji botanicznych lub założeń krajobrazowych.

Za najbardziej interesujące w skali gminy, ze względu na walory botaniczne i krajobrazowe uznać należy obiekty w Karwicach, Suliszewie, Żółtym, Dalewie oraz Cianowie. Spośród nich dwa pierwsze obiekty utrzymane są w dobrym stanie, dwa następne wymagają pilnych zabiegów konserwacyjnych, natomiast ostatni (park w Cianowie), aczkolwiek również nie konserwowany, przypomina charakterem fragment naturalnego lasu i konserwacja nie jest potrzebna.

Obiektami najcenniejszymi ze względów kulturowych oraz z uwagi na użyteczność publiczną są park i cmentarz komunalny w Drawsku Pomorskim. Obiekty te są w chwili obecnej właściwie użytkowane i nie ma potrzeby wprowadzania w nich żadnych szczególnych zabiegów.

Większość nieużytkowanych parków podworskich poza wymienionymi powyżej jest wprawdzie w chwili obecnej znacznie zdziczała, jednak stan ten nie sprawia większych zagrożeń dla ich wartości przyrodniczych. W chwili obecnej nie są wobec nich planowane żadne zabiegi rekonstrukcyjne i nie ma też potrzeby - z punktu widzenia ochrony przyrody - planowania takich zabiegów w przyszłości. Ewentualne rekonstrukcje - związane np. z wykupieniem terenów przez prywatnych inwestorów, prowadzone być powinny pod nadzorem służb ochrony zabytków.

Drzewa pomnikowe, aleje i szpalery drzew

W odniesieniu do drzew pomnikowych zalecany jest ich podział na dwie kategorie ochronne (ściśłą i częściową), wynikające z celu ochrony i roli obiektu chronionego.

Dla pomnikowych drzew i alej, które spełniają rolę kulturową lub krajobrazową proponowana jest ochrona częściowa. Wobec obiektów tego rodzaju nie tylko dopuszczalne, ale wręcz wskazane jest dokonywanie zabiegów poprawiających i zabezpieczających ich stan zdrowotny oraz estetykę. Te natomiast obiekty pomnikowe, które pełnią dużą rolę biocenotyczną (np. okazałe drzewa na terenach leśnych i rosnące na obrzeżach lasów) powinny być objęte ochroną ściśłą wykluczającą stosowanie zabiegów ochronnych. Drzewa te powinny być chronione także po swojej śmierci, aż do całkowitego ich rozpadu.

Na obszarze gminy Drawsko Pomorskie istnieje 21 drzew uznanych za pomniki przyrody. Cztery z tych drzew zlokalizowane są na terenach osiedli, pozostałe zaś - w lasach na terenie Nadleśnictwa Drawsko. Inne okazy dendroflory, które wykazują walory pomnikowe stwierdzone są głównie na terenach leśnych. Nie zlokalizowano pojedynczych drzew, które zasługiwałyby na ochronę w formie pomników przyrody ze względu na szczególnie okazałe rozmiary, czy też walory kulturowe. Stwierdzano natomiast piękne aleje o wysokich walorach krajobrazowych, a trzy z nich zaproponowano do ochrony.

Wykaz owych obiektów zawiera tabela w podrozdz. 1.10.

Zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne

Zadrzewienia śródpolne reprezentowane są na terenie gminy przez liczne powierzchnie, towarzyszące niemal zawsze lokalnym „oczkom” wodnym. Większość z nich zlokalizowana jest w północnej części gminy, na obszarach czołowomorenowych. Stanowią one istotny składnik krajobrazu, lecz wobec ich dużej liczby oraz ze względu na fakt, iż brak dla nich istotnych zagrożeń, nie istnieje potrzeba szczególnych działań ochronnych wobec zadrzewień

ani też specjalnego ich kształtowania. Wręcz przeciwnie - w związku z porzuceniem mniej wartościowych gruntów rolniczych można spodziewać się w przyszłości pojawienia się licznych nowych fragmentów zarośli (zapustów) drzew i krzewów o lekkich nasionach. W miarę ich pojawiania się, najcenniejsze z nich powinny być w miarę możliwości - obejmowane ochroną jako użytki ekologiczne. Nie ma natomiast potrzeby sztucznego kształtowania (nasadzeń) zadrzewień śródpolnych na obszarze badanej gminy.

2.9. Fauna

Fauna Pomorza Zachodniego w porównaniu z innymi rejonami Polski, na których działają od lat silne ośrodki naukowe, została słabo poznana. Analiza literatury przedmiotu pozwoliły wytypować najcenniejsze pod względem faunistycznym obszary i określić ich walory. Największy nacisk położono na środowiska wodne i wodno-błotne, albowiem, zgodnie z obecnym stanem wiedzy, tego typu tereny są z jednej strony najciekawsze przyrodniczo, cechują się największą różnorodnością gatunkową, a z drugiej strony bardzo szybko ulegają degradacji i zanikaniu na skutek gospodarczej działalności człowieka.

2.9.1. Ogólna charakterystyka faunistyczna

Zgodnie z regionalizacją zoogeograficzną (Kondracki, 1988) gmina Drawsko Pom. została zakwalifikowana do prowincji Europejsko-Zachodniosyberyjskiej Palearktyki, krainy Południowobałtyckiej, dzielnicy Bałtyckiej.

W trakcie trwania inwentaryzacji wyróżniono kilka wartościowych obszarów faunistycznych ze stanowiskami rzadkich i chronionych gatunków zwierząt. Należą do nich przede wszystkim:

- dolina Drawy i licznych jezior, przez które przepływa,
- dolina Brzeźnicy od Jankowa poza granice gminy, a dalej przez kompleksy leśne wzdłuż rzeki Brzeźnicka - Węgorza do Regi,
- dolina rz. Starej Regi, od j. Zarańsko poprzez j. Rydzewo, Będargowo, Gągnowskie i dalej wzdłuż rzeki Starej Regi,
- bagna, oczka wodne i ciekłki położone w zlewni rz. Drawy,
- bagna, oczka wodne i ciekłki położone w zlewni rz. Regi.

Na terenie gminy Drawsko Pom. stwierdzono około **200 gatunków objętych ochroną**, ujętych na czerwonych listach i w konwencjach międzynarodowych oraz szczególnie zasługujących na uwagę.

Fauna omawianego obszaru ma charakter dynamiczny. Liczne gatunki znikają, wyeliminowane przez inne, lub wycofują się wyparte przez zmieniające się warunki środowiska, inne zwiększają swoją liczebność, zasiedlając nowe obszary i środowiska.

Bogactwo biotopów w gminie wynikające z dużej liczby jezior, mocno rozbudowanej sieci rzecznej i wysokiej lesistości, umożliwia życie wielu gatunkom zwierząt. Istnieją jednak czynniki negatywnie wpływające na świat zwierzęcy, do których należy zaliczyć nadmierną penetrację terenu (w wyniku wzmożonego ruchu turystycznego) i obecność poligonu wojskowego.

2.9.2. Charakterystyka wybranych grup fauny

W punkcie tym opisano gatunki ujęte w: „Polskiej czerwonej księdze zwierząt”, „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce”, „Europejskiej czerwonej liście zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej”, „Czerwonej liście Meklemburgii”, „Czerwonej liście Brandenburgii” i „Czerwonej liście gatunków Pomorza Szczecińskiego”, a stwierdzone kiedykolwiek w obecnych granicach gminy.

Podczas inwentaryzacji stwierdzono **404 gatunki zwierząt** (dwa spośród nich uważa się za wymarłe).

2.9.2.1. Bezkręgowce

W trakcie inwentaryzacji zgromadzono bardzo wrywkowe dane o tej grupie zwierząt, w tym udało się wykazać obecność kilku rzadkich lub chronionych gatunków, związanych głównie z terenami podmokłymi oraz wodnymi.

- 25 gatunków zaliczanych do chronionych ściśle zgodnie z rozporządzeniem MŚ z 2001 r. (Dz. U. Nr 130, poz. 1456),
- 4 gatunki ujęte przez Wajdę i Żurka na Europejskiej czerwonej liście zwierząt zagrożonych wyginięciem,
- 5 gatunków ujętych na Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński 1992),
- 2 gatunki wpisane na listę załącznika III Konwencji Berneńskiej,
- nie stwierdzono ani jednego gatunku ujętego na liście załącznika II oraz IV Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r., tzw. Dyrektywy Habitatowej.

Natomiast winniczek oraz pijawka lekarska są ujęte na liście załącznika V tej dyrektywy, dotyczącego gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, których pozyskiwanie ze stanu dzikiego i eksploatacja może podlegać działaniom w zakresie zarządzania.

➤ Mięczaki

• Ślimaki

Na obszarze gminy odnotowano występowanie 9 następujących gatunków ślimaków: ślimak wielki *Arion rufus*, ślimak ogrodowy *Cepaea hortensis*, ślimak winniczek *Helix pomatia*, pomrów *Limax sp.*, skalniczek *Lithoglyphus naticoides*, błotniarka stawowa *Lymnea stagnalis*, zatoczek pospolity *Planorbis planorbis*, żyworódka pospolita *Viviparus contectus*, żyworódka rzeczna *Viviparus viviparus*.

Żyworódka rzeczna jest ujęta na „Polskiej czerwonej liście zwierząt” i ślimak winniczek objęty ochroną gatunkową oraz ujęty na „Europejskiej czerwonej liście zwierząt”. Żyworódka występuje licznie w kanale łączącym jez. Studnica z jez. Mielno oraz w rzeczce Mnicy. Winniczek jest gatunkiem pospolitym w miejscach wilgotnych.

• Małże

W gminie Drawsko odnotowano występowanie 6 gatunków małży, są to: szczeżuja wielka *Anodonta cellensis*, szczeżuja pospolita *Anodonta piscinalis*, racicznica zmienna *Dreissena polymorpha*, groszówka pospolita *Pisidium casertanum*, skójka malarska *Unio pictorum*, skójka zaostrzona *Unio tumidus*. Spośród wymienionych gatunków, 5 jest objętych ochroną gatunkową.

Skójka malarska ujęta jest na „Polskiej czerwonej liście zwierząt”. Małże na terenie gminy spotykane są w większości zbiorników i cieków wodnych. Szczeżuje obserwowano w jeziorach przez które przepływa Drawa: przy wypływie rzeki z j. Lubie, W. Dąbie, M. Dąbie. Skójkę malarską oznaczono przy j. Jeziorek na rz. Drawce, wzdłuż której biegnie granica gminy.

Występująca pospolicie w wodach gminy racicznica zmienna, jest w faunie Polski elementem obcym. Tworzy charakterystyczne skupienia na kamieniach i palach zanurzonych w wodzie. Szczególnie liczne skupiska racicznicy spotkano przy pomostach wędkarskich na południowo-wschodnim brzegu j. W. Dąbie.

- **Pierścienice - Pijawki**

Odnotowano występowanie 4 gatunków pijawek: pijawka końska *Haemopsis sanguisuga*, *Haementeria costata*, pijawka lekarska *Hirudo medicinalis*, pijawka rybia *Piscicola geometra*. Dwie z nich zasługują na szczególną uwagę:

- pijawka lekarska - ujęta w „Polskiej czerwonej liście zwierząt” i „Europejskiej czerwonej liście zwierząt”, odnotowana na 3 stanowiskach - w jezioru Kotlik, j. Okoń Mały i w oczku wodnym w Nadl. Drawsko Pom. w oddz. 413.

- *Haementeria costata*.- odnaleziona na bagnie przy kanale łączącym j. Zły Łęg z j. Mielno. Pijawka ta jest wyspecjalizowanym pasożytem żółwia błotnego (choć jej żywicielami mogą być ryby). Przypuszcza się, że występuje również na terenie gminy Drawsko Pom.

- **Stawonogi**

- **Skorupiaki - Dziesięcionogi**

Odnotowano występowanie 2 gatunków raków: rzeczno *Astacus astacus* i amerykańskiego (pręgowanego) *Orconectes limosus*. Rak rzeczny znajduje się na „Europejskiej czerwonej liście zwierząt” i objęty jest ochroną gatunkową. Obserwowano go m.in. przy ujściu rz. Kokny do Drawy, w j. W. Dąbie oraz w Drawce. Rak amerykański jest obcym elementem w rodzimej faunie. Rak ten na badanym terenie podobnie jak w całej Polsce jest gatunkiem ekspansywnym. Ze względu na czystość wód gminy Drawsko Pom. raki są zwierzętami stosunkowo licznymi w porównaniu do innych regionów

- **Pajęczaki**

Odnotowano występowanie 11 następujących gatunków pająków: lejkowiec *Agelena labyrinthica*, pająk tygrzyk *Agriope bruennichi*, krzyżak *Araneus diadematus*, *Cyclosa conica*, bagnik przybrzeżny *Dolomedes fimbriatus*, osnuwik pospolity *Linyphia triangularis*, kosarz pospolity *Phalangium opilio*, *Pisaura mirabilis*, wilkosz *Tarentula inquilina*, kątnik domowy *Tegenaria ferruginea*, kwadratnik trzcinowy *Teragnatha extensa*.

Pająk tygrzyk - objęty jest ochroną gatunkową. Nie zaobserwowano różnic w ilości, ani bioróżnorodności tej grupy zwierząt w porównaniu z innymi rejonami północno - zachodniej Polski.

- **Owady**

- **Ważki**

Odnotowano występowanie 22 gatunków ważek: żagnica błękitna *Aeshna cyanea*, żagnica wielka *A. grandis*, żagnica mniejsza *A. mixta*, husarz władca *Anax imperator*, świtezianka błyszcząca *Calopteryx splendens*, świtezianka dziewica *C. virgo*, łątka dzieweczka *Coenagrion puella*, szklarka *Cordulia aenea*, nimfa *Enallagma cyathigerum*, oczobarwnica *Erythromma najas*, gadziogłówka zwyczajna *Gomphus vulgatissimus*, tężnica wytworna *Ischnura elegans*, pałatka pospolita *Lestes sponsa*, pałatka zielona *L. viridis*, ważka płaskobrzucha *Libellula depressa*, ważka czarnoplama *L. quadrimaculata*, lecicha wielka *Orthetrum cancellatum*, pióronóg *Platynemis pennipes*, łunica *Pyrrhosoma nymphula*, miedziopierś metaliczna *Somatochlora metallica*, szablak czarny *Sympetrum danae*, szablak zwyczajny *S. vulgatum*.

Świtezianka dziewica znajduje się na „Polskiej czerwonej liście zwierząt”. Gatunek ten obserwowano na Drawie w okolicy mostu na drodze Mielenko - Gudowo oraz na Drawie w granicach poligonu i na rz. Ostrownicy. Rejon Drawy jest stosunkowo bogaty w faunę ważek, co łatwo zaobserwować nad brzegami wód.

- **Prostoskrzydłe, Skórki, Pluskwiaki**

Odnotowano występowanie 6 gatunków należących do omawianych grup zwierząt. Cztery gatunki należą do prostoskrzydłych: konik pospolity *Chorthippus paralellus*, łączyn brodawkowiec *Decticus verrucivorus*, turkuć podjadek *Gryllotalpa gryllotalpa* i świerszcz polny *G. campestris*. Jeden gatunek, skorek pospolity *Forficula auricularia*, zaliczany jest do grupy skorek, natomiast odnotowany nartnik *Hydrometra sp.* - należy do pluskwiaków.

Nie odnotowano występowania gatunków rzadkich. Charakterystyczne dla fauny tych rzędów bezkręgowców jest liczne występowanie nartnika.

- **Chrząszcze**

Na terenie gminy występuje 50 gatunków chrząszczy, z pośród których ochroną gatunkową objętych jest 9 gatunków. Należą do nich: rzadki biegacz skórzasty *Carabus coriaceus*, obserwowany przy j. Linowo, oraz pospolitsze biegacze: biegacz złocisty *Carabus auratus*, wręgaty *C. cancellatus*, wypukły *C. convexus*, gładki *C. glabratus*, granulowany *C. granulatus*, ogrodowy *C. hortensis*, gajowy *C. nemoralis*, fioletowy *C. violaceus*. Jeden gatunek- dyląg garbarz *Prionus coriarius*, którego odnaleziono przy jeziorze W. Dąbie, jest gatunkiem rzadkim i wartym zainteresowania.

- **Błonkoskrzydłe**

Odnotowano występowanie 15 gatunków błonkówek, z których 7 objętych jest ochroną gatunkową: trzmiel ziemny *Bombus terrestris*, trzmiel łąkowy *B. pratorum*, trzmiel kamiennik *B. lapidarius*, trzmiel ogrodowy *B. hortorum*, trzmiel polny *B. pascuorum*, trzmiel leśny *B. sylvarum*, mrówka rudnica *Formica rufa* (chronione są mrowiska).

- **Motyle**

Na opisywanym terenie występuje 48 gatunków motyli, z których dwa są gatunkami ujętymi na „Czerwonej liście zwierząt Pomorza Zachodniego”: rusałka żałobnik *Nymphalis antiopa* (również figuruje na „Polskiej czerwonej liście zwierząt”) i bielinek rukiewnik *Pieris daplidice*. Oba gatunki są rzadkie, a na terenie gminy rusałka była obserwowana przy j. Gagnowo na skraju lasu, natomiast bielinek rukiewnik był widziany w sąsiedztwie rz. Kokny, na terenie Nadl. Złocieniec w oddz. 101.

2.9.2.2. Kręgowce

Fauna kręgowców gminy jest bogata i zróżnicowana. Wpływa na to bogactwo biotopów: rozbudowana sieć cieków i zbiorników wodnych (czystość wód), duże kompleksy leśne zlokalizowane w południowej części gminy i tereny cechujące się krajobrazem polno-leśnym zlokalizowane w północnej części gminy.

➤ **Ryby**

Na terenie gminy odnotowano występowanie 38 gatunków ryb, z których 2: jesiotra zachodniego *Acipenser sturio* i łososia *Salmo salar* zaliczono do gatunków wymarłych na opisywanym terenie. Oba gatunki objęte są ochroną gatunkową, są gatunkami chronionymi w skali międzynarodowej oraz znajdują się na „Polskiej czerwonej liście zwierząt”.

Warunki ekologiczne jakie stwarzają wody sprzyjają ichtiofaunie. Determinujący wpływ odgrywa tutaj Drawa. Szybki prąd, na długich odcinkach kamienisto-żwirowate dno, czyste i bogato natlenione wody Drawy - upodabniają ją do rzek górskich i podgórskich. W konsekwencji „górski” charakter ma również zespół ryb żyjących w Drawie. Odcinki rzeki

o najszybszym nurcie i kamienisto-żwirowatym dnie reprezentują tzw. „krajnę lipienia”, typową dla potoków podgórskich.

W Drawie na odcinku przepływającym przez teren Drawskiego Parku Narodowego, do niedawna rozmnażał się łosoś. Gromadzą się tu gatunki ryb wymagające zimnej i bogatej w tlen wody: lipień *Thymallus thymallus*, pstrąg potokowy *Salmo trutta m. fario*, głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, który jest gatunkiem chronionym w skali międzynarodowej, a także gatunki mniej wymagające, ale typowe dla środowiska rzeczno-jeziornego: kleń *Leuciscus cephalus*, jelec *Leuciscus leuciscus* i brzana *Barbus barbus*.

W ostatnich latach liczebność lipienia w Drawie i jej dopływach nawet nieco wzrosła, najprawdopodobniej na skutek regresji gatunków konkurencyjnych: łososia i troci.

Odcinki spokojniejsze, o dnie najczęściej piaszczystym, zarośniętym roślinnością podwodną, (np. od j. Wiry do j. Zły Łęg), to tzw. „krajna brzana”. Wśród gatunków tu występujących pojawiają się ryby rzeczno-jeziornego, choć nadal dominują gatunki typowe dla rzeki. Wyróżniającym się gatunkiem ryby jak wskazuje sama nazwa jest dorastająca do 70 cm długości brzana *Barbus barbus*, a oprócz niej występują: płoć *Rutilus rutilus*, ciernik *Gasterosteus aculeatus*, jelec *Leuciscus leuciscus*, jaź *Leuciscus idus* i okoń *Perca fluviatilis*. Jeziora i odcinki Drawy zaraz poniżej jezior przez które przepływa stanowią, z drapieżnym leszczem *Abramis brama*, „krajnę leszcza”.

Na terenie gminy ponadto występują następujące ryby objęte ochroną gatunkową: piekielnica *Alburnoides bipunctatus*, strzelba potokowa *Phoxinus phoxinus*, różanka *Rhodeus sericeus*, oraz koza *Cobitis taenia*. Ostatni gatunek, a także sielawa *Coregonus albula*, sieja *Coregonus layareus* i boleń *Aspius aspius* należą do gatunków chronionych w skali międzynarodowej.

➤ Płazy i Gady

Odnotowano występowanie 12 gatunków płazów oraz 6 gatunków gadów. Wszystkie taksony należą do chronionych. Najrzadszymi gatunkami płazów spotykanymi na badanym terenie są:

- rzekotka drzewna *Hyla arborea*, odnotowana na jeziorku Mielinek i na oczkach wodnych w okolicy kolonii Kumki,
- grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus* występująca na obrzeżach lasu w okolicy Mielenka,
- kumak nizinny *Bombina bombina*, którego obserwowano w okolicy Zarańska, kolonii Żółte i rzeki Kokna.

Najczęściej spotykanymi płazami są żaba trawna *Rana temporaria* i moczarowa *Rana arvalis*. Występują praktycznie na terenie całej gminy. Do pozostałych płazów licznie spotykanych na terenie gminy należą: ropucha szara *Bufo bufo*, ropucha zielona *Bufo viridis*, żaba wodna *Rana esculenta*, żaba jeziorkowa *Rana lessonae*, żaba śmieszka *Rana ridibunda*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* oraz traszka zwyczajna *Triturus vulgaris*.

Spośród gadów na największą uwagę zasługuje żółw błotny *Emys orbicularis*, jako gatunek narażony na wyginięcie w skali całego kraju.

- Żółwia na terenie gminy obserwowano w ostatnich latach w kanale łączącym j. Studnica z j. Mielno (Nadl. Drawsko Pomorskie, oddz. 140d). Odnośnie tego gatunku przeprowadzono w ramach inwentaryzacji i „Programu aktywnej ochrony żółwia błotnego w Polsce” badania kontrolne. Brak odłowu osobników nie należy uznać za brak potwierdzenia występowania gatunku. Oprócz żółwia rzadkim gadem występującym na terenie gminy jest żmija zygzakowata *Vipera berus*, obserwowana przy brzegu j. M. Dąbie i na poligonie wojskowym. Innymi gadami występującymi na terenie gminy są: padalec *Anguis fragilis*, jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara* oraz zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*.

Brak odpowiednich zabezpieczeń i przepustów dla wędrujących zwierząt oraz dość duży ruch pojazdów sprawiały, że w okolicy cieków wodnych i terenów podmokłych rokrocznie pod kołami samochodów ginie duża liczba płazów i gadów. Należy wymienić jako miejsca, w których szczególnie często dochodzi do takich sytuacji, drogi dojazdowe do pól namiotowych.

➤ Ptaki

Odnotowano występowanie 127 gatunków ptaków, z których 114 gatunków objętych jest ochroną gatunkową, a 81 gatunków figuruje na czerwonych listach zwierząt lub wymienionych jest w załącznikach do Konwencji Berneńskiej i Dyrektywy Ptasiej jako gatunki ściśle chronione i chronione.

Ptaki są grupą kręgowców, którą stosunkowo najłatwiej obserwować. Jest to także najliczniej reprezentowana gromada spośród kręgowców.

Na terenie gminy wchodzącym w skład Nadl. Drawsko Pom. zlokalizowano gatunki ptaków, dla których zgodnie z ustawą o ochronie przyrody tworzy się strefy ochronne wokół ich miejsc lęgowych. Gatunki te to: bocian czarny *Ciconia nigra*, bielik *Haliaetus albicilla*, lelek *Caprimulgus europaeus*, puchacz *Bubo bubo*, kania rdzawa *Milvus milvus*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*.

Do gatunków ptaków występujących na opisywanym obszarze, objętych ochroną gatunkową należą: jastrząb *Accipiter gentilis*, krogulec *Accipiter nisus*, trzciniak *Acrocephalus arundinaceus*, łożówka *Acrocephalus palustris*, rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus*, trzcinniczek *Acrocephalus scirpaceus*, raniuszek *Aegithalos caudatus*, skowronek polny *Alauda arvensis*, zimorodek *Alcedo atthis*, świstun *Anas penelope*, krakwa *Anas strepera*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis*, świergotek drzewny *Anthus trivialis*, jerzyk *Apus apus*, myszołów zwyczajny *Buteo buteo*, makolągwa *Carduelis cannabina*, szczygieł *Carduelis carduelis*, dzwonec *Carduelis chloris*, czyżyk *Carduelis spinus*, dziwonia *Carpodacus erythrinus*, pełzacz leśny *Certhia familiaris*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*, bocian biały *Ciconia ciconia*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, błotniak zbożowy *Circus cyaneus*, grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*, siniak *Columba oena*, kruk *Corvus corax*, kawka *Corvus moendula*, przepiórka *Coturnix coturnix*, kukułka *Cuculus canorus*, łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*, łabędź niemy *Cygnus olor*, oknówka *Delichon urbica*, dzięcioł duży *Dendrocopos major*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, dzięciołek *Dendrocopos minor*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, trznadel *Emberiza citrinella*, rudzik *Erithacus rubecula*, pustułka *Falco tinnunculus*, muchotówka żałobna *Ficedula hypoleuca*, muchotówka mała *Ficedula parva*, zięba *Fringilla coelebs*, kszyc *Gallinago gallinago*, kurka wodna *Gallinula chloropus*, sójka *Garrulus glandanus*, żuraw *Grus grus*, bielik *Haliaetus albicilla*, zaganiacz *Hippolaris icterina*, dymówka *Hirundo rustica*, krętogłów *Jynx torquilla*, gąsiorek *Lanius collurio*, srokosz *Lanius excubitor*, mewa srebrzysta *Larus argentatus*, mewa pospolita *Larus canus*, mewa śmieszka *Larus hibernicus*, brzęczka *Locustella luscinioides*, świerszczak *Locustella naevia*, krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostris*, skowronek borowy *Lullula arborea*, słowik szary *Luscinia luscinia*, kania rdzawa *Milvus milvus*, pliszka siwa *Motacilla alba*, muchołówka szara *Muscicapa striata*, wilga *Oriolus oriolus*, sosnówka *Parus ater*, sikora modra *Parus caeruleus*, sikora czubatka *Parus cristatus*, bogatka *Parus major*, sikora czamogłówka *Parus montanus*, sikora uboga *Parus palustris*, wróbel *Passer domesticus*, mazurek *Passer montanus*, kormoran czarny *Phalacrocorax carbo*, kopciuszek *Phoenicurus phoenicurus*, pierwiosnek *Phylloscopus collybita*, piecuszek *Phylloscopus trochilus*, sroka *Pica pica*, dzięcioł zielony *Picus viridis*, perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*, perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*, pokrzywnica *Prunella modularis*, gil *Pyrrhula pyrrhula*, wodnik *Railus aquaticus*, zniczek *Regulus ignicapillus*, mysikrólik

Regulus regulus, remiz *Remiz pendulinus*, brzegówka *Riparia riparia*, pokląskwa *Saxicola rubetra*, kulczyk *Serinus serinus*, kowalik *Sitta europaea*, sierpówka *Streptopelia decaocto*, turkawka *Streptopelia turtur*, puszczyk *Strix aluco*, szpak *Sturnus vulgaris*, pokrzewka czamołbista *Sylva atricapilla*, pokrzewka ogrodowa *Sylvia borin*, cierniówka *Sylva communis*, piegża *Sylva curruca*, perkozek *Tachybaptus mficolis*, strzyżyk *Troglodytes troglodytes*, kos *Turdus merula*, drozd śpiewak *Turdus phliomelos*, kwiczoł *Turdus pilaris*, paszkot *Turdus viscivorus*, czajka *Vanellus yanellus*, bąk *Botaurus stellaris L.*, bączek *Ixobrychus minutus*.

Ptakami objętymi częściową ochroną gatunkową są: wrona siwa *Corvus corone* i gawron *Corvus frugilegus*.

➤ **Ssaki**

Na badanym terenie odnotowano występowanie 40 gatunków ssaków w tym 16 objętych ochroną gatunkową. Wśród nich znajduje się wilk.

- Wilki *Canis lupus* (waderę i dwa młode) obserwowal m.in. Leśniczy Leśnictwa Zofiówka od 1999 r do maja 2000 r. Tropy wilka widziano również na terenie poligonu wojskowego. Inwentaryzacja wilka przeprowadzona na terenie gminy Drawsko Pom. w dn. 16-20.07.2001 r. przez Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży nie potwierdziła występowania gatunku. Badania były prowadzone w ramach prac nad „Inwentaryzacją wilka i rysia w nadleśnictwach Polski”, na zlecenie Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych.

Rzadkim gatunkiem występującym na badanym terenie jest wydra *Lutra lutra*, którą obserwowano przy ujściu Drawy do j. W. Dąbie.

Na opisywanym obszarze występuje 7 następujących gatunków nietoperzy: nocek rudy *Myotis daubentoni*, nocek duży *Myotis myotis*, nocek natterera *Myotis nattereri*, borowiec wielki *Nyctalus noctula*, karlik większy *Pipistrellus nathusii*, karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*, gacek brunatny *Plecotus auritus*. Nietoperze z dużą częstością obserwowano wzdłuż Drawy oraz w rejonie drogi Drawsko - Kalisz w okolicy Konotopu.

Ochroną gatunkową objęte są również inne ssaki występujące na terenie gminy: jeź wschodni *Erinaceus concolor*, jeź zachodni *Erinaceus europaeus*, łasica *Mustela nivalis*, wiewiórka *Sciurus vulgaris*, ryjówka aksamitna *Sorex araneus*, ryjówka malutka *Sorex minutus* oraz kret *Talpa europaea*.

Poza granicami gminy zlokalizowano stanowiska bobrów na gruntach Nadl. Drawsko, w oddz.: 339a, , 984a, 1022fi 1029g (gmina Kalisz Pomorski). Najbliżej granic obszaru dla którego sporządzono niniejszą inwentaryzację, znajduje się stanowisko bobrów na bagnie w oddz. 339a. Istnieje duże prawdopodobieństwo ekspansji bobrów na teren gminy Drawsko Pom.

2.9.2.3. Zwierzyna łowna

Ponieważ granice obwodów łowieckich nie pokrywają się z granicami gminy, a zwarty kompleks leśny ułatwia zwierzynie migracje, poniższe dane należy traktować orientacyjnie. Na terenie Miasta i Gminy Drawsko Pom. działa pięć kół łowieckich: Bażant, Ostoja, Cyranka, Dzik i Nadl. Drawsko. Zestawienie stanu zwierzyny łownej na 31.03.2000 r. w porównaniu do stanu z 1998 r. zamieszczono poniżej:

Tabela:

Zwierzyna łowna na obszarze obejmującym m.in. gminę Drawsko Pomorskie

Gatunek	stan na 31.03.2000	stan na 31.03.1998
jelenie	791	539
daniele	17	27
samy	1544	901
dziki	508	271
zające	543	622
lisy	284	208
borsuki	41	37
kuny	115	106
gęsi	60	-
kaczki	1150	80
słonki	220	20
grzywacze	500	100
łyski	770	40
kuropatwy	100	170
piżmaki	30	130
tchórze	16	11
czaple	30	10

Informacje łowieckie mogą być jedynie wskazówką o składzie gatunkowym fauny łownej w obrębie gminy.

2.10. Istniejące chronione obszary i obiekty gminy Drawsko Pomorskie

Gmina Drawsko Pomorskie położona jest pomiędzy dwoma parkami krajobrazowymi. Na wschód od niej, na terenie gminy Złocieniec przebiega granica Drawskiego Parku Krajobrazowego, natomiast w niewielkiej odległości na zachód od gminy leży granica Ińskiego Parku Krajobrazowego. Zarówno granice obu parków, jak i granice ich otulin nie przebiegają jednak przez terytorium gminy Drawsko Pomorskie.

Na opisywanym terenie brak istniejących rezerwatów przyrody.

Przy północnej granicy gminy położony jest projektowany rezerwat torfowiskowy „Mszar w Zajezierzu”. Obiekt ten nie został do dzisiaj utworzony, wchodzi jednak w skład projektowanego zespołu przyrodniczo krajobrazowego.

Tuż za wschodnimi granicami gminy, na północnym brzegu jeziora Lubie, na terenie gminy Złocieniec zlokalizowany jest projektowany, torfowiskowy rezerwat przyrody „Lubieszewo”. Na północ od Złocieńca projektowano natomiast rezerwat florystyczny „Jezioro Czarnówek”, chroniący florę jeziora lobeliowego.

2.10.1. Istniejące obszary i obiekty chronione

W gminie Drawsko Pomorskie istnieją obiekty chronione powstałe w oparciu:

- ustawę o ochronie przyrody
- ustawę o lasach

2.10.1.1. Obszar chronionego krajobrazu

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie znajduje się obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie” o łącznej powierzchni ok. 68 450 ha.

W obrębie gminy leży zachodni skraj tego obiektu, który w swej głównej części chroni bardzo urozmaicony przyrodniczo obszar tzw. „Szwajcarii Połczyńskiej” z m.in. obszarami źródłowymi Drawy i Parsęty. Dodatkową cechą charakterystyczną są rozległe kompleksy leśne.

Tabela:

Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”.

Forma ochrony i nazwa	Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”
Lokalizacja	Wschodnia połowa gminy, na wschód od drogi Kalisz Pomorski - Drawsko Pomorskie i dalej - Drawsko Pomorskie - Olchowiec - Rydzewo.
Przedmiot i cel ochrony	Obszar chroni naturalny krajobraz Pojezierza Drawskiego i stref źródłowych Drawy i Parsęty.
Charakterystyka przyrodnicza obiektu	<p>W granicach gminy jako szczególnie interesujące należy wskazać strefę brzegową Jeziora Lubie oraz dolinę Drawy.</p> <p>Obszar OCHK cechuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wybitnymi walorami krajobrazowymi ze względu na duże zróżnicowanie form rzeźby terenu: równiny sandrowe z siecią wytopisk, morena denna falista, morena denna pagórkowata, liczne dna dolin, obniżenia jeziorne, kotliny wytopiskowe; ➤ bogactwem form szaty roślinnej. Stwierdzono tu występowanie siedlisk i gatunków będących przedmiotem zainteresowania Dyrektywy Habitatowej oraz ustawy o ochronie przyrody; ➤ bogactwem fauny. Stwierdzono tu bytowanie gatunków będących przedmiotem zainteresowania Dyrektywy Habitatowej oraz Ptasiej, Konwencji Berneńskiej i Bońskiej oraz ustawy o ochronie przyrody. Wśród gatunków tu występujących należy podkreślić rolę Drawy jako tarliska i szlaku wędrówek dla ryb łososiowatych oraz miejsce rozrodu dla ptaków siewkowatych, pliszki górskiej, świerszczaka; ➤ wybitnymi walorami turystycznymi dla uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i wodnej oraz motorowej; ➤ wysokie walory kulturowe - parki w miejscowościach: Zarańsko, Żółte, Dalewo, Drawsko Pom., Suliszewo, Karwice, pomnikowe okazy drzew, cenne aleje.
Zagrożenia	<ul style="list-style-type: none"> ➤ intensywna penetracja turystyczna w obrębie stref brzegowych zbiorników wodnych powodująca niszczenie roślinności nadbrzeżnej; ➤ niekontrolowany rozwój zabudowy, lokalizowanie infrastruktury turystycznej, wędkarskiej (dzikie pomosty) i stawów rybnych w obrębie doliny Drawy i rynien jeziornych.

2.10.1.2. Pomniki przyrody

Na obszarze gminy Drawsko Pomorskie istnieje 23 pomniki przyrody drzew pojedynczych bądź w grupach. Cztery z tych pomników zlokalizowane są na terenach osiedli, pozostałe zaś - w lasach na terenie Nadleśnictwa Drawsko. Część drzew zlokalizowana w lasach podanych tam jako położone na terenie gminy Drawsko Pomorskie nie została odnaleziona, a z numeracji oddziałów leśnych wynika, że w rzeczywistości zlokalizowane są one w gminie Kalisz Pomorski. Poniższa tabela uwzględnia jedynie obiekty położone na obszarze gminy Drawsko Pom.

Tabela:

Istniejące pomniki przyrody w gminie Drawsko Pomorskie

Lp.	Lokalizacja	Opis	Uwagi	Proponowana forma ochrony; Oznakowanie
1.	Drawsko Pom., przy bramie byłego zakładu weterynaryjnego na ul. Polnej	Dwa dęby szypułkowe o obwodach 461 i 496 cm. Szacowany wiek – 500 lat.	Okazałe pnie o dużej zbieżności. Kondycja drzew b. dobra	Częściowa. Oznakowany
2.	Miasto Drawsko Pom. – Park im. F. Chopina	Dąb szypułkowy w wieku około 400 lat, obw. 535 cm, wys. 32 m.	Rozłożysta korona, kondycja dobra, ślady zerwania owadów.	Częściowa. Oznakowany.
3.	Wieś Suliszewo, działka nr 131/3 PFZ	Dąb szypułkowy, w wieku ok. 400 lat. Obw. 468 cm, wys. 25 m.	Pień z rozległą martwicą. Bardzo rozłożysta korona, wyraźnie	Ścisła. Oznakowany.
4.	Nadl. Drawsko, oddz. 30	Dąb szypułkowy, obw. 370 cm, wys. 25 m.	-	Częściowa.
5.	Nadl. Drawsko, oddz. 48f	Jesion wyniosły, obw. 456 cm, wys. 34 m.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła Brak oznak.
6.	Nadl. Drawsko, oddz. 53f	Topola późna, obw. 460 cm, wys. 28 m	-	Częściowa. Brak oznak.
7.	Nadl. Drawsko, oddz. 82k	Choina kanadyjska. obw. 285 cm, wys. 16 m.	Uszkodzenia pnia (gwoździe).	Ścisła. Brak oznak.
8.	Nadl. Drawsko, oddz. 139b	Buk zwyczajny. obw. 430 cm, wys. 10 m.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła. Brak oznak.
9.	Nadl. Drawsko, oddz. 139f	Buk zwyczajny. obw. 396 cm, wys. 26 m.	Jeden z konarów odłamany.	Ścisła. Brak oznak.
10.	Nadl. Drawsko, oddz. 118 t	2 dęby szypułkowe. obw. 609 i 695 cm.	Drzewa o majestatycznym,	Ścisła Brak oznak.
11.	Nadl. Drawsko, oddz. 41 g	Sosna czarna; obw. 234 cm, wys. 20 m.	Przysadzisty okaz rosnący na brzegu jeziora Lubie u stóp skarpy.	Częściowa Brak oznak.
12.	Nadl. Drawsko, oddz. 440 i	Sosna żółta; obw. 225 cm, wys. 27 m	-	Częściowa Brak oznak.
13.	Nadl. Drawsko, oddz. 421 i	Sosna wejmutka; obw. 236 cm, wys. ok. 30 m.	Lekko pochylony pień.	Częściowa. Brak oznak.
14.	Nadl. Drawsko, oddz. 486 b	3 lipy szerokolistne; obw. 349, 410, 518 cm, wys. 26 m (wszystkie).	Fragment zadrzewionej alei.	Częściowa Brak oznak.
15.	Nadl. Drawsko, oddz. 487 a	Dąb szypułkowy; obw. 700 cm, wys. 30 m	Drzewo o imponującym pokroju, dominujące ponad polaną w osadzie leśnej Żołędowo.	Częściowa Brak oznak.
16.	Nadl. Drawsko, oddz. 4711	Dąb szypułkowy; obw. 392 cm, wys. 25 m.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła Brak oznak.
17.	Nadl. Drawsko, oddz. 471 i	Grupa 5 dębów szypułkowych. Obwody: 413, 414, 421, 466, 550 cm.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła Brak oznak.

18.	Nadl. Drawsko, oddz. 470 g	2 dęby szypułkowe. obw. drzew 397 i 477 cm.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła Brak oznak.
19.	Nadl. Drawsko, oddz. 471 g	Dąb szypułkowy; obw. 453 cm, wys. 26 m.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła Brak oznak.
20.	Nadl. Drawsko, oddz. 495 h	Dąb szypułkowy; obw. 404 cm, wys. 30 m	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła Brak oznak.
21.	Nadl. Drawsko, oddz. 797a	Buk zwyczajny. obw. 356 cm, wys. 30 m.	Uszkodzenia pnia i korony.	Ścisła. Brak oznak.
22.	Dz. nr ewid. 120 obręb Mielenko Drawskie	Dąb czerwony; obw. 345	-	-
23.	Dz. nr ewid. 120 obręb Mielenko Drawskie	Dąb czerwony; obw. 349	-	-

2.10.2. Obszary i obiekty przewidziane do ochrony

Na terenie gminy Drawsko Pom. ochroną objęta jest znaczna połać jej powierzchni w postaci obszaru chronionego krajobrazu.

W planie zagospodarowania przestrzennego dla gminy Drawsko zapisano utworzenie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych "Zbrojewo" oraz "Jankowo". Inne cenne fragmenty gminy nie zostały włączone w sieć obiektów chronionych.

Proponuje się korektę tej sieci uwzględniającą aktualne rozpoznanie przyrodnicze, w tym stwierdzone cenne i chronione siedliska oraz stanowiska chronionych i zagrożonych gatunków flory i fauny. Obszary te wymagają prawnej ochrony ze względu na ich znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej i wartości krajobrazowej.

Ustanowienie obszarów i obiektów ochronionych jest najważniejszym elementem w strukturze tworzonej poza tym przez inne, odpowiednio zagospodarowane elementy Ekologicznej Sieci Obszarów Chronionych (korytarze ekologiczne, strefy węzłowe).

Obszary i obiekty na terenie gminy zasługujące na prawną ochronę i powołanie na podstawie ustawy o ochronie przyrody podzielić można na następujące grupy:

- rezerwaty przyrody,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- pomniki przyrody
- [ochrona gatunkowa.](#)

2.10.2.1. Rezerwat przyrody

Przeprowadzona analiza obszarowa wskazała celowość i konieczność utworzenia jednego rezerwatu przyrody. Proponowany rezerwat przyrody „Jezioro Okoń Duży” jest zlokalizowany w okolicy Karwic (2,5 km na południowy-wschód od miejscowości), przy południowym brzegu jeziora Lubie, w Nadl. Drawsko Pom. - oddz.409b,f, g. Przedmiotem i celem ochrony jest ochrona jeziora dystroficznego wraz z otaczającym je płem torfowiskowym oraz występowanie licznych stanowisk chronionej flory i fauny.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

- Są to dwa jeziora dystroficzne położone w otoczeniu drzewostanów sosnowych (potencjalnie - acidofilne buczyny). Otaczające jeziora pło torfowiskowe składa się z płatów mszaru torfowcowego (*Sphagnetum magellanici*), fragmentów brzeziny bagiennej (*Betuletum pubescentis*) oraz płatów zbiorowisk torfowisk przejściowych (*Caricetum lasiocarpae*, *Callietum palustris*). Wzdłuż linii wody rozwinięte rozległe i dobrze wykształcone płyty *Rhynchosporium albae*. Liczne populacje gatunków chronionych: rosiczka okrągłolistna,

bagno zwyczajne, grzybienie północne oraz gatunków rzadkich: przygielka biała, modrzewnica zwyczajna.

Pod względem faunistycznym projektowany rezerwat nie przedstawia szczególnej wartości. Znaleziono tu następujące chronione gatunki zwierząt.: ropucha szara, żaba jeziorkowa, żaba trawna, zaskroniec, rokitniczka, bąk, krzyżówka, łyska.

Uwaga: w latach 80. istniał projekt objęcia ochroną w formie rezerwatu przyrody o nazwie „Mszar w Zajezerzu” średniej wielkości torfowiska wysokiego położonego we wsi Cianowo. Występowały na terenie tego obiektu, obok licznych innych gatunków wysokotorfowiskowych, populacji rosiczki pośredniej *Drosera intermedia* oraz żurawiny drobnoowocowej *Oxycoccus microcarpa*. W chwili obecnej torfowisko to jest jednak wyraźnie zniekształcone, na skutek podjętej tam przed około 10 laty próby „uproduktywnienia” (częściowe odwodnienie i nasadzenie sosny na rabatach). Mimo poszukiwań, nie odnaleziono w sezonie 2001 wymienionych powyżej cennych gatunków. Torfowisko to stanowi obecnie jedną z głównych części składowych projektowanego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Zbrojewo”.

Pomimo, że omawiany obiekt jest nadal bardzo interesujący, rośnie tam bowiem komplet gatunków wysokotorfowiskowych, jakie występują obecnie na obszarze gminy, jednak wobec utraty najbardziej unikalnych składników flory projektowana obecnie forma ochrony wydaje się wystarczająca. Dodatkowym argumentem, przemawiającym na korzyść utworzenia na tym obszarze ZPK, zamiast projektowanego wcześniej rezerwatu jest fakt, iż projektowana obecnie forma ochrony jest dogodniejszym narzędziem, pozwalającym chronić oprócz torfowiska, także przyległe do niego lasy bukowe oraz zabytkowe aleje drzew. Nie ma więc potrzeby „animowania” wcześniejszego projektu rezerwatu.

2.10.2.2. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe to powierzchniowa forma przewidziana w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych.

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji przyrodniczej zaproponowano utworzenie na terenie gminy następujących **zespołów przyrodniczo krajobrazowych**:

1. ZPK „Małe Dołgie”

Lokalizacja:

Na wschód od miejscowości Zagózd. Rynna jeziora Małe Dołgie wraz z łąkami, zadrzewieniami i fragmentami lasów na stokach rynny po południowej i północnej stronie jeziora, oraz kompleks łąk i lasów na zatorfionym dnie rynny na pomocny wschód od jeziora. W granice obszaru wchodzi również fragmenty starodrzewów bukowych w oddziale 67a Nadl. Złoceniec.

Przedmiot i cel ochrony:

Zachowanie i odtwarzanie walorów przyrodniczych obszaru krajobrazu moreny czołowej, a szczególnie - mezotroficznego jeziora, otaczających je szuwarów i różnorodnych postaci zbiorowisk łąkowych, a także fragmentów zbiorowisk leśnych o charakterze naturalnym, ze stanowiskami rzadko spotykanych i chronionych roślin.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

Rynna lodowcowa, głęboko wcięta w obszar moreny pagórkowatej o bardzo malowniczym krajobrazie. Na obszarze morenowym pagórki i obniżenia o bardzo dużych różnicach wysokości. Na dnie rynny, w części południowo-zachodniej jezioro Małe Dołgie - mezotroficzny zbiornik, o wąskim, ale bogatym florystycznie pasie szuwarów.

Północno-wschodni koniec jeziora wypłycony i zarastający eutroficznymi zbiorowiskami szuwarowymi (rozległe pałkowiska *Typhetum angustifoliae* i *Typhetum latifoliae*). Północno-wschodnia część rynny wyścielona przez torfy niskie, na których rozwijają się łąki typu *Angelico-Cirsietum oleracei*, oraz zbiorowiska stanowiące stadia zarastania tych łąk (*Lysimachio-Filipenduletum*), oraz związane z podobnymi siedliskami zbiorowiska okrajkowe). Na obrzeżach zbiornika oraz wzdłuż cieku odwadniającego jezioro fragmenty olsów (*Ribo nigri-Alnetum*), łągów jesionowo-olszowych (*Fraxino-Alnetum*) oraz łożowisk (*Salicetum pentandro-cinereae*).

W ich runie interesująca flora, między innymi chronione: kukulka (storczyk) szerokolistna, drzączka średnia, kopytnik pospolity, miodunka ćma, czworolist pospolity i in.

2. ZPK „Zbrojewo”

Lokalizacja:

Pomiędzy miejscowościami Cianowo i Kumki. Nadl. Drawsko Pomorskie, oddziały: 1, 2, 3. Granice obiektu stanowią: od południa - trasa nieukończonyj autostrady Berlin-Królewiec, od wschodu granice obrębu Zbrojewo, od północy strefa ekologiczna parku wiejskiego Cianowo a od zachodu odcinek drogi Zajezerze - Kumki.

Proponuje się powiększenie obiektu i poszerzenie granic o przylegające jezioro Czarnowo Duże z pasem zieleni na zachodnim brzegu jeziora - Nadl. Drawsko.

Przedmiot i cel ochrony:

Zachowanie walorów krajobrazowych rozległego torfowiska wysokiego oraz cennych fragmentów lasów bukowych a także cennej krajobrazowe zadrzewionej alei.

Zachowanie walorów cennych biotopów faunistycznych z cennymi gatunkami zwierząt: rzekotka, kumak nizinny, traszka, grzebiuszka ziemna, zaskroniec, żaba wodna, ż. śmieszka, ż. trawna, padalec. Znajduje się tutaj strefa ochronna wokół gniazda orlika krzykliwego. Miejsce łągowe kaczek i żurawia.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

W obręb zespołu wchodzi: dobrze zachowane torfowisko wysokie (obszar projektowany dawniej do ochrony rezerwatowej jako rezerwat „Mszar w Zajezerzu”) oraz fragmenty starodrzewi bukowych z dobrze rozwiniętym runem buczyny pomorskiej.

3. ZPK „Jankowo”

Lokalizacja:

Dolina rzeki Brzeźnicy wraz z jej dopływami. Granice stanowią: od wschodu -park wiejski Jankowo, od południa - stok doliny rzecznej oraz dalej granica gminy, od zachodu - granica gminy a od pomocy droga Jankowo-Brzeźniak.

W tym grunty leśne: Nadl. Drawsko Pomorskie: 5a,e,d,g,h; 6c,d (części na południe od rozdzielającego te pododdziały dukt), 7f,g,h; 9c, oraz 10.

Przedmiot i cel ochrony:

Zachowanie i odtwarzanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych zabagnionej doliny niewielkiej rzeki wraz z rozległym kompleksem zarastających wilgotnych łąk

i eutroficznych szuwarów oraz lasów, a wśród nich fragmentu buczyny pomorskiej na Konwaliowej Górze oraz fragmenty łągów przystrumykowych.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

Zabagniona dolina rzeki, w chwili obecnej porośnięta przez kompleks szuwarów turzycowych (głównie *Caricetum gracilis* oraz *Caricetum acutiformis*) otoczonej przez porastające stoki doliny lasy. Najcenniejsze fragmenty lasów rozwinięte na morenowym wzniesieniu tzw. Konwaliowej Góry, gdzie istnieje obszar dobrze wykształconej buczyny pomorskiej *Melico-Fagetum*. W niej licznie występuje perłówka jednokwiatowa oraz chroniona konwalia majowa. Na północnej granicy obszaru, w obrębie pododdziału 5a, głęboki wąwóz erozyjny, z bogatymi florystycznie płacami łągu przystrumykowego *Fraxino-Alnetum*. Pozostałe fragmenty lasów zniekształcone przez nasadzenia sosnowe, jednak flora runa zawiera liczne gatunki lasów liściastych. Na dnie doliny występują interesujące krajobrazowe płaty zbiorowiska lepiężnika różowego (*Aegopodio-Petasitetum hybridi*).

4. ZPK „Łąki nad Drawą”

Lokalizacja:

Wilgotne łąki i pastwiska w dolinie Drawy, wzdłuż odcinka koryta od Dalewa do Drawska Pomorskiego.

Przedmiot i cel ochrony:

Ochrona walorów przyrodniczych terasy zalewowej doliny Drawy, wraz z typowym kompleksem towarzyszącej rzece roślinności: wilgotnymi łąkami i pastwiskami oraz różnymi typami zarośli wierzbowych.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

Zatorfiona dolina Drawy, pokryta przez kompleks łąk niskich (*Angelico-Cirsietum*, *Lysimachio-Filipenduletum*, *Stellario-Deschampsietum* i. in.), pastwiskami (*Junco-Molinietum*), oraz fragmentami różnorodnych zbiorowisk szuwarowych (m. in. *Phalaridetum arundinaceae*, *Caricetum acutiformis*, *Caricetum gracilis*). Wzdłuż koryta rzeki - dobrze wykształcone pasy zarośli wiklinowych (*Salicetum triandro-viminalis*) a ponad rowami melioracyjnymi odwadniającymi skrzydła doliny - zarośla łożowiskowe (*Salicetum pentandro-cinereae*). Na skrzydłach doliny - fragmenty łąk świeżych typu *Arrhenatheretum elatioris*). Stanowiska licznych interesujących gatunków roślin. Teren cenny jako ważny korytarz ekologiczny łączący kompleksy leśne Drawskiego Parku Krajobrazowego z kompleksem lasów Nadleśnictwa Drawsko.

Siedliska chronione i cenne: rozmaite postaci łąk wilgotnych z rzędu *Molinietalia*, *Salicetum pentandro-cinereae*, *Salicetum triandro-viminalis*. Gatunki chronione i cenne: kukułka (storczyk) szerokolistna, kruszyna pospolita Ponadto cennym elementem są występujące tutaj wąskolistne, nadrzeczne gatunki wierzb.

5. ZPK „Brzeźnicka Węgorza”

Lokalizacja:

Wokół odcinka rzeki Brzeźnicka Węgorza, jezioro Wierzno i fragment zabagnionej doliny do drogi Drawsko - Recz.

Przedmiot i cel ochrony:

Zachowanie walorów meandrującego potoku Brzeźnicka Węgorza o czystych wodach, z naturalnymi wywierzyskami oraz kompleks naturalnych łągów i olsów wzdłuż potoku. Ochrona stanowisk cennych gatunków roślin i zwierząt.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

Malownicza dolina rzeki Brzeźnickiej Węgorzy o górskim charakterze. Wzdłuż doliny wykształcone kompleksy zbiorowisk leśnych, bardzo bogate florystycznie, z wieloma rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin. Na zboczach występuje żyzna buczyna z kostrzewą leśną, marzanką wonną. Występują także: czerniec gronkowy, przytulia leśna, przylaszcza, dziurawiec skąpolistny, groszek wiosenny, zachyłka oszczepowata, paprotka zwyczajna, przetacznik górski. Wzdłuż samej rzeki wśród łągów rośnie kruszyna pospolita. Nad rzeką gnieździ się para orlików krzykliwych. Bytuje tutaj również wydra. O górskim charakterze rzeki świadczy występowanie pliszki górskiej, która chętnie lęgnie się w kamiennych ruinach dawnych młynów nad rzeką.

6. ZPK „Dolina Drawy”

Lokalizacja:

Na południe od miejscowości Żołędowo. Dolina Drawy na odcinku od jej wypływu z Jeziora Lubie (z łąką Zofiówka), aż do drogi Drawsko-Kalisz. Obszar obejmuje dolinę Drawy z jeziorami Wielkie Dąbie, Małe Dąbie, Binowo. Nadleśnictwo Drawsko.

Przedmiot i cel ochrony:

Zachowanie walorów przyrodniczych doliny rzeki wraz z otaczającymi lasami oraz kształtowanymi przez procesy akumulacji rzecznej i sukcesji rozległymi kompleksami zbiorowisk szuwarowych oraz siedliskami fauny, w tym gatunków chronionych i zagrożonych wyginięciem.

Charakterystyka przyrodnicza obiektu:

Odcinek doliny Drawy wykorzystujący rynną lodowcową wyciętą w krajobrazie sandru. Rozległe zatorfienia na brzegach jez. Lubie w miejscu, gdzie wypływa z niego Drawa. Wzdłuż biegu rzeki liczne torfowiska niskie na dnie doliny, porośnięte przez bardzo zróżnicowane i niekiedy bardzo trudno dostępne kompleksy zbiorowisk szuwarowych - przede wszystkim przez szuwały wysokie ze związku *Phragmition*, rzadziej przez szuwały turzycowe ze związku *Magnocaricion*. Na skrzydłach doliny przede wszystkim drzewostany sosnowe na siedlisku acidofilnej buczyny niżowej, lecz w rejonie jeziora Małe Dębno - także dobrze wykształcone płaty buczyn *Luzulo pilosae-Fagetum*. W części zachodniej obiektu Drawa przepływa przez ciąg jezior: Wielkie Dąbie, Małe Dębno oraz Wiry Mostowe. Na brzegach jezior rozległe obszary szuwarowe a na zakumulowanych torfowiskach niskich - liczne płaty olsu *Ribis nigri-Alnetum* oraz łożowisk *Salicetum pentandro-cinereae*. Teren o bardzo wysokich walorach krajobrazowych.

Najcenniejszy faunistycznie fragment gminy. Miejsce występowania: wydry, nietoperzy, bąka, bączka, żurawia, trziniaka, żmii zygzakowatej, zaskrońca, jaszczurki żyworodnej, ważek i ryb. Siedliska cenne i zagrożone: *Luzulo pilosae-Fagetum*, *Phragmition* (różne zespoły), *Magnocaricion* (różne zespoły), *Nupharo-Nymphaetum*.

2.10.2.3. Użytki ekologiczne

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody użytkami ekologicznymi są „zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu”.

Ustawa o ochronie przyrody dopuszcza powoływanie użytków ekologicznych zarówno przez wojewodę jak i przez gminy, które mogą dzięki temu, kierując się troską o zachowanie największych wartości na obszarze swego administrowania, skutecznie zadbać o zachowanie cennych przyrodniczo obiektów.

Użytki ekologiczne proponowane w gminie Drawsko Pomorskie:

1. UE bez nazwy

Obiekt nie posiada aktualnej dokumentacji przyrodniczej, jest jedynie opisany jako użytk w Planie Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Świdwin.

Lokalizacja: Nadleśnictwo Świdwin, oddział 670c; lasy na północnym brzegu jeziora Przytonko.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie śródleśnego bagna z kompleksem łożowisk i szuwarów.

Charakterystyka przyrodnicza: śródleśne zabagnienie w bezodpływowym zagłębieniu terenu, z rozwiniętym rozległym kompleksem łożowisk i szuwarów eutroficznych ze związku *Magnocaricion*.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*

Gatunki chronione i cenne: kalina koralowa, kruszyna pospolita, bobrek trój listkowy.

2. „Bagna w Rydzewie I”

Lokalizacja: Zabagnienie i zadrzewienie śródpolne na polach około 1,5 km na wschód od wsi Rydzewo.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych łożowisk, fragmentów torfowisk przejściowych i śródpolnego skupiska drzew rozwiniętego wokół lokalnego, bezodpływowego zagłębienia, i tworzącego położoną wśród terenów rolniczych „wyspę” wysokiej zieleni.

Charakterystyka przyrodnicza: rozległe zabagnienie rozwinięte w bezodpływowym „oczku” wodnym. Centralna część zabagnienia zatorfiona i pokryta przez rozległe łożowiska. Na obrzeżach zadrzewienia, przeważnie o charakterze „zapustów” wkraczających na ugory. Obiekt wartościowy jako lokalna ostoja gatunków bagiennych i szuwarowych.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*, *Callietum palustris*.

Gatunki chronione i cenne: kalina koralowa, kruszyna pospolita, torfowce

3. „Bagna w Rydzewie II”

Lokalizacja: zabagnienie i zadrzewienie śródpolne na polach około 2 km na wschód od wsi Rydzewo.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych łożowisk, fragmentów torfowisk przejściowych i śródpolnego skupiska drzew rozwiniętego wokół lokalnego, bezodpływowego zagłębienia, i tworzącego położoną wśród terenów rolniczych „wyspę” wysokiej zieleni.

Charakterystyka przyrodnicza: rozległe, niedostępne łożowisko porastające śródpolne zabagnienie oraz towarzyszące mu od wschodu skupisko drzew, wśród których rosną 2 okazałe dęby szypułkowe. W lukach łożowiska - płyty zbiorowisk torfowisk przejściowych (*Callietum palustris*). W centralnej części łożowisko zatorfione (siedlisko gatunków z rodzaju *Sphagnum*). Obiekt wartościowy jako lokalna ostoja gatunków bagiennych i szuwarowych.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*, *Callietum palustris*.

Gatunki chronione i cenne: kruszyna pospolita, porzeczka czarna, bobrek trój listkowy.

4. „Olchowiec”

Lokalizacja: zabagnienia śródpolne na północnym skraju wsi Olchowiec.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie rozległego kompleksu łożowisk i szuwarów eutroficznych.

Charakterystyka przyrodnicza: rozległe, zabagnione, bezodpływowe zagłębienie na obszarze czołowomorenowym, porośnięte przez kompleks dobrze zachowanych łożowisk i szuwarów turzycowych. Na obrzeżach - fragmenty zarastających łąk niskich.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*.

Gatunki chronione i cenne: kalina koralowa, kruszyna pospolita.

5. „Oczka wodne w Zagoździe”

Lokalizacja: Rozległy kompleks obniżeń w miejscowości Zagozd, kilkadziesiąt metrów na wschód od drogi Drawsko Pomorskie - Łobez.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie i odtwarzanie walorów przyrodniczych kompleksu oczek wodnych, szuwarów, łożowisk i fragmentów olsów porastających bezodpływowe zagłębienie w krajobrazie moreny pagórkowatej.

Charakterystyka przyrodnicza: rozległe zagłębienie z kilkoma zarastającymi oczkami wodnymi, na obrzeżu których wykształcone rozległe i zróżnicowane fizjonomicznie kompleksy łożowisk i fragmentów olsów. W lukach i na obrzeżach: płaty eutroficznych szuwarów, fragmenty zarastających wilgotnych łąk i nitrofilnych okrajków.

Siedliska chronione i cenne: *Ribo nigri-Alnetum*, *Salicetum pentandro-cinereae*, *Cicuto-Caricetum pseudocyperi*, *Caricetum vulpinae*, *Caricetum acutiformis*.

Gatunki chronione i cenne: kalina koralowa, kruszyna pospolita, porzeczek czarna, wełnianka wąskolistna, turzycy lisia, torfowce.

6. „Torfowisko w Cianowie”

Lokalizacja: kotłowe torfowisko w zagłębieniu terenu 400 m na północ od zabudowań podworskich w Cianowie.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie i odtwarzanie walorów przyrodniczych torfowiska wysokiego wraz z otaczającym je pasem torfowisk przejściowych, łożowisk i eutroficznych zarośli śródpolnych ze stanowiskami zagrożonych i rzadko spotykanych roślin.

Charakterystyka przyrodnicza: kotłowe zagłębienie terenu, zajęte przez mszar wełniankowy z fragmentami brzeziny bagiennej, otoczony rozległym okrajkiem torfowisk przejściowych i zatorfionych łożowisk. Na mineralnych stokach zagłębienia - rozległy pas bardzo dobrze rozwiniętych eutroficznych zarośli bzu czarnego (*Urtico-Sambucetum*) i fragmenty zapustów osikowych (*Rubo-Salicetum capreae*, *Agrostio-Populetum*).

Siedliska chronione i cenne: *Sphagno recurvi-Eriophoretum vaginati*, *Callietum palustris*, *Caricetum limosae*, *Salicetum pentandro-cinereae*

Gatunki chronione i cenne: Stanowiska chronionej rosiczki okrągłolistnej, chronionej częściowo kruszyny pospolitej oraz rzadkich: wełnianki pochwowej, wełnianki wąskolistnej, oraz turzycy bagiennej.

7. „Torfowisko w Zagoździe”

Lokalizacja: bezodpływowe zagłębienie na południowym krańcu jeziora bez nazwy we wsi Zagozd, po północno-wschodniej stronie drogi Drawsko Pomorskie - Łobez, na północ od rynny jeziora Małe Dołgie.

Przedmiot i cel ochrony: Zachowanie i odtwarzanie walorów przyrodniczych fragmentu lasu olchowego porastającego złoża torfu mszystego na obrzeżu niewielkiego jeziora.

Charakterystyka przyrodnicza: Złoże torfu mszystego, obecnie przesuszone i podlegające procesom murszenia, porośnięte przez fragment lasu jesionowo-olszowego o cechach pośrednich pomiędzy zespołem olsu torfowcowego *Sphagno squarrosi-Alnetum* i łągu jesionowo-olszowego.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*,

Gatunki chronione i cenne: Cenne jako lokalna ostoja gatunków siedlisk dystroficznych: torfowce, tojeść rozesłana, wąkrota zwyczajna, siedmiopalecznik błotny, czermień błotna.

8. „Kumki”

Lokalizacja: Kol. Kumki 0,5 km NW; Nadl. Drawsko oddz. 4a,c,d Przedmiot **ochrony:** zachowanie biotopu herpetofauny

Charakterystyka przyrodnicza: bezodpływowe obniżenie terenu, podtopiony ols i zbiorowisko bagiennie. Miejsce występowania większości płazów i gadów stwierdzonych na terenie gminy w tym rzekotki, kumaka nizinnego i zaskrońca.

9. „Bagno Wybudowanie”

Lokalizacja: rozległe, bezodpływowe zagłębienie na pomocnym obrzeżu miasta Drawsko Pomorskie, nieopodal kolonii Wybudowanie.

Przedmiot i cel ochrony: zabezpieczenie walorów przyrodniczych rozległego zabagnienia porośniętego przez kompleks szuwarów, łożowisk i zbiorowisk roślin wodnych wraz z lokalnymi zatorfieniami.

Charakterystyka przyrodnicza: Bezodpływowe, płytkie zabagnienie, porośnięte przez kompleks płatów łożowisk *Salicetum pentandro-cinereae*, szuwarów pałki szerokolistnej *Typhetum latifoliae* i trzciny pospolitej *Phragmitetum communis*, szuwarów turzycowych ze związku *Magnocaricion* i fragmenty niskich łąk ze związku *Calthion*. W centralnej części także niewielkie płyty zatorfionych trzcinowisk typu *Thelypteridi-Phragmitetum*. Na obrzeżach płyty zapustów osikowych *Agrostio-Populetum*. Cenna ostoja gatunków szuwarowych i gatunków bagiennych łożowisk.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*, *Cicuto-Caricetum pseudocyperi*, *Thelypteridi-Phragmitetum*, *Typhetum latifoliae*, *Hydrocharitetum morsus-ranae*.

Gatunki chronione i cenne: kruszyna pospolita, kalina koralowa, torfowce.

10. „Łąki w Dalewie”

Lokalizacja: łąki ok. 1 km na północ od wsi Dalewo, u podnóża wzgórza o nazwie Kocia Górka.

Przedmiot i cel ochrony: Zachowanie wartości przyrodniczych i krajobrazowych kompleksu wilgotnych łąk i szuwarów.

Charakterystyka przyrodnicza: obszar użytkowanych wilgotnych łąk kośnych typu *Angelico-Cirsietum oleracei* (= *Angelico-Cirsietum oleracei*), poprzecinanych rowami melioracyjnymi, wzdłuż których rozwijają się także niewielkie płyty szuwarów turzycowych ze związku *Magnocaricion*. We wschodniej części obiektu rozległe, trudno dostępne łożowiska i fragmenty olsów. W rowach melioracyjnych rozwijają się zbiorowiska rzęs oraz płyty zespołu potocznika wąskolistnego (*Cardamino-Beruletum erecti*) a także - żabiścieku pływającego (*Lemno-Hydrocharitetum morsus-ranae*).

W obiekcie tym skupione są jedne z najlepiej zachowanych płatów wilgotnych łąk na obszarze całej gminy; na większości pozostałych powierzchni zbiorowiska te zanikają.

Siedliska chronione i cenne: *Angelico-Cirsietum*, *Cardamino-Beruletum*, *Ribo nigri-Alnetum*, *Salicetum pentandro-cinereae*.

Gatunki chronione i cenne: Bogaty zestaw gatunków typowych dla takich siedlisk, na innych terenach występują one na ogół w rozproszeniu. Rosną tu między innymi chronione storczyki: kukułka szerokolistna, kukułka krwista, kruszyna pospolita, porzeczka czarna.

11. „Bagno w Dalewie”

Lokalizacja: zbiornik wodny i bagna łąki 1 km na północny wschód od wsi Dalewo.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie wartości przyrodniczych i krajobrazowych kompleksu eutroficznego jeziora o charakterze stawowym oraz zabagnionych łązowisk i zróżnicowanych szuwarów turzycowych.

Charakterystyka przyrodnicza: zarastające płytkie jezioro (o charakterze stawu), otoczone od północy niedostępnym, mocno zabagnionym kompleksem zarośli łązowych, natomiast od południa - zabagnionymi szuwarami turzycowymi, na obrzeżu których występują fragmenty wilgotnych łąk typu *Angelico-Cirsietum oleracei* (*Angelico-Cirsietum oleracei*).

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*, *Cicuto-Caricetum pseudocyperi*, *Thelypteridi-Phragmitetum*, *Caricetum ripariae*, *Iridetum pseudoacori*, *Caricetum paniculatae*, *Caricetum acutiformis*, *Caricetum gracilis*.

Gatunki chronione i cenne: Siedlisko gatunków chronionych: kukułki szerokolistnej, kruszyny pospolitej oraz kocanek piaszkowych (te ostatnie - na piaszczystych wyniesieniach na południowych obrzeżach obiektu).

Uwaga: w sezonie wegetacyjnym 2001 r kilkakrotnie spotkano tu żerującego rybołowa *Pandion haliaetus*.

12. „Kokna”

Lokalizacja: połączone ze sobą ciągiem rz. Kokny pastwiska: grunty AWRSP, przy granicy gminy przylegające do rz. Kokna (przy oddz. Nadleśnictwa Złocieniec nr 100/101), Nadleśnictwo Złocieniec oddz. 102n, 103f, 126a,b, (c - poza granicą gminy), 127a,g,m, grunty zlokalizowany w widłach Drawy i Kokny;

Przedmiot ochrony: zachowanie środowiska przyrodniczego będącego biotopem bezkręgowców, ptaków, płazów i gadów.

Charakterystyka przyrodnicza: lokalny korytarz ekologiczny. Miejsce występowania chronionych gatunków fauny: bielinka rukiewnika, większości płazów i gadów stwierdzonych na terenie gminy w tym, kumaka nizinnego i zaskrońca, teren łowów dla ptaków drapieżnych. Mozaika środowisk leśnych, wodnych i szuwarowych oraz łąkowo-pastwiskowych.

13. „Murawy w Kumkach”

Lokalizacja: Zagłębienie terenu ok. 0,5 km na zachód od wsi Kolonia Kumki.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie wartości przyrodniczych kompleksu zabagnień z szuwarami turzycowymi i piaszczystych wydm z murawami napiaskowymi, położonych w krajobrazie leśnym.

Charakterystyka przyrodnicza: zagłębienie terenu, z wypełniającym obniżenie, wysychającym oczkiem wodnym, porożcinanym piaszczystymi wzniesieniami. W miejscach obniżonych - szuwały turzycowe: *Caricetum appropinquatae*, *Caricetum vesicariae*. Na piaszczystych wyniesieniach - fragmenty muraw napiaskowych typu *Spergulo-Corynephorretum*, porastające samosiewnymi zapustami sosnowymi. Nad rowem melioracyjnym na północno-zachodnim skraju obiektu fragmenty łązowisk *Salicetum pentandro-cinereae*.

Gatunki chronione i cenne: cenna lokalnie ostoja gatunków bagiennych oraz elementów muraw napiaskowych, występują tu m.in. stosunkowo rzadko spotykane: turzyca odległokłosa i turzyca sztywna.

Siedliska chronione i cenne: *Caricetum appropinquatae*, *Caricetum vesicariae*, *Spergulo-Corynephorum*, *Salicetum pentandro-cinereae*.

14. „Torfowisko w Wolicznie”

Lokalizacja: Niewielkie jezioro oraz towarzyszące mu zatorfienia na północnym skraju wsi Woliczno (po pomocnej stronie toru kolejowego).

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych kompleksu torfowiska wysokiego, eutroficznych łożowisk i szuwarów oraz eutroficznego jeziora.

Charakterystyka przyrodnicza: Fragment rynny jeziornej, zajęty w centralnej części przez niewielkie, eutroficzne jezioro a od strony pomocnej i południowej - przez lokalne zatorfienia. W części północnej jest to małe, lecz dobrze wykształcone torfowisko wysokie, zajęte w części centralnej przez *Sphagno recurvi-Eriophoretum vaginati*, a na obrzeżach przez kompleks *Sphagno-Caricetum rostratae*, *Caricetum limosae* i *Calletum palustris*. Na okrajkach torfowiska występuje szeroki pas *Salicetum pentandro-cinereae* a na zewnątrz od niego - w strefie kontaktowej z eutroficznym jeziorem - kompleks eutroficznych szuwarów pałkowych *Typhetum latifoliae*. Cały układ przestrzenny zbiorowisk doskonale obrazuje wpływ roślinności szuwarowej na oczyszczanie wód z biogenów - mimo wysokiej trofii jeziora, w bezpośrednim kontakcie z nim funkcjonują dystroficzne zbiorowiska torfowiskowe.

Gatunki chronione i cenne: stanowisko rzadkiej turzycy bagiennej i rosiczki okrągłolistnej.

Siedliska chronione i cenne: *Salicetum pentandro-cinereae*, *Sphagno recurvi-Eriophoretum vaginati*, *Sphagno-Caricetum rostratae*, *Caricetum limosae*, *Calletum palustris*, *Lemno-Hydrocharitetum morsus-ranae*.

15. „Bagna w Suliszewie”

Lokalizacja: Suliszewo - kompleks łąk ok. 2,5 km na południowy wschód od wsi, na zachodnim brzegu jeziora Chociebaż Wielki (Kosobudy).

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych rozległego kompleksu zarastających wilgotnych łąk, szuwarów oraz fragmentów lasów łągowych i łożowisk.

Charakterystyka przyrodnicza: Rozległe, zabagnione obniżenie terenu, porośnięte przez skomplikowany kompleks różnorodnych postaci wilgotnych łąk oraz ziołorośli powstających w wyniku ich zarastania (*Angelico-Cirsietum*, *Stellario-Deschampsietum*, *Lysimachio-Filipenduletum*, *Filipendulo-Geranium*). Pomiędzy nimi, wzdłuż rowów melioracyjnych, rozproszone są płaty zbiorowisk szuwarów typowych dla żyznych, wilgotnych siedlisk (*Caricetum acutiformis*, *Caricetum gracilis*, *Phragmitetum communis*, *Typhetum latifoliae*) oraz rozległe obszary łożowisk (*Salicetum pentandro-cinereae*), a w południowo-zachodniej części terenu także „wyspy” zadrzewień w typie łągu jesionowo-olszowego (*Fraxino-Alnetum*).

Gatunki chronione i cenne: Stanowisko chronionej kukułki szerokolistnej oraz jedyne na terenie gminy stanowisko turzycy żółtej. Ze względu na duży obszar i zróżnicowanie siedliskowe - cenne stanowisko rozmaitych grup gatunków łąkowych, szuwarowych i łągowych.

Siedliska chronione i cenne: *Angelico-Cirsietum*, *Stellario-Deschampsietum*, *Lysimachio-Filipenduletum*, *Filipendulo-Geranium*, *Caricetum acutiformis*, *Caricetum gracilis*, *Phragmitetum communis*.

16. „Delta Drawy pod Gudowem”

Lokalizacja: dolina Drawy, wzdłuż odcinka koryta od mostu na drodze z Mielonka Drawskiego do Gudowa aż do ujścia Drawy do jeziora Lubie.

Przedmiot i cel ochrony: ochrona wartości przyrodniczych i krajobrazowych doliny Drawy, wraz z typowym kompleksem towarzyszącej rzece roślinności: zaroślami wierzbowymi, lasami łęgowymi i olsami, oraz wilgotnymi łąkami. Dodatkowym przedmiotem ochrony jest kompleks olsów, łożowisk i szuwarów na obszarze deltowego ujścia Drawy do Jeziora Lubie.

Charakterystyka przyrodnicza: zatorfiona dolina Drawy, pokryta przez kompleks łąk niskich (*Angelico-Cirsietum*, *Stellario-Deschampsietum* i inne), pastwiskami (*Junco-Molinietum*), oraz fragmentami zbiorowisk szuwarowych. Wzdłuż koryta rzeki - dobrze wykształcone pasy zarośli wiklinowych (*Salicetum triandro-viminalis*) i fragmenty lasów łęgowych typu *Fraxino-Alnetum*. W ujściowym odcinku rzeka wpada do jeziora Lubie tworząc mulistą, rozległą deltę, porośniętą przez różnorodne postaci eutroficznych szuwarów (*Typhetum latifoliae*, *Typhetum angustifoliae*, *Cicuto-Caricetum pseudocyperi*) oraz zbiorowiska roślinności wodnej (m. in. *Lemno-Hydrocharitetum morsus-ranae* oraz *Nupharo-Nymphaeetum*). W tym miejscu, od strony łądu istnieją bardzo dobrze wykształcone zarośla łożowiskowe (*Salicetum pentandro-cinereae*) oraz olsy (*Ribo nigri-Alnetum*). Teren cenny jako ważny korytarz ekologiczny łączący kompleksy leśne Drawskiego Parku Krajobrazowego z kompleksem lasów Nadleśnictwa Drawsko.

Gatunki chronione i cenne: stanowiska licznych interesujących gatunków roślin, między innymi dwóch chronionych ściśle gatunków storczyków: kukułki szerokolistnej i kukułki krwistej, a także rzadkiego w skali regionu arcydzięgla nadbrzeżnego oraz rzadkiego na terenie gminy łączenia baldaszkowatego.

Siedliska chronione i cenne: rozmaite postaci łąk wilgotnych z rzędu *Molinietalia*. *Salicetum pentandro-cinereae*, *Salicetum triandro-viminalis* *Ribo nigri-Alnetum*, *Typhetum latifoliae*, *Typhetum angustifoliae*.

17. „Torfowisko wysokie w Linownie”

Lokalizacja: Linowno - ok. 1,5 km na S od wsi.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych torfowiska kotłowego w bezodpływowym zagłębieniu wierzchowiny morenowej.

Charakterystyka przyrodnicza: bezodpływowe zagłębienie terenu wypełnione przez torfowisko wysokie z bardzo harmonijnie wykształconym kompleksem zbiorowisk roślinnych. W centralnej części - płaty mszaru wełniankowego *Sphagno-Eriophoretum vaginati*, otoczone od zewnątrz przez torfowiska przejściowe typu *Sphagno-Caricetum rostratae*, *Caricetum limosae* oraz *Calletum palustris*. Na okrajkach torfowiska - zatorfione łożowisko *Salicetum pentandro-cinereae* oraz fragmenty olsu torfowcowego *Sphagno squarrosi-Alnetum* a najbardziej na zewnątrz, na granicy z mineralnym otoczeniem zatorfienia: ols porzeczkowy *Ribo nigri-Alnetum*.

Gatunki chronione i cenne: Stanowiska gatunków chronionych: rosiczki okrągłolistnej, bagna zwyczajnego, modrzewnicy zwyczajnej, bagnicy torfowej, turzycy bagiennej, wełnianki wąskolistnej i wełnianki pochwowatej.

Siedliska chronione i cenne: *Sphagno-Eriophoretum vaginati*, *Sphagno-Caricetum rostratae*, *Caricetum limosae*, *Calletum palustris*, *Salicetum pentandro-cinereae*, *Ribo nigri-Alnetum*.

18. „Torfowisko przejściowe w Linownie”

Lokalizacja: Linowno, zabagnione i zatorfione obniżenie ok. 2 km na wschód od wsi, na granicy kompleksu leśnego.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych zarastającego oczka wodnego wraz z kompleksem łożowisk i torfowiskiem przejściowym.

Charakterystyka przyrodnicza: bezodpływowe zagłębienie, wypełnione w większej części osadami torfowymi, porośniętymi w części centralnej przez torfowiska przejściowe typu *Sphagno-Caricetum rostratae*, a bardziej ku obrzeżom - *Calletum palustris*. Peryferyjne części torfowiska zajęte są przez rozległe, zatorfione postaci łożowiska *Salicetum pentandro-cinereae*. W części północnej istnieje niewielkie, oczko otwartej wody, porośnięte przez zbiorowisko grzybieni białych *Nupharo-Nymphaeetum* a na obrzeżach - także przez zbiorowisko żabiścieku (*Lemno-Hydrocharitetum morsus-ranae*).

Gatunki chronione: bagno zwyczajne, grzybienie białe.

Siedliska chronione i cenne: *Sphagno-Caricetum rostratae*, *Calletum palustris*, *Nupharo-Nymphaeetum*, *Lemno-Hydrocharitetum morsus-ranae*, *Salicetum pentandro-cinereae*.

19. „Murawy piaszkowe w Linownie”

Lokalizacja: Linowno - szczyt piaszczystego wzgórza ok. 2 km na wschód od wsi (ok. 300 m na wschód od masztu RTV).

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych kompleksu muraw napiaskowych porastających piaszczyste wzgórze kemowe.

Charakterystyka przyrodnicza: pagórek kemowy, zbudowany z piasków gliniastych i żwirów, porośnięty przez kompleks muraw napiaskowych typu *Spergulo vernalis-Corynephorietum* i *Diantho-Armerietum* - zespoły rzadkie na terenie gminy i na ogół wykształcone jedynie fragmentarycznie.

Gatunki chronione i cenne: stanowisko chronionych: goździka kartuzka i kocanek piaszkowych oraz rzadkich: niciennica niemiecka i ukwap dwupienny.

Siedliska chronione i cenne: *Spergulo vernalis-Corynephorietum*, *Diantho-Armerietum*.

20. „Źródliko w Linownie”

Lokalizacja: Linowno - ok. 1,5 km na południe od wsi.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie walorów przyrodniczych kompleksu źródlika i bezodpływowego, zatorfionego zagłębienia, wraz z pokrywającymi je fragmentami olsów i łągów oraz rozległymi łożowiskami.

Charakterystyka przyrodnicza: położone na stoku wzgórza morenowego wydajne źródliko, którego wody spływają do położonego niżej, bezodpływowego, zatorfionego zagłębienia. W strefie źródlikowej fragment olsu *Ribo nigri-Alnetum* a na obrzeżach strumienia - niewielkie płyty łągu jesionowo-olszowego *Fraxino-Alnetum* i grądu *Stellario-Carpinetum*. Zagłębienie poniżej drogi zajęte przez bardzo rozległe, zabagnione łożowisko *Salicetum pentandro-cinereae*.

Siedliska chronione i cenne: *Ribo nigri-Alnetum*, *Salicetum pentandro-cinereae*, *Fraxino-Alnetum*, *Stellario-Carpinetum*.

Gatunki chronione i cenne: bobrek trójlistkowy, kruszyna pospolita. Ponadto w otoczeniu liczne gatunki geofitów gradowych, dające szczególnie efektowny aspekt wiosenny m. in.: zawilec żółty, zawilec gajowy, przylaszczka pospolita, miodunka ćma i inne.

21. „Torfowisko Wysokie koło Konotopu”

Lokalizacja: Konotop 3 km na północ, po zachodniej stronie drogi Konotop – Mielenko Drawskie.

Przedmiot i cel ochrony: bezodpływowe zagłębienie z kotłowym torfowiskiem wysokim.

Charakterystyka przyrodnicza: torfowisko wysokie typu *Sphagno-Eriophoretum vaginati*. Na okrajkach - torfowiska przejściowe. Stanowisko rzadkich i chronionych gatunków roślin: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, turzycza bagienna.

22. „Jezioro Okoń Mały”

Lokalizacja: jezioro Okoń mały wraz z otaczającymi zatorfieniami. Nadleśnictwo Drawsko, pododdział 340d.

Przedmiot i cel ochrony: nieduże jezioro dystroficzne położone w otoczeniu drzewostanów sosnowych (potencjalnie - acidofilne buczyny). Obszar cechuje bioróżnorodność faunistyczna i florystyczna. Stanowi obiekt bliźniaczo podobny do jeziora Okoń Duży, proponowanego do ochrony jako rezerwat przyrody. Jezioro otacza płó torfowiskowe składające się z płatów mszaru torfowcowego (*Sphagnetum magellanicum*), mszaru wełniankowego (*Sphagno-Eriophoretum vaginatum*), niewielkich fragmentów brzeziny bagiennnej (*Betuletum pubescentis*) oraz płatów zbiorowisk torfowisk przejściowych (*Caricetum lasiocarpae*, *Calletum palustris*). Wzdłuż linii wody rozwinięte rozległe i dobrze wykształcone płaty *Rhynchosporium albae*.

Gatunki chronione i cenne: liczne populacje gatunków roślin chronionych: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, grzybienie północne, przygielka biała, turzycza bagienna. Wysokie walory faunistyczne. Biotop herpetofauny. Stwierdzono m.in. pijawkę lekarską, zaskrońca, krzyżówkę, łyskę.

23. „Cyraneczka”

Lokalizacja: 2,5 km NNW od Jakubowa, oddz.474c,d Nadleśnictwa Drawsko.

Przedmiot i cel ochrony: Małe, zarastające jezioro dystroficzne położone w otoczeniu boru świeżego typu *Leucobryo-Pinetum*. Prawdopodobnie obecne jezioro stanowią pozostałości dawnych torfianek. Otaczające jezioro płó torfowiskowe składa się z płatów mszaru torfowcowego (*Sphagnetum magellanicum*), mszaru wełniankowego (*Sphagno-Eriophoretum vaginatum*), fragmentów sosnowego boru bagiennego (*Vaccinio uliginosi-Pinetum*) oraz płatów zbiorowisk torfowisk przejściowych (*Caricetum lasiocarpae*, *Calletum palustris*). Wzdłuż linii wody rozwinięte dobrze wykształcone płaty zespołu przygielki białej (*Rhynchosporium albae*).

Gatunki chronione i cenne: stanowiska gatunków roślin chronionych: bagna zwyczajnego, grzybienia pomocnych, przygielki białej, borówki bagiennnej. Wysokie walory faunistyczne: występowanie cyraneczki, cyranki, kaczki krzyżówki, łyski, żurawia, ropuchy szarej, żab, padalca, zaskrońca, obserwacja krakwy.

24. „Rosiczka”

Lokalizacja: Jakubowo 1 km na północ od Nadl. Drawsko, pododdziały 715f,g,k,y.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie biotopu ptactwa i herpetofauny.

Charakterystyka przyrodnicza: Lokalne, śródlęśne zabagnione obniżenie. Wyłączone z użytkowania wilgotne łąki śródlęsne, obecnie zarastające ziołoroślami typu *Lysimachio-Filipenduletum* i łożowiskami. Występowanie: cyraneczki, kaczki krzyżówki, łyski, żurawia, ropuchy szarej, żab, padalca, zaskrońca oraz rzadkich gatunków roślin: rosiczki, wełnianki, bagna zwyczajnego.

25. „Łąki Studnickie”

Lokalizacja: Zbiornik i otaczające go mokradła położone są w 80% na terenie gminy Ińsko w otulinie Ińskiego Parku Krajobrazowego, na granicy z gminą Drawsko Pomorskie. Teren należy do Nadleśnictwa Łobez, natomiast od strony południowo – wschodniej, na odcinku około jednego kilometra, granicę łąk stanowi wieś Ziemsko w gminie Drawsko, a za nią oddział 82 i 83 Leśnictwa Oleszno oraz 92 i 93 leśnictwa Studnica w Nadleśnictwie Drawsko.

Przedmiot i cel ochrony: zachowanie biotopu ptactwa i herpetofauny.

Charakterystyka przyrodnicza: Kompleks zalanych, bardzo cennych łąk, pełniących jednocześnie rolę zbiorników retencyjnych oraz powodujących podniesienie poziomu wód gruntowych na znacznej powierzchni wokół nich. Od prawie 100 lat zachodziły na tym

terenie procesy degradacji torfowiska i pogarszania warunków wodnych na otaczających go obszarach. Realizacja projektu renaturyzacji systematycznie przywraca pierwotny charakter łąkom. Powstał obszar wodno – błotny, 24 ha płytki zbiornik wodny i pas podmokłych łąk wokół niego. W dwa lata po powstaniu notuje się tu co najmniej 116 gatunków ptaków, z czego 76 gatunków lęgowych. Są to m.in.: żuraw, kszyc, batalion, kulik wielki, derkacz, gągoł, kropiatka, bielik, puchacz, orlik krzykliwy.

2.10.2.4. Pomniki przyrody

Do tej grupy zaliczono pojedyncze stare drzewa i grupy drzew. W odniesieniu do drzew będących pomnikami przyrody zalecany jest ich podział na dwie kategorie ochronne - ścisłą i częściową, wynikający z celu ochrony i roli obiektu chronionego. Dla pomnikowych drzew i alej, które spełniają rolę kulturową lub krajobrazową proponowana jest ochrona częściowa. Wobec obiektów tego rodzaju nie tylko dopuszczalne, ale wręcz wskazane jest dokonywanie zabiegów poprawiających i zabezpieczających ich stan zdrowotny oraz estetykę.

Te obiekty pomnikowe, które pełnią dużą rolę biocenotyczną (np. okazałe drzewa na terenach leśnych i rosące na obrzeżach lasów) powinny być objęte ochroną ścisłą wykluczającą stosowanie zabiegów ochronnych. Drzewa te powinny być chronione także po swojej śmierci, aż do całkowitego rozpadu.

Na terenie gminy nie zlokalizowano pojedynczych drzew, które zasługiwałyby na ochronę w formie pomników przyrody ze względu na szczególnie okazałe rozmiary, czy też walory kulturowe. Na obszarach leśnych Nadleśnictwa Drawsko istnieje wiele okazałych drzew, jednak wobec stosunkowo dużej liczby pomników już istniejących proponuje się nie poszerzać ich liczby. Do ochrony w formie pomników proponowane są natomiast trzy zadrzewione aleje, składające się z drzew o szczególnie wielkich obwodach i wysokich walorach krajobrazowych. Wykaz owych obiektów zawiera poniższa tabela.

Tabela:

Wykaz zabytkowych alej proponowanych do ochrony.

Lokalizacja	Opis	Forma ochrony
Na północ od folwarku w Kumkach	Aleja o długości ok. 500 m, zadrzewiona szpalerem bukowym złożonym z drzew o obwodach od 400 do 550 cm.	Częściowa
Aleja w Suliszewie, prowadząca od drogi Drawsko Pomorskie - Złocieniec w kierunku stacji kolejowej.	Aleja o długości ok. 400 m, zadrzewiona szpalerem lipy drobnolistnej złożonym z drzew o obwodach od 250 do 450 cm.	Częściowa
Aleja z Drawska Pomorskiego, przez Zarańsko w kierunku Ostrowic.	Aleja o długości ok. 5 km zadrzewiona szpalerem dębowym (dąb szypułkowy i bezszypułkowy), złożonym z drzew o obwodach od około 1,5 do 3,5 m (średnio - ok.2 m)	Częściowa

2.11. Lasy ochronne

Zgodnie z § 3 rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad

prowadzenia w nich gospodarki leśnej (Dz.U.92.67.337), w lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną w sposób zapewniający ciągłe spełnianie przez nie celów, dla których zostały wydzielone, w szczególności poprzez:

- **zachowanie trwałości lasów** (dbałości o stan zdrowotny i sanitarny, preferowania naturalnego odnowienia, ograniczania regulacji stosunków wodnych do prac uzasadnionych potrzebami odnowienia lasu oraz użytkowania sąsiadujących z lasami ochronnymi gruntów nieleśnych, ograniczania trwałego odwadniania bagien);
- **zagospodarowanie i ochronę lasów** - kształtowanie struktury gatunkowej i przestrzennej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi, stosowania indywidualnych sposobów zagospodarowania i ochrony poszczególnych drzewostanów, ograniczenia w cięciach i stosowania zrębów zupełnych).

Zgodnie z § 1 ww. rozporządzenia za ochronne mogą być uznane m.in. lasy, które:

- chronią glebę (lasy glebochronne),
- chronią zasoby wód (lasy wodochronne),
- stanowią cenne fragmenty rodzimej przyrody.

Ze względu na powyższe uwarunkowania, w szczególności dla obszarów leśnych cennych pod względem przyrodniczym i jednocześnie pełniących funkcje glebochronne lub wodochronne proponuje się ich uznanie za ochronne. Na terenie gminy Drawsko istnieją lasy ochronne.

2.12. Ekologiczny System Sieci Obszarów Chronionych (ESOCh) proponowany dla gminy Drawsko Pomorskie

Ekologiczny System Sieci Obszarów Chronionych (ESOCh) to koncepcja ochrony przyrody mająca na celu w dłuższej perspektywie czasu ochronę, zachowanie, bądź restytucję walorów przyrodniczych, opracowana w latach siedemdziesiątych XX wieku i będąca podstawą przyjętej przez Sejm polityki ekologicznej państwa. Zamyśl ten stał się możliwy do zrealizowania na drodze działań w skali międzynarodowej dzięki powstałej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku koncepcji stworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej (ECONET). W ramach tej koncepcji dla Polski zaproponowano utworzenie krajowej sieci ECONET-PL a propozycje te opisano w pracy „Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET - POLSKA” A. Liro (1995).

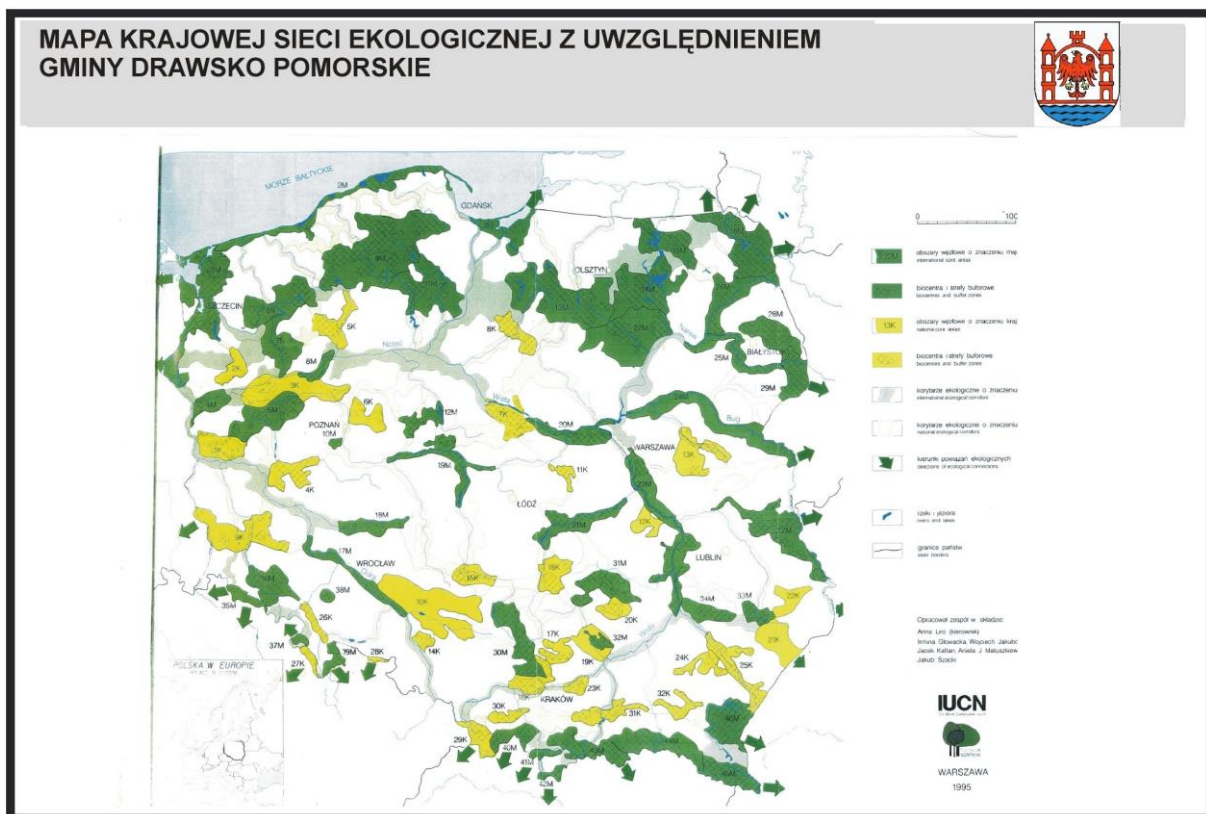
Zarówno system ESOCh jak ECONET-PL można uznać za koncepcje oparte na podobnych zasadach i stawiające te same cele do osiągnięcia. Autorzy ECONET opracowali jednak i wciąż doskonałą metody zmierzające do zidentyfikowania i wyłonienia obszarów tworzących sieć ekologiczną.

Tworząc system ESOCh przyjęto, że sieć ekologiczna ma strukturę hierarchiczną, a więc jej elementy mogą być wyróżnione na różnych poziomach: lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Sieć tworzą **strefy węzłowe** i wiążące je **korytarze ekologiczne**. Na poziomie lokalnym, za jaki można uznać poziom gminy, elementy sieci są obszarami węzłowymi. Jednocześnie pełnią one funkcję korytarzy ekologicznych na wyższym poziomie organizacji, np. regionalnym. Stąd elementy cząstkowe, wyróżnione w trakcie wykonywanej inwentaryzacji przyrodniczej, stanowią część bardziej złożonego systemu krajowego, a następnie międzynarodowego. Bardzo istotne jest więc określenie walorów przyrodniczych obszarów na podstawowym, lokalnym poziomie. W nowoczesnym podejściu do idei ochrony przyrody ESOCh jest bardzo istotny. Umożliwia zaplanowanie i realizację zadań

o doniosłym znaczeniu dla zachowania zasobów przyrody i jej różnorodności w dłuższej i szerszej perspektywie (czasowej i przestrzennej).

Fragmenty ESOCh jak dotąd nie zostały wyodrębnione jako obiekty ochrony przyrody. Ustawa o ochronie przyrody określa jako obiekty krajowego systemu ochrony przyrody - parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu. Elementy ESOCh to obiekty, których powierzchnia wynosi od kilku arów do kilkuset hektarów. Pełnią one rolę miejsc rozrodu i stałego przebywania zwierząt, szlaki migracji flory i fauny, stanowią również refugia szaty roślinnej o naturalnym oraz seminaturalnym charakterze. Są to głównie lasy, bagna, torfowiska, jeziora lub oczka wody albo trzcinowiska, doliny rzek i strumieni, ciągi zadrzewień. W krajobrazie gminy Drawsko Pom. obiekty takie występują.

2.12.1. Strefy węzłowe

Obszary węzłowe stanowią tereny o złożonej, mozaikowej strukturze krajobrazowej z występującymi obok siebie różnymi ekosystemami. Cechuje je dominacja zbiorowisk naturalnych lub prawie naturalnych, a także obecność ugrupowań związanych z nimi szeregami ekologicznymi, bądź sukcesyjnymi. W ich skład wchodzi roślinność z licznymi stanowiskami gatunków prawnie chronionych oraz rzadkich regionalnie. Obiekty te posiadają wysokie walory wizualne, na przykład związane z obecnością wód, panoram i osi

widokowych. Wyodrębnione obiekty węzłowe przeważnie są otoczone przestrzenią mocno przeobrażoną - obszarami rolniczymi.

Gmina Drawsko Pomorskie, zlokalizowana jest według „Koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET – Polska” Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN), w dwóch obszarach węzłowych o znaczeniu międzynarodowym 06M - Obszar Pojezierza Drawskiego i 07M - Obszar Drawy. Południowa część gminy leży w zasięgu Puszczy Drawskiej, będącej swoistym „biocentrum”. Teren gminy Drawsko Pomorskie położony jest pomiędzy dwoma wyznaczonymi w tym obszarze biocentrami (którymi są: Pojezierze Ińskie oraz rejon jeziora Drawsko). Skuteczność ochrony całego tego obszaru zależy od możliwości zachowania lokalnych obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych.

W skali lokalnej wyróżnić można kilka mniejszych obszarów węzłowych cechujących się dużym zróżnicowaniem roślinności oraz różnorodnością gatunkową. Do obszarów tych należą:

- Lasy na obszarze poligonu drawskiego wraz z rozmieszczonymi wśród nich obniżeniami i zbiornikami wodnymi. Strefa faunistyczna D ciężąca do strefy A.
- Dolina Drawy poniżej Jeziora Lubie (stanowiąca właściwie część obszaru wymienionego powyżej, lecz z uwagi na swą odrębność i szczególne wartości przyrodnicze zasługująca na odrębną wzmiankę). Strefa faunistyczna A.
- Otoczenie jeziora Małe Dołgie oraz porośnięta przez łąki i fragmenty lasów rynna jeziorna biegnąca od tego jeziora w kierunku północno-wschodnim aż po jezioro Zarańsko, rynna od j. Zarańsko poprzez j. Rydzewo, Będargowo, Gągnowskie i dalej wzdłuż rzeki Stara Rega. Obszar ten reprezentuje typy krajobrazu: jeziorny, dolina rz. Starej Regi, rolniczy. Strefa faunistyczna C.
- Lasy Nadleśnictwa Złocieniec wraz z cennymi fragmentami wilgotnych łągów i olsów nad Kokną i Drawą w miejscu, gdzie wpływa ona na teren gminy. Strefa faunistyczna D ciężąca do strefy A.
- Tereny lasów i bagien w rejonie wsi Kumki oraz Cianowo (wraz z projektowanymi tam zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi). Strefa faunistyczna B oraz E.

2.12.2. Korytarze ekologiczne

Korytarz ekologiczny jest drogą przepływu materii, energii i migracji organizmów. Pełni funkcję przewodząco - łącznikową (generująco - zbierającą). Rozróżniane są dwa typy korytarzy: liniowe i pasowe.

- **Korytarze liniowe** stanowią przede wszystkim układy biocenotyczne tras komunikacyjnych: dróg gruntowych, dróg o krytych nawierzchniach i tras kolejowych, także miedz śródpolnych itp., Ich struktura w bardzo dużym stopniu jest kształtowana przez otoczenie, którym są przeważnie krajobrazy antropogeniczne, zdominowane przez roślinność synantropijną. Są ekosystemami mało stabilnymi. Ich rola w utrwalaniu przyrodniczych funkcji krajobrazu jest dużo mniejsza niż korytarzy pasowych.

- **Korytarze pasowe**, w odróżnieniu od liniowych, mają odpowiednio wyższy poziom organizacji. Stanowią układ na tyle obszerny przestrzennie, że w jego obrębie może rozwinąć się mozaika (agregacja) zbiorowisk różnych kręgów dynamicznych roślinności. Korytarzami o charakterze pasowym są strefy wododziałowe i dolinne.

Gmina Drawsko w całości położona jest w obrębie obszaru węzłowego o randze międzynarodowej, pomiędzy obszarami uznanymi za biocentra i jej teren w całości stanowi korytarz typu pasowego o randze ponadregionalnej.

W skali lokalnej można jednak wyróżnić korytarze ekologiczne łączące lokalne obszary węzłowe. Rolę tę pełnią wszystkie niewielkie cieki, kanały i nieczynne drogi, łącznie z ukształtowanymi wzdłuż nich ciągami zadrzewień i zarośli. Korytarze te mają znaczenie dla niektórych gatunków bezkręgowców związanych ze środowiskami wodno - błotnymi, dla ichtiofauny, herpetofauny, awifauny oraz dla kilku gatunków ssaków. Najważniejszymi korytarzami w gminie Drawsko są:

Korytarz ekologiczny, mający znaczenie ponadregionalne - rzeka Drawa wraz z jeziorami, przez które przepływa - korytarz łączący obiekty położone w gminie oraz w sąsiednich gminach, będący jednocześnie strefą faunistyczną. Posiada znaczenie dla bezkręgowców, ryb, płazów, gadów, ptaków i ssaków. Łączy obiekty i obszary o znaczeniu ponadregionalnym położone w zlewni Odry.

Korytarze ekologiczne o znaczeniu lokalnym - w zlewni rzeki Regi: rzeczka Olchowianka - łączy tereny o krajobrazie rolniczym ze strefą faunistyczną C, rzeka Stara Rega wraz z jeziorami i siecią rowów – tworzy strefę faunistyczną C, rzeka Brzeźnica z siecią rowów - Brzeźnica tworzy strefę faunistyczną B, kanałami łączy się z j. Czaple Duże i tym samym z węzłem łączącym korytarze ekologiczne zlewni Drawy i Regi;

- w zlewni rzeki Drawy: rzeka Kokna - łączy j. Dołgie ze strefą faunistyczną A, kanał bez nazwy - łączy j. Chociebądź ze strefą faunistyczną A, rzeka Mnica i Ostrowitnica - łączy obszar cenny przyrodniczo (j. Mielinek), j. Ostrowiec, j. Bucierz, węzeł korytarzy zlewni Drawy i Regi oraz j. Wilże ze strefą faunistyczną A, sieć kanałów i rowów bez nazwy - łączy j. Studnica, obszar cenny przyrodniczo (na kanale między j. Studnica i Mielno), j. Mielno, j. Ostrowiec z korytarzem ekologicznym Mnicy ze strefą faunistyczną A, sieć rowów bez nazwy - łączy j. Jelenie i Konotop ze strefą faunistyczną A, sieć rowów bez nazwy - łączy strefą buforową przy rozlewisku Krzyworzeki z korytarzem ekologicznym Mnicy i dalej ze strefą faunistyczną A, rzeka Drawka - łączy j. Jeziorak ze strefą faunistyczną A.

Ważną rolę w naturalnych wędrówkach zwierząt, spełniają systemy mniejszych cieków wodnych oraz kompleksy terenów podmokłych i bagiennych. Takie specyficzne korytarze rozproszone są na terenie całej gminy, m. in. na terenie pól roboczych na poligonie wojskowym.

W gminie Drawsko występują ponadto zadrzewienia przydrożne, aleje i szpalery, które jak wspomniano wyżej są również liniowymi korytarzami ekologicznymi. W niektórych wypadkach konieczne jest uzupełnienie istniejących nasadzeń i założenie nowych. Nasadzenia te winny mieć charakter szerokopasmowy, z wykształconym piętrowym układem roślinności, gwarantującym ich funkcjonowanie jako korytarzy ekologicznych. Podobnie w przypadku innych zadrzewień.

Zaprezentowana sieć korytarzy ekologicznych na terenie gminy Drawsko Pom. stanowi integralny element Ekologicznej Sieci Obszarów Chronionych Pomorza.

Warunkiem utrzymania tych korytarzy jest zachowanie naturalnego biegu rzek bez sztucznych barier w samym cieku jak i w całych dolinach rzecznych. W odniesieniu do dróg wymagane jest pozostawienie ciągów zarośli, a na obszarach rolniczych ciągów zarośli i zadrzewień wśród pól.

2.13. Obszary Natura 2000

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest krokiem Unii Europejskiej w kierunku trwałego zabezpieczenia zasobów przyrodniczych na obszarze państw członkowskich, które mają na celu powstanie wspólnej, europejskiej sieci terenów chronionych, zwanej Natura 2000. Proces ten ma być zrealizowany do 2004 roku. Uzasadnieniem tej decyzji było to, iż

zagrożone gatunki i biocenozy są dziedzictwem przyrodniczym ludzkości, w tym także Unii Europejskiej, a ich zagrożenie jest transgraniczne.

Celem utworzenia ekologicznej sieci Natura 2000 jest także ochrona różnorodności biologicznej na terytorium krajów członkowskich Unii Europejskiej. W skład sieci wchodzi tzw.: **Specjalne Obszary Ochrony**, wyznaczane na podstawie Dyrektywy Rady Ministrów Unii Europejskiej 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory, tzw. Dyrektywy Siedliskowej (Habitatowej), oraz **Obszary Specjalnej Ochrony**, dla których podstawę prawną stanowi tzw. Dyrektywa Ptasia - Dyrektywa Rady Ministrów Unii Europejskiej 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. o ochronie dziko żyjących ptaków.

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie znajdują się 2 obszary specjalnej ochrony ptaków oraz 2 obszary ochrony siedlisk:

- **OSO „Ostoja Drawska” (kod PLB320019)** - Obszar obejmuje część Pojezierza Drawskiego z ponad 50 jeziorami (10% pow. terenu), reprezentującymi wszystkie typy jezior. Teren został ukształtowany w wyniku działalności lądolodu podczas ostatniego zlodowacenia bałtyckiego. Pozostałościami tej działalności są między innymi: wały moreny czołowej, ozy, liczne jary, doliny rzek, jeziora rynnowe i wytopiskowe. Jeziora należą do najgłębszych w Polsce (Drawsko - 79,7 m). Największe to Drawsko (powierzchnia 1872 ha), Siecino, Żerdno, Komorze i Wilczkowo. Mają one urozmaiconą linię brzegową, na niektórych są wyspy. Brzegi jezior są wysokie, porośnięte lasem, głównie łęgami i buczyną, lub niskie, z roślinnością przybrzeżną. Lasy pokrywają ok. 25% terenu. Dominują tu bory, duże powierzchnie zajmują drzewostany bukowe, dębowe. Rzeźba terenu jest zróżnicowana, z licznymi wąwozami, parowami, niewielkimi, bezodpływowymi zbiornikami wodnymi, bagnami i torfowiskami. Największą rzeką jest Drawa, mająca tu swoje źródła. Swój początek biorą tutaj także inne rzeki, jak: Dębica, Wogra, Piławka, Kokna i Rakon. Znaczna część obszaru jest użytkowana rolniczo. Występują co najmniej 23 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Bardzo ważna ostoja dla kilku gatunków ptaków drapieżnych. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 3% populacji lęgowej (C6) puchacza (PCK), co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: bielik (PCK), błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), orlik krzykliwy (PCK), trzmielojad, czapla siwa, gągoł, krakwa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występują bąk (PCK) i bocian biały. Na terenie obszaru szczególnie cenna jest dolina Drawy, która wraz z dopływami odgrywa bardzo ważną rolę łącznika między obszarami koncentracji cennej flory w urozmaiconym krajobrazie polodowcowym. Jej źródła znajdują się w rezerwacie Doliny Pięciu Jezior. Wody tych jezior są zasobne w wapń, na dnie zbiorników odkłada się kreda jeziorna, która podściela załadowiałe odcinki doliny między kolejnymi jeziorami. Dna jezior porastają łąki ramieniowe. Osobliwością są dobrze zachowane jeziora lobeliowe. Bardzo bogata jest także flora mchów, reprezentowana aż przez 274 gatunki, z których 30 uznano za zagrożone w Polsce. Do bardzo wartościowych zbiorowisk należą torfowiska, szczególnie wysokie, występujące na wododziałach oraz torfowiska przejściowe. Ostoja charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością flory i fauny. Na jej terenie występują 742 gatunki roślin naczyniowych, spośród których 28 objętych jest całkowitą ochroną gatunkową, a 14 ochroną częściową. Spotyka się tu gatunki charakterystyczne dla roślinności atlantyckiej, arktycznej, borealnej, górskiej oraz ciepłolubne. Wody zasiedla 36 gatunków ryb i 1 gatunek kręgloustych, w tym 5 gatunków objętych ochroną prawną. Występuje tu 12 płazów i 5 gatunków gadów oraz 41 gatunków ssaków.

- **OSO „Ostoja Ińska” (kod PLB320008)** - obszar obejmuje Pojezierze Ińskie i tereny przyległe. Rzeźba tego terenu została ukształtowana podczas stadiału pomorskiego ostatniego zlodowacenia i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości względnych -

można tu wyróżnić trzy zasadnicze jednostki geomorfologiczne i związane z nimi typy krajobrazu: wyniesienia moreny czołowej, sandry i wysoczyznę moreny dennej. Najwyższe wzniesienie - Głowacz osiąga 180 m n.p.m. Teren odwadniany jest przez rzekę Inę i jej dopływy, jedynie jego północna część odwadniana jest przez Regę. Cechy charakterystyczne ostoi to pofalowany teren, silnie rozczłonkowane lasy, liczne bagna i małe zbiorniki wodne. Torfowiska i jeziora zajmują ok. 9% powierzchni, największe jest jezioro Inskie, o głębokości 42 m, wypełniające system krzyżujących się rynien glacialnych. Bogatej morfologii odpowiada mozaikowe użytkowanie terenu. Lasy zajmują blisko 60 % powierzchni. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą. Stosunkowo niewielką część ostoi pokrywają zbiorowiska łąkowe oraz siedliska wilgotne: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowisk niskich i przejściowych. Pozostała część to użytki rolne. Występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W ostoi gniazduje ponad 140 gatunków ptaków. Bardzo ważna ostoja bielika i kilku innych gatunków drapieżnych, kilku gatunków kaczek i żurawia (>1% populacji krajowej). Zagrożeniem dla obszaru jest eutrofizacja wód; spływ nawozów z pól, rekreacja pobytowa i wzrost penetracji terenu. Ważne dla Europy gatunki zwierząt (z Zał. II Dyr. siedliskowej i z Zał. I Dyr. Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe): batalion, bąk, bielik, błotniak stawowy, bocian biały, bocian czarny, derkacz, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, gąsiorek, głowacz białopłetwy, jarzębatka, kania czarna, kania ruda, kropiatka, kumak nizinny, lelek, lerka, łabędź krzykliwy, łączak, muchołówka mała, orlik krzykliwy, ortolan, puchacz, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, rybitwa zwyczajna (rzeczna), siewka złota, traszka grzebieniasta, trzmielojad, zimorodek, żuraw, wilk, wydra, minóg strumieniowy.

- **SOO „Brzeźnicka Węgorza” (kod PLH320002)** - obszar obejmuje dolinę Brzeźnickiej Węgorzy wraz z jeziorami Brzeźniak, Żabice i Wierzno. Brzeźnicka Węgorza swoje źródło ma w jez. Studnica na Pojezierzu Drawskim i stanowi lewy dopływ rzeki Regi. Na całej swej długości przedstawia wiele wartości przyrodniczych i krajobrazowych. W górnym odcinku (Kołatka - jez. Brzeźniak) jest potokiem o dużym spadku, wartkim nurcie i kamienistym dnie, poniżej jez. Żabice płynie szeroką i głęboką doliną, wzdłuż której występują bardzo bogate florystycznie łągi jesionowo-olszowe, bagiennie olsy, żyzne i kwaśne buczyny oraz grądy. Na zboczach dolin oraz nad jeziorami spotkać można liczne źródłiska. O wysokiej klasie czystości potoku świadczy występowanie słodkowodnego krasnorosta (*Hildebrandtia rivularis*). Powyżej jez. Brzeźniak i na jego brzegach rozciągają się rozległe i niedostępne trzcinowiska, będące miejscem lęgowym wielu ptaków. Na terenie obszaru występuje 5 siedlisk z Załącznika I (zajmujących łącznie ok. 78% powierzchni) i 4 gatunki z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. W skali ponadlokalnej obszar stanowi ostoję dobrze zachowanych i zróżnicowanych lasów liściastych, kontrastujących z okolicznymi lasami, głównie monokulturami na gruntach porolnych lub silnie przekształconymi przez gospodarkę leśną. Nad rzeką gnieździ się para orlików krzykliwych *Aquila pomarina*. W okresie zimowym, rzeka jest miejscem bytowania kaczek w ilości kilkuset osobników.

- **SOO „Jezioro Lubie i Dolina Drawy” (kod PLH320023)** - obejmuje jedno z największych jezior Pojezierza Drawskiego (pow.1439 ha, głębokość 46 m), przez które przepływa Drawa oraz odcinek doliny Drawy i Starej Drawy poniżej jeziora, wraz z przyległymi łąkami i lasami, aż po jezioro Grażyna koło Drawna. Jezioro Lubie to jezioro sielawowe, ramienicowe, z reliktową fauną wodnych bezkręgowców. Obszar jest miejscem koncentracji cennych siedlisk przyrodniczych, w tym 20 typów z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, pokrywających łącznie ok. 57% obszaru. Jest to teren ważny dla ochrony wydry, bobra, kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej i 3 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG (w sumie stwierdzono tu występowanie 8 gatunków zwierząt z

tego Załącznika). Jezioro Lubie jest miejscem życia dwóch, bardzo rzadkich gatunków skorupiaków, uważanych za relikty polodowcowe: *Mysis relicta* i *Pallasea quadrispinosa*. Dla pierwszego z nich jest to jedno z czterech stanowisk istniejących aktualnie w Polsce. Drugi występuje tu na jednym z około 30 stanowisk w kraju. Jezioro Lubie jest cenną ostoją ptaków związanych z krajobrazem leśno-jeziornym, tak lęgowych jak i migrujących. Obszar stanowi część ważnego korytarza ekologicznego Doliny Drawy.

3. Historyczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju przestrzennego

3.1. Krótki rys historyczny

Przypuszcza się, że okolice dzisiejszego Drawska zamieszkałe są już od 11000 lat p.n.e., chociaż wówczas po zniknięciu lądolodu nie było najlepszych warunków do życia, nawet wędrownego. Roślinność tundrową właściwą dla regionów subarktycznych sukcesywnie wypierała, wraz z ocieplaniem się klimatu, typowa roślinność strefy umiarkowanej. Najstarsze ślady osadnictwa schyłkowo paleolitycznego odnaleziono w Mielenku Drawskim i Gudowie, reprezentują tzw. kulturę Lyngby. W tym czasie (X tysiąclecie p.n.e.) charakteryzującym się względnym ociepleniem jeszcze przed końcem epoki lodowcowej, żyjące tu nieliczne grupy pędziły koczowniczy tryb życia, trudniły się głównie łowiectwem i rybactwem. Wzdłuż brzegów Drawy i nad jeziorem Lubie odkryto liczne ślady osadnictwa mezoolitycznego, w tym obozowisko datowane na VII tysiąclecie p.n.e. reprezentujące kulturę Svaerdborg w Gudowie. Wówczas zaczęło przeważać łowiectwo i zbieractwo roślin i runa. Ok. 3200 lat p.n.e. rozpoczyna się młodsza epoka kamienia – neolit. Najstarsze stanowiska reprezentują już właściwą społeczność rolniczej kultury pucharów lejkowatych. Gospodarka rolnicza, która dotarła z południa Europy ok. 5 tys. lat p.n.e. spowodowała wyraźny wzrost demograficzny. Nie odnotowano jednak w okolicach Drawska wyraźnie liczniejszych i obfitszych odkrycia stanowisk archeologicznych z tego okresu, być może przyczyną jest nierównomierność stanu badań nie zaś tzw. pustka osadnicza. Podobnie odnotowujemy ponad osiemsetletnią przerwę zasiedlania tych terenów pomiędzy najmłodszą kulturą neolityczną a kulturą łużycką, przyczyny tego raczej tkwią w sposobie i instrumentach badawczych (ich ubogości). W tym czasie odbywała się swoista transformacja z kultur rolniczych w kierunku społeczności hierarchicznych. W okresie kultury łużyckiej czyli od ok. 1250 lat p.n.e. odnotowano dość istotne zmiany kulturowe, społeczne i ekonomiczne - zmienił się obrządek pogrzebowy (ciałopalenie), nastąpił wzrost demograficzny i stabilizacja osadnictwa. Kultura łużycka należy do najbardziej kontrowersyjnych w historii. Jeszcze do niedawna polscy badacze byli skłonni twierdzić, że była to kultura prasłowiańska, natomiast ich niemieccy koledzy zawsze twierdzili, że była kulturą starogermańską. Następne okresy wpływów rzymskich i wędrowek ludów także budzą dyskusje (skład etniczny ludu Wenedów), choć tu nie powinno być wątpliwości o braku udziału ludności słowiańskiej, bo trzon społeczeństwa stanowiły ludy germańskie (Gotowie, Gepidzi) związane z Cesarstwem Rzymskim. Ważnym okresem dla społeczności pomorskich był V-VI w. n.e. kiedy to następowały wędrowki ludów, w wyniku czego doszło do zmian ludnościowych, społeczno-ekonomicznych i etnicznych. Zjawiska te doprowadziły do wykształcenia systemu feudalnego właściwego dla średniowiecza. W początkach średniowiecza odnotować trzeba także aktywność ludów słowiańskich na tych ziemiach, w VI w. występują osady reprezentujące w kulturę Słowian zachodnich. Na Pomorzu przemiany te spowodowały raczej spadek trwałości i liczby osiedli. Wzrost liczby osad i ich stabilności pojawił się w VII – VIII w. W tym czasie pojawiają się grody warowne stające się ośrodkami feudalnej władzy, do których zalicza się gród w Drawsku i w pobliskich miejscowościach. W IX wieku rozwijają się podgrodzia będące protoplastami miast.

Okolice Drawska od X w. stanowiły szerokie pogranicze polsko – brandenbursko - pomorskie, nękane i niszczone przez częste konflikty zbrojne. Niedaleko na wschód od dzisiejszego miasta, w zakolu Drawy, na początku XIII w. rozwinął się gród strażniczy, zabezpieczający jedną z odnóg tzw. „szlaku solnego” do Kołobrzegu. W połowie XIII w. na tereny te zaczęli nastawać margrabiowie brandenburscy. Kolejno po założeniu Gorzowa opanowywali Santok, Choszczno i Drezdenko. Po zabójstwie króla Przemysła II w 1296 Brandenburczycy trwale opanowali ziemie wokół dzisiejszego Drawska. Miasto jak wiele innych na Pomorzu usytuowano w pobliżu dawnego grodu. Prawa miejskie Drawsko uzyskało w 1297 r., stanowisko dziedzicznego wójta powierzono znanemu rodowi Goltzów. Szybki rozwój średniowiecznego miasta zawdzięczać należy sprowadzeniu osadników, którym skuszono sporymi ulgami. Władcy polscy i pomorscy czynili wówczas starania o odzyskanie tych ziem. Drawsko jednak przez pół wieków rozwijało się w pokoju pod panowaniem Brandenburczyków. Po wygaśnięciu dynastii Askańczyków w Nowej Marchii o panowanie nad miastem ubiegały się dwa rody. Władzę nad miastem objęli wówczas właściciele pobliskiego Złocieńca i nieco bardziej oddalonego Tucza bracia Hasso i Ludeke von Wedel. Ich radykalna polityka wobec mieszkańców miasta doprowadziła do rozruchów oraz sporych zniszczeń miasta. Dla odbudowy miasta w 1350 roku margrabia Ludwik zwolnił miasto z płacenia podatków oraz zezwolił na budowę młyna. Druga połowa XIV w. była dla miasta i okolic dość burzliwa. W 1368 r. państwu polskiemu udało się opanować okoliczne grody. W 1371 r. Wedlowie w zamian za pożyczkę odzyskali panowanie nad miastem.

W 1373 r. miasto zostało włączone do cesarstwa, a urzędnicy Karola IV rozpoczęli ściąganie podatków. W 1377 r. Cesarz wizytujący Nową Marchię w tym Drawsko ogłosił nałożenie dodatkowego podatku. W 1402 r. Zakon Krzyżacki zakupił od Luksemburczyków całą Nową Marchię dla zapewnienia połączenia Państwa Zakonnego z Brandenburgią (okolice Czaplinka i Wałcza przejęło państwo polskie). W latach 1412 –1413 ziemie te były niepokojone przez najazdy wojsk polskich i pomorskich, co było skutkiem przegranej przez Krzyżaków wojny. Drawianie w odwecie, zapewne z przyzwoleniem władz zakonnych w 1422 r. zajęli zamek w Drahimiu, co doprowadziło do wypowiedzenia przez króla polskiego nowej wojny Krzyżakom. Kolejna wojna na obszarze Państwa Zakonnego rozpoczęła się w 1433 r., jego obszar zaatakowany został przez wojska polsko-czeskie. Miasto wspomagane przez oddziały komturstwa gdańskiego odparło długotrwałe oblężenie taborytów i Pomorzan. W 1440 r. w wyniku pogorszenia sytuacji ekonomicznej Państwa Zakonnego powstał Związek Pruski, który wystąpił przeciw legalnej władzy. Drawsko i inne miasta Nowej Marchii nie przystąpiły wówczas do niego, co zmieniło się w 1454 r. w wyniku wybuchu powstania antykrzyżackiego. Krzyżacy z powodów ekonomicznych oddali w zastaw tereny Nowej Marchii elektorom brandenburskim. W 1454 r. Drawsko podporządkowane zostało wójtowi ze Świdwina. Dalsze wojny polsko-krzyżackie doprowadziły do częstych najazdów miasta i okolic przez rycerstwo polskie z okolic Piły. Po pokoju toruńskim kończącym wojnę w 1466 r., wojska polskie próbowały jeszcze zająć całą Nową Marchię, niestety nieskutecznie, ziemie te pozostały więc przy Brandenburczykach. Wojna ta przyniosła znaczne straty miastu, zadłużony elektor sprzedał dużą część przywilejów mieszczaństwu w tym prawo do podatku z miejskiego młyna. Z końcem XV wieku nastąpiła normalizacja stosunków z sąsiadami, w XVI w. nastąpiło ożywienie handlu co przyczyniło się do dynamiczniejszego rozwoju miasta i wzrostu zamożności jego mieszkańców. Czynnikiem ograniczającym rozwój podobnie jak w innych miastach regionu były epidemie i wielkie pożary miasta. W 1537 r. do Drawska dotarła Reformacja rozprzestrzeniająca się w krajach niemieckich, zmuszając katolickich duchownych do opuszczenia kościoła parafialnego i zakonników z klasztoru franciszkanów. Ostatni z pozostałych franciszkanów został pierwszym ewangelickim pastorem. Z końcem XVI w. rozwijał się dynamiczniej pobliski Złoceniec faworyzowany przez elektorów brandenburskich, w wyniku czego Drawsko

zaczęło ekonomicznie podupadać; wprowadzono nowe cła importowe które ograniczyły handel, ograniczył się też przywóz zboża, spadła produkcja piwa. Wiek XVII był dość niespokojny w historii miasta.

W 1620 r. miasto zostało w dużym stopniu zniszczone przez pożar, który strawił ok. 300 domów, w tym szkołę, ratusz, dwie bramy miejskie, mosty, kościół farny. W 1625 r. dźwigające się ze zniszczeń miasto nawiedziła zaraza, grzebiąca ok. 1000 jego mieszkańców. W 1627 r. do miasta wkroczyły wojska cesarskie biorące udział w toczonej w całej Europie wojnie trzydziestoletniej, które nałożyły na mieszkańców dotkliwie kontrybucje. Pobyt wojsk cesarskich trwał cały rok, po roku przerwy w 1629 do miasta wkroczyły z kolei wojska szwedzkie, nakładając znów wyniszczające kontrybucje. Do zakończenia wojny w 1648 r. miasto było jeszcze kilkakrotnie nawiedzane przez różne wojska, w tym polskie, które wywiozło ze sobą całe bydło i trzodę chlewną. Zakończenie wojny nie przyniosło upragnionego spokoju. Nowa wojna polsko – szwedzka wciągnęła także jako stronę Brandenburgię, co stało się pretekstem do najazdów ziemi drawskiej przez wojska polskie. Wspomniany pożar z 1620 r. a także pożary w latach 1664, 1671 i w 1696, liczne pomory i zniszczenia wojenne doprowadziły do dość długiego okresu stagnacji miasta. Praktycznie od 1679 r przez dwa wieki miasto stało się garnizonem wojskowym. Liczba cywilnej ludności uległa wówczas trwałemu zmniejszeniu.

Miasto ożyło dopiero za czasów elektora Fryderyka I, powstały wówczas policja, zmieniono strukturę zabudowy likwidując słomiane dachy. Udało się też obronić przed kolejnymi epidemiami. Król pruski Fryderyk Wilhelm I wspierał dalszy rozwój miasta, wprowadził m.in. dożywotnio wybierane władze miasta. Jednym z pierwszych burmistrzów był najślawniejszy kronikarz miasta (najstarsza i najobszerniejsza kronika) Johann Goehde. W 1713 r. wprowadzono stałe połączenie pocztowe pomiędzy Stargardem i Szczecinkiem. W 1756 r. w Drawsku osiadł na stałe lekarz miejski.

Dynamiczny rozwój miasta został w 1757 r. wstrzymany przez wkroczenie wojsk rosyjskich, biorących udział w wojnie północnej. Wojska te ograbiły zarówno kasę miejską jak i pozbawiły wszelkich zapasów jej mieszkańców. Po zakończeniu wojny państwo pruskie łożyło na jego odbudowę, odbudowano miejski folusz, przywrócono garnizon kirasjerów co jednak nie spowodowało to dynamicznego rozwoju. Zdecydowanie dynamiczniej rozwijały się wówczas sąsiednie Złocieniec i Kalisz Pomorski, które stawały się sporymi ośrodkami produkcji rzemieślniczej.

Dopiero wojny napoleońskie, w wyniku których przez miasto dwukrotnie przechodziły wielkie transporty wojskowe oraz zmiany prawno-administracyjne w 1815 r. zapoczątkowały znacznie większy rozwój miasta. Miasto i powiat zostały przyłączone do prowincji pomorskiej. Rozpoczął się także w Drawsku rozwój rzemiosła i produkcji przemysłowej. Przyczyniło się to do rozbudowy miasta i wzrostu liczby jego mieszkańców. Przemysł włókienniczy rozwijał się w pobliskim Złocieniu, w Drawsku natomiast rozwijano przetwórstwo produktów rolnych i drewna. W 1847 r. założono jedną z pierwszych na Pomorzu Zachodnim powiatową kasę oszczędnościową, w latach 1854 – 1855 odrestaurowano Kościół Mariacki, w 1866 powołano państwowe gimnazjum, rok później uruchomiono seminarium nauczycielskie, także od 1867 r. zaczął funkcjonować szpital miejski powstały w miejscu dawnej kaplicy. Wiek dwudziesty do czasu I Wojny Światowej zaznaczył się odpływem mieszkańców do zachodnich prowincji Niemiec i Ameryki. Po wojnie do Drawska sprowadzono sporą grupę optantów. Rozpoczął się rozwój budownictwa mieszkaniowego, powstało kilka dzielnic willowych. Lata 20 –te powszechnego kryzysu gospodarczego były dla Drawska także trudne.

Przetrwały największe zakłady jak tartak, browar, odlewnia żeliwa. Zasadnicze zmiany nastąpiły wkrótce po objęciu władzy przez nazistów. Ogólnonarodowe prace publiczne, produkcja zbrojeniowa, wzmożona działalność budowlana doprowadziły do wzrostu koniunktury. W tym czasie w mieście zbudowano szereg obiektów użyteczności publicznej,

rozwijały się usługi w tym administracji publicznej. Wielu mieszkańców Drawska znalazło pracę. W czasie II Wojny Światowej władze niemieckie prowadziły szereg inwestycji w tym realizację nieopodal miasta autostrady łączącej Berlin z Królewcem. Miasto zostało wyzwolone dnia 4 marca 1945 r. przez wojska radzieckie. Mimo toczących się walk o miasto, nie uległo ono wówczas znacznym zniszczeniom. Zniszczeń dokonali już po wyzwoleniu zarówno szabrownicy jak i wojska radzieckie, których dywizja stacjonowała w mieście do sierpnia 1946 r. Władze radzieckie ustanowiły początkowo władze miasta złożone z Niemców. W maju 1945 r. polska grupa operacyjna zaczęła ustanawiać tu polską władzę i stopniowo, planowo polonizować miasto i okolice. Pod koniec 1945 r. osadnicy narodowości polskiej zaczęli przeważać liczebnie. W 1946 r. systematycznie wysiedlano ludność niemiecką. Akcja osadnicza zakończyła się w 1947 r., wtedy do miasta sprowadzono sporą liczbę osadników narodowości ukraińskiej wysiedlonej z Bieszczad. Na początku lat 50-tych tak jak w całym kraju nastąpiło upaństwowienie handlu i wytwórczości, skolektywizowano rolnictwo. Zarówno w mieście jak i na wsi, z braku indywidualnej własności dominowała gospodarka państwowa. Kila folwarków na południe od miasta zostało przejęte przez polską Dywizję Rolno-Gospodarczą, zaopatrującą polską armię w żywność. Grunty te stały się później podstawą utworzenia słynnego poligonu wojskowego.

W latach 60-tych przystąpiono do odbudowy centrum miasta, niestety w większości w niefortunnych formach architektury blokowej, rozwijano przemysł lekki. Lata siedemdziesiąte to rozwój budownictwa mieszkaniowego także blokowego. Budownictwo takie rozwija się także w pobliskich pegeerowskich wsiach. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych miasto i gmina zasłynęły z wielu inicjatyw społecznych, znanych z telewizji konkursów gospodarności i turniejów miast. Miasto zostało w ten sposób zasilone finansowo (nagrody) na rzecz realizacji inwestycji publicznych. Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych przyniósł niestety załamanie państwowej gospodarki w mieście i na wsi. Brak pracy stał się jedną z głównych bolączek jego mieszkańców i lokalnych władz. Szczęśliwie cały okres powojenny Drawsko było ponadlokalnym ośrodkiem administracyjnym, w którym zlokalizowano szereg instytucji i organów państwowych i samorządowych. W 1998 r. w wyniku reformy administracyjnej przywrócono miastu starostwo powiatowe utrwalając jego ponadlokalną rangę.

Rozwój układu przestrzennego

Przed powstaniem miasta istniała tu osada łużycka związana z dawnym grodem położonym na wschód od miasta w zakolu rzeki, któremu też przypisuje się słowiańskie korzenie.

Mimo wojennych zniszczeń w Drawsku Pomorskim zachował się dość dobrze pierwotny średniowieczny układ miasta lokacyjnego z prostokątną siatką ulic zwarcie zabudowanych, w centrum którego znajduje się niemal kwadratowy rynek. Pierwotnie (XIV w.) na nim zlokalizowano niewielki ratusz. Skoncentrowana zabudowa miejska była od XIV wieku otoczona murami miejskimi oraz częściowo fosami-kanalami. Do początków XVII stulecia mury miejskie flankowane były trzema bramami – Stargardzką (Wysoką) od zachodu i Niską od wschodu oraz później powstałą bramę Nową flankującą mury od północy na trakcie do Świdwina. Układ murów był zbliżony do prostokątnego, w jego narożach znajdowały się okrągłe baszty, a w ich ciągu także prostokątne czatownie. Mury zostały uwidocznione na mapie obrazującej miasto w 1724 r. (rysunek van Niessena z 1897 r.) oraz na znanej panoramie von Meriana z 1652 r. Większość liczących 1720 m murów rozparcelowano i rozebrano w XVIII i na pocz. XIX w. Do dnia dzisiejszego zachowały się niewielkie ich fragmenty przy zbiegu ulic Grunwaldzkiej i Cmentarnej oraz na dziedzińcu szkoły przy ul. Obrońców Westerplatte. Największym i najważniejszym zabytkiem Drawska

świadczącym o jego świetności jest kościół Zmartwychwstania Pańskiego usytuowany obok rynku, powstały jako drewniany na początku XIV w. Murowany budynek powstał na przełomie XIV i XV stulecia. Kościół był kilkakrotnie niszczone pożarami i przebudowywany. Ostatnią poważniejszą renowację i przebudowę przeprowadzono w 1932 r. W centrum miasta przy Placu Konstytucji (dawny Rynek) oraz przy ul. Piłsudskiego zachowało się wiele XIX w. kamieniczek oraz dawny ratusz miejski z końca XVIII w. przy ul. Ratuszowej. Reprezentacyjne gmachy użyteczności publicznej powstałe na przełomie XIX i XX w. oraz w pierwszej połowie XX w. zachowały się przy ul. Złocienieckiej i Obrońców Westerplatte. Dużym założeniem jest park miejski obecnie im. F. Chopina powstały na przełomie XIX i XX w., grupujący szereg cennych okazów drzew.

Chronologia ważniejszych wydarzeń historycznych

Tabela:

Ważniejsze wydarzenia historyczne w gminie Drawsko Pomorskie

Data; rok	Wydarzenie historyczne
1253/54	Pierwsza wzmianka w aktach. Mnisi z Belbuck otrzymali tereny wokół Dramburga na założenie klasztoru
1269	Z braku odpowiednich działań mnisi muszą zwrócić te ziemie. Ludność słowiańska przenosi swoje siedziby na południowy brzeg rzeki Drawy, późniejszy Kietz.
1285	Osada „Drawenborch” staje się własnością Brandenburgii (Nowa Marchia)
08.03.1297	Założenie miasta. Początek budowy starego miasta. 400 mieszkańców.
ok. 1315	Ukończenie budowy ratusza (stoi na rynku)
1340	Miasto kupuje 23 włóki osady Schweinhausen, a granica polna miasta 3636 ha./ Utworzony zostaje sąd.
1341	Fara zostaje podporządkowana klasztorowi cystersów w Reetz.
ok.1350	Gotowe mury obronne wokół starego miasta./ Na dżumę umiera ok. jedna trzecia mieszkańców.
10.08.1377	Odwiedziny cesarza Karola IV
Do 1380	Utworzenie klasztoru franciszkanów.
1400	Miasto zostaje sprzedane zakonowi niemieckiemu.
ok. 1400	Początek budowy kościoła NMP. Wieża gotowa w ok. 40 lat później.
ok. 1410	Na południowym brzegu Drawy powstaje nowe miasto. Kietz zostaje włączone w obręb murów obronnych.
ok.1430	Ostatecznego kształtu nabierają poszerzone mury obronne wokół nowego miasta./ Rozbudowa miasta, kaplicy św. Jerzego (późniejszy szpital) i domu zakonu niemieckiego (późniejsze schronisko).
1455	Przez ponowny zakup Dramburg staje się znowu miastem Nowej Marchii.
1486	Wprowadzenie podatku piwnego.
1500	W mieście żyje ok. 1000 osób.
1534	Pierwszy (znany) duży pożar miasta.
1537	Wprowadzenie reformacji./ Rozwiązanie klasztoru.
1599	W mieście żyje ok. 1300 osób.
1620	Wielki Pożar. Podobno ocalało 5 domów.
1625	W mieście szaleje dżuma.
1627-1638	Inwazja najeźdźców.
1630	Ponowny wybuch dżumy.
1644	Zawala się sklepienie kościoła NMP.
1652	Po wojnie 30-letniej ocalało tylko 360-500 osób.
1655 -1657	Nowe inwazje.
30.04.1664	Wielki pożar niszczy miasto, kościół również.
1671	Liczba mieszkańców rośnie do 530 osób.
1679	Miasto staje się osadą garnizonową (w pewnym okresie: 180 żołnierzy).
1686	Dramburg otrzymuje prawo składowania soli kołobrzeskiej.

- 08.10.1696 Całkowicie spalone zostaje stare miasto.
1701 Na nowo budowany jest kościół NMP, wbudowanie organów w 1708r.
1717 Otwarcie szkoły niemieckiej.
1720 Liczba mieszkańców wynosi 1300.
1726 Wiele ofiar pochłania tyfus plamisty.
1737 Na tyfus i ospę choruje 565 osób.
1740 Wielka zaraza bydła./ Założenie cmentarza żydowskiego.
1741 Surowe zarządzenia budowlane./ Kominy muszą być lite.
1749 Ponowna wielka zaraza bydła.
1750 689 mieszkańców płci żeńskiej i 623 płci męskiej w mieście.
1755 Największy nieurodzaj wszechczasów. Głód.
1757 - 1763 Miasto musi znosić liczne okupacje wojskowe.
22.10.1757 50 000-60 000 Rosjan stacjonuje w „Baumgartner Feld”.
1765 Otwarcie nowego budynku szkolnego na Saltzhausstrasse.
1768 Dwa razy w tygodniu przybywa poczta do Dramburga.
1776 Wybuch ospy.
1781 Założenie nowego cmentarza przed Hohes Tor.
1783 Położono kres przestrzennej ciasnocie średniowiecznego miasta. Pierwsze budynki mieszkalne „przed murem” na Grosse Markstrasse. Początek fragmentarycznej wyprzedaży murów miejskich.
1806 - 1808 Francuskie wojska okupacyjne w mieście.
1809 - 1810 Rozwiązanie garnizonu. 277 domów, 1300 osób.
1813 590 ochotników z okręgu Dramburg zaciąga się do armii króla.
1818 Koniec suwerenności Dramburga. Miasto zostaje podporządkowane okręgowi Dramburg i okręgowi rządowemu Köslin.
1840 Zakończenie wyprzedaży murów miejskich.
1844 Zakup i rozbudowa domu przy Nettelbeckstrasse 5 na ratusz. Zburzenie klasztoru, początek budowy szkoły miejskiej./Po raz pierwszy ukazuje się gazeta „Dramburger Kreiszeitung”. /Początek budowy więzienia.
1846 - 1854 Prace nad budową szosy do Wangerin i Falkenburg.
26.04.1847 Założenie okręgowej kasy oszczędnościowej.
1848 Niepokoje społeczne.
1849 Ponowny wybuch cholery, 96 ofiar śmiertelnych.
ok.1850 Rozbudowa starego urzędu naczelnika powiatu.
1850 Położenie kamienia węgielnego pod nowy cmentarz na Grosse Wollweberstrasse./ Rozwiązanie sądu patrymonialnego, utworzenie sądu okręgowego.
1851 Sprzedaż terenów miejskich./ Założenie „Turnverein e.V.1861” (Towarzystwa Gimnastycznego)./W mieście żyje 4847 osób.
1867 Otwarcie seminarium nauczycielskiego i progimnazjum.
1869 Poświęcenie budynku gimnazjum.
02.09.1875 Poświęcenie parku./ Początek budowy gazowni.
01.11.1877 Dramburg otrzymuje połączenie z Pomorską Koleją Cntralną. Otwarcie dworca kolejowego.
1878 Otwarcie szpitala miejskiego.
1892 Szpital miejski otrzymuje nowy budynek na Baumgartner-Torstrasse.
1895 Budowanie szosy do Wusterwitz (kilka lat później zostaje przedłużona do Bad Polzin i od Sarranzig do Schivelbein).
1906 Poświęcenie nowego budynku poczty.
1907 Początek budowy urzędu naczelnika powiatu (dom okręgowy).
od 1910: Elektryfikacja miasta. Powstaje sieć telefoniczna./ 6260 osób.
1910/1911 Założenie preparandy przy seminarium nauczycielskim.
1912 Początek budowy okręgowej kasy oszczędności (na znanym miejscu).
maj 1913 Założenie „Sportverein Dramburg 1913 e.V.”
1913/1914: Przebudowa kościoła NMP. Nowa, wysoka na 75m wieża staje się symbolem miasta.

1914-1918	W I wojnie światowej ginie 500 mieszkańców.
sierpień 1920	Wydanie prowizorycznych pieniędzy w Dramburgu.
1920-1925	Prace upiększające kościół NMP.
01.02.1922	Otwarcie szpitala na 120 łóżek.
Wielkanoc 1924	Założenie szkoły średniej.
1924	Poświęcenie kaplicy baptyistów. /Początek budowy 41 domów mieszkalnych między dworcem a miastem i początek etapowej roznudowy kościoła katolickiego „św. Pawła” na Bahnhofstrasse.
1925 - 1926	Otwarcie domu towarowego „Schlüter” i kąpieliska „Wuckensee”.
marzec 1926	Rozwiązanie seminarium nauczycielskiego i preparandy.
09.11.1928	Pierwsze pchnięcie rydłem pod osiedle Heimstätten.
30.06.1929	Poświęcenie kościoła katolickiego.
1929	Położenie asfaltu na rynku i ulicach głównych. / Początek budowy osiedla na obrzeżach miasta.
1935	Otwarcie muzeum na Salhausstrasse. / Początek budowy urzędu finansowego. Dramburg staje się garnizonem RAD. /Rozwiązanie synagogi.
od 1936:	Podjęcie prac nad autostradami w okręgu.
1937	Zaprzestanie wydawania „Dramburger Kreiszeitung” (gazety).
październik 1938	Dramburg należy do okręgu rządowego Grenzmark.
17.05.1939	Spis ludności. Miasto liczy 8088 osób.
04.03.1945	Miasto zostaje zdobyte przez wojska rosyjskie i polskie. 60 proc. Substancji budowlanej starego i nowego miasta zostaje zniszczone.
30.06.1945	Początek przymusowego wysiedlania ludności niemieckiej.

3.2. Charakterystyka przestrzenna i noty historyczne wybranych wsi

Cianowo (soł. Zagozd)

Mała osada, typu przysiółek. Została założona jako folwark szlachecki w połowie XIX w. prawdopodobnie przez radcę handlowego Neumanna, po przejęciu przez niego majątku w Zajezierzu. Na początku XX wieku majątek został usamodzielniony przez rodzinę von Koller, która wzniosła tam dwór.

Zachował się w większości pierwotny układ przestrzenny z podwórzem folwarczym, z budynkiem obory kamienno-ceglanej z przełomu XIX i XX w., murem dworem parterowym, podpiwniczonym, krytym wysokim dachem mansardowym zbudowanym na pocz. XX w. Budynek posiada modernistyczne formy architektoniczne. Towarzyszący dworowi park naturalistyczny o pow. ok. 11 ha został założony w 1 poł. XIX w. We wschodniej części parku znajduje się jednokwaterowy cmentarz rodowy (von Kollerów). Z budynków mieszkalnych zachował się jeden czworak murem z pocz. XX w. Atrakcją osady jest brukowana aleja klonów.

Dalewo (soł. Suliszewo)

Niewielka wieś o zwartym ulicowo-placowym układzie przestrzennym położona 2 km na północ od Suliszewa. Wieś o średniowiecznej metryce, pierwsza wzmianka pochodzi z 1254 r. Początkowo wieś należała do klasztoru w Białobłokach. W XIV w. wieś przejął ród von Wedłów, którzy na początku XV w. połowę wsi sprzedali Krzyżakom. W 1499 r. wieś otrzymali w lenno von Borckowie. We wsi istniał kościół już w średniowieczu, pierwsza wzmianka pochodzi z 1581 r. Na przełomie XVIII/XIX w. wybudowano niewielki kościół szachulcowo-murem. We wsi już w XVII w. funkcjonowała karczma. W 1 poł. XIX w. ukształtowano założenie pałacowo-parkowe (rodzina Knebel -Doberitz). W 2 poł. XIX w. na płn.-wschód od wsi zlokalizowano cmentarz wojskowy. W 1874 r. we wsi pobudowano

leśniczówkę. W 1939 r. po północnej stronie kościoła wybudowano szkołę. W XIX w. w zachodniej części wsi zlokalizowana była cegielnia. W dwudziestym wieku w obrębie folwarku zrealizowano kuźnię i warsztat kołodziejski.

Zwarty placowo-ulicowy układ przestrzenny wsi zachował swój pierwotny charakter. Zachowana zabudowa neorokokowego pałacu (forma pochodzi z przebudowy po 1945 r.) dwukondygnacyjnego, krytego mansardowym dachem, części folwarku, fragmentów kolonii mieszkalnej i murowanych zagród chłopskich tworzących krótkie zwarte pierzeje. Pałacowi towarzyszy park krajobrazowy (angielski) o powierzchni 5,5 ha.

Gajewko (soł. Zagozd)

To niewielki przysiółek - zespół folwarczny, powstały w 2 poł. XIX w. na gruntach miasta Drawsko. Obecnie stanowi trzyzagrodowy przysiółek. Z dawnego folwarku zachował się dom rządcy, obora, i dwa budynki kolonii mieszkalnej oraz niewielki park i resztki sadu.

Gajewo (soł. Zagozd)

To także niewielki przysiółek - zespół folwarczny, powstały w 1 poł. XIX na gruntach miasta Drawsko. Obecnie to kilkuzagrodowy przysiółek pofolwarczny. Z dawnego folwarku zachował się czytelny układ zabudowy w kształcie podkowy, z domem rządcy i budynkami gospodarczymi (zabudowa przekształcona), także przekształcona zabudowa kolonii mieszkalnej i pozostałości dawnego naturalistycznego parku o pow. ok. 2 ha.

Gogółczyn (obecnie m. Drawsko Pom.)

Obecnie to nowa dzielnica miasta, dawna wieś ulicowa powstała z zespołu folwarcznego. Folwark majątku w Zarańsku powstał w XIX w. i należał do Oscara von Brocke. Na początku XX w. majątek został usamodzielniony, a w latach 30 -tych XX w. należał do rodziny Wussow.

Układ przestrzenny jest typowo ulicowy. Z dawnego folwarku zachowało się czytelne czworoboczne podwórze otoczone mocno przekształconą zabudową gospodarczą. Zachował się dawny dwór zbudowany w końcu XIX w. murowany, z gankiem, kryty dachem naczółkowym. W pobliżu zachowały się fragmenty parku (0,5 ha) i zabudowania kolonii mieszkalnej w postaci dwurodzinnych parterowych jednorodnych budynków. Przez wieś prowadzi zwarta aleja kasztanowców.

Gudowo

To stosunkowo duża wieś o placowo-ulicowej strukturze przestrzennej rozwiniętej z owalnicy. Wieś o metryce średniowiecznej, wzmiankowana w 1320 r. w związku z nadaniem jej klasztorowi augustańskiemu z Pyrzyce (książe Warcisław IV). W XIV w. wieś miała już ustanowioną parafię. Od XIV w. należała do rodu von Borków, na początku XIX w. określano ją jako domenalną z podległym majątkiem von Pritzelwitzów. Pod koniec XIX w. majątek należał przejściowo do urzędu skarbowego. Później (lata 20-te XX w.) właścicielem Gudowa był Hugo Weiss.

Kościół (obecnie filialny p.w. św. Barbary) powstał we wsi już w XIV w., dopiero w XVII w. wzniesiono kościół murowany, rozbudowany w XVIII w., przebudowany dalej w XIX w. Przy kościele funkcjonował cmentarz, w 2 połowie XIX w. nową nekropolię zlokalizowano na pd.-wschodzie wsi.

W 2 poł. XIX w. i na pocz. XX w. ukształtowano założenie pałacowo-parkowe, z ryglowym dworem, zburzonym po 1945 r. Na pocz. XX w. założono niewielki park. Zespół folwarczny tworzył regularną kompozycję w kształcie podkowy, otwartej na południe. W 2 poł. XIX w. we wsi zlokalizowano szkołę (w środku wsi) i gospodę na wysokości majątku. Z obiektów przemysłowych w XIX w. także powstały młyn, kuźnia, cegielnia, krochmalnia.

Do czasów dzisiejszych zachowały się kościół wraz z pastorówką, zespół pofolwarczny z podwórzem i budynkami magazynowo -inwentarskimi, spichlerzem i oborą, park dworski naturalistyczny o pow. ok. 0,5 ha, kolonia mieszkalna złożona z trzech czworaków oraz liczna zabudowa zagrodowa. W układzie przestrzennym wsi dominuje plac (nawsie).

Jankowo

Niewielka wieś w typie ulicówki (skupiona dwupasowa). Wieś w 1254 r. została nadana przez księcia Warcisława III klasztorowi w Białobłokach. W 1400 r. wieś kupili Krzyżacy. W 1492 r. wybudowano kamienny kościół. W 1499 r. wieś została oddana w lenno rodzinie von Borcków, natomiast od 1565 r. wieś należała do rodziny Wedłów. Wieś cierpiała kilkakrotnie najazdy wojsk i zarazy. W 1877 r. wieś wyposażono w stację kolejową na linii Runowo - Szczecinek, przy niej wybudowano fabrykę krochmalu. W 1 poł. XX w. majątek rycerski (700 ha) należał do Reinolda Reicherta.

W 1492 r. we wsi zbudowano kościół, który istniał do II Wojny Światowej. Przy kościele założono cmentarz, który funkcjonował do czasu założenia nowej nekropolii na południowym skraju wsi w 2 poł. XIX w. W 2 poł. XIX w. przy podwórzu folwarcznym powstało założenie pałacowo-parkowe. Zespół folwarczny zlokalizowany wzdłuż ulicy złożony był z dwóch czworokątnych podwórz. W latach 30-tych XX wieku wybudowano nową szkołę. W XIX w. przy drodze do Drawska funkcjonował zajazd, przekształcony później w leśniczówkę. Do dzisiejszych czasów zachowały się fragmenty zespołu folwarcznego z podwórzem, kolonią mieszkalną i kolonią owczarnią. W zespole folwarcznym na uwagę zasługują murowany spichlerz z pocz. XX w. projektu W. Gropiusa (w złym stanie technicznym). Zachował się także budynek szkoły z l. 20-tych XX w., ulokowany na wschodnim skraju wsi. Zachowany zespół stacyjny z krochmalnią leży obecnie w granicach miasta. Pozostałości 9 hektarowego parku naturalistycznego z 2 poł. XIX w zachowały się w złym stanie. Warta uwagi jest aleja dębowo-klonowa usytuowana od wschodu wsi.

Karwice (soł. Konotop)

To niewielka dawna wieś ulicówka z zespołem pałacowym, obecnie w całości w dyspozycji MON. Tereny obecnej wsi w XIII w. należały do książęcych dóbr ziemi stargardzkiej, pierwszą wzmiankę o wsi odnotowano w 1248 r. W 1320 r. Karwice przeszły na własność klasztoru augustianek w Pyrzycach. W 1565 r. Karwice należały do rodziny Lentzen. Prawdopodobnie w 1719 wieś założono na nowo. Na początku XIX w. majątek rycerski należał do rodziny von Goltz, a następnie do rodziny von Brockhausen. Kolejno wieś przechodziła w ręce rodziny von Lepel (koniec XIX w.) a w l. 20-tych XX w. należała do Friedricha Volkmana. W XIX w. pośrodku wsi zlokalizowany był niewielki kościół z cmentarzem, wyburzony po 1945 r.

W 1 poł. XIX w. rodzina von Brockhausenów wzniosła reprezentacyjny pałac przebudowany w latach 1865-66 w stylu neogotyckim (wiktoriańskim), na planie prostokąta, z dwoma ryzalitami i wieżą, bogatym wystrojem architektonicznym. Na skarpie za pałacem na pocz. XIX w. wkomponowano 3,5 ha park krajobrazowy. Do dzisiejszych czasów zachował się w bardzo dobrym stanie zespół pałacowo-parkowy, oraz kilka murowanych dwojaków i czworaków z pocz. XX w.

Konotop

Duża wieś sołecka o wyraźnej owalnicowej strukturze przestrzennej, posiadająca metrykę średniowieczną, wmiarkowana w 1248 r. Należała do dóbr książęcych ziemi stargardzkiej. W 1320 r. wieś przeszła na własność klasztoru augustianek z Pyrzyc. Od poł. XV do pocz. XVI w. wieś należała do rodu von Goltzów. W 1536 r Konotop został oddany w lenno

Johannowi von Kustrin. W połowie XVI w. funkcjonowała we wsi karczma. Wojska polskie niszczyły wieś w 1557 i 1657 r. Na pocz. XIX w. majątek rycerski należał do rodziny von Unruh, a od 1813 do rodziny von Brockhausen. W 1847 odnotowano funkcjonowanie młyna - wiatraka.

Przed II Wojną Światową działał tartak parowy. Do czasów dzisiejszych nie zachował się historyczny kościół, który już musiał istnieć w średniowieczu. Z przekazów wiemy, że pośrodku wsi w XIX w. funkcjonował kościół parafialny. Prawdopodobnie była to szachulcowa barokowa świątynia orientowana z wieżą, była gruntownie remontowana jeszcze w 1913 r. Przy kościele założony był cmentarz. W 2 poł. XIX w. założono drugi cmentarz w zachodniej części wsi. We wsi zlokalizowano szkołę i gospodę której rodowód sięga XVI w. Do czasów dzisiejszych zachowały się głównie budynki dawnych zagród, często mocno przekształcone.

Kumki (sol. Jankowo)

Niewielka osada, jeden z lepiej zachowanych zespołów pofolwarczych. Folwark został założony prawdopodobnie w 1865 r. w ramach majątku w Brzeźnicy. Od Borcków majątek nabył Herman Ludwig von Dewitz. Od końca XIX w. do I wojny światowej majątek należał do rodziny von Koller. Do dzisiejszych czasów zachowały się: dziedziniec folwarczy, tworzący jednorodne wnętrza architektoniczne, złożone z kamienno-ceglanych budynków, domu rządcy, ceglanych czworaków.

Lasocin (sol. Nętno)

Niewielka wieś w typie rozproszonej wielodrożnicy, założona prawdopodobnie w 1 poł. XIX w. Zachowały się zabudowania zagród mała i średniorolnych oraz cmentarz ewangelicki z 2 poł. XIX w. w zachodniej części wsi.

Linowno

Średniej wielkości wieś o skupionym owalnicowym układzie przestrzennym, przekształconym w placową wielodrożnicę. Wieś założono w 1300 r. na prawie niemieckim. W 1337 r. wieś była własnością rodu Guntersbergów, w 1499 r. przeszła w lenno rodziny Borcków. W XVII w. odnotowano funkcjonowanie karczmy. Na pocz. XIX w. Linowno wieś określano jako domenalną z majątkiem rycerskim baronowej von Goltz. Pod koniec XIX w. we wsi znajdowały się już dwa majątki - rycerski wł Brusteina i sołtysi (generalny) własność Muhleinbeina. W latach 20. XX w. majątek rycerski należał do G. Wendorfa a generalny do Augusta Otto. Kościół we wsi znany jest już z przekazów w średniowieczu, był murowany, wieżowy ulokowany w zachodniej części nawsia. Przy pierwotnym kościele istniał cmentarz czynny do czasu budowy nowego kościoła w innym miejscu. Nowy kościół zbudowany na pocz. XX w. pośrodku wsi. W tym czasie utworzono dwa nowe cmentarze - przy majątku szlacheckim i po wschodniej stronie wsi.

Majątek szlachecki założono poza pierwotnym układem owalnicowym wsi, składał się z geometrycznego podwórze z dworem, parkiem i kolonią mieszkalną. Dwór dwuczłonowy, parterowy z piętrowym skrzydłem wzniesiono w 2 poł. XIX w. i na pocz. XX w. w formach neoklasycystycznych. Z zabudowy gospodarczej zachowała się jedynie obora przy drodze wiejskiej, natomiast z kolonii mieszkalnej zachowały się pojedyncze czworaki. Podwórze drugiego majątku zostało w dużej mierze zatarte, zachował się klasycystyczny dwór (dawny dom wójta lennego) parterowy z dachem naczółkowym zbudowany w 1 poł. XIX w. Park dworski o powierzchni ok. 1,5 ha założony w 2 poł. XIX w. jest uporządkowany i zadbane.

Na wygradzonym murkiem, wyniesionym terenie pośrodku wsi zachował się ceglany, halowy kościół neogotycki, z wieżą przy elewacji północnej (obecnie kościół filialny p.w. św.

Ignacego Loyoli). Dawny cmentarz przy majątku szlacheckim pozostaje zaniedbany, natomiast cmentarz we wschodniej części wsi jest użytkowany jako cmentarz parafialny. W zachodniej części wsi zachował się budynek szkoły, ceglany, zbudowany w latach 20. XX w. Nie zachowały się do dzisiejszych czasów kuźnia powstała na pocz. XIX w. oraz mleczarnia i gorzelnia funkcjonujące w ramach folwarku jeszcze w 1937 r. W kompozycji wsi dominuje plac z kościołem na wzgórzu i dwa zespoły pofolwarczne.

Łabędzie

Duża wieś wielodrożnica z przysiółkami, powstała w średniowieczu ok. 1300 r. na prawie niemieckim. We wsi krzyżowały się historyczne trakty królewskie. W XIV w. wieś należała częściowo do rodu von Wedel, a częściowo do miasta Świdwina (do 1832 r.). W XVIII wieku we wsi odnotowano dwa majątki, które w 1833 r. rozparcelowano. Po 1834 r. rozpoczęto lokalizowanie nowej kolonii Neu Lanenz. Ok. 1900 r. wybudowano drogę do Świdwina, a w 1924 do Drawska. W XX w. wieś wyposażona była isticie po miejsku - funkcjonowała poczta, posterunek żandarmerii, kasa oszczędnościowo-pożyczkowa, funkcjonowało wiele zakładów rzemieślniczych i przemysłowych, w tym młyn, mleczarnia, piekarnia, cegielnia. Zachował się układ przestrzenny śródplacowej wielodrożnicy, rozplanowany wokół owalnego placu ze stawem. Zabudowa zagrodowa średniorolna przy placu stanowi zwarte pierzeje. Kolonia posiada kompozycję rozproszoną z zagrodami przy drogach. We wsi zachował się kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła usytuowany w obrębie placu, pośrodku wsi. Jest to budynek kamienny, salowy z wieżą wybudowany na przełomie XVI i XVII w., przebudowany w 1884 r. Na północ od kościoła znajduje się murowany, tynkowany z boniowaniem budynek plebani, kryty dachem dwuspadowym, wybudowany w 4 ćw. XIX w. Zachowane dwa cmentarze - dawny przykościelny nieczynny, oraz czynny obecnie cmentarz parafialny na płn. zachodnim skraju wsi. Zachowane są także świetlica wiejska, budynek z lat 20. XX w. prostopadłościenny z płaskim dachem, poczta z 1 dekady XX w. murowany tynkowany, kryty dwuspadowym dachem, młyn wodny także z pierwszej dekady XX w. ulokowany w obrębie kolonii, trzykondygnacyjny, murowany, tynkowany, a także powstała w tym samym czasie zlewnia mleka z rampą. Na uwagę zasługują także - aleja klonów wzdłuż drogi do Świdwina, aleja lip wzdłuż drogi do Drawska.

Mielenko Drawskie

Duża wieś w typie skupionej ulicówki z dwupasmową kolonią, powstała w średniowieczu, wzmiankowana w 1254 r. Należała pierwotnie do klasztoru w Białobłokach. Od 1320 r. należała do klasztoru augustianek w Pyrzycach. Z końcem XV w. wieś otrzymała w lenno rodzina von Goltz. Wieś była kilkakrotnie niszczone przez wojska polskie (1326, 1420, 1657). W 1663 we wsi wybudowano kościół szachulcowy, funkcjonowała także karczma.

Od ok. 1800 r. wieś przejął von Brockhausen z Żołędowa, a w 1870 kapitan Georg von Brockhausen, który ufundował nowy pałac, młyn, cegielnię, do końca wieku powstał także tartak. W pierwszej połowie XX w. majątek zmieniał właścicieli (1913 oberlejtant Raasch, 1915 kapitan Kuhjaht, 1919 Bernhard Stoewer, który w 1928 znacznie przebudował majątek). W 1931 r. dokonano parcelacji majątku, część wykupił Carl Weymann, który w pałacu i parku urządził Pomorski Związek Strażacki. W strukturze wsi zachowały się XVI wieczny kościół z cmentarzem oraz zespół pałacowo-parkowo-folwarczny, zabudowa chłopska w dwóch zwartych pierzejach, w obrębie kolonii luźna zabudowa zagrodowa. Kościół (obecnie filialny p.w. MB Królowej Polski) to niewielki salowy budynek szachulcowy, częściowo tynkowany, z czworoboczną wieżą od zachodu, krytą hełmem barokowym. Zachowany pałac obecnie siedziba Wojskowego Ośrodka Szkolenia Pożarniczego

zlokalizowano pomiędzy podwórzem folwarcznym i parkiem. Budynek jest bezstylowy, dwukondygnacyjny z wieżą krytą cebulastym hełmem. Obecnie podwórze składa się z dwóch dziedzińców z zachowanymi budynkami gospodarczymi i mieszkalnymi, poza podwórzem zachowały się oficyna i dawny dom ogrodnika z lat 20-30. XX w. Park pałacowy o powierzchni ok. 4 ha o kompozycji angielskiej został założony w 1 poł. XX w. Zachowała się zieleń po dawnym cmentarzu przykościelnym, oraz budynek szkoły parterowy o rozczłonkowanej bryle, kryty czterospadowym dachem zbudowany w latach 20/30. XX w. Nie zachowały się młyn i cegielnia, zachował się natomiast okazały dom młynarza w Dzikowie (ob. leśniczówka), budynek z ryzalitem i gankiem o klasycystycznym wystroju zbudowany w końcu XIX w.

Nętno

Niewielka placowa wieś powstała z owalnicy wzmiankowana już w XIV w. Początkowo stanowiła własność rodu Von Borcków, następnie była w posiadaniu margrabiów brandenburskich. Co najmniej od XVI w. we wsi istniał kościół, choć udokumentowano budowę świątyni szachulcowej w 1774 r. Zachował się wyraźny placowy układ przestrzenny z dominującym kościołem szachulcowym pośrodku, zabudowa zagrodowa stanowi zwarte pierzeje, dawna kolonia obecnie jest słabo czytelna. Kościół filialny p.w. MB Anielskiej usytuowany w środku nawisła na niewielkim wyniesieniu. Budynek szachulcowy, salowy z wieżą wyprowadzoną z korpusu. Po cmentarzu przykościelnym zachowały się tylko okazałe zadrzewienia. Zachowany jest obecnie czynny cmentarz komunalny założony w 2 poł. XIX w. Także do dziś zachowana jest remiza, niewielka jednonieżtrkowa, kryta dwuspadowym dachem, zbudowana na pocz. XX w., kuźnia z lat 20. XX w.

Olchowiec (soł. Żółte)

Mała osada pofolwarczna założona w XIX w., związana z dwoma majątkami - Ober Aalkist (majątek Rożnowo) własność rodziny Borcków, - Ndr. Aalkist (majątek Wysiedle) własność rodziny Podewilsów. Folwark Ober Aalkist w 1892 stał się własnością R. Schonberga, a w 1928 własnością R. Fenglera. Osada jest obecnie słabo czytelna w terenie, jej układ przestrzenny został zatarty. Z dawnego folwarku południowego zachował się tylko praktycznie park naturalistyczny założony w 2 poł. XIX w. o powierzchni ok. 3 ha, oraz fragmenty murów dworu i ogrodzenia. Z folwarku północnego zachowało się czytelne podwórze z wielkokubaturową zabudową gospodarczą z początku XX w., neoklasycystyczny dwór, murowany, parterowy z piętrowym ryzalitem i przybudówką wybudowany w 2 poł. XIX w. - pocz. XX w. Zachował się także naturalistyczny 3 ha park z obecnie zamulonym stawem, założony w 2 poł. XIX w. Przy parku zlokalizowany jest nieczynny XIX wieczny cmentarz. Z zabudowy mieszkalnej zachowały się dwa domy robotników folwarcznych.

Rydzewo

To duża wieś wielodrożnica (wykształcona z owalnicy) z rozproszoną kolonią, założona w 1300 r. na prawie niemieckim, była początkowo własnością rodzin von Wedel i von Brederlow. W 1337 r. Wedlowie sprzedali swoją część wsi cesarzowi Karolowi IV. W 1463 r. odnotowano działalność młyna. W 1550 r. wójtem lennym wsi był Thomas Ewerth. W 1786 roku zaprzestano pańszczyzny, by w 1800 r. przejść na dzierżawy dziedziczne. W 1911 r. założono we wsi związek żołnierski. W 1930 wybudowano nową szkołę. Do czasów obecnych zachował się charakterystyczny owalnicowy układ przestrzenny centralnej części wsi, z kościołem i liczną historyczną zabudową tworzącą dość zwarte pierzeje. Pobliska kolonia jest obecnie słabo czytelna. We wsi zachował się obecny kościół filialny p.w. Św. Trójcy, to salowy budynek kamienno-ceglany z wieżą szachulcową wyprowadzoną z korpusu

wybudowany w XVII w., przebudowany w 1785 r. Nieopodal pierzei znajduje się plebania murowana, otynkowana, z dachem naczółkowym, zbudowana w 4 cz. XIX w.

Zachowały się jedynie ślady po cmentarzu przykościelnym, natomiast czynny jest obecnie komunalny cmentarz w z końca XIX w. zlokalizowany w północnej części wsi. Zachowały się także budynek poczty, murowany, tynkowany nakryty dachem dwuspadowym z pierwszej dekady XX w., zlewnia mleka także wybudowana w tym czasie., oraz młyn wodny zlokalizowany w obrębie koloni, trzykondygnacyjny budynek murowany, tynkowany, zbudowany na początku XX w.

Suliszewo

Duża wieś wielodrożnica z dominującym układem ulicowym, powstała ok. 1300 r. W XIV wieku wieś odnotowana była w spisie parafii diecezji poznańskiej, a w 1337 r. odnotowana jako zamieszkała w księdze starostwa. Od 1499 r. część wsi stała się własnością rodziny von Borcków. W\arkcie wojny siedmioletniej (1756-63) wieś została doszczętnie zniszczona. W XIX w. i 1 poł. XX w. wieś była własnością rodziny von Knebel- Doeberitz.

W 1927 roku dokonano częściowej parcelacji wsi. W zachowanym układzie przestrzennym wsi dominuje dość zwarta zabudowa głównego ciągu ulicznego z północnego zachodu na południowy wschód. W środku wsi na wyniesieniu znajduje się obecny kościół filialny p.w. Chrystusa Króla.. Jest to budynek salowy, szachulcowy, otynkowany, z wieżą wyprowadzoną z korpusu, zbudowana w 2 poł. XVII w., przebudowana w 1858 i 1938 r. W sąsiedztwie kościoła znajduje się dawna pastorówka, budynek murowany z ryzalitem, nakryty dachem dwuspadowym. Zachowały się jedynie ślady dawnego cmentarza przykościelnego, natomiast dalej czynny jest cmentarz parafialny założony w 2 poł. XIX w. położony przy drodze do Dalewa. Założenie pałacowo-parkowe ukształtowano w 2 poł. XIX w., okazały budynek pałacu eklektycznego (stylizowanego na gotycki zamek) ma rozczłonkowaną dwukondygnacyjną bryłę i pięciokondygnacyjną wieżę. Park pałacowy o powierzchni ok. 8,5 ha założony w stylu angielskim zachował dawne ścieżki i aleję grabową w kierunku dworca. W dużej części zachowała się też zabudowa folwarczna wokół wydłużonego prostokątnego podwórza, w tym wielokubaturowe obiekty gospodarcze (oficyna, stodoła, obora), stajnia z kuźnią, czworak. Z koloni mieszkalnej zachowało się kilka budynków o rozczłonkowanych bryłach. Ponadto we wsi zlokalizowane są historyczny budynek dworca zbudowany w latach 20. XX w., remiza z drewnianą wieżyczką także z lat 20-tych minionego stulecia, kuźnia przy remizie z tego samego okresu. Warta uwagi jest także aleja lipowa przy drodze do Gudowa.

Woliczno (soł. Mielenko Drawskie)

Mała wieś, której układ przestrzenny wykształcił się z ulicówki folwarcznej, powstała już w XIII w. Od 1254 r. wieś należała do klasztoru w Białobłokach, a od ok. 1297 r. do rodziny von Goltz. Na początku XVI w. udziały we wsi miała także rodzina von Briesenów. Za czasów Fryderyka Wielkiego (2 poł. XVIII w.) wieś nabył generał von Billerbeck. Na początku XIX w. wieś należała do baronowej von Goltz i pułkownika von Dewitz. W 1877 r. przez wieś przeprowadzono linię kolejową Węgorzyno - Drawsko i linię wąskotorową Ińsko-Drawsko. W końcu XIX w. majątek wraz z folwarkiem Augustenhof był własnością Oscara von Borcke, w tym czasie działała gorzelnia. W latach 20. XX w. majątek przejął Adrian von Borcke, który rozwinął gospodarstwo rybackie, gorzelnie i elektrownie. W chwili obecnej układ przestrzenny wsi stanowi układ dwuliniowy w kształcie litery L, z zespołem folwarcznym i kościołem pośrodku. W układzie tym dominuje zespół pofolwarczny, z bezstylowym parterowym (+ piętrowe skrzydło) dwuczłonowym dworem zbudowanym w 2 poł. XIX w. Podwórce folwarczną zachowało także zabudowę gospodarczą (obory,

magazyny, spichlerz, kuźnia, mur ogrodzeniowy) częściowo zdeformowane przez współczesne przebudowy. Z dawnego drugiego podwórza zachował się fragment kamiennej stodoły z 3 ćw. XIX w. Przy zespole zachowany został park krajobrazowy założony na pocz. XIX w. Z zabudowy mieszkalnej zachowały się dwojaki i czworaki z 2 ćw. XIX w. W centrum wsi na niewielkim wzniesieniu stoi filialny kościół p.w. Imienia Maryi. Budynek wzniesiony w końcu XIX w. zbudowano jako salowy w konstrukcji ryglowej, nakryty dachem dwuspadowym. Przy kościele zachowały się ślady dawnego cmentarza. Do zachowanych historycznych obiektów należy także murowany budynek szkoły, kryty dachem naczółkowym, wybudowanej w latach 30. XX w.

Zagozd

Duża rozproszona wieś w typie wielodrożnicy została założona w 1 poł. XIX w. przez właściciela majątku w Zajezierzu - radcy handlowego Neumanna. Po wycięciu lasów osadzono tu kolonistów z zachodu. Zachowała się rozproszona kompozycja układu przestrzennego z zabudową zagrodową średniorolną. Zachowały się ślady trzech dawnych protestanckich cmentarzy, zaznaczone głównie zielenią, brak śladów nagrobków. Z budynków publicznych przetrwał obiekt dawnej szkoły zbudowanej w latach 20. - 30. XX w., parterowy, jednobryłowy, kryty dwuspadowym dachem. Szczególną atrakcją jest wiatrak typu holenderskiego zbudowany w połowie XIX w. zachował się murowany korpus z kopulastym dachem.

Zagórki (soł. Suliszewo)

Niewielka osada pofolwarczna, powstała prawdopodobnie w 2 poł. XVIII w. Pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1809. Na początku XIX w. właścicielem majątku była rodzina von Borck, zaś na końcu wieku właścicielem była rodzina von Knebel- Doeberitz. Dzisiejsza forma przysiółka jest czytelna i dość zwarta. Zachowało się podwórze folwarczne, czworoboczne, zamknięte, obudowane budynkami gospodarczymi (stodoła, obora) i dwojakiem mieszkalnym, powstałymi na przełomie XIX i XX w. Dnia dzisiejszego nie doczekał dwór wyburzony w latach 80. minionego stulecia. Był to dwukondygnacyjny budynek murowany kryty wysokim dachem. Z dawnego parku zachowała się kępa stuletnich dębów i kasztanowców.

Zarańsko

Niewielka wieś o skupionym wielodrożnicowym układzie przestrzennym, mającą swoją metrykę w średniowieczu. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1254 r., kiedy to książę Warcisław nadał te ziemie zakonowi cystersów w Białobłoku. W 1337 r. wieś była odnotowana w księdze ziemskiej ziemi świdwińskiej. W XVI w. wieś stanowiła własność rodziny von Borków, a w XIX w. należała do rodziny von Wedel z Koszalina. W 1652 r. odnotowano działalność karczmy. W końcu XIX w. rozwinięto dużą hodowlę owiec. Na początku XX w. nastąpił podział majątku na dwie części, jedna oparta na owczarni. W latach 20-tych XX w. jeden z majątków należał do Paula Fritze i H. Bodena, drugi natomiast do Adolfa Sostmanna, w tym czasie we wsi zakładano liczne związki, m.in. wojenny, sportowy, pszczelarzy, straży pożarnej. W latach 30. XX w. w Zarańsku działała Niemiecka Akcja Osiedleńcza, która ulokowała 6 gospodarstw. W 1937 r. wydarzył się wielki pożar wsi. Do dnia dzisiejszego zachował się układ przestrzenny złożony z dwóch części. Zachodnia (pierwotna) to typowa wielodrożnica z trójkątnym placem, zabudową stanowiącą krótkie zwarte pierzeje,

z kościołem parafialnym p.w. Św. Stanisława Kostki, posadowionym na niewielkim wzniesieniu pośrodku wsi. Neoromański budynek powstały w XIX w. murowany z kamienia w układzie salowym, pozbawiony wtórnie wieży. Przed kościołem stoi drewniana kozłowa dzwonnica, zbudowana także w XIX w. Dawny cmentarz przykościelny zaznaczony jest tylko zielenią i kamiennym murem. Lepiej zachował się cmentarz wiejski z pocz. XX w. zlokalizowany przy drodze do Ostrowic. W tej części wsi zachował się też budynek dawnej szkoły murowany, nietynkowany zbudowany na pocz. XX w. Druga część (wschodnia) układu przestrzennego wsi to zespół folwarczno-rezydencjonalny. Tzw. śródmiejski zespół folwarczny uległ niemal zupełnemu zatarciu. Folwark wschodni posiada natomiast czytelną kompozycję. Prostokątne podwórze zabudowane jest na planie podkowy, otwartej od północy. Wielkokubaturowe budynki (2 stodoły, obora) zlokalizowane są wzdłuż dłuższych boków, od południa zlokalizowany jest dawny dom rządcy. Po północnej części podwórza stoi parterowy dwór o rozczłonkowanej bryle, z piętrowymi ryzalitami o modernistycznej formie architektonicznej. Z koloni mieszkalnej zachowały się cztery czworaki murowane z 1 ćw. XX w. W sąsiedztwie zespołu zachował się park dworski o pow. 2,5 ha, krajobrazowy, założony na początku XIX w. Drugi z parków śródmiejski zachował się w szczątkowej formie.

Ziemsko (soł. Mielenko Drawskie)

Niewielka wieś wielodrożnica, o której pierwsze wzmianki pochodzą z 1778 r. Z początkiem XIX w. Ziemsko składało się z części wiejskiej, majątku hrabiego v.d. Groben, kościoła parafialnego. W kolejnych latach majątek zmieniał swoich właścicieli (1828 własność Stibbsa, 1832 Friedrich Helle, 1841 Johann Friedrich Muller, od 1855 Theodor Muller). W końcu XIX w. majątek należał do W von Dauma, w tym czasie przez wieś przeprowadzono wąskotorową linię kolejową Ińsko - Drawsko. Wieś po 1945 r. znalazła się w obrębie poligonu wojskowego, w związku z czym doszło do znacznych przekształceń struktury przestrzennej i zabudowy. Wyburzono kościół, dwór, podwórza folwarczne oraz zabudowania wiejskie - zagrody chłopskie. Nie doczekały dzisiejszych czasów budynek szkoły, młyn wodny i leśniczówka. Zachował się formalnie układ placowej wielodrożnicy z luźną zabudową, zachowały się nieliczne zagrody, a z zabudowy folwarcznej stodoła z lat 30. XX w. Największą wartość historyczną ma komponowana zieleń, będąca śladem po działce kościelnej, cmentarzach (przykościelnym i wiejskim) i parku podworskim. Park założony był w 1 poł. XIX w i ma powierzchnię ok. 7,5 ha.

Żołędowo (soł. Konotop)

Niewielka osada robotników leśnych, dawna wieś rycerska powstała prawdopodobnie w XVIII w. Pierwszy majątek we wsi był własnością rodziny von Unruh. W 1874 r majątek należał do rodziny von Brockhausen, w którym mieścił się folwark Kessel, karczma Spiegelbruck i leśniczówka Jadghaus. W okresie międzywojennym we wsi działał tartak. Dawny układ przestrzenny wsi to folwarczna ulicówka, z zespołem folwarcznym. Po 1945 r. i ta wieś znalazła się w obrębie poligonu. Wyburzono zabudowę folwarczną, dwór oraz kościół. Z założenia dworskiego zachował się krajobrazowy park o powierzchni 7 ha, założony na początku XIX w. Zachowała się też większość dwubudynkowych zagród mieszkalnych, pochodzących z 2 ćw. XX w. Ledwo czytelne w przestrzeni wsi są dawne cmentarze - pokościelny, ewangelicki i rodowy, pozbawione praktycznie starodrzewu i śladów nagrobków. Jedynie na tym ostatnim zachował się krzyż z nazwiskiem właściciela majątku. Osada ta jest obecnie związana z Nadleśnictwem Drawsko, mieszkają w niej robotnicy leśni.

Żółte

To niewielka wieś o ulicowo-placowym układzie przestrzennym, powstała ok. 1300 r. W 1337 r. zostało odnotowane w księdze ziemskiej ziemi świdwińskiej. Od początku XVII w. do końca XVIII wieś należała do rodziny von Birkholz. W 1612 odnotowano sołtysa i pastora. Na pocz. XIX w. we wsi działał młyn, cegielnia i kuźnia. Od 1811 r. majątek był dzierżawiony przez rodzinę Krappe, kupiony ostatecznie przez Ernesta Krappe w 1818 r. Ok. 1910 r. z majątku wydzielono kolonię Neu Schilde (Żółcin). W 1920 r. z majątku wydzielono Grzybowo, a pozostałą część podzielono na dalsze dwie, w tym czasie działał młyn i mleczarnia. Po dawnym układzie przestrzennym pozostała skupiona zabudowa wokół placu, z kościołem na niewielkim wzniesieniu i jedynie śladami dawnego założenia pałacowo - folwarcznego (praktycznie zachował się tylko park, oficyna), oba dziedzińce zostały rozparcelowane. Przy południowym dziedzińcu zachował się najstarszy (z 1861 r.) kamienny budynek wielofunkcyjny, magazyn i zmodernizowany dom mieszkalny. Dawny dwór zlokalizowany przy północnym podwórzu został wyburzony w latach 60. minionego stulecia. Zachowany niewielki kościół, obecnie filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, murowany, salowy z wieżą częściowo szachulcową. Nie zachował się praktycznie dawny cmentarz przykościelny, pozostała tylko ogrodzona działka. Sporo zniszczonych nagrobków pozostało na cmentarzu parafialnym położonym przy drodze do Grzybna, założony w 2 poł. XIX w. Zachował się budynek dawnej szkoły, murowany, nietynkowany o oryginalnej formie architektonicznej zbudowany na pocz. XX w. Dość cennym jest zachowany budynek dawnej mleczarni z pocz. XX w. charakteryzujący się rozczłonkowaną bryłą, dwoma bocznymi 2-kondygnacyjnymi ryzalitami, murowany, częściowo szachulcowy, nakryty dachami dwuspadowym i naczółkowym. Zachowany w złym stanie park ma pow. ok. 9 ha. Na uwagę zasługują aleja lipowa przy drodze do Grzybna.

Pozostałe wsie (bez wartości kulturowych)

Golina (sol. Zagozd)

Dawny folwark powstały w XIX w. obecnie jednodworczy przysiółek.

Krzywno (sol. Jankowo)

Przysiółek powstały z XIX w. folwarku majątku w Ziemsku, w 1928 r. należał do Hildegarda von Koller. Zachował się budynek inwentarski i jeden czworak.

Oleszno (sol. Mielenko Drawskie)

To osada w typie skupionej ulicówki od 1945 r. zagospodarowana przez wojsko. Wieś ma metrykę średniowieczną. W 1254 r. należała do klasztoru w Białobłokach. W końcu wieku była już własnością Marchii Brandenburskiej, wystawiona w lenno. W 1320 r. Przeszła na własność klasztoru augustianek z Pyrzyc. W 1326 r. została zniszczona przez wojska polskie, w 1337 r. wymieniona w księdze ziemskiej. W połowie XV w. należała do rodziny von Golz, na pocz. XIX w. właścicielem majątku we wsi była rodzina Uruch, w końcu XIX w. wieś należała do Maxa von Bredow, a w latach 20. XX w. do Ernsta Gramsowa. Po 1945 r. wyburzono praktycznie wszystkie elementy struktury przestrzennej – kościół, folwark, dwór, zagrody chłopskie.

Paprotno (sol. Suliszewo)

To jednodworcza osada – przysiółek powstała z XIX w. folwarku majątku w Dalewie. Do chwili obecnej zachowały się dwa budynki, kompozycja dawnego folwarku całkowicie zatarta.

Roztoki (sol. Zarańsko)

To jednodworcza osada – przysiółek powstała z XIX w. folwarku majątku w Zarańsku. Na początku XX w. majątek usamodzielniono, jego właścicielami byli kolejno Erich Trepper, Horst Hunter. W miejscu dworu wyburzonego na przełomie lat 80.-90. minionego wieku zbudowano współczesny dom mieszkalny, z dawnego założenia pozostał tylko fragment muru ogrodzeniowego.

Ustok (sol. Jankowo)

To niewielka osada o liniowej dwurzędowej kompozycji zabudowy, dawna XIX w. wieś kolonizacyjna (założona po 1813 przez Ernsta Augusta von Borck. Po zakończeniu procesu osadniczego wieś liczyła 28 domów mieszkalnych i 170 ludzi. Zachowały się zagrody średniorolne 3 i 2-u budynkowe, budynki murowane z 1 ćw. XX w.

Zbrojewo

To niewielka wieś o kompozycji dwuliniowej nieregularnych rzędówek, powstała w 1 poł. XIX w. jako wieś kolonizacyjna na gruntach wsi Brzeźnica. Niemiecka nazwa wsi to Kol. Bernsdorf, która wraz z drugą kolonią Hohenheide po 1945 tworzy wieś Zbrojewo. Zachowały się budynki dawnych zagród z 1 ćw. XX w. Murowane z fragmentami ścian kamiennych, obecnie adaptowane na cele letniskowe.

Żółcin (sol. Żółte)

To niewielka osada o rozproszonej zabudowie, dawna wieś kolonizacyjna na gruntach majątku w Żółtem. Zachowały się nieliczne budynki z 1 ćw. XX w. mało i średniorolnych zagród.

Na terenie gminy zlokalizowane były następujące wioski całkowicie wyburzone po 1945 r.:

- **Babinica** – wieś szlachecka, dawny XIX w. folwark majątku w Suliszewie,
- **Bucierz** – wieś książęca/ klasztorna powstała w XIII w.,
- **Kłosy** – to dawny XIX w. folwark założony na gruntach miejskich,
- **Ziennica** – wieś szlachecka, złożona z dwóch folwarków, założona w XIX w.

Tabela:

Historyczno kulturowe walory wiejskich jednostek osadniczych.

Miejscowość	Metryka	Pierwotna własność	Układ przestrzenny	Forma przestrzenna	Wartościowa zabudowa	Liczba ob. w rej. zabytków	Liczba obiektów zabytków	Liczba obiektów w ewidencji konserwator.
CIANOWO	XIX w.	rycersko/szlachecka	rezydencjonalno-parkowe	zespół folwarczny	dworsko-pałacowa	1	2	2
DALEWO	średniowiecze	klasztorna	ruralistyczny/rezydencjonalno-parkowy	ulicowa, ulicowo-placowa	chłopska, dworsko-pałacowa, kościół	2	3	7
GAJEWKO	XIX w.	miejska		zespół folwarczny				2
GAJEWO	XIX w.	miejska		zespół folwarczny				2
GOGÓLCZYN	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny				3
GUDOWO	średniowiecze	klasztorna	ruralistyczny	placowa (owalnica)	chłopska, kościół	1	1	22
JANKOWO	średniowiecze	klasztorna		ulicowa, ulicowo-placowa	folwarczna	3	3	5
KARWICE	średniowiecze	książęca/rycersko/szlachecka	rezydencjonalno-parkowe	ulicowa, ulicowo-placowa	dworsko-pałacowa, kościół	2	2	2
KONOTOP*	średniowiecze	książęca	ruralistyczny	placowa (owalnica)				
KUMKI	XIX w.	rycersko/szlachecka	zespół folwarczny	zespół folwarczny	folwarczna			
LASOCIN	XIX w.	chłopska		kolonizacyjna - liniowa				2
LINOWNO	średniowiecze	rycersko/szlachecka	ruralistyczny	placowa (owalnica)	chłopska, folwarczna kościół	2	4	15
ŁABĘDZIE	średniowiecze	rycersko/szlachecka/miejska	ruralistyczny	wielodrożnica	chłopska, kościół	1	1	22
MILENKO DRAWSKIE	średniowiecze	klasztorna	rezydencjonalno-parkowe	ulicowa, ulicowo-placowa	dworsko-pałacowa, kościół	2	3	9
NEŃNO	średniowiecze	rycersko/szlachecka	ruralistyczny	placowa (owalnica)	chłopska, kościół	1	1	20
OLCHOWIEC	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny		2	2	3
RYDZEWO	średniowiecze	rycersko/szlachecka	ruralistyczny	placowa (owalnica)	chłopska, kościół	1	1	31
SULISZEWO	średniowiecze	rycersko/szlachecka	rezydencjonalno-parkowe/ zespół folwarczny	ulicowa, ulicowo-placowa	chłopska, dworsko-pałacowa, folwarczna kościół	2	3	22

WOLICZNO	średniowiecze	klasztorna	rezydencjonalno-parkowe/ zespół folwarczny	ulicowa, ulicowo-placowa	dworsko-pałacowa, folwarczna, kościół	1	2	9
ZAGOZD	XIX w.	chłopska		kolonizacyjna – rozproszona	chłopska		1	14
ZAGÓRKI	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny				
ZARAŃSKO	średniowiecze	klasztorna	rezydencjonalno-parkowe	wielodrożnica	chłopska, dworsko-pałacowa, kościół	1	3	10
ZIEMSKO*	XVIII w.	rycersko/szlachecka		wielodrożnica		1	1	1
ŻOŁĘDOWO*	XVIII w.	rycersko/szlachecka		ulicowa, ulicowo-placowa			1	
ŻÓLTE	średniowiecze	rycersko/szlachecka		ulicowa, ulicowo-placowa	chłopska, kościół	2	3	8
GOLINA	XIX w.	miejska		zespół folwarczny				
KRZYNNO	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny				
OLESZNO*	średniowiecze	książęca/rycersko/szlachecka		ulicowa, ulicowo-placowa				
PAPROTNO	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny				
ROZTOKI	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny				
USTOK	XIX w.	chłopska		kolonizacyjna - liniowa				5
ZBROJEWO	XIX w.	chłopska		kolonizacyjna - liniowa				
ŻÓŁCIN	XIX w.	rycersko/szlachecka		zespół folwarczny				

* - oznaczono miejscowości położone na obszarze poligonu wojskowego

3.3. Obiekty i obszary chronione

3.3.1. Wykaz obiektów i obszarów chronionych w mieście Drawsko Pomorskie

a) wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków

1. Kościół parafialny p. w. Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, nr rej. 3 z dn. 23.02.1953 r.
2. Śródmieście miasta Drawska nr rej. 28 z dn. 04.09.1956 r.
3. Fragmenty miejskich murów obronnych w Drawsku Pom. nr rej. 383 z dn. 14.04.1964 r.
4. Budynek dawnego ratusza (ob. budynek mieszkalny) ul. Ratuszowej nr 5, nr rej. 621 z dn. 04.08.1967 r.
5. Dom mieszkalny - plebania ul. Obrońców Westerplatte nr 35, nr rej. 623 z dnia 04.08.1967 r.
6. Magazyn Solny - muzeum, ul. J. Kilińskiego nr 4, nr rej. 1253 z dnia 29.12.1998 r.
7. Starostwo Powiatowe, pl. E. Orzeszkowej nr 3, nr rej. A-259 z dnia 10.04. 2006 r.
8. Dom, ul. Obrońców Westerplatte nr 9b, nr rej. A-248 z dnia 05.01. 2006 r.
9. Willa, ul. J. Piłsudskiego nr 16, nr rej. A-919 z dnia 09.09. 2011 r.
10. Kamienica z oficynami ul. Ratuszowa nr 11, nr rej. A-1233 z dnia 03.04. 2014 r.

b) rejestr zabytków archeologicznych-miasto

Grodzisko nizinne w Drawsku Pomorskim stan. 1, owalne, ze słabo czytelnym wałem, warstwą kulturową i materiałem archeologicznym, datowane na okres wczesnośredniowieczny. Położone w zakolu rzeki Drawy w odl. 2 km na wschód od zabudowań miasta (por. mapkę) **nr rej. 771 z dn. 15.12.1969 r.**

c) wykaz obiektów w mieście Drawsko Pomorskie ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Drawska Pomorskiego

Podkreślono obiekty o wysokich walorach architektonicznych i zabytkowych do ujęcia w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

- 1) Budynek mieszkalny ul. Basztowa nr 1, mur. XIX/XX w.
- 2) Budynek mieszkalny (z budynkiem gospodarczym) ul. Basztowa nr 2, mur./szach. XIX/XX w.
- 3) Budynek fabryczny obecnie przedsiębiorstwo hurtu spożywczego ul. Basztowa 3, mur. pocz. XX w.
- 4) Budynek mieszkalny ul. Bednarska nr 3, mur. l. 20-30.XX w.
- 5) Budynek mieszkalny ul. Bednarska nr 5-7, mur. l. 20-30.XX w.
- 6) Kaplica Baptistów (ob. budynek użyteczności publicznej) ul. Boczna, mur. 1927r.
- 7) Budynek mieszkalny ul. Brzozowa nr.2, mur., kon. XIX w.
- 8) Budynek mieszkalny ul. Brzozowa nr.2A, mur., XIX/XX w.
- 9) Budynek fabryczny (przędzalnia) ul. Brzozowa, mur., kon. XIX w. 1898 r.
- 10) Budynek mieszkalny (wielorodzinny) ul. Bydgoska nr 1, mur., l. 20-30. XX w.
- 11) Budynek mieszkalny (wielorodzinny) ul. Bydgoska nr 2 i 4, mur., l. 20-30. XX w.
- 12) Dom mieszkalny ul. Bydgoska nr 6, mur., l. 20. XX w.
- 13) Dom mieszkalny (willa) Park Chopina nr 2, 1911 r.
- 14) Park Fryderyka Chopina poł. XIX w.
- 15) Dom mieszkalny (kamienica) ul. B. Chrobrego nr 1, mur., kon. XIX -l. 20. XX w.
- 16) Dom mieszkalny ul. B. Chrobrego 2, mur. 1900r.
- 17) Stodoła ul. B. Chrobrego 2, konstrukcja ryglowa, kon. XIX w.
- 18) Dom mieszkalny (kamienica) ul. B. Chrobrego nr 3, kon. XIX w.
- 19) Szpital Powiatowy (zespół), ul. B. Chrobrego nr 4, mur., ok. 1920-1922 r.
- 20) Dom mieszkalny, ul. B. Chrobrego 5, mur., l. 10-20. XX w.
- 21) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. B. Chrobrego 5 B, mur., l. 10-20. XX w.

- 22) Aleja lipowa, ul. B. Chrobrego, l. 20. XX w.
- 23) Dom mieszkalny, ul. Cmentarna nr 1, mur., 1 ćw. XX w.
- 24) Dom mieszkalny, ul. Cmentarna nr 3, mur., 1 ćw. XX w.
- 25) Budynek mieszkalny (kamieniczka), ul. Cmentarna nr 5, mur., l. 20. XX w.
- 26) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Dworcowa nr 1, mur., XIX/XX w.
- 27) Kino (ob. ul. Dworcowa nr 2, mur., 1931 r./ przeb.
- 28) Kaplica, ul. Dworcowa nr 3, mur., pocz. XX w.
- 29) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Dworcowa nr 4, mur., XIX/XX w.
- 30) Kościół p.w. św. Pawła, ul. Dworcowa nr 5, mur., 1922 r.
- 31) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Dworcowa nr 6, mur., XIX/XX w.
- 32) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Dworcowa nr 8, mur., ok.1910 r.
- 33) Dom mieszkalny, ul. Dworcowa nr 9, mur., ok.1900 r.
- 34) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Dworcowa nr 10, mur., ok.1905 r.
- 35) Budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 11, mur., l. 30. XX w.
- 36) Budynek mieszkalny, ul. Dworcowa nr 12, mur., l. 30. XX w.
- 37) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Dworcowa 13, mur., pocz. XX w.
- 38) Urząd Pracy (ob. budynek mieszkalny) ul. Dworcowa 14, mur., ok. 1915 r.
- 39) Dom mieszkalny (willa), ul. Dworcowa 15, l. 10-20 XX w.
- 40) Budynki mieszkalne (wielorodzinne), ul. Dworcowa nr 17, 19, 21, 23 mur., l. 30. XX w.
- 41) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Gdyńska nr 3, mur./szach., l. 10. XX w.
- 42) Dom mieszkalny (willa) obecnie GSSH, ul. Gdyńska nr 4, mur., l. 10-20. XX w.
- 43) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Gdyńska nr 5, mur., ok. 1910 r.
- 44) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Gdyńska nr 7, mur., l. 10. XX w.
- 45) Dom mieszkalny, ul. Gdyńska nr 8, mur., l. 20-30. XX w.
- 46) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Gdyńska nr 15, mur., l. 20-30. XX w.
- 47) Budynek mieszkalny, ul. Gdyńska nr 17, 21, mur., l. 20-30. XX w.
- 48) Budynek gospodarczy, ul. Gdyńska nr 17, 21, mur., l. 20-30. XX w.
- 49) Budynek mieszkalny, ul. Gnieźnieńska nr 5, mur., l. 20-30. XX w.
- 50) Budynek mieszkalny, ul. Gnieźnieńska nr 6, mur., l. 20-30. XX w.
- 51) Budynek mieszkalny (z częścią gospodarczą), ul. Grunwaldzka nr 4, mur., pl. 10-20. XX w.
- 52) Budynek mieszkalny (dwojak), ul. Grunwaldzka nr 6,8, mur., l. 10-20. XX w.
- 53) Budynek mieszkalny (wielorodzinny), ul. Grunwaldzka nr 12, mur., pocz. XX w.
- 54) Magazyn Zbożowy, ul. Jagiellońska nr 7, mur., XIX/XX w.
- 55) Budynek mieszkalny, ul. Jagiellońska nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.
- 56) Budynek mieszkalny, ul. Jagiellońska nr 14a, mur., 4 ćw. XIX w.
- 57) Dom mieszkalny ul. Jasna nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.
- 58) Budynek szpitalno-administracyjny (ob. sąd) ul. Jasna nr 3, mur., kon. XIX- 1 ćw. XX w.
- 59) Budynek mieszkalny, ul. Kaliska nr 10, mur., l. 10. XX w.
- 60) Budynki mieszkalne (dwojaki, szeregowce), ul. Kaszubska nr1-52, mur., l. 20.-30. XX w.
- 61) Dom parafialny ul. Kilińskiego nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.
- 62) Dworzec Kolejowy, ul. Kolejowa nr 1, mur. ok. 1880 r.(1887 r.)
- 63) Budynek mieszkalny, ul. Kolejowa nr 2, mur., XIX/XX w.
- 64) Budynek mieszkalny, ul. Kolejowa nr 4, mur., XIX/XX w.
- 65) Dom mieszkalny, ul. Kolejowa nr 6, mur., k XIX w.
- 66) Wieża ciśnień (A), ul. Kolejowa, mur/drew., 4 ćw. XIX w.
- 67) Wieża ciśnień (B), ul. Kolejowa, mur/szach., kon.XIX w.
- 68) Młyn wodny (ob. dom, elektrownia) ul. Koleśno (Młynowo), mur., 4 ćw. XIX w.
- 69) Budynek mieszkalny, ul. Królewiecka nr 1, mur., l. 30. XX w.
- 70) Budynek mieszkalny, ul. Królewiecka nr 2, mur., l. 20. XX w.
- 71) Budynek mieszkalny (dwojak), ul. Królewiecka nr 4 i 6, mur., l. 20. XX w.
- 72) Budynek mieszkalny (z częścią gospodarczą), ul. Królewiecka nr 8, mur., l. 20. XX w.
- 73) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Kujawska nr 6, mur., l. 80. XIX w.
- 74) Budynek mieszkalny, ul. Łąkowa nr 1, mur., l. 10-20. XX w.
- 75) Budynek mieszkalny, ul. Łąkowa nr 2, mur., l. 20. XX w.

- 76) Cmentarz Żydowski (nieczynny, lapidarium), ul.Łąkowa, XVIII-XX w.
- 77) Budynki mieszkalne (dwojaki, szeregowce), ul. Łowicka nr 1-28, mur., l. 20-30. XX w.
- 78) Budynki mieszkalne, ul. Jana Matejki nr 1-3,6-8, mur., l. 10-20. XX w.
- 79) Budynek mieszkalny, ul. Jana Matejki nr 5, mur., l. 10-20. XX w.
- 80) Budynek mieszkalny z oficynami, ul. 4 Marca nr 1 i 1a, mur., pocz. XX w.
- 81) Budynek mieszkalny, ul. 4 Marca nr 4, mur., pocz. XX w./przeb.
- 82) Budynek mieszkalny, ul. 4 Marca nr 6, mur., pocz. XX w./przeb.
- 83) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 4 mur. l. 20. XX w.
- 84) Budynek mieszkalny (z częścią gospodarczą), ul. Moniuszki nr 8 mur. l. 20. XX w.
- 85) Budynek mieszkalny(z częścią gospodarczą), ul. Moniuszki nr 9, mur. l. 20. XX w.
- 86) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 12, mur. l. 20. XX w.
- 87) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 13, mur. l. 20. XX w.
- 88) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 14, mur. l. 20. XX w.
- 89) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 16, mur. l. 20. XX w.
- 90) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 17, mur. l 20-30. XX w.
- 91) Budynek mieszkalny, ul. Moniuszki nr 18, mur. l 20-30. XX w.
- 92) Dom mieszkalny, ul. Obrońców Westerplatte nr 2, mur., l. 30. XX w.
- 93) Urząd Finansowy (ob. Komenda Powiatowa Policji), ul. Obrońców Westerplatte nr 3, mur., l. 30. XX w.
- 94) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Obrońców Westerplatte nr 4, mur., l. 20. XX w.
- 95) Dom mieszkalny (willa), ul. Obrońców Westerplatte nr 5, mur., l 10-20. XX w.,
- 96) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 7, mur., l 10-20. XX w.,
- 97) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 9, mur., 1912 r.,
- 98) Dom mieszkalny (z częścią gospodarczą), ul. Obrońców Westerplatte 9b, mur./szach., 1906-1907 r.
- 99) Szkoła, ul. Obrońców Westerplatte nr 13, mur., 1845 r., pocz. XX w., 1914 –16, po 1945 r.
- 100) Dom mieszkalny, ul. Obrońców Westerplatte nr 17, mur., pocz. XX w./ 1 ćw. XX w.,
- 101) Budynek mieszkalny, ul. Obrońców Westerplatte nr 18, mur., kon. XIX w.
- 102) Dom mieszkalny, ul. Obrońców Westerplatte nr 20, mur., kon. XIX w., przeb.,
- 103) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 21, mur., kon XIX w.,
- 104) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 22, mur., kon XIX w.,
- 105) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 30, mur., kon.XIX w.,
- 106) Dom mieszkalny (kamienica z oficyną –bramą), ul. Obrońców Westerplatte nr 32, mur., l 20-te XX w.,
- 107) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 33, mur., 4 ćw. XIX w.,
- 108) Budynek mieszkalny (dwojak), ul. Obrońców Westerplatte nr 36-38, mur., l. 10-20. XX w.
- 109) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 37, mur., 4 ćw. XIX w., przeb.
- 110) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 39, mur., poł. . XIX w., przeb.,
- 111) Budynek mieszkalny, ul. Obrońców Westerplatte nr 40, mur., l. 10-20. XX w.,
- 112) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 41, mur/szach., 4 ćw. XIX w., przeb.,
- 113) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 43, mur., kon XIX w.,
- 114) Budynek mieszkalny (kamienica z bud. gospodarczym), ul. Obrońców Westerplatte nr 45, mur./szach., kon. XIX w., przeb.,
- 115) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 51, mur., kon. XIX w.
- 116) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Obrońców Westerplatte nr 53, mur., kon. XIX w.,
- 117) Budynek mieszkalny (wielorodzinny), ul. Obrońców Westerplatte nr 57, mur., l.30. XX w.,
- 118) Pomnik ku czci żołnierzy radzieckich ul. Obrońców Westerplatte,1970 r.
- 119) Budynki mieszkalne ul. Ogrodowa nr 2, 4, 5 mur., l 30. XX w.
- 120) Budynek mieszkalny ul. Ogrodowa nr 3, mur., l 30. XX w.

- 121) Budynek mieszkalny ul. Ogrodowa nr 6, mur., l 30. XX w.
- 122) Dom Starców (ob. budynek mieszkalny- zakład weterynaryjny), ul. Polna nr 1, mur., kon XIX w.,
- 123) Budynek mieszkalny, ul. Pocztowa nr 9, mur., pocz. XX w.
- 124) Poczta, ul. Pocztowa nr 11, mur., pocz. XX w.
- 125) Budynki mieszkalne (dwojaki, szeregowce), ul. Pomorska nr 1-10, mur., l. 20-30. XX w.
- 126) Budynek mieszkalny, ul. Poznańska nr 1, mur., l. 20. XX w.
- 127) Budynki mieszkalne, ul. Poznańska nr 2,4, mur., l. 30. XX w.
- 128) Budynek mieszkalny, ul. Poznańska nr 5, mur., l. 20. XX w.
- 129) Budynek mieszkalny (z częścią gospodarczą), ul. Poznańska nr 6, mur., l. 20. XX w.,
- 130) Budynek mieszkalny, ul. Poznańska nr 7, mur., l. 20. XX w.,
- 131) Budynek mieszkalny, ul. Poznańska nr 13, mur., l. 20. XX w.,
- 132) Budynek mieszkalny (z bud. gospodarczym), ul. Poznańska nr 15, mur., l. 20. XX w.
- 133) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Józefa Piłsudskiego nr 1 , mur., poł. XIX w., przeb.,
- 134) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Józefa Piłsudskiego nr 3 , mur., 2 poł. XIX w., przeb.,
- 135) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Józefa Piłsudskiego nr 4 , mur., pocz. XX w.,
- 136) Dom mieszkalny (kamienica z oficyną), ul. Józefa Piłsudskiego nr 5 , mur., 2 poł. XIX w., przeb.,
- 137) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Józefa Piłsudskiego nr 10 , mur., 1935 r.,
- 138) Hotel ARNDT (ob. Dom kultury), ul. Józefa Piłsudskiego nr 12, mur., k. XIX w.,
- 139) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Józefa Piłsudskiego nr 14, mur., kon. XIX w.
- 140) Drawska Powiatowa Kasa Oszczędności (ob. bank) ul. Józefa Piłsudskiego nr 20, mur., 1914 r.,
- 141) Dom Handlowy (ob. sklep) ul. Józefa Piłsudskiego 21, mur., l. 1924-25
- 142) Dom mieszkalny (kamienica z oficynami), ul. Józefa Piłsudskiego 27, 27A, 27B, mur., k. XIX w.,
- 143) Willa, dom mieszkalny (obecnie Urząd Skarbowy, dawniej przedszkole), ul. Józefa Piłsudskiego nr 35, mur./szach., ok. 1905 r.,
- 144) Urząd Gminy (ob. dom mieszkalny) ul. Józefa Piłsudskiego nr 43, mur., 1897 r.,
- 145) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Pocztowa nr 9, mur., pocz XX w.
- 146) Poczta, ul. Pocztowa nr 11, mur., pocz XX w.
- 147) Budynek mieszkalny, Plac Bałtycki nr 3, mur., pocz. XX w.
- 148) Budynek mieszkalny, Plac Bałtycki nr 4, mur., I ćw. XX w.
- 149) Dom mieszkalny (kamienica), Plac Gdański nr 1, mur., l. 80-90. XIX w.
- 150) Dom – sklep Plac Gdański nr 3, mur., k. XIX w.
- 151) Kamienica + oficyna, Plac Gdański nr 4, mur./szach., k. XIX w.
- 152) Kamienica, Plac Gdański nr 5, mur., k. XIX w.
- 153) Kamienica, Plac Gdański nr 6, mur./szach., IV ćw. XIX w.
- 154) Kamienica z oficyną, Plac Gdański nr 7, mur./szach, k. XIX w.
- 155) Budynek mieszkalny (kamienica), Plac Konstytucji nr 6, mur., 4 ćw. XIX w. (ok. 1890 r.)
- 156) Dom Handlowy (ob. budynek biurowy), Plac Konstytucji nr 7, mur., ok. 1880 r.
- 157) Hotel (ob. budynek biurowy), Plac Konstytucji nr 12, mur., 4 ćw. XIX, l. 20. XX w.
- 158) Dom mieszkalny (kamienica), Plac Konstytucji nr 13, mur., 4 ćw. XIX w.
- 159) Dom mieszkalny (kamienica), Plac Konstytucji nr 14, mur., ok. 1910 r.
- 160) Urząd Powiatowy (ob. dom mieszkalny), Plac Orzeszkowej nr 1, mur., ok. 1880 r.
- 161) Dom mieszkalny (kamienica), Plac Orzeszkowej nr 2, mur., ok. 1880 r.
- 162) Starostwo Powiatowe, Plac Orzeszkowej nr 3, mur., ok. 1908 -1909 r.
- 163) Dom mieszkalny (willa), Plac Orzeszkowej nr 4, mur., ok. 1904 r.
- 164) Dom mieszkalny, ul. 11-go Pułku Piechoty nr 5, mur., pocz. XX w.
- 165) Dom mieszkalny, ul. 11-go Pułku Piechoty nr 7, mur., pocz. XX w.
- 166) Dom mieszkalny (kamienica), ul. 11 Pułku Piechoty nr 11, mur., 1924 r.
- 167) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 20, mur., l. 20. XX w.
- 168) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 27, mur., kon. XIX w.
- 169) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 31, mur./szach., 4 ćw. XIX w.
- 170) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 33, mur./szach., 4 ćw. XIX w.

- 171) Dom mieszkalny , ul. 11 Pułku Piechoty nr 45, mur., XIX/XX w.
- 172) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 50, mur., pocz. XX w.
- 173) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 51, mur. kon. XIX w.
- 174) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 52, mur., pocz. XX w.
- 175) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 53, mur., kon. XIX w.
- 176) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 54, mur., l. 10. XX w.
- 177) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 55, mur., kon. XIX w.
- 178) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 57, mur./szach., 2 poł. XIX w.
- 179) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 58, mur., pocz. XX w.
- 180) Dom mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 59, mur., kon. XIX w.
- 181) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 61, mur., k. XIX w./l. 30. XX w.
- 182) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 69, mur., pocz. XX w.
- 183) Dom, ul. 11- Pułku Piechoty nr 71, mur., XX /XIX w.
- 184) Dom, ul. 11 Pułku Piechoty nr 73, mur., pocz. XX w.
- 185) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 77, mur., 4 ćw.XIX w.
- 186) Budynki mieszkalne, ul. 11 Pułku Piechoty nr 81,83 mur.,l. 20. XX w.
- 187) Budynek gospodarczy, ul. 11 Pułku Piechoty nr 81,83 mur.,l. 20. XX w.
- 188) Budynki mieszkalne, ul. 11 Pułku Piechoty nr 85-87, mur., l. 20. XX w.
- 189) Budynek gospodarczy, ul. 11-go Pułku Piechoty nr 85-87, mur., l. 20. XX w.
- 190) Budynki mieszkalne, ul. 11 Pułku Piechoty nr 89,93 mur., l. 10. XX w.
- 191) Budynek gospodarczy, ul. 11 Pułku Piechoty nr 89, mur., l. 10. XX w.
- 192) Budynek mieszkalny, ul. 11 Pułku Piechoty nr 91, mur., l. 10. XX w.
- 193) Budynek gospodarczy, ul. 11 Pułku Piechoty nr 91, mur., l. 10. XX w.
- 194) Cmentarz komunalny, wojenny ul. 11 Pułku Piechoty, 2 poł. XIX w.
- 195) Kaplica cmentarna, ul. 11 Pułku Piechoty, 4 ćw.XIX w.
- 196) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Ratuszowa nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.
- 197) Budynek mieszkalny(kamienica), ul. Ratuszowa nr 9, mur., pocz. XIX w.
- 198) Dom mieszkalny (kamienica z oficyną), ul. Ratuszowa nr 11, mur., ok. 1910 r.
- 199) Szkoła-Urząd Werbunkowy, ul. Seminaryjna nr 2, mur., 1911 r.
- 200) Dom mieszkalny, ul. Seminaryjna nr 5, mur., l. 10. XX w.,
- 201) Budynek mieszkalny (kamienica z oficyną), ul. Sikorskiego nr 4, mur., XIX/XX w.
- 202) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego nr 7, mur., XIX/XX,
- 203) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego nr 12, mur., l. 10. XX w.
- 204) Dom mieszkalny (kamienica z oficyną), ul. Sikorskiego nr 14, mur./szach./k., konXIX - 1 ćw. XX w.
- 205) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego nr 17, mur., XIX/ XX w.
- 206) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego nr 19, mur., pocz. XX w.
- 207) Dom mieszkalny (kamienica z oficyną), ul. Sikorskiego nr 20, szach., II poł. XIX -pocz. XX w.
- 208) Budynek mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego nr 21, mur., XIX/ XX w.
- 209) Dom mieszkalny, ul. Sikorskiego 22, mur., kon. XIX w.
- 210) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego 23, mur., 1900 r.
- 211) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego 31, mur., 1909 r.
- 212) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego 32, mur., 1899 r.
- 213) Dom mieszkalny, ul. Sikorskiego 33 , mur., kon. XIX w.
- 214) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Sikorskiego 34, mur., kon. XIX w.
- 215) Budynek mieszkalny, ul. Sikorskiego nr 35, mur., pocz. XX w.
- 216) Dom mieszkalny(kamienica), ul. Sikorskiego nr 37, mur., l. 10-20. XX w.
- 217) Budynek mieszkalny, ul. Sikorskiego nr 38, mur., pocz. XX w.
- 218) Szpital – Dom Starców (obecnie Urząd Miejski), ul. Sikorskiego nr 41, mur., pocz. XX w.,
- 219) Cmentarz przykościelny, ul. Sikorskiego, XIV w.,
- 220) Dom mieszkalny (ob. służba zdrowia), ul. Jana Sobieskiego nr 1, mur., l. 10. XX w.
- 221) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Jana Sobieskiego nr 2, mur., 1912 r.
- 222) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Jana Sobieskiego nr 3, mur., l. 10-20. XX w.

- 223) Dom mieszkalny (z budynkiem bramnym), ul. Jana Sobieskiego nr 4, mur., l. 10. XX
- 224) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Jana Sobieskiego nr 5, mur., l. 20. XX
- 225) Dom mieszkalny (kamienica), ul. Jana Sobieskiego nr 6, mur., 1905 r.
- 226) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Jana Sobieskiego nr 7, mur., l. 10-20. XX
- 227) Dom mieszkalny (wielorodzinny), ul. Jana Sobieskiego nr 9, mur., l. 10-20. XX
- 228) Dom mieszkalny (willa), ul. Jana Sobieskiego nr 10, mur., l. 10. XX
- 229) Dom mieszkalny (z oficyną), ul. Jana Sobieskiego nr 11, mur., l. 10. XX
- 230) Spichrz, ul. Spokojna nr 1, mur., pocz. XX w.
- 231) Magazynek, ul. Spokojna nr 1a, mur., pocz. XX w.
- 232) Budynek mieszkalny, ul. Spokojna nr 3, mur., l. 20-30. XX w.
- 233) Budynek mieszkalny, ul. Spokojna nr 19, mur., l. 20. XX w.
- 234) Kamienica, ul. Starogrodzka nr 2, mur., XIX/XX w.
- 235) Kamienica, ul. Starogrodzka nr 4, mur., XIX/XX w.
- 236) Kamienica, ul. Starogrodzka nr 5, mur., k. XIX w.
- 237) Kamienica, ul. Starogrodzka nr 6, mur./szach., k. XIXw.
- 238) Kamienica, ul. Starogrodzka nr 7, mur., IV ćw. XIX w.
- 239) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 8, mur., pocz. XX w.
- 240) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 10, mur., XIX/XX w.
- 241) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 11, mur., l. 30. XX w.
- 242) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 12, mur., k. XIX w.
- 243) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 13, mur., l. 30. XX w.
- 244) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 14, mur., k. XIX w.
- 245) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 15, mur., l. 30. XX w.
- 246) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 16, mur., pocz. XX w.
- 247) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 19, mur., l. 20. XX w.
- 248) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 21, mur., l. 20. XX w.
- 249) Willa - obecnie Prokuratura Rejonowa, ul. Starogrodzka nr 22 B, mur., pocz. XX w.,
- 250) Dom z magazynem – spichlerzem, ul. Starogrodzka nr 22 A, mur. 1 ćw. XX w.
- 251) Budynek mieszkalny, ul. Starogrodzka nr 36, mur., l. 20. XX w.
- 252) Budynek Dyrekcji (mieszkalno-biurowy), ul. Starogrodzka nr 38, mur., pocz. XX w.
- 253) d. Zakład Przemysłu Ziemniaczanego ul. Starogrodzka nr 38, mur., 4 ćw. XIX w. –1 ćw. XX w.
- 254) Budynek mieszkalny, ul. Stanisława Staszica nr 5, mur., l. 30. XX w.
- 255) Budynek mieszkalny (wielorodzinny), ul. Stanisława Staszica nr 6, mur., l. 20. XX w.
- 256) Budynek mieszkalny, ul. Stanisława Staszica nr 7, mur., l. 20-30. XX w.
- 257) Budynek mieszkalny, ul. Stanisława Staszica nr 9, mur., l. 20-30. XX w.
- 258) Willa (dom mieszkalny), ul. Stanisława Staszica nr 13, mur., l. 10-20. XX w.
- 259) Willa (dom mieszkalny), ul. Stanisława Staszica nr 15, mur., l. 10-20. XX w.
- 260) Domy mieszkalne (wielorodzinne), ul. Stanisława Staszica nr 21,23,25, mur., l. 30. XX w.
- 261) Strzelnica - ziem. L 20-30. XX w.
- 262) Budynek mieszkalny ul. Śląska nr 1, mur., l. 30. XX w.
- 263) Budynek mieszkalny (willa) ul. Śląska nr 4, mur., l. 30. XX w.
- 264) Budynek magazynowy (folwarczny), ul. Warmińska, mur., l. 20-30. XX w.
- 265) Dom Urzędników Rolnych (ob. internat), ul. Warmińska nr 2, mur., 1910 r.
- 266) Budynek mieszkalny (z oficyną), ul. Zamkowa nr 3, mur., 4 ćw. XIX w.
- 267) Budynek mieszkalny, ul. Zamkowa nr 4, mur., 4 ćw. XIX w.
- 268) Budynek mieszkalny (kamieniczka z oficyną), ul. Zamkowa nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.
- 269) Budynek mieszkalny, ul. Zamkowa nr 6, mur., k. XIX w.
- 270) Budynek mieszkalny, ul. Zamkowa nr 11, mur., l. 90. XIX w.
- 271) Budynek mieszkalny, ul. Zamkowa nr 14, mur./szach., II poł. XIX w.
- 272) Dom, ul. Złocieniecka nr 1, mur., k. XIX w.
- 273) Dom, ul. Złocieniecka nr 2, mur., ok. 1910 r.
- 274) Dom, ul. Złocieniecka nr 3, mur., ok. 1903 r.
- 275) Sąd Rejonowy, ul. Złocieniecka nr 5, mur., ok. 1905 r.
- 276) Dom mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 6, mur., ok. 1920 r.

- 277) Dom mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 8, mur., ok. 1920 r.
- 278) Dom mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 8a, mur., ok. 1910 r.
- 279) Dom mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 9, mur., ok. 1910 r.
- 280) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 10, mur., l. 20. XX w.
- 281) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 11, mur., l. 30. XX w.
- 282) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 12, mur., l. 20. XX w.
- 283) Dom mieszkalny (willa), ul. Złocieniecka nr 13, mur., ok. 1909 r.
- 284) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 14, mur., l. 20. XX w.
- 285) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 15, mur., l. 20. XX w.
- 286) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 17, mur., l. 20. XX w.,
- 287) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka nr 26, mur., l. 20. XX w.
- 288) Budynek mieszkalny, ul. Złocieniecka/Moniuszki, mur., l. 20. XX w.,
- 289) Budynek mieszkalny, ul. Toruńska nr 1, mur., l. 20. XX w.,
- 290) Budynek mieszkalny, ul. Toruńska nr 3, mur., l. 30. XX w.,
- 291) Budynek mieszkalny, ul. Toruńska nr 5, mur., l. 10. XX w.,
- 292) Zakład Przemysłu Drzewnego, ul. Toruńska, mur., pocz. XX w.,
- 293) Budynek magazynowo-warsztatowy, ul. Toruńska nr 6, mur., l. 20. XX w.,
- 294) Budynek mieszkalny, ul. Toruńska nr 7, mur., l. 20. XX w.,
- 295) Cmentarz ewangelicki, ul. Toruńska/Grunwaldzka, pocz. XIX w.

3.3.2. Wykaz obiektów i obszarów chronionych na terenie gminy Drawsko Pomorskie

a) wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków

- 1) Cianowo - park dworski nr rejestru:1150, nr i data decyzji: 18.03.1982 r.
- 2) Dalewo - kościół filialny p.w. św. Stanisława Kostki z otoczeniem- nr rej. 221, 15.01.1960r.
- 3) Dalewo - park pałacowy -nr rej. 1149, 18.03.1982 r.
- 4) Gudowo - kościół filialny p.w. św. Barbary wraz z otoczeniem- nr rej. 222, 15.01.1960 r.
- 5) Jankowo - ruina kościoła nr rej. 541, 12.02.1966 r. (do skreślenia z rejestru zabytków)
- 6) Jankowo - budynek magazynowy (spichlerz) nr rej. A-492, 17.10.1977 r.
- 7) Jankowo - park dworski nr rej. 1151, 18.03.1982 r.
- 8) Karwice – pałac i park, nr rej. 542, 15.02.1966 r.
- 9) Karwice - park pałacowy łącznie z aleją dojazdową, nr rej 1114, 15.09.1980 r.
- 10) Linowo - dwór nr rej. 543, 12.02.1966 r.
- 11) Linowo - park dworski nr rej. 1112, 15.09.1980 r.
- 12) Łabędzie - kościół parafialny p.w. Michała Archanioła z wyposażeniem i otoczeniem nr rej. 47, 24.11.1954 r.
- 13) Mielenko Drawskie - kościół filialny p.w. M.B. Królowej Polski z cmentarzem przykościelnym, nr rej. 224, 15.01.1960 r.
- 14) Mielenko Drawskie - park pałacowy nr rej. 1113, 15.09.1980 r.
- 15) Nętno - kościół filialny p. w. M.B. Anielskiej i cmentarz przykościelny, nr rej. 239, 16.01.1960 r.
- 16) Olchowiec - park dworski (nr 1)nr rej. 1146, 18.03.1982 r.
- 17) Olchowiec - park dworski (nr 8) nr rej. 1147, 18.03.1982 r.
- 18) Olchowiec - dwór (nr 8) nr rej. 1268, 30.12.1998 r.
- 19) Rydzewo - kościół filialny p.w. Trójcy Świętej z wyposażeniem i cmentarz przykościelny nr rej. 48, 26.10.1954 r.
- 20) Suliszewo - Kościół filialny p.w. Chrystusa Króla z otoczeniem nr rej. 225, 15.01.1960 r.
- 21) Suliszewo - park pałacowy łącznie z aleją grabową, nr rej. 1148, 18.03.1982 r.
- 22) Woliczno - park dworski i aleja dojazdowa nr rej. 1111, 15.09.1980 r.
- 23) Zarańsko - Park dworski nr rej.1110,15.09.1980 r.
- 24) Ziemsko - Park dworski nr rej. 1152, 18.03.1982 r.
- 25) Żołędowo – dom mieszkalny (czworak) nr 8, nr rej. A-277, 26.09.2006 r.

- 26) Żółte - Park dworski nr rej. 1159, 20.04.1982 r.
 27) Żółte - Kościół filialny [p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP](#) z wyposażeniem i cmentarz przykościelny, nr rej. 49, 18.10.1954 r.

b) rejestr zabytków archeologicznych miasto i gmina

- 1) Drawsko Pomorskie stan.1 - nr 771, wpis z 1969 r.
- 2) Gudowo stan.1- nr 772, wpis z 1969 r.
- 3) Gudowo stan. 2 - nr 773, wpis z 1969 r.
- 4) Mielenko Draw. stan. 1 - nr 778, wpis z 1969 r.
- 5) Mielenko Draw. stan. 37 - nr 1239, wpis z 1993 r.
- 6) Nętno stan.1 - nr 779, wpis z 1969 r.
- 7) Oleszno stan.1 - nr 780, wpis z 1969 r.
- 8) Suliszewo stan. 1 - nr 781, wpis z 1969 r.
- 9) Suliszewo stan. 2 - nr 782, wpis z 1969 r.
- 10) Żołędowo stan. 1 - nr 786, wpis z 1970 r.
- 11) Żółte stan 1 - nr 783, wpis z 1969 r.

Stanowiska zaklasyfikowane do strefy W. I ochrony stanowisk archeologicznych Gmina Drawsko Pomorskie (wg opracowania Zasób archeologiczny gminy Drawsko Pomorskie)

Nr stan. w wykazie	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na arkuszu	Chronologia	Funkcja
19	Nętno	1	28/26-17	WS	G
68	Żółte	1	7/27-17	K.OKSYW, WS	G
185	Drawsko Pomorskie	29	4/28-17	KŁŻ, WS	LX,G
243	Suliszewo	2	3/29-18	WS	O
244	Suliszewo	1	2/29-18	WS	G
260a	Mielenko Drawskie	37	56/29-17	WS	O
275	Mielenko Drawskie	1	1/29-17	WS	G
286	Oleszno	1	37/29-17	WS	G
293a	Gudowo	2	26/29-18	WS	O
302	Gudowo	1	1/29-18	WS	G
316	Żołędowo	1	1/31-17	WS	G

c) wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Drawska Pomorskiego

Podkreślono obiekty o wysokich walorach architektonicznych i zabytkowych do ujęcia w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

CIANOWO

- 1) zespół dworsko-parkowy - tj. modernistyczny dwór, /naturalistyczny park z nekropolią rodową oraz teren po dziedzińcu folwarcznym- w granicach historycznego założenia, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków
- 2) [aleja klonowa](#) wzdłuż drogi dojazdowej od wschodu
- 3) dwór, datowanie: pocz. XX w., uwagi: niewielka rezydencja, o pierwotnej formie architektonicznej, z elementami wystroju wnętrza

DALEWO

- 1) działka kościelna- w granicach historycznego założenia (na dawnym nawsiu), z zabytkową świątynią. drewnianą dzwonnica i starodrzewem dębowym.
- 2) układ przestrzenny wsi z zespołem podworskim - w granicach zasięgu działek siedliskowych oraz XIX-wiecznego założenia parkowego (zgodnie z wpisem do rejestru zabytków).
- 3) cmentarz wojskowy- po płn. -wschodniej stronie wsi (przy drodze do Paprotna), w granicach XIX- wiecznego założenia.
- 4) pałac (ob. dom mieszkalny), mur., 1 poł XIX., pocz. XX w.
- 5) szkoła (ob. dom mieszkalny), mur., pocz. XX w.
- 6) dom mieszkalny, nr 4., mur., pocz. XX w.
- 7) zagroda (dom mieszkalny, budynek inwentarski) nr 5., mur., pocz. XX w.
- 8) dom mieszkalny, nr 6., mur., l. 10. XX w.
- 9) dom mieszkalny (chałupa), nr 7., mur., l. 10. XX w.
- 10) dom mieszkalny, nr 8., mur., l. 10. XX w.
- 11) dom mieszkalny (chałupa), nr 14., mur., l. 10. XX w.
- 12) zagroda (dom, budynek gospodarczy) nr 18., mur. l. 10. XX w.(1908 r.)
- 13) trafostacja mur. l. ćw. XX w.

GAJEWKO

- 14) dom rządcy (mieszkalny), nr1., mur., kon. XIX w.
- 15) dom mieszkalny (czworak), nr 2., mur., l. 20. XX w.

GAJEWO

- 16) park dworski z dziedzińcem folwarcznym- w granicach historycznego (XIX-wiecznego założenia), z zaleceniem rewitalizacji wnętrza architektonicznego oraz uporządkowaniem zieleni.

GOGÓLCZYN

- 17) park dworski- smuga zieleni wysokiej po płn.-wschodniej stronie dawnego dziedzińca folwarcznego, stanowiąca zielone tło dla historycznej i współczesnej architektury.
- 18) aleja kasztanowców - pośrodku wsi oraz wzdłuż drogi do Zarańska.
- 19) dwór (ob. dom mieszkalny), nr 17., mur., kon. XIX w.
- 20) stodoła folwarczna, mur., 4 ćw. XIX w.

GUDOWO

- 21) działka kościelna- w granicach kamiennego ceglanego muru oporowego (w ramach działki nr 123), z zabytkową świątynią i starodrzewem
- 22) układ przestrzenny wsi - w granicach zasięgu działek siedliskowych, na przestrzeni od zespołu folwarcznego (z otuliną parkową i kamiennym ogrodzeniem) do cieków wodnych(od wschodu) na wysokości zagrody nr 20 i 38, z historyczną strukturą poszczególnych zagród, z zaleceniem ochrony zabudowy frontowej oraz wyłączeniem spod dalszej zabudowy.
- 23) cmentarz parafialny- na pld. - wschodnim skraju wsi, w ramach działki geodezyjnej nr 155/1 i 155/2, z aleją lipową.
- 24) ogrodzenie folwarczne, kam., 2 poł. XIX w.
- 25) magazyn folwarczny, mur., kon. XIX w.
- 26) spichlerz folwarczny, mur., pocz. XX w.
- 27) dom mieszkalny nr 14, mur., 1893 r.

- 28) pastorówka, ob. dom mieszkalny nr 17, mur., pocz. XX w.
- 29) dom mieszkalny (chałupa) nr 19 szach./mur., 4 ćw. XIX w.
- 30) dom mieszkalny (chałupa) nr 20 mur., pocz. XX w.
- 31) dom mieszkalny (chałupa) nr 21 szach./mur., 4 ćw. XIX w.
- 32) dom mieszkalny (chałupa) nr 22, szach./mur., 3 ćw. XIX - pocz. XX w.
- 33) dom mieszkalny (chałupa) nr 33, mur., kon. XIX w.
- 34) dom mieszkalny (chałupa) nr 38, mur., XIX/XX w.
- 35) dom mieszkalny (chałupa) nr 41 mur., kon. XIX w.
- 36) dom mieszkalny (chałupa) nr 46 szach./mur., 3 ćw. XIX w.
- 37) dom mieszkalny (chałupa) nr 47 mur., kon. XIX w.
- 38) dom mieszkalny nr 50 mur., l. 10. XX w.
- 39) dom mieszkalny (chałupa) nr 52 szach./mur., 4 ćw. XIX w.
- 40) dom mieszkalny (chałupa) nr 54 mur., pocz. XX w.
- 41) gospoda (ob. dom mieszk.) nr 55., mur., kon. XIX w.
- 42) dom mieszkalny (czworak) nr 57 mur., 1927 r.

JANKOWO

- 43) cmentarz przykościelny - w granicach historycznej działki, z zaleceniem wyłączenia tej parceli spod zabudowy, za wyjątkiem obiektu sakralnego o formie nawiązującej do historycznej bryły (na podstawie przekazów źródłowych, ikonograficznych).
- 44) cmentarz parafialny - w granicach XIX-wiecznego założenia.
- 45) park dworski - w granicach historycznego założenia, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków.
- 46) aleja dębowo-klonowa w osi drogi dojazdowej do wsi od wschodu
- 47) szkoła (ob. dom mieszkalny) nr 1, mur., l 30-te XX w.
- 48) dom mieszkalny(czworak) nr 2, mur., l 30-te XX w.
- 49) dom mieszkalny(dwojak) nr 10, mur., ok. 1910 r.
- 50) dom mieszkalny, nr 29., mur., l. 20-30. XX w.
- 51) trafostacja mur. l. ćw. XX w.
- 52) dworzec kolejowy (Jankowo Pomorskie)– zespół, mur. kon. XIX –l ćw.XX w.

KARWICE

- 53) zespół pałacowo-parkowy - w granicach historycznego założenia, łącznie z klombem i aleją przed frontem pałacu, zaleceniem zachowania ekspozycji od płd.-zachodu (z drogi dojazdowej)
- 54) cmentarz ewangelicki - po zachodniej stronie wsi, w granicach działki geodezyjnej nr 41

KONOTOP

- 55) owalnicowy układ przestrzenny wsi - w granicach dróg okalających nawsie (w tym dwa cmentarze z zielenią komponowaną), z wyłączeniem tego terenu spod inwestycji (zabudowy). Postuluje się objęcie ochroną całego obszaru dawnych działek siedliskowych, z zaleceniem docelowego komponowania pierzei wiejskich zgodnie z historycznym kontekstem kulturowym oraz o zalecenia konserwatorskie.
- 56) cmentarz ewangelicki - po zachodniej stronie, w granicach historycznego założenia, w ramach działki geodezyjnej nr 471c.

KUMKI:

- 57) zespół folwarczny - w granicach XIX-wiecznej kompozycji przestrzennej, jako jednorodne stylowo wnętrze architektoniczne, z budynkami o wartościach kulturowych oraz szpalerem lip.
- 58) aleja klonowo-lipowa - przy drogach do folwarku
- 59) rządówka, adres: folw., kam./cegła. ok. 1870 r.
- 60) obora, adres: folw., kam./cegła. ok. 1870 r.
- 61) obora, adres: folw., kam./cegła. 1865 r.
- 62) stodoła, adres: folw., kam./cegła. ok. 1870 r.
- 63) stajnia, adres: folw., mur., pocz. XX w.

LASOCIN

- 64) cmentarz ewangelicki - w granicach pierwotnego (XIX-wiecznego założenia)
- 65) dom mieszkalny (chałupa) nr 11, szach., 3 ćw. XIX – 1 ćw. XX w.

LINOWNO

- 66) zespół dworsko-parkowy - w granicach historycznego założenia, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków założenia parkowego.
- 67) owalny układ przestrzenny wsi - w granicach zasięgu działek siedliskowych, do rozwidlenia dróg na obrzeżach, ze wszystkimi elementami pierwotnej kompozycji - tj. wielodzielne nawsie z drogami, neogotycki kościół, historyczna zabudowa o wartościach kulturowych, nasadzenia przydrożne; wskazana pełna ochrona zabudowy frontowej oraz zalecenie uzupełnienia pustek, w nawiązaniu do historycznej skali (gabarytów) linii pierzei.
- 68) cmentarz ewangelicki - w płn. - zachodniej części wsi, w granicach historycznego założenia, z zaleceniem uporządkowania terenu i zieleni.
- 69) cmentarz parafialny- na wschodnim skraju wsi, w granicach XIX-wiecznego założenia
- 70) kościół filialny p.w. św. Ignacego, pocz. XX w., uwagi: neogotycka świątynia, o oryginalnej formie architektonicznej, a także dominanta układu przestrzennego
- 71) dwór, nr 33, 1 poł. XIX w., neoklasycyistyczny budynek dworski (dawny dom sołtysa), o pierwotnej formie architektonicznej.
- 72) dom mieszkalny nr 4, mur., l. 20-te XX w.
- 73) dom mieszkalny (chałupa) nr. 22, szach./mur., 2 poł. XIX w.
- 74) dom mieszkalny (chałupa) nr 28, mur., 1890 r.
- 75) dom mieszkalny (chałupa) nr. 32, mur., 1909 r.
- 76) magazyn (folwar.) nr 34, szach./mur., 4 ćw. XIX w.
- 77) stodoła w zespole folwarcznym nr 34, mur., pocz. XX w.
- 78) szkoła (ob. budynek mieszkalny, bud. gospodarczy.) nr 41, szach./mur., l. 20. XX w.
- 79) trafostacja mur. l. 20. XX w.

ŁABĘDZIE

- 80) działka kościelna – w granicach kamiennego muru oporowego, z zabytkową (kamienną) świątynią, starodrzewem i obeliskiem.
- 81) placowy układ przestrzenny wsi – wyznaczony przez trzy drogi okalające śródmiejski (sercowaty) plac, ze zwartymi pierzejami zabudowy, nasyconymi zabudowa o wartościach kulturowych; w granicach jak na podkładzie
- 82) cmentarz parafialny – na płn.-zachodnim, w granicach XIX-wiecznego założenia, wyznaczonego przez mur ogrodzeniowy

- 83) młyn wodny (ob. d. miesz.) nr 105 mur., l. 10. XX w.
- 84) [dom mieszkalny nr 4, mur., l. 20. XX w.](#)
- 85) dom mieszkalny (chałupa) nr 7, mur., pocz. XX w.
- 86) dom mieszkalny nr 15, mur., l. 10. XX w.
- 87) dom mieszkalny (chałupa) nr 17, szach/mur., 4 ćw. XIX w.
- 88) dom mieszkalny (chałupa) nr 20, szach, 3 ćw. XIX w.
- 89) dom mieszkalny (chałupa) [nr 22, mur., pocz. XX w.](#)
- 90) dom mieszkalno-gospodar. nr 25, szach/mur., 3 ćw. XIX w. – pocz. XX w.
- 91) dom mieszkalny (chałupa) nr 26, szach., 3 ćw. XIX w.
- 92) [budynek inwentarski nr 26, szach./mur., 4 ćw. XIX w.](#)
- 93) dom mieszkalny (chałupa) nr 27, szach./mur., 3 ćw. XIX w.
- 94) [plebania \(dom mieszkalny\) nr 49 mur., 4 ćw. XIX w.](#)
- 95) [stodoła nr 49, szach./mur., 4 ćw. XIX w.](#)
- 96) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 104, mur., pocz. XX w. \(1909 r.\)](#)

MIELENKO DRAWSKIE

- 97) działka kościelna – z zabytkową (szachulcową) świątynią i historyczną nekropolią, w granicach działki geodezyjnej nr 111
- 98) zespół pałacowo-parkowy – w granicach historycznego założenia, z terenem podwórza pofolwarcznego (zgodnie z wpisem do rejestru zabytków), z zaleceniem rekompozycji podwórza folwarcznego i rewaloryzacji i parku.
- 99) pałac ([ob. Ośrodek Szkolenia i Wychowania OHP](#)) folw., 1871, 1919 r. – elektryczna rezydencja ziemiańska, wtórnie przebudowana
- 100) dom mieszkalny nr 4, mur., 1908 r.
- 101) [szkoła \(ob. dom mieszkalny\) nr 17 mur., l. 20-te XX w.](#)
- 102) [dom ogrodnika \(d. miesz.\) nr 45, mur., l. 20-te XX w.](#)
- 103) dom mieszkalny nr 46, mur., pocz. XX w.
- 104) dom mieszkalny nr 55, mur., pocz. XX w.
- 105) [Dwór-willa, sierociniec, ob. Leśnicz. nr 59, mur., kon. XIX w.](#)

NETNO

- 106) działka kościelna – w granicach historycznej działki, z zabytkową (szachulcową) świątynią i dębowym starodrzewem.
- 107) owalnicowy układ przestrzenny wsi – ze wszystkimi elementami historycznej kompozycji i zabudowy, w granicach zasięgu działek siedliskowych, ograniczony od południa drogą Rydzewo – Lasocin.
- 108) cmentarz komunalny – w granicach XIX-wiecznego założenia
- 109) remiza (przy zagrodzie 25), mur., pocz. XX w.
- 110) kuźnia (przy zagrodzie 32). mur., l. 20. XX w.
- 111) dom mieszkalny nr 1, mur., pocz. XX w.
- 112) dom mieszkalny nr 5, mur., pocz. XX w.
- 113) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 6, szach., 1 poł. XIX w.](#)
- 114) dom mieszkalny nr 8, mur., l. 20. XX w.
- 115) dom mieszkalny (chałupa) nr 10, mur., pocz. XX w.
- 116) [zagroda \(dom, budynki inwentarskie, ogrodzenie\) nr 11/11a, mur., pocz. XX w. \(1902 r.\)](#)
- 117) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 15, mur., XIX/XX w.](#)
- 118) [zagroda \(dom, bud. inwentarski\) nr 16, mur., XIX/XX w.](#)
- 119) dom mieszkalny (chałupa) nr 17, mur., l. 10. XX w.
- 120) obora nr 19, mur., l. 90. XIX w.

- 121) dom mieszkalny- [świątlica](#) nr 22, mur., [pocz. XX w.](#)
- 122) szkoła (ob. dom mieszkalny) nr 25, mur., [pocz. XX w.](#)
- 123) dom mieszkalny (dwojak) nr 26, mur., l. 10. XX w.
- 124) dom mieszkalny (chałupa) nr 27, mur., XIX/XX w.
- 125) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 32, mur., XIX/XX w.](#)

OLCHOWIEC

- 126) park dworski (płd.-wschodni) – w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, łącznie z terenem po dziedzińcu folwarczny i ruiną dworu, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków.
- 127) park dworski (płn.-zachodni)- w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, łącznie z dworem.
- 128) cmentarz poewangelicki – przy parku płn.-zachodnim, w granicach działki geodezyjnej nr 41.
- 129) dwór nr 8, mur., 2 poł. XIX

RYDZEWO

- 130) działka kościelna – w granicach historycznej działki, z zabytkową (kamienno-ryglową) świątynią i starodrzewem.
- 131) układ przestrzenny wsi – złożony z pierwotnej owalnicy (na osi W-E) oraz układu wzdłuż szosy do Łabędzia (z uwagi na zawarte pierzeje i duże nasycenie zabudową o wartościach kulturowych) – w granicach zasięgu działek siedliskowych, ze wszystkimi elementami struktury osadniczej.
- 132) cmentarz parafialny – na północnym skraju wsi, w granicach XIX-wiecznego założenia
- 133) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 5, mur., 1894 r.](#)
- 134) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 6, mur., pocz. XX w.](#)
- 135) dom mieszkalny (chałupa) nr 7, mur., pocz. XX w.
- 136) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 8, mur., XIX/XX w.](#)
- 137) [budynki mieszkalno-gospodarcze - zespół nr 9, mur., l. 10. XX w.](#)
- 138) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 9, mur., pocz. XX w.](#)
- 139) dom mieszkalny nr 10, mur., l. 10. XIX w.
- 140) [świątlica wiejska nr 14, mur., l. 10/20. XX w.](#)
- 141) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 26, mur., pocz. XIX w.](#)
- 142) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 33, mur., l. 10. XX w.](#)
- 143) dom mieszkalny ([chałupa](#)) nr 43, mur., pocz. XX w.
- 144) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 45, szach., 3 ćw. XIX w.](#)
- 145) dom mieszkalny (chałupa) nr 56, mur., pocz. XX w.
- 146) dom mieszkalny (dwojak) nr 58, mur., pocz. XX w.
- 147) dom mieszkalny ([chałupa](#)) nr 60, mur., pocz. XX w.
- 148) dom mieszkalny (chałupa) nr 61, szach., 3 ćw. XIX w.
- 149) [budynek inwentarski nr 61, mur./szach., 4 ćw. XIX w.](#)
- 150) dom mieszkalny (chałupa) nr 62, mur., kon. XIX w.
- 151) stodoła nr 62, szach., 4 ćw. XIX w.
- 152) obora nr 63, mur., 1886 r.
- 153) dom mieszkalny (chałupa) nr 69, mur., kon. XIX w.
- 154) dom mieszkalny nr 74, mur., l. 10. XX w.
- 155) [trafostacja mur. l. 20. XX w.](#)

SULISZEWO

- 156) działka kościelna – w granicach kamiennego muru oporowego (w ramach działki nr 111), zabytkową (szachulcową) świątynią i starodrzewem.
- 157) podwórze folwarczne – w granicach pierwotnego założenia, wyznaczonego przez wzdłużne ciągi historycznej zabudowy gospodarczo-mieszkalnej (domy mieszkalne, stodoła, obora, stajnia, kuźnia, bud. gospodarcze, fragmenty muru ogrodzeniowego).
- 158) cmentarz parafialny – na północnym skraju wsi, w ramach działki geodezyjnej nr 144.
- 159) aleja lipowa – przy drodze do Gudowa
- 160) pałac (ob. Szkoła) folw., 4 ćw. XIX w., eklektyczna rezydencja ziemiańska, o pierwotnej formie i wystroju architektonicznym
- 161) stacja kolejowa, mur., l. 20. XX w.
- 162) kuźnia wiejska nr 10, mur., l. 20. XX w.
- 163) dom mieszkalny nr 38, mur., 1908 r.
- 164) dom mieszkalny (chałupa) nr 48, mur., pocz. XX w.
- 165) dom mieszk. (pastorówka) nr 49, mur., l. 10. XX w.
- 166) dom oficjalistów (ob. dom mieszkalny, biblioteka) nr 52, mur., l. 10. XX w.
- 167) dom mieszkalny (czworak) nr 53, mur., kon. XIX w.
- 168) stajnia z wozownią (w zespole folwarcznym) nr 54, mur., 1922 r.
- 169) owczarnia - stodoła (w zespole folwarcznym), mur., kon. XIX w.
- 170) budynek stodołno- inwentarski (w zespole folwarcznym), mur., pocz. XX w.
- 171) magazyn - stolarnia (w zespole folwarcznym), mur., 4 ćw. XIX w.
- 172) magazyn - spichlerz (w zespole folwarcznym), mur., pocz. XIX w.
- 173) dom mieszkalny nr 68, mur., 1905 r.
- 174) dom mieszkalny (czworak) nr 73, mur., pocz. XX w.
- 175) dom mieszkalny (chałupa) nr 76, mur., szach., 3 ćw. XIX w.
- 176) dom mieszkalny (czworak) nr 84, mur., 2 poł. XIX w.
- 177) dom mieszkalny nr 86, mur., pocz. XX w.
- 178) trafostacja mur. l. 20. XX w.

WOLICZNO

- 179) zespół podworski z kościołem – tj. park dworski, dziedziniec folwarczny z rezydencją (dworem), kościół i cmentarz, w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, z wyłączeniem terenu po podwórzu północnym.
- 180) aleja lipowo-klonowa – wzdłuż drogi dojazdowej od północy, która stanowi również oś widokową na zespół podworski.
- 181) kościół filialny p.w. Imienia Maryi, kon. XIX w., szachulcowa kaplica, o całościowej i jednorodnej formie architektonicznej.
- 182) dwór folw., mur., 2 poł. XIX w.
- 183) zabudowana folwarczna (2 magazyny, obora, spichlerz, kuźnia) folw., mur., 4 ćw. XIX – 1 ćw. XX w.
- 184) szkoła (ob. dom mieszkalny) nr 1, mur., 1931 r.

ZAGOZD

- 185) cmentarz poprotestancki – w granicach pierwotnego (XIX-wiecznego) założenia przy szosie Drawsko-Łobez, przy zagrodzie nr 46,
- 186) cmentarz poprotestancki – w granicach pierwotnego (XIX-wiecznego) założenia przy szosie Drawsko-Łobez, przy zagrodzie nr 43,

- 187) cmentarz poewangelicki – w granicach pierwotnego (XIX-wiecznego) założenia w północnej części wsi, przy zagrodzie nr 8
- 188) wiatrak holender nr 29, 2 poł. XIX w. 1911r.– jedyny na terenie wiatrak, stanowiący ważny element krajobrazu kulturowego
- 189) dom mieszkalny (chałupa) nr 21, szach./mur., 2 poł. XIX – 1 ćw. XX w.
- 190) dom mieszkalny (chałupa) nr 22, mur./szach., 2 poł. XIX – pocz. XX w.
- 191) dom mieszkalny nr 26, mur., pocz. XX w.
- 192) dom mieszkalny nr 43, mur., l. 10-te XX w.
- 193) dom mieszkalny nr 45, mur., pocz. XX w.
- 194) dom mieszkalny (chałupa) nr 52, szach., poł. XIX w.
- 195) dom mieszkalny (chałupa) nr 53, mur.pocz. XX w.
- 196) szkoła (ob. dom mieszk.) nr 62 mur., l. 20. XX w.
- 197) dom mieszkalny (chałupa) nr 63, mur., l. 10. XX w.
- 198) dom mieszkalny (chałupa) nr 67, mur., XIX/XX w.

ZAGÓRKI

- 199) park podworski – jako zwarta kępa zieleni wysokiej, rozplanowana między drogami dojazdowymi do dawnego dworu (od zachodu i północy), a ciekim i podwórzem – od zachodu
- 200) trafostacja mur. l. 20. XX w.

ZARAŃSKO

- 550) park dworski z rezydencją – w granicach historycznego założenia, tj. od północy szosa do Połczyna ze szpalerem lip, od wschodu i południa droga gruntowa, od płd.-zachodu podwórze folwarczne.
- 551) Park podworski (śródmiejski)- zwarta kępa drzew między dawnym podwórzem folwarcznym, jeziorem i drogą wiejską.
- 552) Cmentarz wiejski – po wschodniej stronie wsi, przy drodze do Ostrowic, w granicach historycznego założenia.
- 553) Aleja lipowa, kasztanowców – wzdłuż drogi dojazdowej do wsi (między dwoma, dawnymi majątkami).
- 554) Park dworski (wschodni) - pocz. XIX w.
- 555) kościół parafialny p.w. Stanisława BM nr 42, poł. XIX w. – neoromańska, salowa świątynia o pierwotnej formie architektonicznej.
- 556) Dwór folw., pocz. XX w. – modernistyczna rezydencja, o pierwotnej formie architektonicznej
- 557) dom mieszkalny (chałupa) nr 5, szach., 3 ćw. XIX w.
- 558) dom mieszkalny (chałupa) nr 9, szach./mur., poł. XIX – pocz. XX w.
- 559) dom mieszkalny (chałupa) nr 17, mur., 4 ćw. XIX w.
- 560) szkoła?, ob. Dom mieszk. nr 19, mur., pocz. XX w.
- 561) dom mieszkalny nr 39, mur., l. 10. XX w.
- 562) dom mieszkalny nr 40, mur., l. 20. XX w.
- 563) dom mieszkalny nr 42-43, mur., 1 ćw. XX w.
- 564) dom mieszkalny nr 46, mur., l. 10. XX w.

ZIEMSKO

- 567) park dworski – w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, obejmujący zwartą kępę naturalistycznego założenia parkowe oraz miejsce po dworze, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków.

- 568) Cmentarz przykościelny – w granicach historycznego założenia (w tym z fragmentem muru ogrodzeniowego),
- 569) Cmentarz wiejski – na średowiejskim placu, w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia

ŻOLEĐOWO

- 570) park dworski – w granicach XIX-wiecznego założenia, łącznie z terenem po dziedzińcu folwarcznym (w tym fragmenty ceglanego ogrodzenia) i dworze, w ramach działek geodezyjnych nr 463a i 487 b, c, d, f, g, h z czego od zachodu i północy naturalną granicę stanowią drogi ze szpalerami drzew.
- 571) Cmentarz pokościelny – w granicach historycznego założenia (w ramach działki geodezyjnej 460/14), [2 poł. XIX.](#)
- 572) park dworski, 1 poł. XIX w. – założenie krajobrazowe (z elementami naturalistycznymi, z licznymi pomnikami przyrody

ŻÓŁTE

- 573) działka kościelna – w granicach założenia (na dawnym nawsiu), z zabytkową świątynią, z zaleceniem zachowania ekspozycji od płd.-zachodu (wzdłuż drogi wiejskiej).
- 574) park dworski z oficyną – w granicach historycznego założenia, tj. od SE – droga wiejska, od SW – strumień (dawna młynówka), od NW – pola i łąki, od NE – droga polna (fragment).
- 575) Cmentarz wiejski – po płn.-wschodniej stronie wsi, przy drodze do Grzybna, ramach działki geodezyjnej nr [151](#)
- 576) aleja lipowa – przy drodze do Grzybna
- 578) szkoła (ob. dom mieszk.) nr 8, mur., pocz. XX w.
- 579) zagroda (dom, stodoła) nr 14, szach./mur., 2 poł. XIX w.-1 ćw. XX w.
- 580) oficyna podworska nr 19, mur., kon. XIX w.
- 581) stodoła pofolwarczna nr 20, mur., 1861 r.
- 582) dom mieszkalny (dwojak) nr 23, pocz. XX w.
- 583) dom mieszkalny ([chałupa](#)) nr 24, mur., pocz. XX w.
- 584) [dom mieszkalny \(chałupa\) nr 25, mur., pocz. XX w.](#)
- 585) dom mieszkalny nr 25, mur., XIX/XX w.
- 586) dom mieszkalny nr 27, mur., l.10. XX w.
- 587) mleczarnia nr 28, pocz. XX w. – oryginalny budynek przemysłowy o całościowej formie architektonicznej
- 588) dom mieszkalny ([chałupa](#)) nr 31, mur., pocz. XX w.
- 589) [upamiętnienie – II wojna światowa, kamień/beton 2 poł. XX w.](#)

d) wykaz stanowisk archeologicznych

Tabela:

Wykaz stanowisk archeologicznych na terenie gminy Drawsko Pomorskie.

1	Łabędzie	17	103/25-17	STAR	LX
2	Łabędzie	16	102/25-17	WS(XII),SR	LX, LX
3	Łabędzie	15	101/25-17	STAR(R?)	X
4	Łabędzie	14	100/25-17	STAR	LX
5	Łabędzie	11	97/25-17	SR	LX
6	Łabędzie	10	96/25-17	SR	LX
7	Łabędzie	12	98/25-17	STAR	LX
8	Łabędzie	9	95/25-17	STAR,SR	LX,LX
9	Łabędzie	8	94/25-17	WS?	X
10	Łabędzie	37	19/26-17	WS, SR	LX,LX
11	Łabędzie	32	14/26-17	SR	LX
12	Łabędzie	36	18/26-17	SR	LX
13	Łabędzie	21	3/26-17	SR	LX
14	Łabędzie	1	1/26-18	WS	O
15	Łabędzie	3	3/26-18	STAR	O?
16	Łabędzie	2	2/26-18	KŁŻ	O
17	Netno	13	40/26-17	SR	LX
18	Netno	2	29/26-17	WS(IX-XI)	O
19	Netno	1	28/26-17	WS(IX-XI)	G
20	Netno	3	30/26-17	KŁŻ(B,WS(IX-XI))	O,O
21	Netno	23	50/26-17	WS	LX
22	Netno	25	52/26-17	SR	LX
23	Netno	34	61/26-17	SR	LX
24	Netno	36	63/26-17	WS	LX
25	Netno	37	64/26-17	WS(X-XII)	LX
26	Netno	28	55/26-17	WS(X-XII)	LX
27	Netno	10	37/26-17	STAR, WS(IX-XII)	X,O
28	Netno	8	35/26-17	WS(IX-XII?)	X
29	Netno	20	47/26-17	STAR,WS(IX-XI)	LX,X
30	Netno	6	33/26-17	STAR	LX
31	Netno	5	32/26-17	WS(X-XII)	X
32	Netno	4	31/26-17	STAR,WS(X-XII)	O,LX
33	Netno	27	54/26-17	SR	LX
34	Netno	26	53/26-17	SR	LX
35	Netno	17	44/26-17	STAR	LX
36	Rydzewo	27	85/26-17	STAR	X
37	Rydzewo	11	69/26-17	STAR(B-B2)	CC
38	Rydzewo	10	68/26-17	STAR(L)	LX
39	Rydzewo	15	73/26-17	STAR	LX
40	Rydzewo	14	72/26-17	SR	LX
41	Rydzewo	17	75/26-17	WS(X-XII)	X
42	Rydzewo	20	78/26-17	STAR	LX
43	Rydzewo	21	79/26-17	WS(X-XII),SR	LX,LX
44	Rydzewo	13	71/26-17	STAR(R)	LX
45	Rydzewo	30	88/26-17	WS(IX-XI)	O
46	Rydzewo	12	70/26-17	STAR(R)	CB
47	Rydzewo	1	8/26-18	KŁŻ	X
48	Rydzewo	2	9/26-18	KŁŻ	O
49	Rydzewo	3	10/26-18	KŁŻ,R	O,O
50	Rydzewo	4	11/26-18	STAR	LX
51	Rydzewo	9	16/26-18	EK	LX
52	Rydzewo	7	5/27-17	SR	LX
52a	Rydzewo	6	4/27-17	SR	LX
53	Olchowiec	1	65/27-17	SR	X
54	Olchowiec	3	67/27-17	MN,STAR	LX,LX
55	Olchowiec	4	68/27-17	KŁŻ	O
56	Olchowiec	5	69/27-17	STAR	O?
57	Olchowiec	6	70/27-17	MN	LX
58	Olchowiec	2	66/27-17	SR	O?
59	Żółte	8	16/27-17	SR	LX
60	Żółte	10	18/27-17	STAR	L
61	Żółte	12	20/27-17	STAR	O?
62	Żółte	11	19/27-17	SR	LX
63	Żółte	13	21/27-17	KŁŻ	LX
64	Żółte	14	22/27-17	MN	LX
65	Żółte	20	28/27-17	STAR	C

66	Żółte	19	27/27-17	MN	LX
67	Żółte	1a	8/27-17	WS(IX-XI)	O
68	Żółte	1	7/27-17	WS(IX-XII)	G
69	Żółte	1b	9/27-17	WS(IX0XI)	O
70	Żółte	18	26/27-17	MN,SR	LX,LX
71	Żółte	22	30/27-17	MN,SR	LX,O?
72	Żółte	21	29/27-17	SR	LX
73	Żółte	23	31/27-17	SR	LX
74	Żółte	24	32/27-17	SR	LX
75	Żółte	5	13/27-17	SR	LX
76	Żółte	6	14/27-17	SR	LX
77	Żółte	4	12/27-17	SR	LX
78	Żółte	3	11/27-17	SR	LX
79	Żółte	2	10/27-17	SR	O?
80	Zagozd	10	55/27-17	WS	O
81	Zagozd	12	57/27-17	WS,SR	LX,LX
82	Zagozd	14	59/27-17	KŁŻ/KPM	O
83	Zagozd	15	60/27-17	STAR	O
84	Zagozd	31	105/27-16	EK	LX
85	Zagozd	30	104/27-16	EK	LX
86	Zagozd	25	99/27-16	EK,WS(IXXI)	LX,O
87	Zagozd	27	101/27-16	EK	LX
88	Zagozd	32	106/27-16	EK	LX
89	Zagozd	29	103/27-16	EK	LX
90	Zagozd	1	3/28-17	KŁŻ	O
91	Zagozd	21	87/27-17	N	LX
92	Zagozd	4	49/27-17	WS(VIII-IX)	O?
93	Zagozd	3	48/27-17	MN	LX
94	Zagozd	7	52/27-17	KŁŻ	O
95	Zagozd	17	62/27-17	SR	LX
96	Zagozd	6	51/27-17	SR	LX
97	Zagozd	9	54/27-17	WS	LX
98	Zagozd	8	53/27-17	WS	X
99	Cianowo	5	112/27-16	EK,WS,SR	LX,LX,LX
100	Cianowo	7	114/27-16	EK,SR	LX,LX
101	Cianowo	8	115/27-16	EK	LX
102	Cianowo	2	109/27-16	EK	LX
103	Cianowo	3	110/27-16	EK,WS	LX,O
104	Cianowo	6	113/27-16	EK,SR	LX,O
105	Zbrojewo	2	50/28-16	EK,KŁŻ	LX,LX
106	Zbrojewo	1	49/28-16	N/B	O
107	Kumki	2	47/28-16	KŁŻ	LX
108	Kumki	1	46/28-16	EK,WS	O,LX
109	Krzymno	1	45/28-16	M	O
110	Zarańsko	12	45/27-17	SR	LX
111	Zarańsko	11	44/27-17	SR	X
112	Zarańsko	14	65/27-18	SR	X
113	Zarańsko	8	41/27-17	WS	LX
114	Zarańsko	10	43/27-17	STAR	LX
115	Zarańsko	4	37/27-17	KŁŻ/KPM	O
116	Zarańsko	6	39/27-17	SR	LX
117	Zarańsko	5	38/27-17	MN,SR	LX,X
118	Zarańsko	3	36/27-17	KŁŻ,WS	O,O
119	Zarańsko	1	34/27-17	KŁŻ/KPM	O
120	Zarańsko	2	35/27-17	STAR(WB)	C
121	Drawsko Pom.	6	46/27-17	STAR	LX
122	Drawsko Pom.	35	37/28-17	WS	O
123	Drawsko Pom.	15	17/28-17	SR	O
124	Drawsko Pom.	41	43/28-17	SR	X
125	Drawsko Pom.	32	34/28-17	STAR	O
126	Drawsko Pom.	22	24/28-17	STAR	LX
127	Drawsko Pom.	96	98/28-17	STAR	LX

128	Drawsko Pom.	97	99/28-17	WS?	X
129	Drawsko Pom.	102	104/28-17	SR	LX
130	Drawsko Pom.	67	69/28-17	STAR]	LX
131	Drawsko Pom.	69	71/28-17	P-M,SRAR,SR	LX,X,X
132	Drawsko Pom.	68	70/28-17	P-M,STAR	LX,LX
133	Drawsko Pom.	20	22/28-17	SR	X
134	Drawsko Pom.	19	21/28-17	SR	X
135	Drawsko Pom.	44	46/28-17	SR	LX
136	Drawsko Pom.	34	36/28-17	SR	LX
137	Drawsko Pom.	71	73/28-17	SR	LX
138	Drawsko Pom.	63	65/28-17	SR	LX
139	Drawsko Pom.	70	72/28-17	SR	LX
140	Drawsko Pom.	36	38/28-17	SR	LX
141	Drawsko Pom.	37	39/28-17	SR	LX
142	Drawsko Pom.	72	74/28-17	SR	LX
143	Drawsko Pom.	75	77/28-17	SR	O
144	Drawsko Pom.	55	57/27-17	SR	LX
145	Drawsko Pom.	73	75/28-17	SR	O
146	Drawsko Pom.	18	20/28-17	SR	O
147	Drawsko Pom.	4	7/28-17	KWL(A2-B3/C1)	CC-S
148	Drawsko Pom.	56	58/28-17	SR	X
149	Drawsko Pom.	57	59/28-17	SR	O?
150	Drawsko Pom.	58	60/28-17	SR	LX
151	Drawsko Pom.	78	80/28-17	P-M,SR	LX,LX
152	Drawsko Pom.	79	81/28-17	SR	X
153	Drawsko Pom.	81	83/28-17	SR	LX
154	Drawsko Pom.	77	79/28-17	SR	X
155	Drawsko Pom.	76	78/28-17	SR	LX
156	Drawsko Pom.	21	23/28-17	SR	O
157	Drawsko Pom.	95	97/28-17	SR	X
158	Drawsko Pom.	94	96/28-17	SR	O
159	Drawsko Pom.	93	95/28-17	SR	O
160	Drawsko Pom.	83	85/28-17	SR	LX
161	Drawsko Pom.	87	89/28-17	STAR,SR	X,O
162	Drawsko Pom.	92	94/28-17	SR	LX
163	Drawsko Pom.	86	88/28-17	STAR,SR	LX,X
164	Drawsko Pom.	85	87/28-17	STAR,SR	LX,X
165	Drawsko Pom.	88	90/28-17	SR	LX
166	Drawsko Pom.	3	6/28-17	WS,SR	LX,LX
167	Drawsko Pom.	2	5/28-17	KLŻ,STAR,WS,SR	O,O,O,O
168	Drawsko Pom.	91	93/28-17	STAR,SR	X,X
169	Drawsko Pom.	90	92/28-17	STAR,SR	X,LX
170	Drawsko Pom.	50	51/29-17	EK,KPM,SR	LX,O,LX
171	Drawsko Pom.	51	52/29-17	KPM	O
172	Drawsko Pom.	52	53/29-17	SR	LX
173	Drawsko Pom.	53	54/29-17	EK	LX
174	Drawsko Pom.	48	49/29-17	EK	O?
175	Drawsko Pom.	49	50/29-17	EK	LX
176	Drawsko Pom.	45	46/29-17	EK	LX
177	Drawsko Pom.	46	47/29-17	EK	LX
178	Drawsko Pom.	47	48/29-17	WS	LX
179	Drawsko Pom.	54	55/29-17	SR	LX
180	Drawsko Pom.	49	51/28-17	SR	LX
181	Drawsko Pom.	52	54/28-17	STAR,SR	LX,LX
182	Drawsko Pom.	23	25/28-17	SR	LX
183	Drawsko Pom.	24	26/28-17	SR	LX
184	Drawsko Pom.	28	30/28-17	STAR,SR	LX,LX
185	Drawsko Pom.	29	4/28-17	KLŻ,WS(VII-XIII)	LX,G
186	Drawsko Pom.	5	8/28-17	N	LX
187	Drawsko Pom.	8	10/28-17	SR	LX
188	Drawsko Pom.	10	12/28-17	WS,SR	LX,LX
189	Drawsko Pom.	9	11/28-17	SR	LX
190	Drawsko Pom.	11	13/28-17	WS	X
191	Drawsko Pom.	12	14/28-17	STAR	LX

192	Drawsko Pom.	14	16/28-17	SR	O
193	Drawsko Pom.	17	19/28-17	SR	X
194	Drawsko Pom.	16	18/28-17	STAR,WS?SR	LX,X,O
195	Drawsko Pom.	38	40/28-17	SR	LX
196	Drawsko Pom.	29	31/28-17	SR	LX
197	Drawsko Pom.	39	41/28-17	SR	LX
198	Drawsko Pom.	40	42/28-17	SR	X
199	Dalewo	3	1/28-17	WS(XI-XII)	O
200	Dalewo	1	63/28-18	WS(VIII-X)	C?
201	Dalewo	4	65/28-18	KŁŻ,WS	O,LX
202	Dalewo	2	64/28-18	KŁŻ,WS	O,X
203	Dalewo	5	66/28-18	STAR,SR	LX,O
204	Dalewo	7	68/28-18	STAR	LX
205	Suliszewo	10	30/28-18	SR	LX
206	Suliszewo	11	31/28-18	WS	LX
207	Suliszewo	18	38/28-18	SR	X
208	Suliszewo	19	39/28-18	SR	LX
209	Suliszewo	14	34/28-18	SR	LX
210	Suliszewo	9	29/28-18	MN,SR	LX,X
211	Suliszewo	13	33/28-18	SR	LX
212	Suliszewo	12	32/28-18	SR	LX
213	Suliszewo	20	40/28-18	SR	LX
214	Suliszewo	21	41/28-18	SR	X
215	Suliszewo	16	36/28-18	SR	X
216	Suliszewo	15	35/28-18	M/N,STAR,SR	LX,LX,X
217	Suliszewo	17	37/28-18	SR	X
218	Suliszewo	42	62/28-18	SR	X
219	Suliszewo	41	61/28-18	SR	X
220	Suliszewo	40	60/28-18	SR	LX
221	Suliszewo	38	58/28-18	STAR,SR	LX,LX
222	Suliszewo	37	57/28-18	STAR,SR	X,LX
223	Suliszewo	39	59/28-18	SR	LX
224	Suliszewo	36	56/28-18	KŁŻ	LX
225	Suliszewo	35	55/28-18	M/N,STAR,WS,SR	LX,X,O?X
226	Suliszewo	34	54/28-18	STAR	LX
227	Suliszewo	30	50/28-18	STAR(KŁŻ)	LX
228	Suliszewo	31	51/28-18	M/N	LX
229	Suliszewo	26	46/28-18	WS?	LX
230	Suliszewo	25	45/28-18	KŁŻ,WS,SR	O,O,LX
231	Suliszewo	24	44/28-18	STAR,WS,SR	LX,X,LX
232	Suliszewo	23	43/28-18	KŁŻ?SR	LX,LX
233	Suliszewo	27	47/28-18	R	LX
234	Suliszewo	33	53/28-18	SR	LX
235	Suliszewo	32	52/28-18	SR	LX
236	Suliszewo	28	48/28-18	SR	LX
237	Suliszewo	22	42/28-18	WS,SR	LX,LX
238	Suliszewo	29	49/28-18	SR	LX
239	Suliszewo	3	23/28-18	WS	O
240	Suliszewo	8	28/28-18	KŁŻ	LX
241	Suliszewo	6	26/28-18	STAR,SR	LX,LX
242	Suliszewo	4	24/28-18	WS	O
243	Suliszewo	2	3/29-18	WS(VIII-IX)	O
244	Suliszewo	1	2/29-18	WS(IX-XI)	G
245	Suliszewo	44	21/29-18	EK	LX
246	Suliszewo	43	20/29-18	EK	LX
247	Suliszewo	45	22/29-18	WS	O
248	Suliszewo	47	24/29-18	WS	O
249	Suliszewo	46	28/19-18	WS	LX
250	Woliczno	6	6/29-16	EK	O
251	Woliczno	1	1/29-16	WS(XI-XII)	G?
252	Woliczno	5	5/29-16	EK	LX
253	Woliczno	4	4/29-16	EK	LX
254	Woliczno	3	3/29-16	STAR	LX
255	Mielenko Draw.	17	17/29-17	EK	LX
256	Mielenko Draw.	16	16/29-17	EK,STAR	LX,LX
257	Mielenko Draws.	36	36/29-17	WS	O

258	Mielenko Draws.	15	15/29-17	PS	O
259	Mielenko Draws.	14	14/29-17	EK,WS	O,O?
260	Mielenko Draws.	13	13/29-17	EK,SR	O,LX
260a	Mielenko Draws.	37	56/29-17	WS	O
261	Mielenko Draws.	12	12/29-17	EK	LX
262	Mielenko Draws.	11	11/29-17	EK,SR	LX,LX
263	Mielenko Draws.	10	10/29-17	R	LX
264	Mielenko Draws.	33	33/29-17	STAR	LX
265	Mielenko Draws.	18	18/29-17	STAR,SR	LX,O?
266	Mielenko Draws.	19	19/29-17	EK,R,SR	LX,O,O
267	Mielenko Draws.	31	31/29-17	HA	O
268	Mielenko Draws.	4	4/29-17	WS(VIII-IX)	O
269	Mielenko Draws.	3	3/29-17	WS(IX-XIII)	O
270	Mielenko Draws.	30	30/29-17	KPM,R	LX,O
271	Mielenko Draws.	29	29/29-17	KPM,R,SR	O,O,LX
272	Mielenko Draws.	28	28/29-17	EK,KŁŻ,R	LX,O,O
273	Mielenko Draws.	27	27/29-17	EK	LX
274	Mielenko Draws.	23	23/29-17	EK,WS	LX,LX
275	Mielenko Draws.	1	1/29-17	WS(VIII-XII)	G
276	Mielenko Draws.	26	26/29-17	SR	LX
277	Mielenko Draws.	5	5/29-17	WS(VIII?-XIII)	O
278	Mielenko Draws.	25	25/29-17	SR	LX
279	Mielenko Draws.	22	22/29-17	SR	LX
280	Mielenko Draws.	21	21/29-17	EK	LX
281	Mielenko Draws.	32	32/29-17	EK,SR	O,LX
282	Mielenko Draws.	20	20/29-17	KŁŻ,STAR	O,LX
283	Mielenko Draws.	34	34/29-17	STAR	O?
284	Mielenko Draws.	35	35/29-17	EK,KPM,R	LX,LX,O
285	Mielenko Draws.	24	24/29-17	EK,STAR,SR	LX,LX,LX
286	Oleszno	1	37/29-17	WS(IX-XIII/XIV)	G
287	Gudowo	15	44/29-17	STAR	LX
288	Gudowo	16	45/29-17	R	O
289	Gudowo	14	43/29-17	EK	LX
290	Gudowo	12	41/29-17	EK	LX
291	Gudowo	11	40/29-17	EK	LX
292	Gudowo	10	39/29-17	EK,KPM	O?LX
293	Gudowo	13	42/29-17	EK	LX
293a	Gudowo	2	26/29-18	WS	O
294	Gudowo	17	4/29-18	EK	O
295	Gudowo	3	5/29-18	M,L,WS	O,O,O
296	Gudowo	4	6/29-18	EK,HA	LX,O
297	Gudowo	5	7/29-18	EK,STAR	O,LX
298	Gudowo	6	8/29-18	EK,SR	LX,LX
299	Gudowo	7	9/29-18	EK,STAR	O,LX
300	Gudowo	8	10/29-18	N?	LX
301	Gudowo	9	11/29-18	STAR,SR	LX,LX
302	Gudowo	1	1/29-18	WS	G
303	Linowo	1	12/29-18	WS,SR	LX,LX
304	Linowo	2	25/29-18	STAR,WS	LX,O
305	Ziemsko	10	6/30-16	EK,KŁZ	LX,LX
306	Ziemsko	8	4/30-16	WS,SR	LX,LX
307	Konotop	1	1/30-17	STAR,SR	LX,LX
308	Konotop	2	2/30-17	EK,SR	LX,O?
309	Żołędowo	4	4/31-17	EK	LX
310	Żołędowo	3	3/31-17	EK	O?
311	Żołędowo	2	2/31-17	WS(X-XIV)	O
312	Żołędowo	6	6/31-17	M,WS	O?LX
313	Żołędowo	8	8/31-17	EK	O?
314	Żołędowo	9	9/31-17	EK	LX
315	Żołędowo	7	7/31-17	EK	LX

316	Żołędowo	1	1/31-17	WS,SR	G,G
317	Żołędowo	5	5/31-17	WS	LX
318	Żołędowo	10	20/31-18	EK	LX
319	Żołędowo	11	21/31-18	EK	LX
320	Żołędowo	12	22/31-18	EK	LX

e) wykaz parków zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków)

Tabela:

Wykaz parków na terenie gminy Drawsko Pomorskie

Miejscowość	Krótką charakterystyka
Cianowo	zespół dworsko-parkowy tj. modernistyczny dwór, naturalistyczny park z nekropolią rodową oraz teren po dziedzińcu folwarcznym- w granicach historycznego założenia, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków park dworski nr rejestru:1150, nr i data decyzji: 18.03.1982r.
Dalewo	park pałacowy - nr rej. 1149, 18.03.1982r.
Gajewo	park dworski z dziedzińcem folwarcznym- w granicach historycznego (XIX-wiecznego założenia), z zaleceniem rewaloryzacji wnętrza architektonicznego oraz uporządkowaniem zieleni.
Gogółczyn	park dworski- smuga zieleni wysokiej po płn.-wschodniej stronie dawnego dziedzińca folwarcznego, stanowiąca zielone tło dla historycznej i współczesnej architektury.
Jankowo	park dworski - w granicach historycznego założenia, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków, wpisany do rejestru nr rej. 1151, 18.03.1982r.
Karwice	zespół pałacowo-parkowy - w granicach historycznego założenia, łącznie z klombem i aleją przed frontem pałacu, zaleceniem zachowania ekspozycji od płd.-zachodu (z drogi dojazdowej) pałac, nr rej. 542, 15.02.1966r. park pałacowy, nr rej 1114, 15.09.1980 r.
Linowo	zespół dworsko-parkowy - w granicach historycznego założenia, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków założenia parkowego. Wpisane do rejestru : - dwór nr rej. 543, 12.02.1966 - park dworski nr rej. 1112, 15.09.1980r.
Mielenko Drawskie	zespół pałacowo-parkowy – w granicach historycznego założenia, z terenem podwórza pofolwarcznego (zgodnie z wpisem do rejestru zabytków), z zaleceniem rekompozycji podwórza folwarcznego i rewaloryzacji i parku. Nr rej. 113 Z dn. 15.09.1980r.
Olchowiec	- Park dworski (płd.-wschodni) – w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, łącznie z terenem po dziedzińcu folwarczny i ruiną dworu, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków. Nr rej. 1146 z dn. 18.03.1982 r. - Park dworski (płn.-zachodni)- w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, łącznie z dworem. Nr rej. 1147 z dn. 18.03.1982 r.
Woliczno	zespół podworski z kościołem – tj. park dworski, dziedziniec folwarczny z rezydencją (dworem), kościół i cmentarz, w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, z wyłączeniem terenu po podwórzu północnym. Nr rej. 1111 z dn.,15.09.1980r.
Zagórki	Park podworski – jako zwarta kępa zieleni wysokiej, rozplanowana między drogami dojazdowymi do dawnego dworu (od zachodu i północy), a ciekim i podwórzem – od zachodu. ! Strefa ochrony konserwatorskiej winna objąć również podwórze folwarczne, z historyczną zabudową, przy czym decyzje należy odłożyć do czasu skompletowania podstawowej dokumentacji, tj. kart adresowych i karty folwarku.
Zarańsko	- park dworski z rezydencją – w granicach historycznego założenia, tj. od północy szosa do Połczyna ze szpalerem lip, od wschodu i południa droga gruntowa, od płd.-zachodu podwórze folwarczne. - Park podworski (śródmiejski)- zwarta kępa drzew między dawnym podwórzem

	folwarcznym, jeziorem i drogą wiejską. Nr rej. 1110 z dn. 15.09.1980r.
Ziemsko	park dworski – w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia, obejmujący zwartą kępę naturalistycznego założenia parkowe oraz miejsce po dworze, zgodnie z wpisem do rejestru zabytków.
Żołędowo	park dworski – w granicach XIX- wiecznego założenia, łącznie z terenem po dziedzińcu folwarcznym (w tym fragmenty ceglano ogrodzenia) i dworze, w ramach działek geodezyjnych nr 463a i 487b,c,d,f,g,h z czego od zachodu i północy naturalną granicę stanowią drogi ze szpalerami drzew.
Żółte	park dworski z oficyną – w granicach historycznego założenia, tj. od SE – droga wiejska, od SW – strumień (dawna młynówka), od NW – pola i łąki, od NE – droga polna (fragment). Wpisane do rejestru Nr rej. 1159 z dn. 20.04.1982 r.

3.3.3. Wykaz cmentarzy o walorach zabytkowych

Tabela:

Wykaz cmentarzy o walorach zabytkowych w gminie Drawsko Pomorskie

Miejscow./ ulica	Rodzaj cmentarza
Drawsko Pom.	- dawny cmentarz ewangelicki, parafialny przy ul. Połczyńskiej; - dawny cmentarz ewangelicki przy ul. Cmentarnej; - dawny cmentarz ewangelicki przy ul. Łąkowej; - dawny cmentarz ewangelicki;
Dalewo	cmentarz wojskowy- po płn. -wschodniej stronie wsi (przy drodze do Paprotna), w graniach XIX- wiecznego założenia.
Gudowo	cmentarz parafialny- na pld. - wschodnim skraju wsi, w ramach działki geodezyjnej nr 155/1 i 155/2, z aleją lipową.
Jankowo	- cmentarz przykościelny - w granicach historycznej działki, z zaleceniem wyłączenia tej parceli spod zabudowy, za wyjątkiem obiektu sakralnego o formie nawiązującej do historycznej bryły (na podstawie przekazów źródłowych, ikonograficznych). - cmentarz parafialny - w granicach XIX-wiecznego założenia.
Karwice	cmentarz ewangelicki - po zachodniej stronie wsi, w granicach działki geodezyjnej nr 41 samotna mogiła - oznaczyć w planach zagospodarowania przestrzennego jako miejsce historycznego pochówku, bez wyznaczania stref ochrony, z ewentualną ekshumacją i przeniesieniem nagrobku na teren parku.
Konotop	cmentarz ewangelicki - po zachodniej stronie, w granicach historycznego założenia, w ramach działki geodezyjnej nr 471c.
Lasocin	cmentarz ewangelicki - w granicach pierwotnego (XIX-wiecznego założenia).
Linowo	- cmentarz ewangelicki - w płn. - zachodniej części wsi, w granicach historycznego założenia, z zaleceniem uporządkowania terenu i zieleni. - cmentarz parafialny- na wschodnim skraju wsi, w granicach XIX-wiecznego założenia.
Łabędzie	cmentarz parafialny – na płn.-zachodnim, w granicach XIX-wiecznego założenia, wyznaczonego przez mur ogrodzeniowy.
Nętno	cmentarz komunalny – w granicach XIX-wiecznego założenia.
Olchowiec	cmentarz poewangelicki – przy parku płn.-zach., w granicach działki geodezyjnej nr 41.
Rydzewo	cmentarz parafialny – na północnym skraju wsi, w granicach XIX-wiecznego założenia
Suliszewo	cmentarz parafialny – na północnym skraju wsi, w ramach działki geodezyjnej nr 144.
Zagozd	3 cmentarze poprotestanckie – w granicach pierwotnego (XIX-wiecznego) założenia: - przy szosie Drawsko-Łobez, przy zagrodzie nr 46, - przy szosie Drawsko-Łobez, przy zagrodzie nr 43, - w północnej części wsi, przy zagrodzie nr 8
Zarańsko	cmentarz wiejski – po wschodniej stronie wsi, przy drodze do Ostrowic, w granicach historycznego założenia.

Ziemsko	- cmentarz przy kościelny – w granicach historycznego założenia (w tym z fragmentem muru ogrodzeniowego), z zaleceniem wyłączenia tego terenu łącznie spod zabudowy, za wyjątkiem obiektu kultowego. - cmentarz wiejski – na średowiejskim placu, w granicach historycznego (XIX-wiecznego) założenia.
Żołędowo	- cmentarz przy kościelny – w granicach historycznego założenia (w ramach działki geodezyjnej 460w), z zaleceniem wyłączenia tego terenu spod zabudowy, za wyjątkiem obiektu o cechach kultowych. - ! cmentarz ewangelicki oraz rodowy – oznaczyć w planach zagospodarowania przestrzennego jako miejsce historycznego pochówku, bez wyznaczania stref ochrony konserwatorskiej, z zaleceniem wyłączenia tego terenu spod inwestycji.
Żółte	cmentarz wiejski – po płn.-wschodniej stronie wsi, przy drodze do Grzybna, ramach działki geodezyjnej nr 24.

3.4. Struktura przestrzenna gminy, sieć osadnicza, walory krajobrazu kulturowego

Zasadniczy obszar gminy to tereny otwarte – rolne, tereny systemu przyrodniczego, a więc lasy i zadrzewienia, wody i ciekі obejmują w stosunku do innych gmin znacznie większy procent obszaru.

Jak już to opisano w p. 3.1 aktywność osadnicza rozpoczęła się w środkowej i młodszej epoce kamienia. Najstarsze znaleziska pochodzą z epoki brązu. Wtedy to kształtowały się szlaki ludów wędrujących w poszukiwaniu dogodnych miejsc do osiedlenia. Teren obecnej gminy był często przemierzany jak i też ze względu na szczególnie korzystne uwarunkowania geograficzno – fizjograficzne stał się miejscem osiedlania pierwotnych ludów. W okresie powstawania nowych organizmów społecznych – plemiennych związków terytorialnych formuluje się struktura wczesnośredniowiecznego społeczeństwa feudalnego. Pomiędzy VII i IX wiekiem środkowej części pogranicza wielkopolsko-pomorskiego wykształciło się kilka znaczących skupisk osadniczych w tym interesujące nas skupisko 8 grodzisk i ok. 17 osad otwartych zgrupowanych wokół Drawska – mogła to być wspólnota terytorialna typu opole. W późniejszym okresie (połowa XVI w.) w pobliżu grodzisk dawne osady przekształcały się lub były zakładane nowe wsie a wśród nich Gudowo, Linowo, Nętno, Rydzewo i w tym czasie wykształciły się ich układy przestrzenne zachowane do dziś.

Założenia folwarczne i kościoły zaczęły powstawać od połowy XVII wieku. W XVII i XVIII w. większość kościołów pobudowano w konstrukcji ryglowej, by w XIX w. zastąpić je w większości neogotyckimi, ceglanyimi. Także budownictwo wiejskie do połowy XIX w. realizowano w konstrukcji szachulcowej, a dachy kryto wówczas strzechą. W drugiej połowie XIX w. budowano już domy murowane z cegły. Charakter tej zabudowy jest bardzo jednolity na znacznie większym obszarze niż gmina Drawsko Pomorskie i cechuje się podobnymi gabarytami budynku parterowego z dwuspadowym dachem z nielicznymi elementami wzbogacającymi (lukarny, naczółki, ganki). Elewacje cechują się zwykle symetrycznością (cztero i pięciookienne), z wejściem i sienią od strony ulicy i wejściem gospodarczym od strony podwórza. Na przestrzeni wieków zmieniał się charakter, koloryt, detale budynków, ale pozostawały stosunkowo niezmiennie gabaryty budynków ich rozplanowanie w obrębie zagrody, linie rozgraniczające dróg i podział na parcele. Rozwój ekonomiczny tych terenów pod koniec XIX w. skutkował zakładaniem majątków ziemskich a co za tym idzie wznoszeniem dworów i pałaców z założeniami folwarcznymi i parkowymi. Charakterystyka tych majątków ocalałych i straconych bezpowrotnie została opisana w p. 3.2.

Na mapie Gillygo z 1789 r. przedstawiono obok wspomnianych wcześniej miejscowości także szereg innych, a ponadto młyny, tartaki wiatraki itp. Sieć dróg uwidoczniiona na tej mapie pokrywa się w większości z dziś istniejącymi.

Na 32 wsi i osad ponad 13 ma wyraźnie wykształconą strukturę przestrzenną i skupioną zabudowę. Kilka wsi ma cenny historycznie i charakterystyczny układ przestrzenny, w wielu z nich zlokalizowane są założenia podworskie wraz z parkami.

Najcenniejsze układy przestrzenne, a także najatrakcyjniejsze założenia ruralistyczne posiadają następujące wsie: Gudowo, Linowo, Nętno, Rydzewo, Zarańsko, Żółte.

Pałace, dwory, założenia podworskie zlokalizowane są w miejscowościach: Cianowo, Dalewo, Karwice, Mielenko Drawskie, Suliszewo i Woliczno oraz Gajewowo, Jankowo, Olchowiec, Rydzewo.

Miasto i wsie tworzące wyraźne struktury osadnicze koncentrują większość mieszkańców gminy. Wsie pozostałe charakteryzują się bardziej rozproszoną zabudową.

Zabudowa wsi to głównie zagrody złożone z budynków mieszkalnych i zabudowań gospodarczych. W wielu wsiach zlokalizowano obiekty o charakterze przemysłowym służącym produkcji rolnej lub na rzecz rolnictwa (dawne PGR lub spółdzielnie rolnicze). Część większych wsi wyposażona jest w usługi oświaty i kultury.

Południową część gminy zajmuje jeden z największych w Europie poligonów wojskowych utworzony na obszarze wcześniej ekstensywnie zurbanizowanych. Z dawnej sieci osadniczej pozostały następujące miejscowości Konotop (wieś sołecka związana z gospodarką leśną) i Żołędowo (osada leśna) oraz miejscowości o charakterze wojskowym, w których jednak znajdują się tereny osiedlowe wraz z towarzyszącymi usługami tj.: Karwice, Oleszno i Ziemsko.

Struktura miasta Drawska Pomorskiego opiera się o średniowieczny układ urbanistyczny skupiony wokół dawnego rynku.

Miasto z obu stron przytulone jest do rzeki Drawy.

Główne osie przestrzenne układu urbanistycznego tworzą ul. Piłsudskiego /Sybiraków, Sikorskiego. Główne przestrzenie publiczne tworzy reprezentacyjny rynek otoczony zwartą historyczną zabudową. Obszar centralnej części miasta otoczony jest strefą ochrony konserwatorskiej. Większość zabudowy z obszaru objętego strefą ochrony konserwatorskiej pochodzi z XIX i początku XX w.

W tym rejonie zlokalizowana jest też większość usług ponadpodstawowych z siedzibą władz miasta i gminy na czele. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zlokalizowana jest w peryferyjnych częściach miasta.

Na szczęście w tej części miasta nie zlokalizowano znacznie większych zakładów przemysłowych, a zabudowa istniejących ma także walory historyczne, współczesne obiekty natomiast związane są głównie z obsługą tych terenów (m.in. infrastruktura techniczna).

W północnej części miasta, w sąsiedztwie cmentarza zlokalizowano niewielkie współczesne osiedle zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.

Jest to zabudowa blokowa z lat 80. o niezbyt ciekawej strukturze przestrzennej i wizerunku estetycznym. Standardy zagospodarowania i obsługi mieszkańców w nowej części osiedla odpowiadają w zasadzie współczesnym wymogom, czego nie można powiedzieć o starej, historycznej części miasta. Rejon historyczny wymaga rewaloryzacji i modernizacji zabudowy.

W części zachodniej i południowej miasta zlokalizowana jest większość znaczących zakładów przemysłowych w tym znaczny zakład przemysłu drzewnego.

Ewolucja struktury przestrzennej miasta od otwartej osady w czasach prehistorycznych po dzisiejsze ukształtowanie, była wynikiem złożonego procesu historycznego i szczególnych uwarunkowań fizjograficznych.

Dawne granice miasta o wyraźnie prostokątnym kształcie, są bardzo czytelne do dnia dzisiejszego, zachowały fragmenty kamiennych murów obronnych, a także skarp wzmocnianych murami oporowymi.

4. Demografia

W kwietniu 2016 r. gmina Drawsko Pomorskie liczyła **16 712 mieszkańców**, w tym:

miasto – 11 881 mieszkańców

wieś – 4 831 mieszkańców

Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi tylko 49 os./ km², przy czym w mieście 532 os./ km². Na terenach wiejskich na 100 kobiet przypada 102 mężczyzn, w mieście na 100 mężczyzn przypada 109 kobiet.

W grudniu 2000 r. gmina Drawsko Pomorskie liczyła **17 179 mieszkańców**, w tym :

miasto – 11 717 mieszkańców

wieś – 5 462 mieszkańców

Średnia gęstość zaludnienia gminy wynosi tylko 50 os./ km², przy czym w mieście 549 os./ km². Na 100 mężczyzn w gminie przypada 104,8 kobiet, jednak w mieście ta nadwyżka jest większa i wynosi 106,6.

W latach 1985 –2016 ludność miasta wzrosła o 3011 osób. Daje to przyrost równy 100 osób średniorocznie. W analizowanych latach najwięcej ludności w mieście było w roku 2002, od tego czasu obserwujemy spadek liczby ludności zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich. Liczba ludności na wsi była najwyższa w 1997 roku. W stosunku do roku 2000 liczba ludności w mieście nieznacznie wzrosła o 1,4%, natomiast na wsi spadła o 11%.

	1985	1994	1997	2000	2002	2015
miasto	8870	11784	11852	11717	12061	11889
wieś	4515	5525	5529	5462	5305	4845

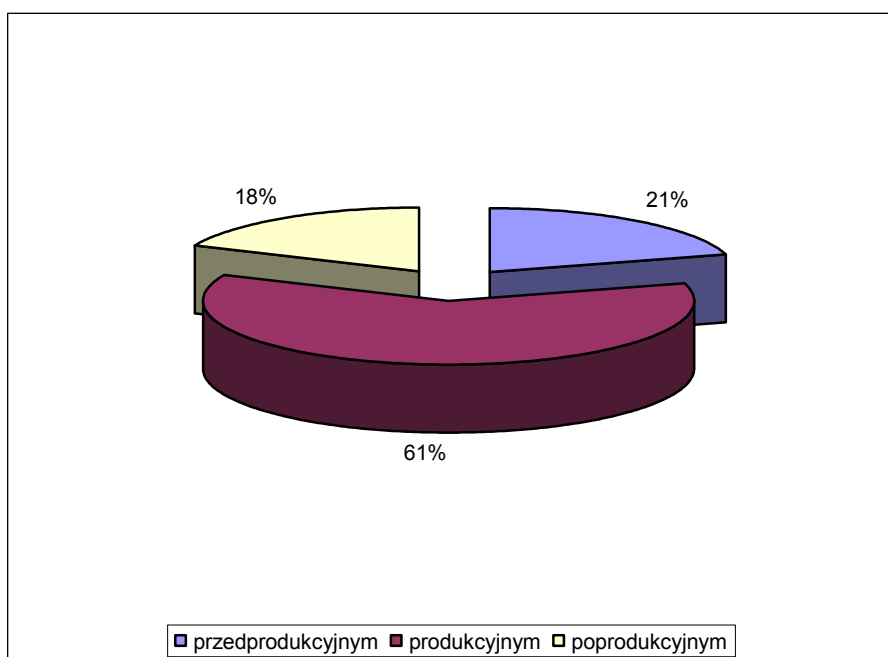
Tabela:

Ludność wg grup wieku i płci (stan na 31.12.2014 r.)

	OBSZAR WIEJSKI			MIASTO		
	mężczyźni	kobiety	% z całości	mężczyźni	kobiety	% z całości
0-4 lat	107	116	4,74	319	307	5,29
5-9 lat	134	128	5,57	298	320	5,22
10-14 lat	132	127	5,50	266	256	4,41
15-19 lat	143	159	6,41	284	294	4,88
20-24 lat	201	174	7,97	395	351	6,31
25-29 lat	180	169	7,42	433	423	7,24
30-34 lat	201	146	7,37	509	523	8,73
35-39 lat	179	150	6,99	526	507	8,73
40-44 lat	159	143	6,41	324	361	5,79
45-49 lat	146	117	5,59	329	352	5,76
50-54 lat	168	161	6,99	385	416	6,77
55-59 lat	207	184	8,31	479	503	8,30
60-64 lat	171	158	6,99	431	519	8,03
65-69 lat	112	133	5,21	311	365	5,81
Powyżej 70 lat	138	263	8,52	369	673	8,81
ogółem	2378	2328	-	5658	6170	-

W stosunku do roku 1996 ludność w wieku przedprodukcyjnym spadła z 33,9% do 20,5 % w 2014 r. Ludność w wieku poprodukcyjnym wzrosła z 10,6% do 18,9% w 2014 r. Ludność w wieku produkcyjnym w ostatnich 15 latach utrzymuje się na poziomie 61% ogółu ludności.

Ludność w wieku	1996		2000		2014	
	<u>gmina</u>	<u>miasto</u>	<u>gmina</u>	<u>miasto</u>	<u>gmina</u>	<u>miasto</u>
przedprodukcyjnym	1872 33,86%	3625 30,6%	4449 25,9%	2866 24,5%	3390 20,5%	2344 19,8%
produkcyjnym	3068 55,49%	6895 58,17%	10622 61,8%	7377 62,9%	10103 61,1%	7247 61,3%
poprodukcyjnym	589 10,65%	1332 11,24%	2108 12,3%	1474 12,6%	3041 18,4%	2237 18,9%

Ryc.: Ludność gminy według kryterium ekonomicznego w roku 2014.

Przyrost naturalny w 2014 r.

urodzenia	154
zgony	172
przyrost naturalny	-18
przyrost naturalny w ‰	-1,1

W latach 1995-2010 w gminie był dodatni przyrost naturalny. W 2012 odnotowano przyrost na poziomie +48, w 2014 r. wynosił -18.

Migracje w 2014 r.

napływ	130
odpływ	189
saldo migracji	- 59

W 2014 roku w gminie Drawsko Pomorskie saldo migracji wewnętrznych wyniosło - 59 a saldo migracji zagranicznej wynosi -18. Od 1995 r. w gminie odnotowuje się ujemne saldo migracji.

Tabela:

Ludność gminy Drawsko Pomorskie w latach 1995 –2016 wg miejscowości

Lp.	Nazwa wsi	Stan na styczeń 1995 r.	Stan na grudzień 1996 r.	Stan na lipiec 1998 r.	Stan na lipiec 2002 r.	Stan na kwiecień 2016 r.
1.	Cianowo	1	1	1	4	5
2.	Dalewo	121	129	135	141	116
3.	Gajewko	42	46	44	53	58
4.	Gajewo	20	19	19	18	7
5.	Golina	2	3	3	1	-
6.	Gogółczyn	257	233	248	Od dnia 1 stycznia 2002 r. miejscowość została przyłączona do miasta Drawsko Pomorskie.	
7.	Gudowo	506	486	474	461	416
8.	Jankowo	508	524	534	545	521
9.	Karwice	25	22	29	27	24
10.	Konotop	168	164	166	172	146
11.	Krzywno	6	14	16	17	15
12.	Kumki	47	35	35	39	49
13.	Lasocin	50	50	49	49	37
14.	Linowno	322	320	322	322	298
15.	Łabędzie	397	398	391	390	375
16.	Mielenko Drawskie	240	285	287	279	221
17.	Nętno	171	169	168	179	170
18.	Olchowiec	4	3	1	3	1
19.	Oleszno	250	262	257	260	187
20.	Paprotno	-	-	-	-	-
21.	Roztoki	6	6	5	5	3
22.	Rydzewo	337	347	351	349	314
23.	Suliszewo	721	733	728	728	604
24.	Ustok	17	18	15	20	19
25.	Woliczno	144	131	143	141	128
26.	Zagozd	260	259	253	270	259
27.	Zagórki	59	53	49	55	51
28.	Zarańsko	647	648	658	646	574
29.	Zbrojewo	18	14	8	13	6
30.	Ziemsko	41	40	43	47	40
31.	Żołędowo	53	50	62	64	65
32.	Żółcin	12	40	38	33	24
33.	Żółte	90	87	88	95	98
suma		5542	5589	5620	5426	4831

4.1 Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego

Opracowaniem bazowym do sporządzenia prognozy demograficznej dla gminy Drawsko Pomorskie jest *Prognoza ludności na lata 2014-2050* Głównego Urzędu Statystycznego. Długoterminowa prognoza demograficzna dla jednostki szczebla gminnego wymaga przyjęcia ogólnych założeń i uproszczeń z uwagi na dużą losowość wydarzeń i trendów determinujących strukturę społeczeństwa. Ludność gminy Drawsko Pomorskie jest niewielką zbiorowością, której zmienne mogą kształtować się w sposób przypadkowy.

Przyjmując założenie, że tendencje demograficzne gminy Drawsko Pomorskie nie będą w znaczący sposób odbiegały od prognoz dla obszaru wiejskiego powiatu drawskiego, liczba ludności gminy zmniejszy się o taki sam procent.

Tab. Prognoza liczby ludności oraz ubytek ludności w stosunku do okresu poprzedniego na lata 2015-2045 dla obszarów wiejskich powiatu drawskiego.

	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045
prognozowana liczba ludności	21 273	20 600	19 716	18 736	17 618	16 392	15 113
ubytek ludności w stosunku do roku 2016 (%)	-	-3,16	-4,29	-4,97	-5,97	-6,96	-7,8

źródło: opracowanie własne na podstawie *Prognozy ludności na lata 2014-2050* GUS

Tab. Szacunkowa liczba ludności gminy Drawsko Pomorskie na podstawie danych dla obszaru wiejskiego powiatu drawskiego na lata 2015-2045.

	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045
prognozowana liczba ludności na obszarze gminy Drawsko Pomorskie	4 845	4 691	4 490	4 267	4 266	3 970	3 661

źródło: opracowanie własne na podstawie *Prognozy ludności na lata 2014-2050* GUS

Zgodnie z prognozą liczba ludności na obszarze gminy Drawsko Pomorskie będzie się systematycznie zmniejszać, Największy ubytek nastąpi w latach 2020-25. Ubytek liczby ludności w 2045 r. w stosunku do 2015 r. wyniesie ok. 24%.

Przyjmując założenie, że tendencje demograficzne miasta Drawsko Pomorskie nie będą w znaczący sposób odbiegały od prognoz dla obszarów miejskich powiatu drawskiego, liczba ludności miasta zmniejszy się o taki sam procent.

Tab. Prognoza liczby ludności oraz ubytek ludności w stosunku do okresu poprzedniego na lata 2015-2045 dla obszarów miejskich powiatu drawskiego.

	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045
prognozowana liczba ludności	36 465	36 133	35 604	34 930	34 122	33 218	32 294
ubytek ludności w stosunku do roku 2016 (%)	-	-0,91	-1,46	-1,89	-2,31	-2,65	-2,78

źródło: opracowanie własne na podstawie *Prognozy ludności na lata 2014-2050* GUS

Tab. Szacunkowa liczba ludności miasta Drawsko Pomorskie na podstawie danych dla obszaru miejskiego powiatu drawskiego na lata 2015-2045.

	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045
prognozowana liczba ludności na obszarze miasta Drawsko Pomorskie	11 889	11 780	11 608	11388	11 124	10 829	10 527

źródło: opracowanie własne na podstawie *Prognozy ludności na lata 2014-2050* GUS

Dla obszaru gminy Drawsko Pomorskie prognozuje się ujemne, z tendencją spadkową, saldo migracji wewnętrznych. Na przebieg zmian w liczebności populacji na terenie Drawska Pomorskiego, w znacznym stopniu wpływają obserwowane od kilku lat zmiany w charakterze migracji, z dużych ośrodków miejskich, które są przejawem poszukiwania ciszy, spokoju i możliwości zamieszkania w atrakcyjnym przyrodniczo obszarze. Jednocześnie, będziemy obserwować odpływ ludzi młodych do dużych ośrodków miejskich.

Migracje zewnętrzne (zagraniczne) są trudną do przewidzenia składową zmian ludności. Stanowią one zjawisko wrażliwe na zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, sytuacji ekonomicznej państw oraz ich polityk migracyjnych. Dla obszarów miasta i gminy Drawsko Pomorskie, prognozuje się niewielki wpływ migracji zagranicznych na liczbę ludności.

Zgodnie z prognozą, liczba ludności na obszarze miasta Drawsko Pomorskie będzie się systematycznie zmniejszać. Największy ubytek nastąpi w latach 2020-25. W następnych latach będzie następował spadek liczby ludności, jednak nie będzie już taki dynamiczny. Z analizy dotyczącej liczby ludności w poszczególnych grupach wieku, potwierdzają się powszechne tendencje starzenia się społeczeństwa. Sukcesywnie do roku 2045 będzie zmniejszała się populacja ludzi do 18 r. życia, a będzie rosła liczba ludności w wieku poprodukcyjnym. Ubytek liczby ludności na terenie miasta w 2045 r. w stosunku do 2015 r. wyniesie ok. 15%.

W roku 2045 ludność gminy Drawsko Pomorskie wg prognoz będzie wynosiła 14 188 osób.

4.2 Jakość życia mieszkańców

Pod hasłem „jakość życia” rozumiemy ogół warunków życia ludności. Składają się na to i warunki mieszkaniowe, i poziom wyposażenia gminy w usługi, i dostępność rynku pracy, ale także jakość środowiska przyrodniczego oraz poziom wyposażenia zabudowy w infrastrukturę techniczną.

Oceniając poziom życia mieszkańców gminy Drawsko Pomorskie przeprowadzono analizę porównawczą – gmina na tle [powiatu drawskiego](#). W przeprowadzonej analizie poziomu życia zostały uwzględnione następujące mierniki:

- warunki zamieszkania
- sytuacja w zakresie: oświaty i wychowania, kultury i ochrony zdrowia
- elementy charakteryzujące organizację życia codziennego.

Tabela:

Mierniki warunków życia mieszkańców gminy Drawsko Pomorskie w 2014 r. na tle powiatu.

Wskaźnik	Powiat drawski	Kalisz Pomorski	Czaplinek	Złocieniec	Drawsko Pomorskie
pracujący w gospodarce narod. / 1000 ludności	162	127	241	103	187
Podmioty w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	1582	1573	1559	1605	1729
bezrobotni / liczba ludności w wieku produkcyjnym	12,7	12,0	12,9	13,0	12,0
mieszkania oddane do użytku / 10 tys. ludności	24	45	32	21	17
przeciętna pow. użytkowa mieszkania		70	75	65	68,2
pow. użyt. mieszk. / osobę	-	23,45	23,93	22,82	24,4
liczba osób / mieszkanie	-	2,98	3,13	2,84	2,79
liczba osób/izbę	-	0,77	0,78	0,77	1,0
dzieci w przedszkolach na 100 miejsc	-	55	25	31	88
ucz. szk. podst. / oddz.	18	19	19	20	19
liczba ludn. / bibliotekę	-	3682	12028	7706	3306
liczba ludn. / aptekę		3683	4009	2202	3307
lekarze / 10 tys. ludności	-	1,35	3,3	1,94	3,0
Liczba przychodni	-	4	3	6	9
Liczba osób przypadających na jedną przychodnię	2428	1841	4009	2569	1837
ludność w miastach korzyst. z sieci komunalnych w %:					
- wodociągowej	95,5	94,9	93,6	99,8	92,6
- kanalizacyjnej	74,4	66,4	74,4	92,7	77,7
- gazowej	52,5	22,2	53,1	71,4	68,6
dochód budżetu gminy na 1 mieszkańca w zł	3728	5699	3155	3144	3 800

Źródło: <http://stat.gov.pl/>

Poziom życia w Gminie Drawsko Pomorskie nie odbiega od pozostałych miejscowości z powiatu drawskiego. W niektórych dziedzinach jest najwyższy w powiecie np. ilości dzieci w przedszkolach, oraz dostępności usług medycznych.

W roku 2014 oddano do użytku 28 mieszkań, były to mieszkania indywidualne.

W ostatnich latach nastąpił rozwój infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.

Obserwujemy także wzrost dynamiki rozwoju przedsiębiorczości, co przejawia się ilością zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W strukturze podmiotów najczęściej prowadzi działalność usługową w zakresie handlu oraz usług niematerialnych (finanse, obsługa nieruchomości i nauka) następnie w sektorze budowlanym, rolniczym oraz przemysłowym. Poziom zatrudnienia jest wyższy od średniego w powiecie drawskim a poziom bezrobocia jest najniższy w powiecie.

Jednym z mierników poziomu i jakości życia jest wysokość dochodu budżetu gminy na 1 mieszkańca. W tym przypadku Drawsko Pomorskie wypada dobrze na tle porównywanych gmin. Biorąc pod uwagę różnicę między dochodami na 1 mieszkańca a wydatkami na 1 mieszkańca to Drawsko Pomorskie znajduje się na drugiej pozycji.

Tabela:

Porównanie dochodu na 1 mieszkańca w powiecie drawskim (2014 r.)

Miasto	Dochód na 1 mieszkańca	Wydatki na 1 mieszkańca	Różnica między dochodem a wydatkiem na 1 mieszkańca
Czaplinek	3155	3168	-13
Drawsko Pomorskie	3800	3773	27
Kalisz Pomorski	5699	6666	-967
Złocieniec	3144	3087	57

Zródło: <http://stat.gov.pl/>

4.3. Rynek pracy

W roku 2000 było 1036 podmiotów gospodarki narodowej co daje 0,6% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej w województwie zachodniopomorskim, z czego otrzymujemy wskaźnik. 88 podmiotów / 1000 mieszkańców, przy średniej dla województwa = 104 podmiotów / 1000 mieszkańców.

Według danych z Urzędu Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie obecnie działających podmiotów jest 1061 podmiotów. Najwięcej, bo 403 podmioty prowadzi działalność handlową, a usługi nie materialne prowadzi 267 podmiotów. Od lat 90-tych XX w. Można zauważyć gwałtowny rozwój handlu i usług w Drawsku Pomorskim. Od tamtego czasu Większość istniejących do tego czasu placówek handlowych zostało sprywatyzowanych, a oprócz tego powstało wiele nowych sklepów i hurtowni.

Można stwierdzić, że sieć handlowa i usługowa jest dobrze rozwinięta i w pełnym zakresie pokrywa potrzeby mieszkańców miasta i gminy. Wskaźnik ilości pracujących w gospodarce narodowej / 1000 ludności wynosi 223,4 i należy do niższych w województwie, przy średniej dla województwa = 200,1.

Tabela:

Pracujący w gospodarce narodowej wg sekcji EKD w 2000 r.

	gmina	w tym miasto
ogółem	1511	1295
w tym:		
rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	116	47
przemysł	121	104

budownictwo	107	98
handel i naprawy	477	434
hotele i restauracje	39	35
transport, gosp. Magazynowa i łączność	88	68
obsługa nieruchomości i firm, nauka	229	206
ochrona zdrowia i opieka społeczna	156	153
pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	82	71
pozostałe sekcje	96	79

Tabela:

„Ewidencja działalności gospodarczej”

	Liczba nowych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru				Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych (upadłych)				Liczba działających podmiotów			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
Ogółem	102	198	193	256	78	167	230	231	1042	1073	1036	1061
Przemysł razem	8	23	21	24	12	36	20	31	155	142	143	136
W tym:												
Prod. wyrobów	3	6	7	15	4	14	9	17	48	40	38	36
Usługi przem.	5	13	9	8	5	20	7	13	59	52	54	49
Prod.-usług.	-	4	5	1	3	2	4	1	48	50	51	51
Budownictwo	9	16	16	18	10	17	27	19	70	69	58	57
Transport	4	8	11	6	6	10	13	7	68	66	64	63
Handel	51	55	69	94	32	71	83	92	431	415	401	403
Gastronomia	2	8	8	7	4	2	10	8	34	40	38	37
Pozostałe usługi materialne	3	21	5	18	7	10	12	14	90	101	94	98
Usługi niematerialne	35	67	63	89	7	21	65	60	194	240	238	267

Zał. – z analizą zarejestrowanych do wyrejestrowanych przedsiębiorców

- z porównaniem handlu usług niematerialnych i przemysłu jako działalności najliczniej występujących w ewidencji działalności gospodarczej

Uwagi: Informację opracowano na podstawie rejestru „Ewidencja działalności gospodarczej”

W 2014 r. w gminie Drawsko Pomorskie na 1000 mieszkańców pracowało 187 osób. 54,5% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 45,5% mężczyźni.

W roku 2014 było 1815 podmiotów gospodarki narodowej, w tym w sektorze prywatnym działało 1716, z czego 1367 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

W przemyśle i budownictwie było zarejestrowanych 18,3% podmiotów gospodarczych. Ponad 50% wszystkich firm działało w sektorze usług, w tym 25% podmiotów w handlu i naprawach, 12,9% w sektorze finansowym (obsługa rynku nieruchomości i działalność finansowa i ubezpieczeniowa) a 13,7% w edukacji, ochronie zdrowia i kulturze.

Tabela:

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 31.12. 2014 r.

ogółem	1815
w tym:	
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	62
Przemysł	113
Budownictwo	210
Handel i naprawy	461
Transport, gosp. magazynowa	130
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	50
Informacja i komunikacja	20
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	57
Obsługa nieruchomości	178
Działalność profesjonalna	117
Działalność w zakresie usług administrowania	44
Administracja publiczna i obrona narodowa oraz edukacja	77
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	141
Działalność związana z kulturą	31
Pozostała działalność	124

Źródło: <http://stat.gov.pl/>

Do podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy Drawsko Pomorskie, które wyróżniają się wielkością swojej działalności możemy zaliczyć następujące firmy (źródło: www.drawsko.pl):

- 1) PKC Group,
- 2) Nadleśnictwo Drawsko,
- 3) Agencja Nieruchomości Rolnych,
- 4) Drawskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych S. A.,
- 5) Zakłady Przemysłu Drzewnego KPPD Szczecinek S.A.,
- 6) P.P.U.H. „Budomex” Sp. z o.o.,
- 7) „Kruszbud” Sp. jawna.,
- 8) PPUH Walerian Grzegorz Fabich,
- 9) P.U.H. FACH,
- 10) P.P.B.D. „BUDRO“,
- 11) P.H.U.P. „MEBLOKWEN” s.c.,
- 12) PW „Styl-Bet” Sp. j.,
- 13) Piekarnia K. Pokutyński,
- 14) Przedsiębiorstwo Budowlane R. Orłowski,
- 15) Zakład Przerobu Drewna JZS Kawińscy s.c.
- 16) Mięso i Wędliny Z. Zawrot,
- 17) Centrala nasienna „Al.-Samer” Sp. z o.o.

Stopy bezrobocia na koniec 2015 r. osiągnęła 12,3%, w powiecie drawskim 13,4% a w województwie zachodniopomorskim 13,3%. W ciągu ostatnich pięciu lat stopa bezrobocia w gminie spadła o trzy punkty procentowe i obecnie jest najniższa wśród wszystkich gmin powiatu drawskiego.

Tabela:

Wskaźnik bezrobocia w gminach powiatu drawskiego w latach 2010-2015.

Rok	Powiat Drawski	Drawsko Pom.	Czaplinek	Kalisz Pom.	Złocieniec	Wierzchowo	Ostrowice
WSKAŹNIK BEZROBOCIA							
01.01.2010	15,8	15,3	14,4	18,9	16,2	14,2	17,3
01.01.2011	15,4	15,8	11,8	17,4	16,4	14,8	19,2
01.01.2012	15,0	13,9	12,6	19,3	15,6	13,8	19,0
01.01.2013	13,9	12,0	12,5	18,2	14,6	15,0	13,9
01.01.2014	13,3	12,7	12,8	14,4	13,8	13,5	12,8
01.01.2015	13,4	12,3	13,1	15,1	13,5	13,9	14,5

Źródło: <http://www.pupdrawsko.pl/>

4.4. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe na koniec 2014 r.:

	gmina ogółem	miasto
- mieszkania	5915,0	4423,0
- izby	22309,0	16549,0
- pow. użytkowa w tys. m ²	403,6	293,4
- wskaźniki:		
osób / mieszkanie	2,83	2,69
osób / izbę	0,75	0,72
m ² pow. użyt./ osobę	24,15	24,69

Warunki zamieszkania w gminie nie odbiegają od standardów dla województwa lub innych gmin miejsko – wiejskich. Gmina posiada 797 mieszkań komunalnych (50 mieści się na terenach wiejskich) oraz 32 mieszkania socjalne, co stanowi 14% ogółu mieszkań.

99,1% mieszkań w mieście jest wyposażonych w wodociąg, 96,7% posiada łazienkę a centralne ogrzewanie 86,2%. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 68 m²

Warto zaznaczyć, iż standard mieszkań znacznie się poprawił, porównując ze standardem sprzed kilku lat. Trudno obecnie określić szanse rozwojowe budownictwa mieszkaniowego i ocenić wielkość możliwych do realizacji liczby mieszkań w perspektywie, szczególnie ze względów finansowych.

4.5. Usługi

Kultura

Strefą kultury w gminie zajmuje się centrum kulturalne, które zorganizowane jest przy Drawsko Pomorskim Ośrodku Kultury, który prowadzi sekcje i zespoły artystyczne, służy pomocą instruktorską oraz sprawuje mecenat nad kulturą w mieście i gminie.

Ośrodek Kultury powstał w 1954 roku i funkcjonował jako Powiatowy Dom Kultury, po likwidacji powiatu zyskał miano miejskiego Domu Kultury, a jego działalność została ograniczona do terenu miasta i gminy Drawsko Pom. 01.02.1992r. połączono placówki kulturalne: bibliotekę z filiami, kino Drawa i Ośrodek Kultury w jedną instytucję – Drawsko Pomorski Ośrodek Kultury.

Ośrodek Kultury organizuje zajęcia tematyczne (plastyczne, muzyczne, taneczne, kluby zainteresowań) dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych. Prowadzi różnego rodzaju wydarzenia okolicznościowe związane z uroczystościami miejskimi, koncerty, imprezy plenerowe dla mieszkańców, np. Dni Drawska, Turniej Sołectw, dożynki, majówka, Dni Drawska.

W ramach Ośrodka funkcjonuje biblioteka miejska i jej filie w Gudowie, Rydzewie, Suliszewie i Łabędziach. Prężnie działają wiejskie świetlice, wokół których skupia się życie kulturalne w ośrodkach wiejskich. W Linownie działa zespół artystyczny „Radość” a w Suliszewie zespół „Pomorzanki”. W mieście od 10 lat działa chór „Canto Libero”, orkiestra młodzieżowa „Viva Battuta” (od 1999 r.), grupa paradna „Kapela Drawska”, zespół „20 + VAT” oraz stowarzyszenie „Złoty Wiek”.

Zdrowie i pomoc społeczna

W zakresie służby zdrowia ludność gminy obsługuje:

- Drawskie Centrum Specjalistyczne Szpitale Polskie S.A.,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” Sp. z o. o.,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Ova-med”.

Na terenie miasta znajduje się pięć aptek.

W zakresie pomocy społecznej działa miejsko – gminny ośrodek pomocy społecznej, udzielający pomocy nie tylko z powodu bezrobocia czy długotrwałej choroby, ale także z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i bytowych. Zadaniem ośrodka jest w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Niesienie pomocy z zakresu pomocy społecznej obejmuje w szczególności:

1. Tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej, w tym rozbudowę niezbędnej infrastruktury (np. jadłodajnia dla podopiecznych).
2. Analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej (badanie rynku pracy, struktury bezrobocia itp.).
3. Przyznawanie i wypłacanie świadczeń zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej.
4. Pobudzenie społecznej aktywności w zaspokojeniu potrzeb (motywowanie do nauki, pracy).
5. Prowadzenie czynnej pracy socjalnej.

Sport i rekreacja

Drawsko Pomorskie posiada wiele obiektów sportowych, które szczegółowo zostały opisane w osobnym rozdziale. W mieście znajduje się stadion miejski, boiska wielofunkcyjne, kort tenisowy, skatepark i lodowisko. Na terenie miasta jest 7 placów zabaw dla dzieci a w poszczególnych miejscowościach gminy 17. Są one wyposażone w nowoczesne urządzenia sportowe i rekreacyjne oraz posiadają certyfikaty bezpieczeństwa. Przy szkołach znajdują się hale i boiska sportowe.

Kluby i Stowarzyszenia sportowe na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie:

- MKS Drawa Drawsko Pomorskie,
- UKS „Olimpijczyk”,
- Miejsko-Gminne Stowarzyszenie Sportu Szkolnego,
- MUKS „OYAMA”,
- Drawskie Towarzystwo Tenisowe „AS”,
- Drawskie Stowarzyszenie Brydżowe,
- Stowarzyszenie Sportowe „SOKÓŁ”,
- Stowarzyszenie Sportu Szkolnego UKS "Sportowiec",
- Drawskie Stowarzyszenie Sportowe "Pędzący po Basket",
- Klub Sportowy "Orliczek",
- Stowarzyszenie "4 x 4 Drawsko Pomorskie",

- Klub Sportów Walki Valiant Gold Team Drawsko Pomorskie,
- Yacht Club Jermak w Gudowie,
- Polski Związek Wędkarski,
- Hornet – turystyka aktywna, sporty ekstremalne,
- Stowarzyszenie Sportów Siłowych „Rufian”.

Inne

Gastronomia – na terenie miasta i gminy działają cztery restauracje i kilkanaście mniejszych barów. W mieście znajdują się następujące obiekty gastronomiczne:

- restauracje: „Alkatraz”, „Na wyspie”, „Uśmiech”, „Steak House & Grill”, „Tawerna u Jermaka”,
- pizzeria „Ristorante Vendetta”,
- bary: Bar u Iwony, Auto-Bar Jankowo, Auto Bar E.Balińska,
- kawiarnie: „Słoneczko”, cukiernia I.K. Pokutyńscy,
- puby: „Bilard”, „Bałyk”, „Ptyś”.

Hotele- na terenie miasta znajdują się następujące hotele: „Abrava”, „Artemis”, Villa Harmonia Bed &Breakfast, Pokoje Gościnne „Jola”, Usługi Hotelarskie „Gościniec”, „Uśmiech”, Usługi Hotelarskie „Boss 2000”, Usługi Hotelarskie Czarnecki Jerzy. Baza noclegowa obejmuje również gospodarstwa agroturystyczne, domki letniskowe, pola biwakowe nad j. Okra, Lubie i rzeką Drawą oraz kwatery prywatne. Na terenie miasta znajduje się również trzy schronisko młodzieżowe.

4.6 Możliwość finansowania przez gminę wykonywania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służącej realizacji zadań własnych gminy.

Budżet gminy, czyli roczny plan dochodów i wydatków stanowi podstawę gospodarki finansowej gminy.

W strukturze dochodów gminy Drawsko Pomorskie, dochody własne stanowiły 59,7%. Dominujący udział w dochodach własnych, zajmowały podatki, które stanowiły 56,9%. Najwyższą pozycję w dochodach podatkowych, bo aż 89,4 % zajmował podatek od nieruchomości, (który w 2015 roku wynosił 19.514.999,45 zł), następnie podatek rolny (4,52%) i dochody z podatku od środków transportowych. Opłaty w dochodach własnych stanowiły 13,42%.

Pozostałe dochody gminy stanowiły subwencje (20,9%), dotacje celowe (18,7%) oraz pozostałe dochody 0,7%.

Udział dochodów własnych w dochodach ogółem to wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej. Określa on poziom niezależności finansowej gminy od budżetu państwa. Analiza dochodów gminy Drawsko Pomorskie w ostatnich 5 latach, wykazała, że poziom tego wskaźnika utrzymywał się na bardzo wysokim poziomie. Najwyższy był w 2013 r. i wynosił 64,2% a najniższy w 2011 r. (57,1%).

Wskaźnik dochodowej samodzielności finansowej w gminie Drawsko Pomorskie:

- 2010 r.- 60,5%
- 2011 r. - 57,1%
- 2012 r.- 58,9%
- 2013 r.- 64,2%
- 2014 r.- 62,11%
- 2015 r.- 59,7%

W 2015 r. dochody gminy na jednego mieszkańca wyniosły 3896 zł.

Tab. Struktura wydatków Gminy Drawsko Pomorskie za lata 2012-2016 wg działów.

DZIAŁ	WYDATKI	2012		2014		2016	
		zł.	%	zł.	%	zł.	%
010	ROLNICTWO I ŁOWIECTWO	1 197 002,00	2,0	5 079 303,50	8,1	775 232,73	1,1
020	LEŚNICTWO	2 157,00	0,0	5 887,46	0,0	4 900,00	0,0
600	TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ	2 244 916,00	3,7	1 955 326,47	3,1	2 976 073,00	4,1
630	TURYSTYKA	77 624,00	0,1	118 756,64	0,2	78 200,00	0,1
700	GOSPODARKA MIESZKANIOWA	2 866 861,00	4,7	2 530 126,81	4,0	4 437 900,00	6,1
710	DZIAŁALNOŚĆ USŁUGOWA	354 614,00	0,6	277 874,50	0,4	402 507,00	0,6
750	ADMINISTRACJA PUBLICZNA	6 649 694,00	10,8	6 969 676,52	11,2	7 256 610,98	10,0
751	URZĘDY NACZELNYCH ORGANÓW WŁADZY PAŃSTWOWEJ, KONTROLI I OCHRONY PRAWA ORAZ SĄDOWNICTWA	2 916,00	0,0	123 197,00	0,2	18 605,00	0,0
754	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	831 282,00	1,4	908 700,33	1,5	851 330,50	1,2
757	OBSŁUGA DŁUGU PUBLICZNEGO	1 149 866,00	1,9	759 527,37	1,2	686 000,00	0,9
758	RÓŻNE ROZLICZENIA	-	0,0	-	0,0	171 000,00	0,2
801	OŚWIATA I WYCHOWANIE	19 252 874,00	31,4	19 917 805,15	31,9	23 179 482,61	31,9
851	OCHRONA ZDROWIA	430 301,00	0,7	366 037,97	0,6	535 115,00	0,7
852	POMOC SPOŁECZNA	9 297 328,00	15,2	9 583 183,32	15,3	18 490 584,16	25,4
853	POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ	850 081,00	1,4	177 934,65	0,3	20 000,00	0,0
854	EDUKACYJNA OPIEKA WYCHOWAWCZA	598 311,00	1,0	600 270,38	1,0	756 161,00	1,0
900	GOSPODARKA KOMUNALNA I OCHRONA ŚRODOWISKA	6 498 315,00	10,6	7 935 541,41	12,7	7 925 526,09	10,9
921	KULTURA I OCHRONA DZIEDZICTWA NARODOWEGO	7 911 475,00	12,9	3 907 368,60	6,3	3 443 020,94	4,7
926	KULTURA FIZYCZNA	1 098 609	1,8	1 277 518,79	2,0	725 132,43	1,0
WYDATKI OGÓŁEM		61 314 226,00	100	62 494 036,87	100	72 733 381,44	100

źródło: opracowanie własne na podstawie informacji o wykonaniu budżetu gminy Drawsko Pomorskie

Wydatki na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w 2016 r. osiągnęły 25,4 % ogólnych wydatków gminy.

Wydatki gminy w 2016 r. na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska osiągnęły 10,9 %, na gospodarkę mieszkaniową wyniosły 6,1% a na transport i łączność 4,1% ogólnych wydatków gminy.

W badanym okresie obserwujemy wzrost wydatków na transport i łączność o 32,5% oraz gospodarkę mieszkaniową o 54,7%.

Tab. Wskaźniki zadłużenia i spłaty kredytów w gminie Drawsko Pomorskie w latach 2011-2015.

	2011	2012	2014	2015
	%	%	%	%
Wskaźnik zadłużenia*	43,1	48,28	39,96	36,28
Wskaźnik spłaty pożyczek i kredytów*	6,9	6,18	1,43	2,87

*wskaźniki zostały obliczone zgodnie z przepisami ustawy o finansach publicznych
źródło: opracowanie własne na podstawie informacji o wykonaniu budżetu gminy Drawsko Pomorskie

W latach 2011-15 wskaźnik zadłużenia, który stanowi wartość spłaty zobowiązań wraz z kosztami ich obsługi do dochodów ogółem, obniżył się z 43,1% do 36,28%.

Tab. Struktura wydatków gminy Drawsko Pomorskie w latach 2012-2015.

	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%
WYDATKI OGÓŁEM	100	100	100	100
I. WYDATKI MAJĄTKOWE	18,2	7,6	15,4	16,7
II. WYDATKI BIEŻĄCE	81,8	92,4	84,6	83,3
1. WYDATKI NA ZADANIA WŁASNE	88,1	81,1	74,6	73,8
WYNAGRODZENIA	39,8	35,1	32,2	31,9
POCHODNE WYNAGRODZEŃ	7,2	6,4	6,0	5,8
WYDATKI NA OBSŁUGĘ DŁUGU	2,3	2,0	1,2	0,9
POZOSTAŁE WYDATKI	32,9	31,4	28,9	27,9
DOTACJE UDZIELANE PRZEZ GMINĘ	5,9	6,2	6,3	7,3
2. WYDATKI NA ZADANIA ZLECONE	11,9	11,3	10,0	9,5

źródło: opracowanie własne na podstawie informacji o wykonaniu budżetu gminy Drawsko Pomorskie

W strukturze wydatków najwyższą pozycję zajmują wydatki bieżące na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń, jednak w badanym okresie obserwujemy spadek ich udziału w strukturze ogólnej wydatków. Spada także udział wydatków na obsługę długu z 2,3% w 2012 r. do 0,9% w 2015 r.

Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem najwyższy był w 2012 r. W roku 2015 r. osiągnął poziom 16,7% ogólnych wydatków.

W 2015 r. wydatki gminy na jednego mieszkańca wyniosły 4 007 zł.

Tab. Wydatki gminy Drawsko Pomorskie inwestycyjne i majątkowe, w tym przy udziale środków UE i innych.

	2010	%	2012	%	2014	%	2016	%
Wydatki inwestycyjne i majątkowe	13 377 557,00	23,6	11 161 189,18	18,2	9 619 356,87	15,4	8 340 273,03	14,1

źródło: opracowanie własne na podstawie informacji o wykonaniu budżetu gminy Drawsko Pomorskie

W badanym okresie wydatki na inwestycje charakteryzują się tendencją malejącą. Związane jest to m.in. z harmonogramem realizacji inwestycji oraz zakończeniem inwestycji, które angażowały poważne środki finansowe.

Atutem gminy Drawsko Pomorskie jest fakt, wydajnego wykorzystywania środków płynących z programów i projektów unijnych. W 2014 r. środki w dochodach budżetu,

przeznaczone na finansowanie lub współfinansowanie projektów unijnych wynosiły 3,4 mln zł. a w 2015 r. 0,9 mln zł.

W roku 2016 w gminie 100% wydatków majątkowych przeznaczono na cele inwestycyjne. Wydatki majątkowe inwestycyjne stanowiły 14,1% wydatków ogółem budżetu gminy w 2016 r.

Największe inwestycje prowadzone w latach 2014-2016 w gminie Drawsko Pomorskie to:

- budowa skateparku w Parku Chopina,
- budowa hali sportowej przy SP w Drawsku Pomorskim,
- budowa budynku komunalnego przy ul. Złocienieckiej,
- budowę sieci kanalizacji sanitarnej z miejscowości Drawsko Pomorskie do miejscowości Suliszewo, Zagórki, Dalewo,
- budowę sieci kanalizacji sanitarnej Łabędzie-Nętno-Rydzewo-Lasocin,
- budowy sieci wodociągowej z Drawska Pomorskiego do miejscowości Suliszewo,
- remont ul. Kolejowej,
- przebudowa drogi powiatowej – ul. Sobieskiego oraz dróg gminnych – ulic: B. Chrobrego, ks. S. Staszica i Słonecznej z parkingiem (z 50% udziałem środków z budżetu powiatu drawskiego),
- budowa infrastruktury technicznej przy ul. Starogrodzka-Podmiejska.

Wykaz inwestycji realizowanych przez gminę Drawsko Pomorskie wskazuje, że możliwości gminy w tym zakresie są na wysokim poziomie. Dzięki temu, zwiększa się jakości i dostępności urządzeń infrastruktury technicznej i społecznej, na terenach obecnie zainwestowanych oraz przeznaczonych pod zainwestowanie w obowiązujących planach miejscowych.

4.7 Maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę oraz bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Kształtowanie planowego rozwoju gminy wymaga określenia istniejącej chłonności terenów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej przeznaczonych pod zabudowę w granicach jednostki osadniczej oraz chłonność terenów poza obszarami o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Niezbędnym jest więc ustalenie maksymalnej liczby działek, które można w sposób samodzielny zagospodarować.

Dla potrzeb sporządzenia bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę dokonano obliczeń w następujących grupach zabudowy: mieszkaniowej jednorodzinnej (tereny zabudowy mieszkaniowe jednorodzinnej, tereny zabudowy letniskowej), zagrodowej, mieszkaniowej wielorodzinnej, usługowej (w tym: tereny zabudowy usług nieuciążliwych, użyteczności publicznej, usług oświaty, usług sportu i rekreacji, usług turystyki) i produkcyjnej. Chłonność terenów została przedstawiona jako maksymalna powierzchnia użytkowa zabudowy danej funkcji na terenie gminy. Dodatkowo dla zabudowy mieszkaniowej obliczono również chłonność w postaci maksymalnej liczby mieszkańców.

Tab. Powierzchnia terenów przeznaczonych pod zabudowę w poszczególnych funkcjach.

Powierzchnia terenu przeznaczona pod zabudowę w poszczególnych funkcjach i planach miejscowych	MN – zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna	MW – zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna	RM – zabudowa zagrodowa	U – zabudowa usługowa	P – zabudowa produkcyjna
suma (m²)	1 189 400	475 700	1 665 100	1 903 000	951 500
suma (ha)	118,94	47,57	166,51	190,30	95,15

źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania PZP-1 na dzień 31.12.2014 r.

Powyższe powierzchnie przeznaczone pod zabudowę w poszczególnych funkcjach pomniejsza się o 15%, zapewniając rezerwę terenu pod rozwój infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, a także stref ochronnych wynikających z ustaleń planu bądź przepisów odrębnych.

Bilans terenów mieszkaniowych

W celu obliczenia chłonności terenów mieszkaniowych następnie kolejno ustala się:

- docelową przeciętną powierzchnię działki w danym standardzie zabudowy – na podstawie zapisów obowiązujących planów miejscowych i obserwacji istniejącego zagospodarowania skorygowano tak, by odpowiadały obecnym trendom na rynku inwestycyjnym. Po przeanalizowaniu powyższych przyjęto standard 800 m² dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i 1500 m² dla zabudowy zagrodowej;
- docelową przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania – z danych Banku Danych Lokalnych GUS wynika, że średnia powierzchnia użytkowa mieszkań w gminie wynosiła 68,2 m² w 2014 r., natomiast dla mieszkań oddanych do użytku w 2014 r. wartość ta wynosiła 148,0 m². Można więc wyciągnąć wniosek, iż poziom życia mieszkańców, na który bezpośrednio wpływają warunki mieszkaniowe, zwiększa się. W związku z tym, do obliczeń przyjęto powierzchnię użytkową jednego mieszkania 155m², powierzchnię użytkową przypadającą na 1 mieszkańca 30 m² dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy zagrodowej. Dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, przyjęto powierzchnię jednego mieszkania na poziomie 70 m² i cztery osoby w mieszkaniu.

Wynik analizy terenów przeznaczonych pod zabudowę stanowi maksymalna liczba działek

o odpowiednich parametrach, jaka może zostać w sposób samodzielny zagospodarowana, a co za tym idzie maksymalna chłonność terenu w powierzchni użytkowej zabudowy oraz w liczbie mieszkańców.

Tab. Bilans terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy zagrodowej.

Przeznaczenie terenu	Powierzchnia terenu (ha)	Powierzchnia terenu pomniejszona o 15% (ha)	Docelowa przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania (m ²)	Docelowa przeciętna powierzchnia działki w standardzie zabudowy (m ²)	Maksymalna liczba działek	Maksymalna chłonność – powierzchnia użytkowa (m ²)	Maksymalna chłonność – liczba mieszkańców
MN	118,94	101,09	155	800	1264	195 861,87	6539
RM	166,51	141,54	155	1500	944	146 258	4877
suma						342 119,87	11416

źródło: opracowanie własne

Tab. Bilans terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.

Przeznaczenie terenu	Powierzchnia terenu (ha)	Powierzchnia terenu pomniejszona o 15% (ha)	Maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowy	Dopuszczalna liczba kondygnacji	Powierzchnia zabudowy (m ²)	Maksymalna chłonność – powierzchnia użytkowa (m ²)	Maksymalna chłonność – liczba mieszkańców
MW	47,57	40,43	15%	3	60 645	181 935	9097
suma						181 935	9097

źródło: opracowanie własne

Obliczenia chłonności położonych na terenie gminy Drawsko Pomorskie obszarów, wykazały, że gmina dysponuje ponad 118,94 ha powierzchni terenu z możliwością lokalizowania zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 166,51 ha z możliwością lokalizowania zabudowy zagrodowej, oraz 47,57 ha dla zabudowy wielorodzinnej.

Maksymalna chłonność zabudowy mieszkaniowej wszystkich typów wynosi 524 055 m² powierzchni użytkowej oraz 20 513 mieszkańców (liczba mieszkańców gminy Drawsko Pomorskie na koniec 2015 r. wynosiła 16 734 osoby). Wg prognoz w roku 2045 ludność gminy Drawsko Pomorskie będzie wynosiła 14 188 osób.

Nadwyżka powierzchni terenów wyznaczonych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz nowych terenów o funkcji mieszkaniowej w zmianie studium, jest dopuszczalna przy zastosowaniu przepisu art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073), który stanowi, że możliwe jest zwiększenie zapotrzebowania w stosunku do wyników analizy chłonności o nie więcej niż 30%.

Gmina Drawsko Pomorskie posiada nadwyżkę terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną wynikającą z analizy -Sprawozdanie PZP-1 na dzień 31.12.2014 r. Maksymalna chłonność zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wynosi 9097 osób. W wyniku wzrostu poziomu życia, obserwuje się spadek zainteresowania mieszkaniem w budynkach wielorodzinnych. Następuje widoczny od kilku lat rozwój budownictwa

mieszkaniowego jednorodzinnego. Dostosowując się do rosnącego zapotrzebowania na działki budowlane, wyznaczono nowe tereny rozwojowe dla budownictwa jednorodzinnego, głównie na terenie miasta. Natomiast na wsiach, w rejonach atrakcyjnych turystycznie wyznaczono nowe tereny rozwojowe dla zabudowy turystycznej.

Bilans terenów produkcyjnych i usługowych.

Na potrzeby sporządzenia poniższego bilansu założono, iż powierzchnia użytkowa stanowi 75% powierzchni całkowitej budynku, gdyż nie wlicza się do niej m.in. garażów, strychów, balkonów, tarasów, pomieszczeń gospodarczych oraz niższych partii poddasza.

Tab. Bilans terenów zabudowy usługowej i produkcyjnej.

Przeznaczenie terenu	Powierzchnia terenu (ha)	Powierzchnia terenu pomniejszona o 15% (ha)	Przeciętny wskaźnik powierzchni zabudowy	Powierzchnia całkowita zabudowy (m ²)
U	190,30	161,755	0,4	647 020
P	95,15	80,88	0,5	404 400

źródło: opracowanie własne

Wartość przeciętnego wskaźnika powierzchni zabudowy dla terenów zabudowy usługowej na poziomie 0,4 założono na podstawie analizy istniejącego zagospodarowania działek o takim przeznaczeniu oraz tendencji rynkowych, które charakteryzują się przewagą inwestycji wolnostojących z dużym udziałem powierzchni parkingowej.

Wskaźnik powierzchni zabudowy dla terenów produkcyjnych wynosi 0,6, jednak z uwagi na wskazania do stosowania zieleni izolacyjnej, mającej chronić tereny przyległe przed możliwym negatywnym wpływem działalności produkcyjnej, docelowy wskaźnik został obniżony i określony na poziomie 0,5.

5. Uwarunkowania rozwoju rolnictwa

Rolnictwo stanowiło najważniejszą gałąź gospodarki gminy do czasu przemian społeczno-gospodarczych dokonujących się na początku lat 90-tych. Do największych zakładów należały: Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego, Przedsiębiorstwo Robót Instalacyjno-Montażowych Budownictwa Rolnego, Mleczarnia, Przedsiębiorstwo Budownictwa Rolnego, Mleczarnia, Przedsiębiorstwo Budownictwa Rolnego, Spółdzielnia Kółek Rolniczych, Gminna Spółdzielnia Sch i wszystkie pracowały na rzecz rolnictwa, co sprawiło, iż w 1989 roku 50% wszystkich pracujących w Gminie Drawsko Pom. pracowało bezpośrednio w rolnictwie lub zakładach obsługujących rolnictwo.

Po przekształceniach własnościowych, znaczenie rolnictwa w gospodarce gminy uległa znacznemu zmniejszeniu. Większość firm i zakładów związanych z rolnictwem uległo likwidacji bądź przekształceniom znacznie ograniczając zatrudnienie.

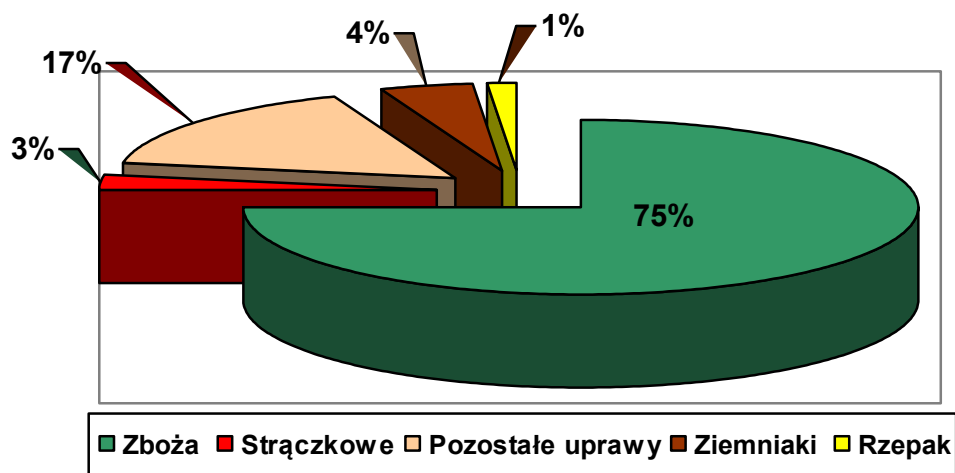
Na koniec 1999 roku na terenie miasta i gminy było 447 gospodarstw w tym 94 w mieście i 353 na terenie gminy. Użytki rolne zajmują obszar 14.183 ha stanowi 41% ogólnej powierzchni gminy.

Tabela:

Użytki rolne na terenie Gminy Drawsko Pomorskie (stan na 01.01.2016 r.)

Lp.	Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha	%
1.	Użytki rolne ogółem	11758	100
2.	Grunty orne	9383	79,8
3.	Sady	27	0,2
4.	Łąki	1478	12,6
5.	Pastwiska	870	7,4

Większość gruntów użytkowanych rolniczo jest średniej i słabej jakości (przeważające klasy bonitacji to IVa, IVb i V). Rzutuje to na strukturę zasiewów, która przedstawia się następująco:

Rycina: Struktura zasiewów w gminie Drawsko Pomorskie

Średnie plony w 1999 r.:

- 4 zbóż + mieszanki - 24,8 q/ha
- ziemniaki - 185,0 q/ha
- rzepak ozimy - 18,0 q/ha
- rzepak jary - 16,0 q/ha

Tabela:

Użytkowanie gruntów w gospodarce całkowitej według granic administracyjnych
(stan na czerwiec 2000 r.)

	Wojew.	gmina	w tym miasto		
pow. ogólna	2290148	34476	100%	2134	100%
W tym:					
Grunty orne	878420	11370	33 %	1061	49,7%
Sady	7830	40	0,1%	9	0,42%
Łąki	152524	1792	5,2%	194	9,09%
Pastwiska	78018	1067	3,09%	82	3,84%
Lasy i grunty leśne	809331	12422	36%	22	1,03%
Pozostałe grunty	367028	7785	22,6%	766	35,9%

Tabela:

Struktura użytkowania gruntów w gminie Drawsko Pomorskie na tle gmin w powiecie

Użytkowanie gruntów	Gmina						Powiat
	Drawsko Pom.	Czaplinek	Kalisz Pom.	Złocieniec	Ostrowice	Wierzchowo	
Powierzchnia ogółem	34,476	36,472	48,053	19,453	15,042	23,665	177,161
W tym: - użytki rolne	14,055	14,667	9,210	6,950	8,551	7,391	60,824 (34,3%)
- lasy i grunty leśne	12,363	14,391	27,883	7,270	4,436	14,528	80,871 (45,6%)

Tabela:

Struktura wielkości gospodarstw

Ogółem:	100%
1-2 ha	19,1%
3-5 ha	21,0%
6-10 ha	14,7%
11-15 ha	16,5%
16-100 ha	27,5%
Pow. 100 ha	1,2 %

Struktura wielkości gospodarstw na koniec 2010 r. (źródło:<http://stat.gov.pl/>)
Na koniec 2010 r. było 537 gospodarstw.

Ogółem:	100%
Do 1 ha	30,0
1-5 ha	21,4
5-10 ha	12,4
10-15 ha	11,4
Pow. 15 ha	24,8

Struktura gospodarstw z uprawą wg rodzaju i powierzchni zasiewów na koniec 2010 r.
(źródło:<http://stat.gov.pl/>)

Ogółem:	322	100%
Zboża	237	57,4
ziemniaki	123	38,3
Rzepak i rzepik	14	4,3

Gospodarstwa rolne zajmujące się chowem i hodowlą zwierząt na koniec 2010 r.
(źródło:<http://stat.gov.pl/>)

Ogółem:	365	100%
Bydło	125	34,2
Trzoda chlewna	63	17,3
Konie	15	4,1
Drób	162	44,4

Zestawienie własności AWRSP w gminie Drawsko Pomorskie:

1. Grunty przyjęte do zasobu AWRSP po byłych PGR	- 8.439,85 ha
- grunty sprzedane	- 772,14 ha
- grunty wdzierżawione	- 5.977,36 ha
2. Grunty Państwowego Funduszu Ziemi przejęte	- 1.673,35 ha
- grunty sprzedane	- 130,91 ha
- grunty wdzierżawione	- 756,95 ha
3. Zasoby mieszkaniowe przejęte do zasobu AWRSP	- 760 szt.
- mieszkania sprzedane	- 647 szt.
- mieszkania pozostające w zasobie AWRSP	- 113 szt.

W administrowaniu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa pozostaje:

- grunty b. PGR	- 1.393,12 ha
- grunty PFZ	- 641,53 ha
- zasoby mieszkaniowe	- 113 szt.

6. Turystyka, rekreacja, wypoczynek

6.1. Wprowadzenie

Obecny sposób zagospodarowania turystycznego pojezierzy, z dużymi koncentracjami osadnictwa turystycznego, które ze względów ekonomicznych będą musiały niekiedy funkcjonować jeszcze przez wiele lat, wymaga odpowiedniego sterowania ruchem turystycznym, m.in. poprzez rozbudowę na terenie ośrodków wypoczynkowych i w ich sąsiedztwie urządzeń sportowych i rekreacyjnych oraz przygotowanie tras spacerowych i szlaków turystycznych przystosowanych do przyjęcia dużej liczby użytkowników. Turystyka przyrodnicza powinna natomiast pozostać domeną tych osób, które są nią w szczególności zainteresowane i odpowiednio do niej przygotowane.

Spośród form turystyki aktywnej (kwalifikowanej) największym zainteresowaniem na obszarach pojeziernych cieszy się **turystyka wodna**, w tym szczególnie kajakowa i żeglarska. Dalszy jej rozwój wymaga odpowiedniego zagospodarowania i wyposażenia, umożliwiającego organizowanie, gdy istnieją nadające się do tego celu szlaki wodne, wielodniowych wędrówek lub spływów oraz korzystania ze sprzętu wodnego na akwenach położonych w sąsiedztwie miejsc urlopowego pobytu. Spływy kajakowe na niektórych rzekach mają bogate tradycje i renomę międzynarodową, podobnie jak żeglarstwo na Wielkich Jeziorach Mazurskich. Takie atuty powinny być szczególnie wykorzystywane w promocji. Ze względu na duże walory przyrodnicze i rekreacyjne jezior, ich wykorzystanie dla turystyki motorowodnej ograniczone powinno być jedynie do akwenów nie nadających się do innych form rekreacji i położonych poza terenami wypoczynkowymi.

Turystyka piesza, pomimo istnienia dość gęstej sieci wyznaczonych szlaków jest na pojezierzach mało popularna. Spowodowane jest to m.in. brakiem odpowiedniego zagospodarowania, w tym przede wszystkim brakiem obiektów noclegowych zlokalizowanych przy szlakach. Nie muszą to być specjalnie wybudowane schroniska turystyczne, gdyż niekiedy wystarczą działania organizacyjne, polegające na wypracowaniu metod rezerwacji miejsc w obiektach wczasowych dla wędrujących turystów. Turystyka piesza, obok wodnej, powinna stać się jedna z najpopularniejszych form turystyki na atrakcyjnych krajobrazowych obszarach pojeziernych.

Inną formą turystyki aktywnej, korzystającą niekiedy również ze szlaków pieszych, jest **turystyka rowerowa**. Dzięki walorom zdrowotnym i niewielkim zagrożeniom dla środowiska przyrodniczego jej rozwój powinien w coraz większym stopniu przyczyniać się do ograniczenia turystyki motorowej i samochodowej. Na obszarach o dużych walorach przyrodniczych, samochód powinien służyć przede wszystkim jako środek lokomocji, umożliwiający dojazd do miejsca zakwaterowania. Turystyka rowerowa wymaga lepszego, niż turystyka piesza, przygotowania szlaków zarówno pod względem technicznym, jak i ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa na drogach publicznych.

Na obszarach wiejskich coraz większym zainteresowaniem cieszy się uprawianie jazdy konnej, z wykorzystaniem coraz liczniejszych, najczęściej niewielkich, stadnin koni. Udostępnienie wierzchowców jest często połączone z nauką jazdy. W oparciu o te stadniny powinna rozwijać się właściwa **turystyka konna**, polegająca na przemierzaniu większych odległości i wymagająca korzystania z noclegów oraz obsługi koni. Konieczne tu będą działania koordynacyjne, doprowadzające do współpracy pomiędzy właścicielami sąsiadujących ze sobą stadnin.

Wykorzystując stadniny organizować też można przejażdżki i wycieczki powozami konnymi dla osób nie posiadających kwalifikacji jeździeckich.

Obszary pojezierne cieszą się szczególnym zainteresowaniem wędkarzy. Większość akwenów i rzek jest udostępniona dla **wędkarstwa**, nie trzeba też najczęściej budować specjalnych obiektów dla wędkarzy, gdyż korzystają oni z wszystkich dostępnych obiektów noclegowych. W niektórych tylko przypadkach, na obszarach pozbawionych bazy noclegowej, wskazana jest lokalizacja niewielkich rybakówek, zapewniających warunki do przenocowania i krótkiego pobytu.

Związki z turystyką ma też **myślistwo**, szczególnie w odniesieniu do obsługi gości z zagranicy. Rozwój tej formy ruchu turystycznego posiada duże znaczenie poza sezonem letnim, gdyż umożliwia wykorzystanie miejsc noclegowych w obiektach przystosowanych do użytkowania całorocznego.

W zrównoważonym rozwoju turystyki, duże znaczenie odgrywać powinna aktywizacja ludności miejscowej, a także bezpośredni kontakt tej ludności z osobami przyjeżdżającymi na wypoczynek. Najłatwiej osiągnąć te cele rozwijając **agroturystykę** i inne formy turystyki związane bezpośrednio z osadnictwem wiejskim. Niezbędne jest jednak występowanie na

tych obszarach odpowiedniej jakości walorów rekreacyjnych i krajobrazowych. Na terenach po byłych państwowych gospodarstwach rolnych, które w strefie pojeziernej zajmowały znaczne powierzchnie, walory te zostały w dużym stopniu zdegradowane. Również rozwój agroturystyki jest tu znacznie ograniczony ze względu na charakter zabudowy (budownictwo wielorodzinne) i niekorzystną dla tego typu rekreacji strukturę przestrzenną gospodarstw. W tych rejonach turystyka powinna rozwijać się albo w oparciu o walory rekreacyjne terenów położonych poza arealami wielkoobszarowych gospodarstw, czyli w sposób zbliżony do dotychczas stosowanego w bliskim sąsiedztwie wód i lasów lub w oparciu o założenia parkowo-pałacowe.

Na obszarach z przewagą gospodarstw indywidualnych można wyróżnić dwa podstawowe kierunki rozwoju turystyki, uzależnione od sytuacji ekonomicznej wsi:

1) wynajem kwater i rozwój budownictwa pensjonatowego w dobrze zagospodarowanych wsiach położonych w atrakcyjnych rejonach turystycznych;

2) rozwój agroturystyki i adaptacja opuszczonych domów na cele letniskowe we wsiach atrakcyjnych krajobrazowo, ale podupadających ekonomicznie, w których turystyka stać się może czynnikiem aktywizującym życie gospodarcze.

Przy określaniu kierunków rozwoju turystyki na obszarach wiejskich uwzględniać trzeba trendy przyszłościowe, które do Polski, nie odczuwającej jeszcze w takim stopniu jak kraje zachodnie przesyty rozwojem cywilizacji technicznej, dopiero docierają. Wymienić tu można m.in. pobyty w gospodarstwach wiejskich („farm tourism”) połączone z wykonywaniem różnych czynności gospodarczych. Przy tego rodzaju pobytach problem atrakcyjności walorów rekreacyjnych może zejść na dalszy plan i dlatego rozwój agroturystyki może mieć znacznie szerszy zasięg przestrzenny, niż mogłoby to wynikać z potencjału walorów wypoczynkowych. Ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi turystyki na obszarach rolniczych lub w ich sąsiedztwie, w tym przede wszystkim w zespołach przyrodniczo-krajobrazowych, może stać się produkcja zdrowej żywności. Dzięki rozwojowi turystyki wiejskiej może też zwiększyć się liczba form uprawiania turystyki oraz ulegać przedłużeniu sezon turystyczny, gdyż niektóre z tych form nie będą tak silnie jak dotychczas związane z sezonem letnim.

Na obszarach wiejskich występują przede wszystkim tereny i obiekty krajoznawcze związane ze środowiskiem przyrodniczym i walorami krajobrazowymi oraz pojedyncze obiekty zabytkowe zjawiska związane z folklorem. **Turystyka krajoznawcza**, która do tej pory uprawiana i była głównie grupowo, coraz częściej ma charakter wędrówek indywidualnych, co pozwala na uprawianie w czasie urlopu również innych form turystyki.

Tabela:

Formy turystyki na obszarach wiejskich w strefie pojeziernej: + : zalecane, 0 : dopuszczalne, - : niewskazane

Lp.	Formy turystyki	Rodzaje obszarów							
		o dużej atrakcyjności ze względu na:			parki krajobraz.	strefy podmiejskie	rolnicze z walorami wypoczynkow.	z walorami kulturowymi	przy trasach tranzytowych
		duży udział wód	duży udział lasów	atrakcyjną rzeźbę terenu					
1.	Wypoczynek	+	0	0	-	0	0	-	-
2.	Wypoczynek	+	+	+	-	+	0	0	0
3.	Turystyka	0	+	+	+	0	0	+	0

4.	Turystyka tranzytowa	0	0	0	-	0	0	0	+
5.	Agroturystyka	+	+	+	0	-	+	0	-
6.	Wypoczynek w domkach	+	+	0		+	+		
7.	Wypoczynek na terenach ogródków	0	0	0		+	+		
8.	Turystyka wodna	+	0	0	+	+	0	0	-
9.	Turystyka piesza	0	+	+	+	+	0	+	-
10.	Turystyka rowerowa	0	+	+	+	+	0	+	0
11.	Turystyka konna	0	+	+	0	0	+	-	-
12.	Turystyka narciarska	0	+	+	0	+	+	-	-
13.	Turystyka samochodowa	-	0	+	-	0	0	+	+

6.2. Charakterystyka gminy Drawsko Pomorskie pod względem turystycznym

Dla zaprojektowania rozwoju turystycznego gminy najistotniejsze jest określenie potencjału walorów wypoczynkowych, wynikających z kategorii (stopnia przydatności dla wypoczynku) oraz z wielkości powierzchni obszarów wypoczynkowych. Charakterystykę gminy należy odnieść do swoistych cech Pojezierza Drawskiego jako regionu turystycznego. W ramach całej jednostki przyrodniczo-geograficznej wyróżniono **Pojezierze Drawskie Południowo-Zachodnie**, w której to części położona jest gmina Drawsko Pomorskie. Pojezierze Drawskie Południowo-Zachodnie jest obszarem o bardzo dużym potencjale walorów wypoczynkowych i równoczesnym słabym zagospodarowaniu turystycznym, które ma tu duże możliwości rozwoju dzięki występowaniu licznych jezior (nie zawsze jednak czystych) i zasobom substancji budowlanej, m.in. po byłych obiektach wojskowych i licznych państwowych gospodarstwach rolnych, a także po opuszczonych gospodarstwach indywidualnych. Słabe dotychczas zagospodarowanie turystyczne Pojezierza daje możliwości ukierunkowania jego rozwoju dla obsługi aktywnych form turystyki (wodnej, pieszej, kolarskiej, konnej). Duży udział gospodarstw wielkoobszarowych i brak tradycji w obsłudze ruchu turystycznego wskazują na większe możliwości urządzania drugich domów (m.in. w oparciu o opuszczane gospodarstwa) niż na rozwój agroturystyki.

W gminie Drawsko Pomorskie, tak jak w innych regionach Pojezierza Drawskiego, turystyka jest słabo rozwinięta, zwłaszcza jeśli porównać jej stan obecny z dość atrakcyjnymi walorami środowiska przyrodniczego i kulturowego, które są obecnie niedostatecznie wykorzystane. Zachowanie i wzbogacenie owych walorów przyrodniczych i kulturowych gminy, jej zabytków, krajobrazu i oryginalności może być zapewniony przez rozwój turystyki. Jednocześnie należy przy tym pamiętać, że walory te są jednym z najważniejszych bogactw naturalnych gminy.

W ostatnich latach wzrosło zainteresowanie turystów, zarówno zagranicznych, jak i Polaków obszarami o nieskażonej przyrodzie. Z tego względu gmina Drawsko Pomorskie może zaoferować tereny o wyjątkowo czystym środowisku przyrodniczym. Wśród czynników, które u turystów decydują o wyborze miejsca przeznaczenia pobytu wakacyjnego w zakresie czystości środowiska należy wymienić w opisywanej gminie:

- wysoki poziom czystości powietrza;
- brak zanieczyszczeń środowiska, napływających z regionów uprzemysłowionych;
- czystość wód pitnych, pochodzących z ujęć wód pitnych.

Dalsze elementy, tworzące pozytywny obraz środowiska przyrodniczego, bardzo korzystny dla rozwoju turystyki, są następujące:

- wysoka jeziorność terenu gminy oraz duża ilość oczek wodnych;
- umiarkowany stopień uprzemysłowienia gminy oraz gmin sąsiednich, skutkujący nie tylko brakiem zanieczyszczeń powietrza, ale poszukiwaną przez turystów ciszą i nikłym ruchem gospodarczym;
- niska gęstość zaludnienia, oraz rolniczy charakter gminy (użytki rolne zajmują 40% powierzchni), wysoka lesistość (36,5 % powierzchni), stwarzają krajobrazową przewagę elementów przyrodniczych nad elementami stworzonymi przez działalność człowieka;
- urozmaicona rzeźba oraz znaczna ilość zakrzywień i zad rzewień śródpolnych;
- parki dworskie i pałacowe (13) obiektów, z interesującymi okazami drzew i alejami, prowadzących do siedzib majątków.

6.2.1. Atrakcyjność turystyczna

Wielkość, lokalizacja, sezonowość, struktura i motywacje do uczestnictwa w ruchu turystycznym są wypadkową składników tworzących atrakcyjność turystyczną obszaru. Z obserwacji i prowadzonych badań wynika, że głównym walorem turystycznym są tutaj elementy środowiska przyrodniczego: wody powierzchniowe, szata leśna i ukształtowanie powierzchni.

Szczególną rolę odgrywają **jeziora i rzeki**. To właśnie one stanowią jeden z wiodących komponentów środowiska przyrodniczego, decydujących o jego atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej. Przez atrakcyjność turystyczno-rekreacyjną należy rozumieć predyspozycje jezior i rzek do kąpielii i plażowania oraz pływania łodziami żaglowymi, kajakami, rowerami wodnymi, łodziami wiosłowymi i motorowymi w korzystnych warunkach zdrowotnych w środowisku krajobrazowo-przyrodniczym jak najmniej zmienionym. Wody powierzchniowe zajmują w gminie Drawsko Pomorskie ok. 1 634 ha, co stanowi 4,74 % powierzchni całego obszaru. Wśród wód dominują jeziora, których jest na terenie gminy 51, w tym pięć dużych: Zarańskie, Bucierz Duży, Ostrowiec, Jelenie, Wielkie Dąbie, o powierzchni przekraczającej 60 ha każde. Część granicy południowo – wschodniej gminy wyznacza natomiast linia brzegowa jeziora Lubie, o powierzchni 1487,5 ha, leżącego poza granicami gminy. Z rzek gminy najważniejsza jest Drawa i jej dopływ Kokna oraz Stara Rega, będące naturalnymi szlakami kajakowymi.

Dla rekreacji i wypoczynku największe znaczenie ma nie tylko sama obecność zbiorników wodnych, ale też ich wielkość, dostępność linii brzegowej, morfometria brzegów, stan czystości wód, szata roślinna w bezpośrednim otoczeniu brzegów zbiornika. Użytkowanie turystyczne wód skupia się głównie w strefach brzegowych jezior.

Generalnie należy stwierdzić, że wszystkie jeziora większe (powyżej 30 ha) w gminie charakteryzują się korzystnymi uwarunkowaniami i predyspozycjami dla ich wykorzystania turystycznego z uwagi na:

- nieznaczny stopień zainwestowania turystycznego stref brzegowych zbiorników;
- korzystne na ogół ukształtowane morfologiczne stref brzegowych, umożliwiające lokalizację bezpiecznych plaż, umożliwiające lokalizację bezpiecznych plaż, kąpielisk oraz bazy noclegowo – usługowej;
- korzystne warunki higieniczno – zdrowotne z uwagi na dostateczną czystość wód, zalesienia i zakrzewienia terenów przywodnych, korzystne warunki do uprawiania wędrówek wodno – kajakowych szczególnie na trasie rzeki Drawy oraz ciągu jezior usytuowanych na trasie spływu;
- stosunkowo dobrze rozwinięta sieć dróg utwardzonych, łączących gminę z wymienionymi jeziorami;

- możliwość utrzymania cech krajobrazu naturalnego jezior oraz ich stref brzegowych z uwagi na ich położenie w strefach chronionego krajobrazu, lub objętych inną formą ochrony obszarowej.

Lasy w gminie Drawsko Pomorskie zajmują ok. 2 422 ha, co stanowi 36,03% powierzchni obszaru. Dominują zbiorowiska borowe, a najczęściej występującym gatunkiem jest sosna. Dominacja drzewostanów sosnowych ukształtowana została na skutek dawnych nasadzeń, natomiast naturalna dynamika roślinności objawia się w postaci silnie zazwyczaj rozwiniętego drugiego pietra drzewostanów, budowanego przez buka. Litych buczyn jest niewiele – najpiękniejsze ich powierzchnie skupiają się przy południowo-zachodnich brzegach jeziora Lubie (nieopodal ujścia Drawy do misy jeziora) oraz nad jeziorem małe Dębno. Stosunkowo rozległe lasy bukowe rosną także nieopodal jeziora Małe Dołgie koło Zagozdu, a wartościowe fragmenty buczyny występują także w Cianowie (projektowany ZPK „Zdrojewo”) oraz w rejonie Woliczna nad rzeką Brzeźnicka Węgorza. Przydatność borów dla turystyki jest zróżnicowana i należy ją rozpatrywać z różnych punktów widzenia. Przede wszystkim lasy te mają duże znaczenie klimatyczne i to zarówno w skali całego regionu, jak i w skali lokalnej (znaczenie wiatrochronne, tlenotwórcze, wydzielanie olejków eterycznych itd.). Ze względu na wydzielanie olejków eterycznych lasy odgrywają ważną rolę w lecznictwie. Ponadto ważna jest także ich funkcja krajobrazowa, szczególnie dla form wędrownych turystyki.

Jednym z najbardziej interesujących z naukowego punktu widzenia fragmentów lasu jest kompleks czterech oddziałów położonych pomiędzy jeziorami Jelenie i Bucierz. Obszar ten został w latach 50. ścięty zrębem zupełnym (w związku z planowaną rozbudową pasa taktycznego poligonu) a następnie zarósł na drodze naturalnej sukcesji. Jest to obecnie jedna z największych na terenie Pomorza Zachodniego powierzchni „zapustów” osikowo-brzozowych.

Bardzo duże znaczenie dla rozwoju turystyki ma również **ukształtowanie powierzchni**. Obszar gminy jest terenem bardzo interesującym geomorfologicznie. Na niewielkim obszarze spotyka się niemal wszystkie formy geomorfologiczne charakterystyczne dla rzeźby ukształtowanej przez zlodowacenia. Tworzą one następujące formy krajobrazu: krajobraz moreny pagórkowatej, krajobraz rynien jeziornych, krajobraz niecki zastoiskowej oraz krajobraz równiny sandrowej. Na szczególną uwagę ze względów turystycznych zasługują przede wszystkim **krajobraz moreny pagórkowatej**, który zbudowany jest z utworów typu moreny pagórkowatej o bardzo wysokich walorach krajobrazowych. Teren ten świetnie nadaje się do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Tę formę krajobrazu oglądać można w północnych obszarach gminy w regionie wsi Zagozd i Cianowo, dalej ciągnie się ona poprzez okolice Rydzewa i Żółte, aż po miejscowość Zarańsko i wieś Kumki.

Krajobraz rynien jeziornych to ciekawie usytuowany system rynien, wypełniony wodami, ciągnący się wśród łąk, pól, lasów i dolin rzecznych. Krajobraz ten rozciąga się od jeziora Małe Dołgie, poprzez jez. Zarańsko, jez. Gągnowo, a następnie przechodzi w dolinę Starej Regi. Natomiast w południowej części gminy zlokalizowany jest system rynien, którego główny odcinek zajęty jest przez ogromne jez. Lubie (leżące już w granicach gminy Złocieniec). Krzyżujące się z nim boczne rynny zajmują liczne jeziora położone wśród lasów Nadleśnictwa Drawsko. Jedną z nich, na odcinku od jez. Lubie do granic gminy, służy Drawie jako dolina odpływowa. Odpoczywając w tych regionach połączyć można różne rodzaje turystyki. Uprawiać można zarówno turystykę pieszą, jak i korzystać z dobrodziejstw obecności jezior (kajakarstwo, wędkarstwo, plażowanie). Sandry, które są obecnie zalesione, to **krajobraz równiny sandrowej**. Obiekty osadnicze, które tu się znajdują to z reguły niewielkie wsie leśne, które doskonale nadają się pod agroturystykę.

Dodatkową atrakcją turystyczną badanego obszaru są istniejące i proponowane do ochrony **obszary i obiekty chronione**. **Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”** chroni naturalny krajobraz Pojezierza Drawskiego i stref źródłowych Drawy. Powołano go w celu ochrony wybitnych walorów krajobrazowych, (równiny sandrowe z siecią wytopisk, morena denna falista, morena denna pagórkowata, liczne dna dolin, obniżenia jeziorne, kotliny wytopiskowe). Obszar ten charakteryzuje się bogactwem form szaty roślinnej i bogactwem fauny. Natomiast wybitne walory turystyczne sprzyjają uprawianiu turystyki pieszej, rowerowej i wodnej oraz motorowej. Na terenie gminy Drawsko Pomorskie istnieje **23 pomniki przyrody**, oraz trzy cenne, zadrzewione aleje, proponowane do ochrony w formie pomników. Składają się one z drzew o szczególnie wielkich obwodach i wysokich walorach krajobrazowych. W celu zachowania cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz dla zachowania jego wartości estetycznych zaproponowano do ochrony sześć **zespołów przyrodniczo-krajobrazowych**, są to ZPK: „Małe Dołgie”, „Zbrojewo”, „Jankowo”, „Łąki nad Drawą”, „Brzeźnicka Węgorza”, „Dolina Drawy”. Występowanie natomiast licznych naturalnych zbiorników wodnych, śródpolnych i śródleśnych „oczek wodnych”, kęp drzew i krzewów, bagien, torfowisk, płatów nie użytkowanej roślinności, starorzeczy, oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, zrodziło potrzebę zaproponowania na terenie gminy dwudziestu pięciu **użytków ekologicznych**. Dzięki tak różnorodnemu bogactwu walorów przyrodniczych gminy, na obszarach chronionych (istniejących i proponowanych) istnieją doskonałe warunki do uprawiania różnego rodzaju form turystyki krajoznawczej (spacery, wycieczki, bieganie, jazda na rowerze).

Zasoby kulturowe nie mają tak wysokiej rangi jak walory przyrodnicze, niemniej jednak ich znaczenie w ruchu turystycznym jest istotne.

Tabela:

Wykaz wartościowych krajobrazowo i przyrodniczo obiektów kulturowych

Miejscowość	Opis
Cianowo	Park krajobrazowy założony w XIX w. Drzewostan bukowy oraz mieszany o dużych walorach krajobrazowych. Na zachodnim skraju parku – pozostałości zabudowań dawnego folwarku.
Dalewo	Park krajobrazowy z XIX w., o charakterze grądu. Znajduje się tu szpaler okazałych grabów i 18 lip drobnolistnych, oraz trzy wartościowe czerwone. Dwór murowany z XIX w., obecnie użytkowany jako budynek mieszkalny. Pozostałości dawnych zabudowań folwarcznych. Kościół filialny p.w. Św. Stanisława Kostki o konstrukcji szachulcowej z XVIII w. (chroniony prawnie, nr rejestru: 221).
Drawsko Pomorskie	Park miejski z zadrzewieniami nawiązującymi do lasów typu żyźnej buczyny oraz łągu jesionowo-olszowego (nad brzegiem Drawy). Objęty ochroną n mocy postanowień planu zagospodarowania miasta. Użytkowany cmentarz komunalny, porośnięty zadrzewieniami z rodzimych gatunków drzew liściastych. Fragment gotyckich murów obronnych. Stanowisko archeologiczne – grodzisko wczesnośredniowieczne.
Gajewo	Pozostałości założenia parkowego wokół dawnego zespołu folwarcznego..
Gogółczyn	Szczątkowe pozostałości założenia parkowego wokół dawnego folwarku.
Gudowo	Kościół zabytkowy z XVII w. (nr rejestru 222) Grodzisko wczesnośredniowieczne (nad jez. Linowno). Stanowisko archeologiczne – osada z epoki kamiennej. Park krajobrazowy, obecnie nieużytkowany

Jankowo	Park krajobrazowy założony w XIX w., obejmujący m.in. źródła Brzeźnicy. Obiekt wpisany do rejestru zabytków byłego województwa koszalińskiego (nr 1151). Obowiązuje strefa ochrony ekologicznej o szerokości 30 m.
	Pozostałości zabudowań folwarcznych z XIX wieku – obecnie nieużytkowane i niszczące.
	Nieużytkowany cmentarz poewangelicki z wartościowym krajobrazowo drzewostanem.
Karwice	Park krajobrazowy założony w XIX w., otaczający zabytkowy pałac, użytkowany jako obiekt wypoczynkowo - konferencyjny.
Lasocin	Cmentarz zabytkowy. Strefa ochrony ekologicznej 50 m.
Linowo	Kościół neogotycki z XIX wieku.
	Niewielki park krajobrazowy. Zadrzewienia z gatunków liściastych z jesionem odmiany zwisłej (<i>Fraxinus exelsior</i> var <i>pendula</i>).
Łąbędzie	Cmentarz zabytkowy objęty ochroną prawną; strefa ochrony ekologicznej o szerokości 50 m.
	Kościół parafialny p.w. Michała Archanioła z XVII w.
Mielenko Drawskie	Założenia parkowo-pałacowe z XIX w. (nr rejestru 1113).
	Kościół barokowy, z wieżą o konstrukcji ryglowej (nr rejestru 224).
	Stanowisko archeologiczne – grodzisko i osada wczesnośredniowieczna.
Nętno	Zabytkowy kościół z XIX wieku (ochrona prawna, nr rejestru: 239).
	Stanowisko archeologiczne – grodzisko wczesnośredniowieczne.
Olchowiec	Park krajobrazowy założony w XIX w. wraz z murowanym dworem z drugiej połowy stulecia (obecnie w ruinie), (nr rejestru 1147). Teren objęty ochroną prawną, przeznaczony pod cele turystyczne.
	Park krajobrazowy założony w XIX w. na północnym skraju wsi. Obecnie nieużytkowany, ze zdziczałą roślinnością.
	Nieczynny cmentarz poewangelicki z pozostałościami zabytkowych nagrobków z przełomu XIX i XX stulecia.
	Grodzisko na przesmyku nad jeziorem.
Oleszno	Użytkowany cmentarz z wartościowym krajobrazowo zadrzewieniem z dużym udziałem <i>Picea abies</i> . Strefa ochrony ekologicznej 50 m.
	Stanowisko archeologiczne – grodzisko wczesnośredniowieczne.
Rydzewo	Kościół pod wezwaniem św. Trójcy z XVI- XVII w., przebudowany w XVII w. Obiekt chroniony prawnie (nr rejestru 48).
	Cmentarz użytkowany, utrzymany w dobrym stanie, podlegający ochronie prawnej. Strefa ochrony ekologicznej 50 m.
	Grodzisko wczesnośredniowieczne.
	Park krajobrazowy założony w XIX w., otaczający dawny pałac. Obiekt wpisany do rejestru zabytków byłego województwa koszalińskiego pod numerem 1114.
Suliszewo	Kościół zabytkowy z VIII w. (nr rejestru 225).
	Grodzisko wczesnośredniowieczne na półwyspie jeziora Kosobudy.
	Grodzisko wczesnośredniowieczne na brzegu jeziora Darskowo.
	Pozostałości parku krajobrazowego z XIX w. Obiekt wpisany do rejestru zabytków byłego województwa koszalińskiego pod numerem 1111. Strefa ochrony ekologicznej o granicach biegnących po naturalnych ciekach wodnych. Zakaz inwestycji.
Woliczno	Kościół zabytkowy z XVIII w.
	Niewielki nieczynny cmentarz poewangelicki. Lokalne wartościowe skupisko drzew i zakrzewień.
Zagozd	Wieża wiatraka typu holenderskiego.
	Park krajobrazowy z początków XIX wieku. Teren objęty ochroną prawną – obowiązuje strefa ochrony ekologicznej 50 m.

	Cmentarz poewangelicki, zabytkowy, nieczynny. Lokalnie wartościowe skupisko drzew i zakrzewień. Obiekt nieużytkowany i niekonserwowany.
Zarańsko	Pozostałości dawnego założenia parkowego, fragmenty zachowanych zadrzewień z udziałem gatunków iglastych (świerk, daglezja). Walory przyrodnicze przeciętne. Park krajobrazowy założony w XIX w., dobrze utrzymany i pielęgnowany na bieżąco. Teren objęty ochroną prawną - obowiązuje strefa ochrony ekologicznej 50 m.
Ziemsko	Park krajobrazowy, wokół dawnego założenia folwarcznego.
Żołędowo	Grodzisko wczesnośredniowieczne.
Żółte	Kościół filialny p.w. NMP Niepokalanej z początków XIX wieku, neogotycki (nr rejestru 49). Park krajobrazowy, wokół dawnego założenia pałacowego. Obecnie zdziczały, o charakterze lasu liściastego. Pozostałości dawnych szpalerów grabowych, okazałe wiązy szypułkowe. Teren objęty ochroną prawną, przeznaczony pod cele turystyczne. Grodzisko kultury oksywskiej i wczesnośredniowieczne.

Pojemność turystyczna terenu gminy

W celu zachowania obecnego charakteru środowiska przyrodniczego i kulturowego gminy, polegającego na istnieniu walorów „prawdziwej wsi”, wielkość ruchu i zagospodarowania turystycznego musi być relatywnie niska, aby nie powodować nadmiernego tłoku, hałasu, zakłócenia spokoju wypoczynku i znacznej ilości nowej zabudowy. Trzeba przyjąć dla gminy model turystyki ekologicznej.

Czynnikiem limitującym chłonność turystyczną terenu wód otwartych jest wielkość powierzchni wodnej odpowiedniej dla obiektów pływających, jak: żaglówki, kajaki, rowery wodne, deski windsurfingowe itd. Część bowiem turystów (użytkowników) będzie korzystała ze strefy brzegowej jezior, a część - z samego akwenu. Dla potrzeb opracowania przyjęto wskaźnik chłonności dla wód otwartych, zgodnie z ustalonymi normami, w wysokości 1 osoba na hektar lustra wody. Założono także, że do sportów wodnych nie nadają się akweny mniejsze niż 20 ha. W Gminie Drawsko Pomorskie znajduje się 29 takich jezior.

Tabela:

Wykaz jezior w gminie Drawsko Pomorskie, uwzględniający ich chłonność turystyczną

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia zwierciadła wody (ha)	Chłonność turystyczna (osoby*)
1.	Gągnowo	57,0	57
2.	Będargowo	30,0	30
3.	Rydzewo	42,5	42
4.	Węglino Wielkie	10,0	10
5.	Zarańskie	174,5	175
6.	Małe Dołgie	51,5	51
7.	Okra (Okunino)	50,0	50
8.	Darskowo (Zieliniec)	41,0	41
9.	Chociebąd Wielki (Kosobudy)	47,5	47
10.	Linowo (Chudowo)	37,5	37
11.	Brzeźno	14,0	14
12.	Binowo	23,5	23
13.	Wielkie Dąbie	97,5	97
14.	Konotop	44,0	44
15.	Konotop Mały	4,4	4

16.	Studnica	37,5	37
17.	Łozica	2,2	2
18.	Małe Dębno	20,0	20
19.	Jelenie	60,0	60
20.	Wilże	27,5	27
21.	Bucierz Duży	146,0	146
22.	Bucierz Mały	11,0	11
23.	Rekowo Wielkie	7,5	7
24.	Trzępielewo	20,0	20
25.	Ostrowiec	79,0	79
26.	Gąnowo Małe	7,2	7
27.	Mielno	35,5	35
28.	Czaple Duże	56,0	56
29.	Czaple Małe	36,0	36
30.	bez nazwy (zatoka przy ujściu Drawy z jez. Lubie)	17,5	17
31.	Lubie (Lubieszewskie)	1487,5	1487
31.	Mielinek (Koklik)	12,5	12
32.	bez nazwy (jezioro we wsi Oleszno)	12,5	12
33.	bez nazwy (jezioro w Cianowie)	7,5	7
34.	Okoń Duży (Okunie)	7,5	7
35.	Słowinko	5,6	6
36.	Wierzchnie	4,0	4
37.	Żabiak	4,2	4
38.	bez nazwy (jezioro na północ wsi Woliczno)	3,8	4
39.	Dębno Duże	3,1	3
40.	Kotlik	2,4	2
41.	Klasieczno	2,2	2
42.	bez nazwy (staw we wsi Woliczno)	2,1	2
43.	bez nazwy (mały zbiornik na zach. od jez. Konotop)	1,9	2
44.	bez nazwy (staw we wsi Łabędzie)	1,6	2
45.	Strzebielinko	1,6	2
46.	Wierzno	1,5	1
47.	bez nazwy (na północ od Cianowa)	1,5	1
48.	bez nazwy (jezioro we wsi Zagózd)	1,4	1
49.	bez nazwy (na pd. - zach. od jez. Jelenie)	1,1	1
50.	bez nazwy (staw we wsi Kumki)	1,0	1
51.	Okoń Mały (Okuńko)	1,0	1

* Zaokrąglone do jednej osoby.

Ogółem chłonność wód wynosi 2883 osób.

Przy innym modelu tj. turystyki intensywnej, zurbanizowanej, teoretyczne możliwości pojemnościowe gminy wyliczone tylko dla stref przybrzeżnych jezior, które są najkorzystniejszymi rejonami dla wypoczynku obliczono na ponad 7 tysięcy miejsc noclegowych, w tym:

Tabela:

Teoretyczne możliwości pojemnościowe dla stref przybrzeżnych niektórych jezior gminy

Lp.	Nazwa jeziora	Miejsca noclegowe (tys.)
1.	Gągnowo	0,8
2.	Będargowo	0,3
3.	Rydzewo	0,3
4.	Zarańskie	0,2
5.	Chociebądz	0,5
6.	Darskowo	0,5
7.	Wilże	0,3
8.	Linowno	0,5
9.	Lubie (w granicach gminy)	2,0

W przyjętym rozwiązaniu wielkości te są znacznie mniejsze. Proponuje się zwiększenie bazy noclegowej o około 1600 miejsc, co łącznie z bazą istniejącą da około 2,000 miejsc noclegowych w gminie.

Tabela:

Rozkład przestrzenny proponowanych miejsc noclegowych w gminie

Lp.	Region gminy	Ilość miejsc noclegowych (w przybliżeniu)
1.	Rejon z przewagą rozwoju agroturystyki i budownictwa letniskowego w formie rozproszonej	300
2.	Rejon z przewagą rozwoju agroturystyki i budownictwa letniskowego i usług w formie skoncentrowanej	550
3.	Rejon z przewagą rozwoju wypoczynku pobytowego i turystyki kwalifikowanej	500
4.	Pozostałe obszary gminy	250

6.2.2. Infrastruktura turystyczna i paraturystyczna

6.2.2.1. Dostępność komunikacyjna

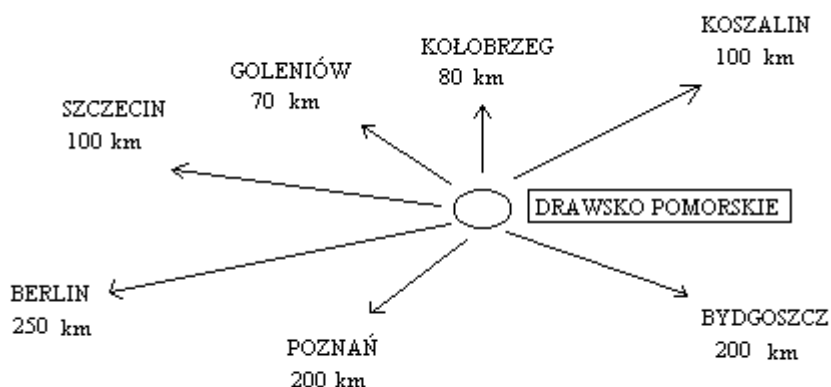
Gmina Drawsko Pomorskie położona jest nieco peryferyjnie w stosunku do głównych dróg kołowych i kolejowych.

Przez teren gminy przebiega sześć dróg krajowych o znaczeniu regionalnym, pięć z nich łączy się w Drawsku Pomorskim. Najważniejsze znaczenie z punktu widzenia turystyki ma droga Ińsko – Ginawa - Drawsko Pomorskie - Złoceniec, stanowiąca fragment drogi Tysiąca Jezior, wiodącej od granicy zachodniej poprzez Pojezierza pomorskie i Mazurskie do granicy wschodniej.

W układzie południkowym przebieg dróg nie ma wyraźnego charakteru tranzytowego, gdyż zarówno w kierunku Gorzowa jak i z Piły lub Poznania najkrótsze trasy nad morze omijają najczęściej Drawsko. Droga w kierunku południowym przebiegająca przez tereny wojskowe, kończy się w Kaliszu Pomorskim na drodze głównej Bydgoszcz – Szczecin.

Przez gminę przebiega tylko jedna linia kolejowa Runowo Pomorskie – Chojnice z przedłużeniem na zachód do Szczecina i na wschód do Tczewa, którą kursuje dziennie trzy pociągi w każdą stronę. Większość z nich to pociągi relacji Stargard – Chojnice.

Drawsko Pomorskie leży w niewielkiej odległości od granicy zachodniej (Kołbaskowo 106 km) i od wybrzeża morskiego (Świnoujście 130 km). W odległości 70 km znajduje się lotnisko pasażerskie Szczecin – Goleniów, posiadające status lotniska międzynarodowego.

Rycina: Odległość od Drawska Pomorskiego do strategicznych miejsc poza gminą.

Takie położenie gminy stwarza korzystne warunki dla turystów zagranicznych, szczególnie z Niemiec i krajów skandynawskich przybywających do Polski drogą lądową przez Kołbaskowo lub promami do Świnoujścia.

Szansę rozwoju turystyki w gminie Drawsko zwiększa fakt, że jest ona jedna z pierwszych gmin pojeziernych na kierunku napływu turystów z kierunku zachodniego i północno-zachodniego. Zjawisko to powinno zostać uwzględnione w odpowiedniej działalności promocyjnej zmierzającej do zatrzymania jak największej liczby turystów w tym obszarze.

Znacznie gorzej przedstawia się sytuacja noclegów w bazie stałej. Jest to poważny problem, a jednocześnie wskazówka o potrzebie budowy nowych ośrodków turystycznych (pensjonatów), najlepiej małych, wkomponowanych w krajobraz. Mają one jednak szansę na sukces tylko wówczas, gdy będą w stanie stworzyć całoroczną, atrakcyjną ofertę (np. poza sezonem wakacyjnych funkcjonować będą jako obiekty konferencyjno-szkoleniowe, lub połączą różne typy działalności, np. jako obiektu wypoczynkowego i realizującego usługi medyczne lub paramedyczne – rehabilitacja, odnowa biologiczna, ośrodki czasowe dla osób z nadwagą).

Istnieje ponadto problem standardu ośrodków turystycznych. W obecnych czasach oczekiwania turystów są coraz wyższe i idą w kierunku stworzenia w miejscu noclegu warunków domowych. Właściciele i dzierżawcy obiektów noclegowych wychodzą naprzeciw wymaganiom turystów podnosząc standard domków kempingowych i pokoi gościnnych. Obecnie coraz więcej ośrodków na terenie gminy Drawsko Pomorskie wyposażonych jest w oddzielne aneksy kuchenne, łazienki, prysznice i toalety.

Przeprowadzone rozeznanie przeczy panującej tezie, że w wyniku ogólnego zubożenia społeczeństwa turysta szuka jak najtańszego sposobu spędzenia urlopu (co wiąże się bezpośrednio z taną bazą noclegową). Na terenie gminy Drawsko Pomorskie tendencja jest zupełnie inna, **nie - jak najtańszy nocleg, ale niedrogi i komfortowy**.

6.2.2.2. Baza gastronomiczna

Baza gastronomiczna jest w całości położona w mieście Drawsku Pomorskim (cztery restauracje, 2 kawiarnie, trzy bary, jedna pizzeria i 4 puby).

Nie ma potrzeby zwiększania liczby miejsc konsumenckich. Jak już wspomniano, na badanym obszarze dąży się do stworzenia domowych warunków zakwaterowania i zamiast jednej wspólnej stołówki, domki kempingowe wyposażone są w aneksy kuchenne z butlą gazową oraz drobnym sprzętem gospodarstwa domowego (szklanki, naczynia, sztućce), z których każdy turysta może korzystać bez żadnych ograniczeń.

Goście nie korzystający z usług gastronomii albo korzystający z nich tylko częściowo, mogą przyrządzić posiłki kupując w sklepach niezbędne produkty żywnościowe.

6.2.2.3. Baza towarzysząca

Składają się na nią urządzenia oraz instytucje o charakterze usługowym, handlowym, rozrywkowym, kulturalnym, sportowym, zaspokajające rozmaite potrzeby życiowe turystów.

6.2.2.4. Infrastruktura rekreacyjna i turystyczna

Miejska infrastruktura rekreacyjna

Zagadnienie kultury fizycznej, sportu i rekreacji należy bezpośrednio wiązać z rozwojem turystyki oraz wykorzystaniem urządzeń sportowych po sezonie letnim przez mieszkańców gminy, a nade wszystko młodzież szkolną.

W ostatnich latach nastąpił znaczący rozwój infrastruktury sportowej. Powstały nowe obiekty sportowe i rekreacyjne a istniejące zostały zmodernizowane. Należą do nich:

- Stadion Miejski im „Waleriana Pytla”,
- Euroboisko na ul. Okrzei,
- skatepark w Parku Chopina,
- lodowisko przy ul. Gdyńskiej,
- korty tenisowe w Parku Chopina,
- boisko wielofunkcyjne w Parku Chopina,
- boisko wielofunkcyjne „Orlik 2012” w Parku Chopina,
- hala sportowa przy gimnazjum w Drawsku Pomorskim,
- sala sportowa przy szkole podstawowej w Drawsku Pomorskim,
- hala sportowa przy szkole podstawowej w Mielenku Drawskim,
- boisko do siatkowej piłki plażowej,
- boisko wielofunkcyjne w Nętnie,
- boisko wielofunkcyjne w Gudowie,
- boisko sportowe w Suliszewie,
- sala sportowa przy ZSP w Drawsku Pomorskim.

Do infrastruktury turystycznej występującej na terenie gminy Drawsko Pomorskie zaliczono:

- kąpieliska,
- wypożyczalnię sprzętu wodnego,
- wypożyczalnię rowerów,
- korty tenisowe,
- boiska do gry w piłkę nożną, plażową, siatkówkę, badminton.

Miasto i gmina nie ma miejsko-gminnego ośrodka sportu i rekreacji jako jednostki organizacyjnej zajmującej się koordynacją i współpracą z instytucjami oraz towarzystwami zajmującymi się sportem i kulturą fizyczną. Brak ogólnodostępnych urządzeń turystycznych stanowi poważny problem, gdyż uniemożliwia właściwe wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy Drawsko Pomorskie. Dotyczy to przede wszystkim ogólnodostępnych wypożyczalni sprzętu wodnego (bez których nie może być mowy

o uprawianiu turystyki wodnej) i kąpielisk. Zbyt mała liczba miejsc przystosowanych do plażowania i kąpeli nie tylko pogarsza warunki wypoczynku, ale przyczynia się do powstawania dzikich plaż, które stanowią poważne zagrożenia dla środowiska przyrodniczego.

Szlaki turystyczne gminy Drawsko Pomorskie

Przez gminę przebiega kilka bardzo atrakcyjnych szlaków turystycznych:

- **szlak motorowy** „Droga Tysiąca Jezior” biegnący wzdłuż drogi Stargard – Drawsko Pomorskie – Złocieniec- Czaplunek – Szczecinek,

- **szlak rowerowy – czerwony**, 50 km. Szlak zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim. Prowadzi w pewnym oddaleniu od linii brzegowej wokół jeziora Lubie, trzykrotnie przecina nurt rzeki Drawy. W większości szlak przebiega drogami leśnymi i polnymi. Na wielu odcinkach przebiega wspólnie ze **szlakiem niebieskim** (szlak I Warszawskiej Dywizji Kawalerii) i **zielonym** (szlak Jezior Drawskich) oraz **ścieżką przyrodniczą Dzikowo - Karwice**. Początek szlaku jest przy dworcu PKP. Najpiękniejszą jego częścią jest odcinek Mielenko - Dzikowo - Siennica - Lubieszewo. Po drodze zlokalizowane są 4 tablice poglądowe Nadleśnictwa Drawsko. Od przystanku PKS we wsi Lubieszewo zaczyna się **szlak czarny** DPK (Lubieszewo - Złocieniec - Połczyn Zdrój). W połowie drogi do Gudowa dochodzi **pieszy szlak zielony**. W Gudowie znajduje się kościół neogotycki p.w. św. Barbary. Przed kościołem rośnie lipa drobnolistna oraz znajduje się tam mogiła z XIX w. o żeliwnej płycie nagrobnej. Za Gudowem szlak niebieski biegnie prosto, a szlak zielony skręca w lewo w stronę Mielenka Drawskiego. Za mostem na Drawie drogą leśną dociera się do dworca PKP w Drawsku Pomorskim, gdzie kończy się rowerową przygodę wokół jeziora Lubie.

- **szlak rowerowy niebieski** im. I Warszawskiej Dywizji Kawalerii o długości 57 km. Szlak okrężny z Drawska Pomorskiego, wiedzie poprzez wspaniale ukształtowane przez lodowiec tereny moreny czołowej i moreny dennej.

- **szlak rowerowy zielony „Parki Krajobrazowe”** o długości 27 km. Szlak wiedzie z Drawska Pomorskiego do Ińska łącząc Iński Park Krajobrazowy z Drawskim Parkiem Krajobrazowym.

- **szlak rowerowy czarny „Rzeka Brzeźnicka Węgorza - Wodospady”** o długości 39,2 km. Bardzo malowniczy okrężny szlak wiodący z Drawska Pomorskiego. Szlak biegnie zboczami pięknej i głębokiej doliny, której dnem płynie rzeka Brzeźnicka Węgorza, mająca tutaj charakter górskiej rzeki.

- **szlak pieszy – zielony**, - 78,2 km. Gudowo - Kosobudy - Borne - Rydzewo - Zajezerze - Woliczno – Gudowo. Szlak przebiega wokół miasta, zachodnią częścią Pojezierza Drawskiego przez wzgórze morenowe, doliny rzeczne wzdłuż całego ciągu jezior, z których największym jest jezioro Lubie. Szlak można pokonać rowerem, lecz w miejscach trudno dostępnych należy skorzystać z objazdów. Są to okolice jeziora Chociebądź Wielki, odcinek za miejscowością Przytoń wzdłuż jeziora, a także odcinek Mielenko - Gudowo. Warto zjechać ze szlaku w prawo by na wzgórzu z wiekowymi drzewami obejrzeć dawny cmentarz z grobowcem właścicieli pałacu von Doebertz. Dalej szlak wiedzie przez las, po 6 km, dochodzi do Gronowa, mija z lewej kościół z przełomu XVII/XVIII w. Za kościołem prowadzi przez most na rzece Rakoń przy fundamentach dawnej elektrowni wodnej i polną drogą dochodzi do jeziora Dołgie. Podąża dalej polami, przez zagajniki i nieużytki, dochodzi do wsi Przytoń obok neoklasycystycznego dworu z 1897 r., następnie północnym skrajem jeziora Wielkie Dąbie polną drogą dociera do wsi Przytonko. Idąc dalej po 7 km wchodzi do wsi Rydzewo, gdzie można obejrzeć kościół z kamienia z XV w. Wzdłuż jeziora Rydzewo szlak prowadzi do osady Żółcin, Olchowiec, obok stadniny koni we wsi Zagózd do Zajezerza. Dalej wiedzie w kierunku południowo - wschodnim polami, terenami

podmokłymi, lasami przez strumienie, doliną rzeczną Brzeźnickiej Węgorzy, która przypomina tutaj swym wartkim nurtem górskie strumienie. Mija niewielkie jezioro Wierzno, następnie schodzi nad północny skraj jeziora Czaple Małe. We wsi Mielenko Drawskie, przechodzi obok jednonawowego kościoła z 1662 r. mija wybudowany w 1920 r. trzykondygnacyjny pałac z kwadratową wieżą. Za pałacem park krajobrazowy z ciekawymi okazami drzew. Podążając dalej przecina szosę Drawsko Pom. - Kalisz Pom., następnie kładką Drawę i kieruje się nad jezioro Lubie. Obchodzi półwysep z obozowiskami harcerskimi (tzw. Harcerską Górkę) i za ośrodkiem wypoczynkowym skręcamy w lewo do drogi Mielenko - Gudowo, którą wchodzi do Gudowa gdzie się kończy.

- **ścieżka przyrodnicza, pieszo-rowerowa.** Prowadzi wzdłuż południowego brzegu jeziora Lubie z osady Dzikowo do miejscowości Karwice. Długość 5 km.

- **szlak pieszy – niebieski,** Drawsko Pomorskie - Wierzchowo - Iłowiec (52 km)

Tędy wiodła droga bitewna w walce o przełamanie Wału Pomorskiego I Warszawskiej Dywizji Kawalerii wchodzącej w skład I Armii WP. Trasa szlaku przebiega południowym skrajem Pojezierza Drawskiego wzdłuż jeziora Lubie, następnie za Wierzchowcem, przez lesiste tereny Równiny Wałęckiej. Szlak zaczyna się przy dworcu PKP w Drawsku Pomorskim. Od jez. Okra wychodzi na szosę w Gudowie. Szlak wiedzie przez miejscowość główną drogą obok neogotyckiego kościoła z XVII w. Za wsią szlak prowadzi drogą przez pola w kierunku południowo - wschodnim, w stronę jeziora Lubie. Mija kolejne zagajniki i pola, wchodzimy do wsi Lubieszewo. Dalej idzie w prawo do ośrodka wypoczynkowego "Lubie" z polem namiotowym. Z Wierzchowa kieruje się na wschód i wiedzie wzdłuż podmokłych łąk do Świerczyny. Przed wsią Rudki odchodzi w lewo przez las sosnowy, mija położony nad Świerczyńcem zajazd "Leśny Dwór" i przez most na rzece wychodzimy na szosę Czaplunek - Wałcz przy przystanku PKS Iłowiec. Tu jest koniec szlaku. Dalej można wędrować mającym tu początek **czarnym szlakiem** w kierunku Nadarzac i głównej pozycji Wału Pomorskiego.

- **szlak konny – pomarańczowy.** Wiedzie z Łobza poprzez Bonin, Cianowo do Zagozdu, długość szlaku 16,5 km.

- **szlak kajakowy – żółty.** Drawa należy do najpiękniejszych szlaków kajakowych Polski. Szlak kajakowy rzeką Drawą rozpoczyna się w Czaplunku, tutaj mieści się siedziba "Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Drawskiego". Za Złocieńcem na odcinku 22 km rzeka silnie meandruje wśród pól, łąk i lasów aż do samego Drawska, tutaj Drawa przepływa przez środek miasta. Po przepłynięciu przez park Chopina można zatrzymać się na biwak w Schronisku Młodzieżowym aby odpocząć i zwiedzić miasto. Drawsko Pomorskie 10 km za Drawskiem rzeka mija wieś Mielenko Drawskie, 2 km dalej wypływa do jeziora Lubie Płynąc wzdłuż lewego brzegu dopływa się do letniskowej Gudowo. Kierując się wzdłuż brzegu po 8 km napotka się wieś letniskową Lubieszewo. Dalej płynąc na zachód w poprzek jeziora dopłynąć można do miejscowości Karwice. Za miejscowością wpływa się znowu w koryto rzeki. Szlak wiedzie teraz przez poligon wojskowy, na tym odcinku (12 km) do jeziora Wielkie Dębno jest wiele kamiennych przeszkód. Jezioro Wielkie Dębno jest połączone wąską cieśniną z jeziorem Małe Dębno, które znajduje się tuż przy moście na drodze Drawsko - Kalisz Pom. Jest to dogodne miejsce do zakończenia spływu. UWAGA: odcinek rzeki od mostu do miejscowości Prostynia, (wiedzie przez tereny poligonu wojskowego) ze względu na bezpieczeństwo jest całkowicie wyłączony z działalności turystycznej odcinek ten omija się przewożąc kajaki drogą lądową, z Prostyni płynie się dalej przez tereny **Drawieńskiego Parku Narodowego**, aż do miejscowości Krzyż. Tu Drawa wpada do Noteci.

6.2.2.5. Imprezy turystyczne i rekreacyjne

Na tym polu gmina działa bardzo aktywnie, dysponując szerokim kalendarzem imprez. [Jest on zamieszczany na stronach internetowych Urzędu Miejskiego w Drawsku Pomorskim.](#)

W większości są to różnego rodzaju wydarzenia okolicznościowe związane z uroczystościami miejskimi, koncerty, imprezy plenerowe np. Dni Drawsko, Turniej Sołectw, majówka, dożynki.

6.3. Ruch turystyczny

Warunki środowiska pojeziernego gminy Drawsko sprzyjają występowaniu turystyki głównie w sezonie letnim.

W ośrodkach stałych nad jeziorami przebywa latem jednorazowo maksimum 400 osób, ponadto pod namiotami przy sprzyjających warunkach pogodowych wypoczywa ok. 350 osób jednorazowo, w okresie weekendu wielkości te zwiększają się, a szczególnie w ośrodku nad jez. Okra. Dość dużą popularność mają też pobyty krewnych i znajomych u rodzin zamieszkałych na wsiach, także w rozproszonych zabudowaniach północno-zachodniej części gminy.

Przez gminę przejeżdżają bardzo liczni turyści tranzytem, przede wszystkim drogą 1000 Jezior, dotychczas niezbyt aktywnie promowana, lecz intensywnie uczęszczana. Także spływy kajakowe Drawą, choć utrudniane przez wojsko, cieszą się sporą popularnością (rocznie ok. 80 imprez po 10-20 osób).

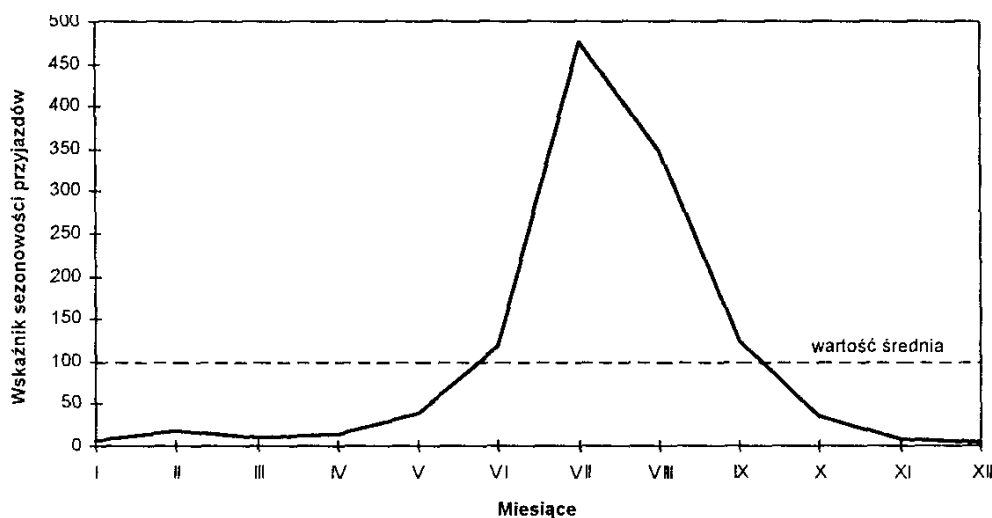
Biuro Informacji Turystycznej PTTK ocenia, że w ciągu sezonu przez gminę przejeżdża bardzo znaczna ilość turystów, a mianowicie około 55 do 85 tysięcy osób z czego 10-15 % pasantów zwraca się do „it” o informacje, materiały itp. W znacznej części są to turyści z Niemiec (30 % osób – ok. 2- 4 tysięcy), co świadczy o ich zainteresowaniu terenem.

Tak jak w innych częściach Polski, przez gminę Drawsko przejeżdżają głównie turyści zagraniczni o średnim stopniu zamożności, choć odnotowuje się trend regresji grup o niskim standardzie ekonomicznym. Natomiast turystyka specjalistyczna o charakterze ekologicznym interesują się głównie środowiska inteligentkie.

Przyjazdy turystów na badany obszar charakteryzują się wyraźnymi zmianami sezonowymi. W celu uchwycenia sezonowych wahań wizyt turystów w mieście i gminie Drawsko Pomorskie, posłużono się wskaźnikiem sezonowości obliczonym na podstawie średniej miesięcznej liczby odwiedzających:

$$\boxed{\begin{array}{l} \text{wskaźnik} \\ \text{sezonowości} \end{array}} = \boxed{\begin{array}{l} \text{liczba turystów} \\ \text{w miesiącu} \end{array}} \quad \boxed{\begin{array}{l} \text{średnia miesięczna} \\ \text{liczba turystów} \end{array}} \quad \boxed{100\%}$$

Obliczono, że średnio w miesiącu wypoczywało na badanym obszarze ok. 700 osób. Uzyskane na tej podstawie wskaźniki sezonowości dla poszczególnych miesięcy w roku wykazują duże odchylenia od wartości średniej (rycina poniżej).

Wykres: Wskaźnik sezonowości przyjazdów turystów na teren gminy Drawsko Pomorskie

Tylko w ciągu czterech miesięcy wartość wskaźnika jest wyższa od średniej miesięcznej. Turystyczne zainteresowanie gminą Drawsko Pomorskie, przekładające się na wzrost przyjazdów, widoczne jest od czerwca a gwałtownie zamiera z końcem września. Jest to typowa sytuacja dla wszystkich obszarów rekreacyjnych niżowej Polski, związana wybitnie z sezonowo panującymi optymalnymi warunkami wypoczynku (wysokie średnie miesięczne temperatury lata, długie dni, duże nasłonecznienie) oraz utrwaloną tradycją rodzinnych letnich wyjazdów. Pewne znaczenie ma specyfika bazy noclegowej i gastronomicznej, również przygotowana do obsługi gości przede wszystkim latem. Wyraźne maksimum przyjazdów notuje się w lipcu (wartość wskaźnika 475,1%), kolejne, ale już niższe w sierpniu (347,3%). W czerwcu i wrześniu wskaźnik przyjazdów jest prawie identyczny i wynosi 118,5% dla czerwca i 124,3% dla września. Od stycznia do maja i od października do grudnia wizyty gości osiągają wartości minimalne i nie przekraczają nawet 40% średniej miesięcznej.

Istotnym elementem charakteryzującym ruch turystyczny jest średnia długość pobytu turystów. Najdłuższe pobyty przypadają w lipcu i sierpniu (średnio 12,7 dni), a najkrócej w styczniu, marcu, listopadzie i grudniu (jeden dzień). Dłuższe pobyty występują jeszcze w lutym, kiedy średnia ich długość wynosi 5,3 dni. Związane jest to z terminem ferii zimowych i przyjazdem młodzieży szkolnej na wypoczynek. Prezentowane wartości średniej długości pobytu podkreślają jeszcze raz, że na terenie gminy Drawsko Pomorskie dominuje turystyka letnia, pobytowa, związana bezpośrednio z walorami przyrodniczymi.

W określeniu tendencji i prognozowaniu zmian ruchu turystycznego bardzo duże znaczenie mają motywy, jakimi kierują się goście odwiedzający dany obszar (tabela dalej). Na podstawie sondażu przeprowadzonego wśród gości w Drawsku Pomorskim i niektórych ośrodkach wypoczynkowych oraz kwaterach agroturystycznych stwierdzono, że głównym motywem i celem przyjazdu turystów na teren gminy były walory przyrodnicze (18,1%), bądź takie, które bezpośrednio od walorów przyrodniczych zależą (turystyka kwalifikowana - 13,7%, ucieczka od cywilizacji - 17,5%, zmiana środowiska - 15,1%, razem 64,4%). Gminę Drawsko Pomorskie w blisko 2/3 odwiedzają stali goście. Dla 62,3% ankietowanych jest to kolejna wizyta - zwykle siódma (38,3%), bądź druga (24,7%). Jest to zjawisko ze wszech miar pożyteczne i pożądane, gdyż ta grupa powracających na wypoczynek turystów jest

najlepszym propagatorem walorów i atrakcji gminy wśród innych, potencjalnych odbiorców. Motywem powtórnych odwiedzin gminy, są przede wszystkim walory przyrodnicze (95%), wśród nich takie czynniki jak: liczne jeziora, dostępne lasy i czyste powietrze.

Tabela:

Motywy i cele przyjazdu turystów na teren gminy Drawsko Pomorskie

Motywy	Liczba odpowiedzi %
Walory przyrodnicze	18,1
Walory antropogeniczne	1,9
Turystyka kwalifikowana	13,7
Ucieczka od cywilizacji	17,5
Bliskość miejsca zamieszkania	3,1
Chęć poznania nowego terenu	4,6
Zmiana środowiska	15,1
Przyzwyczajenie	4,6
Miejsce polecane przez znajomych	6,5
Możliwość wypoczynku z całą rodziną	9,8
Względy rodzinne	2,0
Dobre zagospodarowanie terenu	1,4
Inne	1,7
Razem	100,0

Formami turystyki preferowanymi przez osoby przebywające na terenie gminy są kąpiele (18,9%), plażowanie (17,5%), wędrówki piesze (15,2%), wędkarstwo (12,7%) i żeglarsstwo (3,0%). Aż 74,8% odpowiedzi związanych jest więc z walorami przyrodniczymi tego terenu, a dokładnie z wypoczynkiem nad wodą. Oznacza to, że do gminy Drawsko Pomorskie jedzie się (jeździ się) „po” walory przyrodnicze i to, jak wynika z analizy danych respondentów, bez względu na płeć, wiek i wykształcenie. Konkludując, przyjąć należy, że zagospodarowanie turystyczne w postaci bazy towarzyszącej (pomosty, kąpieliska, szlaki turystyczne, wypożyczalnie sprzętu wodnego) musi umożliwiać turystom jak najlepsze spędzenie wolnego czasu w bliskim kontakcie z naturą, tak jednak aby nie naruszać równowagi środowiska.

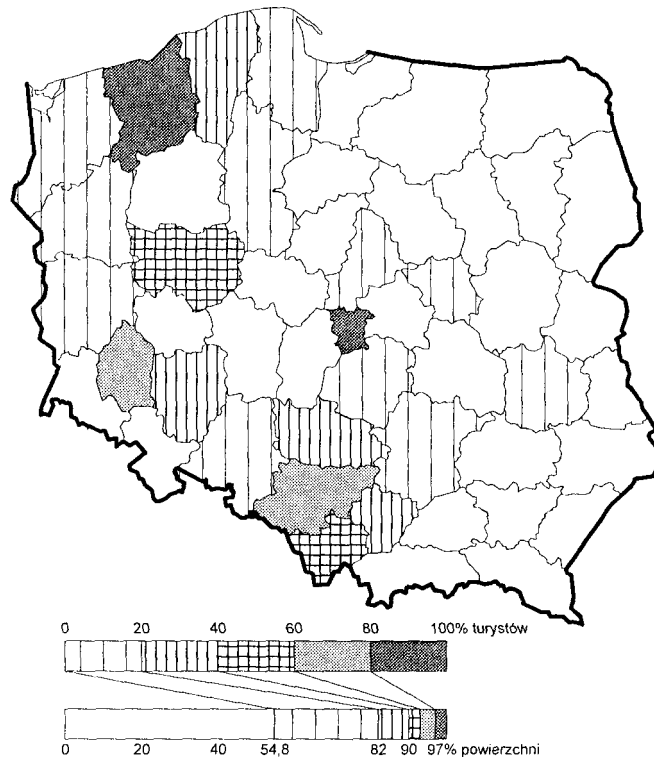
Dominuje wypoczynek rodzinny, na co wskazuje bardzo wyraźnie zaznaczony szczyt sezonu turystycznego. Główną grupę odwiedzających stanowią turyści między 30 a 50 rokiem życia - 72,4%. Są to przede wszystkim rodzice z dziećmi i dziadkowie z wnukami. Mieszkają w przyczepach kempingowych lub namiotach na polach namiotowych (53,1%) lub w ośrodkach wypoczynkowych (19,2%), a posiłki przyrządzają we własnym zakresie 68,6%. Ulubionymi formami turystyki uprawianymi przez tę grupę ludzi są wspomniane wyżej plażowanie, kąpiele, wędkarstwo, wędrówki piesze.

Tabela:

Formy turystyki uprawiane przez turystów

Formy turystyki	Liczba odpowiedzi (%)
Plażowanie	17,5
Kąpiele	18,9
Wędrowki piesze	15,2
Jazda na rowerze	3,2
Bieganie	0,6
Wycieczki krajoznawcze	7,0
Żeglarstwo	3,0
Kajakarstwo	7,5
Wędkarstwo	12,7
Grzybobranie	3,2
Wypoczynek bierny	9,5
Inne	1,7
Razem	100,0

Najwięcej osób przyjeżdża z województwa łódzkiego, a następnie z terenów dawnego województwa koszalińskiego. Kolejny przedział to województwa śląskie i dolnośląskie oraz wielkopolskie, małopolskie i dawne słupeckie. Interesujący jest fakt, że najwięcej turystów przyjeżdża z województw o największej liczbie ludności, silnie uprzemysłowionych i zanieczyszczonych (łódzkie, śląskie, dolnośląskie, małopolskie). Być może motywem decydującym jest wcześniej zauważony fakt poszukiwania czystego, niezmiennego zasadniczo środowiska, a ten walor w gminie Drawsko Pomorskie jest niepodważalny. Brak bądź małą frekwencję turystów z tzw. ściany wschodniej tłumaczyć można niewielką potrzebą wyjazdu (są to bowiem tereny rolnicze, o czystym środowisku) lub (dotyczy to zwłaszcza silnie zurbanizowanego województwa mazowieckiego) konkurencyjną bliskością Mazur i Warmii.

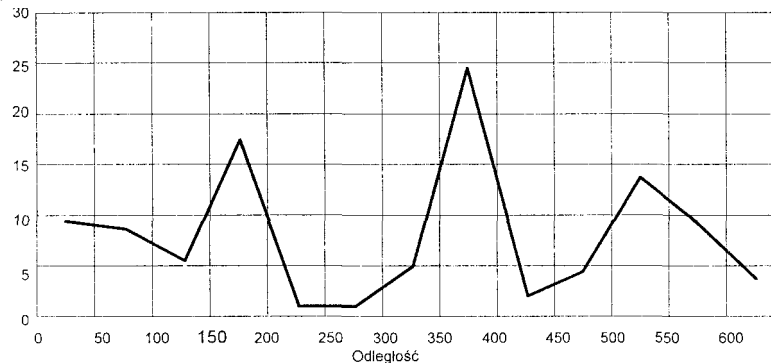

Rycina: Mapa koncentracji miejsc zamieszkania turystów wypoczywających na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie

Rozkład przyjazdów turystów z poszczególnych stref odległości od Drawska Pomorskiego (rycina dalej) pozwala wyznaczyć trzy pola rynkowe:

- regionalne do 150 km,
- aglomeracji miejsko-przemysłowych położonych bliżej (350-400 km)
- dalsze - peryferyjne (500-550 km).

Procent turystów

Wykres: Rozkład przyjazdów turystów z poszczególnych stref odległości od miasta Drawska Pomorskiego

Regionalne pole rynkowe to odwiedzający z gmin sąsiednich, przyjeżdżający autobusem bądź własnym samochodem na krótki, jednodniowy lub weekendowy wypoczynek nad jezioro. W grupie tej znajdują się także osoby z sąsiednich powiatów, leżących niegdyś w województwach ościennych. Ich przyjazd do gminy wiąże się z bliskim położeniem, jak również z niechęcią do poszukiwania nowych miejsc rekreacyjnych. **Drugie i trzecie pole rynkowe** to odwiedzający z dużych aglomeracji miejsko-przemysłowych, charakteryzujących się dużą uciążliwością życia. Ucieczka od cywilizacji i możliwość przebywania przez kilka bądź kilkanaście dni w zdrowym, kontrastowym wobec własnego miejsca zamieszkania

środowisku przyrodniczym, to główne motywy przyjazdu na wypoczynek do miasta i gminy Drawsko Pomorskie.

Poza turystami krajowymi badany obszar odwiedzają również goście z zagranicy. Stanowili oni ok. 5% poddanych sondażowi osób. Obcokrajowcy przyjeżdżali głównie z Niemiec i z Holandii. Przyjazdy Niemców można określić jako tzw. turystykę sentymentalną, związaną z miejscem urodzenia bądź pochodzenia przodków.

Na podstawie prezentowanych powyżej ocen sondażowych, przy ekstrapolacji otrzymanych wyników, można przyjąć, że ruch turystyczny wynosi od 15 do 20 tys. gości rocznie (łącznie z wizytami niezarejestrowanymi).

7. Uwarunkowania rozwoju systemów technicznych

7.1. Transport i komunikacja

7.1.1. Drogi

Sieć drogowo – uliczną w gminie tworzy:

a) droga krajowa nr 20 – Stargard – Szczecinek - 16,4 km,

Ulice: Starogrodzka, Gdyńska, Toruńska, 11 Pułku Piechoty, Piłsudskiego, Złocieniecka będące w ciągu ww. drogi są ulicami krajowymi; droga ta łączy gminę z innymi ważnymi szlakami komunikacyjnymi – drogą krajową nr 3 i 11, oraz pośrednio z drogą krajową nr 10.

Zarządcą drogi jest Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Szczecinie, Rejon Stargard.

b) drogi wojewódzkie

Tabela:

Długość dróg wojewódzkich na terenie gminy Drawsko Pomorskie

Nr drogi	Długość
nr 148 – Łobez – Drawsko Pom.	7,302
nr 162 – Zarańsko – Świdwin	11,535
nr 173 – Drawsko Pom. – Połczyn Zdrój	6,769
nr 175 – Drawsko Pom. – Kalisz Pom.	15,680
Razem:	41,286

Zarządcą dróg jest Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie Rejon Dróg Wojewódzkich Drawsko Pomorskie.

c) drogi powiatowe

- drogi miejskie (ulice):	9,011km
- 4330Z – Łabędzie – Zakrzyce:	0,87 km
- 1951Z – Lasocin – Przytoń:	7,17km
- 1952Z – Olchowiec – Zarańsko:	3,75 km
- 1953Z – Zajezerze – gr.pow. Drawsko:	8,07 km
- 1954Z – dr. 310 – Jankowo – dr. 20:	3,72 km
- 1080Z – Rzepczyno – Łabędzie:	3,65 km
- 1959Z – Dalewo – Suliszewo – stacja kolejowa:	3,57 km
- 1978Z – dr. 175 – Oleszno:	4,3 km
- 1979Z – Mielenko – Kol. Mielenko:	1,57 km
- 1987 – Drawsko Pom. – Lubieszewo:	7,19 km
- 1988 – dr. Nr 20 – Zagórki:	0,66 km
- 1989 – Suliszewo – Gudowo:	3,92 km

Razem: 57,47 km

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi ok. 57,47 km z czego:

- 51,6 km – drogi o nawierzchni bitumicznej
- 5,86 km – drogi gruntowe o nawierzchni ulepszonej

Drogami powiatowymi zarządza Zarząd Dróg Powiatowych w Drawsku Pomorskim.

d) drogi gminne

Łączna długość dróg gminnych wynosi ok. 110 km, z czego 16,3 km ma nawierzchnie utwardzone.

Na terenie miasta położonych jest 21 km dróg gminnych, na terenach wiejskich 89 km. Ponadto odnotowano 10 km dróg zakładowych o nawierzchni utwardzonej.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest szereg dróg dojazdowych do pól, których długość nie została zinwentaryzowana.

Uwarunkowania ruchowe.

Badania natężenia ruchu, przeprowadzone w 2015 r przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad, na drodze krajowej nr 20, na następujących odcinkach pomiarowych:

- Węgorzyno – Drawsko Pom. - 3020 pojazdów silnikowych ogółem,
- Drawsko Pom. /Przejście/ - 7071 pojazdów silnikowych ogółem,
- Drawsko Pom. – Złocieniec - 4610 pojazdów silnikowych ogółem.

Natężenia ruchu (stan na 2015 r.), na odcinkach dróg wojewódzkich przebiegających przez Gminę Drawsko Pomorskie:

- droga wojewódzka nr 148 granica powiatu – Drawsko Pom.- 1721 poj/d,
- droga wojewódzka nr 162 Świdwin – Zarańsko - 1800 poj/d,
- droga wojewódzka nr 173 Zarańsko – Drawsko Pom. - 3087 poj/d,
- droga wojewódzka nr 175 Drawsko Pom. – Poźrzadło Wielkie - 1752 poj/d.

Uwarunkowania techniczne

Drogi na terenie gminy cechowały się w momencie sporządzania studium różnym stanem technicznym.

Droga krajowa kwalifikowana jako główna nie spełniała normatywnych wymagań technicznych (klasy technicznej) ze względu na przekrój całej drogi, nośność i stan nawierzchni jezdni.

Drogi wojewódzki i część dróg powiatowych cechują się zadowalającym stanem technicznym (stan nawierzchni), choć także nie odpowiadają normatywom technicznym w zakresie przekroju drogi. W ostatnim czasie zmodernizowano drogę wojewódzką nr 175 pomiędzy miejscowościami Drawsko Pom. i Kaliszem Pom., poszerzając jezdnię i wymieniając nawierzchnię.

W złym stanie technicznym jest spora część dróg powiatowych i gminnych przebiegających przez teren gminy, drogi gminne w dużym stopniu posiadają nawierzchnie gruntowe (nieutwardzone).

Przez teren gminy przebiega ślad (wytyczony w terenie, nasypy, obiekty inżynierskie) projektowanej przez Niemców autostrady, której budowę rozpoczęto w czasie II wojny światowej, a która miała połączyć Berlin z Królewcem (obecnie Kaliningradem).

7.1.2. Komunikacja kolejowa

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa nr 210 Chojnice – Runowo Pomorskie prowadząca przewozy pasażerskie w ruchu osobowym i przewozy pasażerskie. Stacja kolejowa zlokalizowana jest przy [ul. Kolejowej](#).

Na terenie gminy zlokalizowane są jeszcze dwa przystanki kolejowe w Jankowie i Suliszewie.

Linia kolejowa zapewnia połączenia na trasie Stargard – Szczecinek – Chojnice.

7.1.3. Komunikacja autobusowa

Dworzec autobusowy PKS zlokalizowany jest przy [ul. Kolejowej](#). Połączenia autobusowe realizowane są z większością miejscowości Pojezierza Drawskiego m.in. Złocińcem, Kaliszem Pomorskim, Szczecinkiem, Czaplankiem, Barwicami, a ponadto z Wałczem, Zieloną Górą, Jelenią Górą, Gorzowem i Kołobrzegiem.

Niedawno uruchomiono połączenia autobusowe liniami Polski Ekspres ze Szczecinem i Warszawą.

7.1.4. Wnioski

Reforma administracyjna kraju wraz z nowym podziałem kompetencji w zakresie zarządzania drogami oraz niebywały spadek nakładów na eksploatację, modernizację i rozbudowę dróg w skali kraju sprawił, że sytuacja w tej sferze jest dla gmin bardzo trudna. Postępującej degradacji, pogorszeniu warunków użytkowych ulega większość dróg we wszystkich kategoriach. Jednocześnie obserwujemy ciągły wzrost natężenia ruchu wynikający zarówno ze wzrastającego zmotoryzowania mieszkańców gminy, jak i wzrastającego ruchu tranzytowego. Ponieważ gmina Drawsko Pomorskie jest znaczącym ośrodkiem administracyjno-usługowym i turystycznym jest penetrowana w ostatnim czasie przez turystów zmotoryzowanych, którzy użytkują większość dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych.

Miasto i Gmina Drawsko Pomorskie jest aktualnie obsługiwany przez drogę krajową numer 20 Stargard – Szczecinek – Biały Bór oraz przez dość bogatą sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Droga krajowa nr 20 przebiega przez miasto, a jej ślad nie jest czytelny i stwarza zagrożenie przy narastającym ruchu zarówno dla mieszkańców miasta jak i dla kierowców w ruchu tranzytowym. Obecny układ komunikacyjnej obsługi zewnętrznej miasta powinien zostać zmodyfikowany w sposób taki aby zapewnić bezpieczeństwo wszystkim uczestnikom ruchu oraz wyeksponować a zarazem ochronić walory tego regionu oraz uczynić sieć tras w rejonie Drawska Pom. tak aby przeprowadzając ruch wokół miejscowości pełnił on swoistą rolę promocji miasta i gminy. Rozwiązanie takie przedstawiono w dalszej części opracowania.

W związku z wzrastającym ruchem na sieci dróg krajowych podstawowym problemem do rozwiązania w zakresie komunikacji w gminie Drawsko Pom. jest poprawa bezpieczeństwa ruchu oraz wyprowadzenie z ulic miejskich na obrzeża ruchu tranzytowego w ciągu drogi krajowej numer 20.

Jak wynika z Generalnego pomiaru ruchu na drogach krajowych w roku 2000 zagregowany średni dobowy ruch w pojazdach na dobę sięga dla drogi krajowej numer 20 blisko 3000 poj./dobę a przewidywany wskaźnik wzrostu ruchu na sieci dróg krajowych wynosi 1,28.

Powyższe dane obrazują potrzebę przeniesienia ruchu tranzytowego na obrzeże miasta Drawsko Pom.

7.2. Infrastruktura techniczna

7.2.1. Woda

Woda dla potrzeb miasta dostarczana jest z miejskiej stacji wodociągowej opartej o cztery ujęcia wody zlokalizowane w Drawsku Pomorskim, Linownie, Gudowie i Łabędziach.

Długość czynnej sieci wodociągowej wynosi 135,8 km., w tym na obszarze wiejskim 101,7 km. Liczba przyłączy do sieci wodociągowej wynosi 1710, w tym 905 na obszarze miasta.

W miejscowości Żołędowo i Ziemsko mieszkańcy zasilani są z lokalnych ujęć wody, będących własnością Nadleśnictwa Drawsko. Ujęcia wody w Karwicach i Olesznie administrowane są przez wojsko.

Wydajność ujęć wody wg pozwolenia wodno-prawnego:

- 1) Drawsko Pomorskie : $Q = 125,00 \text{ m}^3/\text{h}$
- 2) Łabędzie : $Q = 30,00 \text{ m}^3/\text{h}$
- 3) Gudowo: $Q = 47,40 \text{ m}^3/\text{h}$
- 4) Linowno: $Q = 30,00 \text{ m}^3/\text{h}$

7.2.2. Kanalizacja

Gmina Drawsko Pomorskie posiada system kanalizacji grawitacyjnej i ciśnieniowej wspomaganą przez 54 przepompownie.

Łączna długość sieci kanalizacyjnej wynosi 108,4 km w tym grawitacyjna to 76,9 km, ogólnospławna 5,7 km. Liczba przyłączy 1349, z czego 977 na obszarze miasta.

Na terenie gminy zlokalizowane jest 10 lokalnych oczyszczalni ścieków z czego dwie nowoczesne w Olesznie $Q = 400 \text{ m}^3/\text{d}$ i Karwicach $Q = 56,2 \text{ m}^3/\text{d}$, będące w administracji wojska. Pozostałe oczyszczalnie znajdują się w okolicy miejscowości Konotop (3), i Oleszna (6).

Ścieki w pozostałych przypadkach odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków.

Budowa oczyszczalni ścieków w Drawsku Pomorskim została zakończona w 1993 r. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna. Oczyszczone ścieki odprowadzane są do rzeki Drawy. Obecnie jest w trakcie przebudowy, polegającej na budowie dwóch niezależnych ciągów technologicznych.

Przepustowość oczyszczalni wg pozwolenia wodno-prawnego:

- $Q_{\text{max.h}} = 360,00 \text{ m}^3/\text{h}$
- $Q_{\text{śr.d}} = 2\,300,00 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\text{max.d}} = 4\,500,00 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\text{max.r}} = 839\,500,00 \text{ m}^3/\text{r}$

7.2.3. Energia elektryczna

Systemem elektroenergetycznym na terenie gminy Drawsko Pomorskie zarządza ENERGA Operator S.A., Rejon Dystrybucji Drawsko Pomorskie

Na terenie gminy istnieją linie elektroenergetyczne o napięciu 110kV, 15kV i 0,4kV, które są obsługiwane przez Rejon Energetyczny w Drawsku Pomorskim.

Energia elektryczna jest dostarczana do Głównego Punkt Zasilania Drawsko Pomorskie dwoma liniami 110 kV:

- linią nr 0100 Złoceniec – Drawsko Pomorskie
- linią nr 5270 Węgorzyno – Drawsko Pomorskie

Dostawa energii elektrycznej dla odbiorców zasilanych na niskim napięciu odbywa się ze stacji transformatorowych 15/0,4 kV poprzez sieć niskiego napięcia złożoną z linii

napowietrznych i kablowych. Gmina Drawsko Pomorskie jest powiązana z następującymi miejscowościami:

- linią SN relacji Drawsko – Ostrowice z gm. Ostrowice i Brzeżno,
- linią SN relacji Drawsko – Żołędowo z gm. Kalisz Pom.,
- linią SN relacji Drawsko – Suliszewo i Drawsko – Gudowo z gm. Złocieniec,
- linią SN relacji Drawsko – Oleszno i Drawsko – Zagórzycze z gm. Łobez.

Na terenie gminy zainstalowane są następujące urządzenia rozdzielcze 15 kV i 0,4 kV:

- linie napowietrzne 15 kV – 266,7 km,
- linie kablowe 15 kV – 61,5 km,
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV – 232 szt.
- linie napowietrzne 0,4 kV – 113,3 km,
- linie kablowe 0,4 kV – 186,3 km.

Stan techniczny urządzeń określono jako dobry i zapewnia dostawę energii elektrycznej bez uciążliwych zakłóceń.

Liczba odbiorców na koniec 2011 r. wynosiła 6 933. Z czego 5 961 to gospodarstwa domowe, 959 to przemysł na niskie napięcie a 13 to przemysł na średnie napięcie.

Zużycie energii elektrycznej kształtowało się w 2011 r. na poziomie 35 539 686 kWh.

W ostatnich latach wzrasta zainteresowanie wykorzystaniem energii odnawialnej pozyskiwanej z kolektorów słonecznych i pomp ciepła. Prognozuje się, powstanie do roku 2026 ok. 200 instalacji kolektorów słonecznych i 40 instalacji pomp ciepła.

W 2015 r. powstała farma wiatrowa składająca się z 4 turbin o mocy 2,5 MW każda. Przewidywana roczna produkcja energii wyniesie 30,2 GWh.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 961), na rysunku Studium określono granicę oddziaływania istniejących elektrowni wiatrowych, uwzględniającą odległość o której mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy. W związku z art. 15 ust. 2 ustawy, który stanowi, że plany miejscowe obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy zachowują moc, wskazana granica oddziaływania elektrowni wiatrowych ma charakter wyłącznie informacyjny.

7.2.4. Gaz

Obecnie mieszkańcy miasta Drawsko Pomorskie oraz miejscowości Suliszewo i Zarańsko korzystają z sieci gazowniczej, której właścicielem jest WSG Sp. z o.o. Gmina Drawsko Pomorskie jest zasilane gazem ziemnym wysokometanowym grupy E (Gz-50) o nominalnym cieple spalania na poziomie 39,5 MJ/m³.

Przez teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia, który zasila stację redukcyjno-pomiarową I stopnia o przepustowości 3000 m³/h.

Do sieci przyłączono dotychczas głównie odbiorców instytucjonalnych i budownictwo mieszkaniowe zorganizowane i indywidualne gospodarstwa domowe. Część mieszkańców gminy zaopatruje się w gaz butlowy.

Zaopatrzenie w gaz następuje odgałęzieniem Dn 150 z gazociągu przesyłowego wysokiego ciśnienia Dn 250 mm Piła – Stargard – Szczecin, przesyłającego gaz z Niżu Wielkopolskiego do Szczecina. Samo Drawsko zasilane jest odboczką Dn 125 z gazociągu w/c Mirosławiec - Złocieniec.

Stacja redukcyjno-pomiarowa I, zlokalizowana na terenie miasta przy ul. Złocienieckiej o wydajności 1600 m³/h redukuje ciśnienie z wysokiego na średnie, oraz trzy stacje redukcyjno pomiarowe II°, o wydajności 600 m³/h zlokalizowane przy ul. Sobieskiego, Królewieckiej oraz w Suliszewie.

Łączna długość sieci gazowej na koniec 2011 r. wynosiła 52,6 km, w tym: średniego ciśnienia 20,2 km, niskiego ciśnienia 32,4 km. Na terenie gminy istnieje 1 126 mb przyłączy gazowych, z których zasilanych jest 3679 odbiorców (z czego 2 357 to odbiory indywidualni, 113 to usługi i handel a 29 to zakłady produkcyjne). Z indywidualnego ogrzewania gazowego korzysta ok. 1180 mieszkań.

7.2.5. Ciepło

Na terenie miasta Drawsko Pomorskie istnieją lokalne kotłownie i sieci ciepłownicze Zakładu Energetyki Ciepłej. Ciepło do odbiorców jest dostarczane za pomocą własnej sieci. Sieć zasila węzły wymiennikowe jednofunkcyjne na potrzeby c.o. i dwufunkcyjne równoległe, ma długość 3. 144 mb, wykonana jest w części magistralnej z rur stalowych w izolacji tradycyjnej a w części podziemnej z rur preizolowanych. Łączna sprzedaż ciepła w roku 2010 wynosiła 60 151 GJ a w roku 2011 44 939 GJ.

Tabela:

Zestawienie kotłowni w sezonie 2010/2011 w Drawsku Pomorskim:

Oznaczn.	Adres	Moc zainstalowana/ zamówiona (kW)	Sprzedaż ciepła w 2011 r. (GJ)	Paliwo
KR 1	Ul. Mickiewicza 1	3400/3024	20 505	Miał węglowy typ 24-16-04
KR 2	Ul. Ratuszowa 2	2 565/1969	12 306	Gaz wysokometanowy GZ-50/ awaryjnie olej opałowy
KR 3	Ul. Złocieniecka 29	1680/1162	5 553	Gaz wysokometanowy GZ
KR 4	Ul. Pocztowa 6	840/640	2 995	Gaz wysokometanowy GZ
KR 5	Ul. Sobieskiego 8	140/120	727	Gaz wysokometanowy GZ
KR 6	Ul. Piłsudskiego 29	560/316	1 634	Gaz wysokometanowy GZ
KR 7	Ul. Pocztowa 5	460/228	1 219	Gaz wysokometanowy GZ
Razem		9645/7459	44 939	

Źródło: Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Drawsko Pomorskie

Na terenie miasta funkcjonują następujące większe kotłownie lokalne obsługujące głównie zakłady przemysłowe, budynki mieszkalne, szkoły i placówki oświatowe, placówki służby zdrowia, różnego rodzaju przedsiębiorstw i placówek handlowych i usługowych:

- kotłownia Szpitala Powiatowego przy ul. Chrobry 4 – 4300 kW (gaz)
- kotłownia Zakładów Przemysłu Drzewnego przy ul Toruńskiej – 2000 kW (odpady drzewne)
- kotłownia przy Starogrodzkiej 39 dla potrzeb hurtowni – 1465 kW (węgiel)
- kotłownia PBROL przy ul. Złocienieckiej – 995 kW (węgiel)
- kotłownia Szkoły Podstawowej Nr 1 przy ul. Obrońców Westerplatte – 985 kW (gaz)

Pozostałe 46 kotłowni lokalnych na terenie miasta (o mocy 17 – 4300 kW) posiada łączną moc 17 350 kW i wyprodukowały 75 713 GJ energii cieplnej w ciągu roku.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 30 kotłowni lokalnych zasilających głównie szkoły, sklepy, bazy rolnicze, których moc waha się w granicach 21 – 1310 kW, łączna moc wynosi 5674 kW, roczna produkcja ciepła ok. 51 496 GJ.

Na terenach administrowanych przez wojsko zlokalizowanych jest 10 kotłowni opalanych olejem opałowym o mocy wahającej się od 21 do 2098 kW.

Szczegółowa analiza stanu istniejącego w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną, gaz i ciepło została przedstawiona w obszernym opracowaniu pt. „Projekt założeń do planu

zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Drawsko Pomorskie” kwiecień 2012 r.

7.2.6. Telekomunikacja

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie w zakresie świadczenia usług telekomunikacyjnych dostępna jest sieć przewodowa (w tym światłowodowa) i bezprzewodowa. Na lokalnym rynku działa firma Gawex Media Sp. z o.o., która oferuje telewizję, telefon i internet w oparciu o własną sieć kablową i radiową.

7.2.7. Gospodarka odpadami

Gmina Drawsko Pomorskie wchodzi w skład Rejonu Celowego Związku Gmin R-XXI w Nowogardzie, w ramach którego powstała Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Ślajsinie. Odpady komunalne powstające na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie, w tym zmieszane odpady komunalne i odpady zielone, przekazywane są do instalacji przetwarzającej odpady komunalne w Regionalnym Zakładzie Gospodarowania Odpadami w Ślajsinie.

Gmina ma zorganizowany system selektywnej zbiórki odpadów, z podziałem na odpady selektywne, zmieszane i biodegradowalne. Niezależnie od tego, w wyznaczonych punktach położonych na terenie miasta i gminy znajdują się pojemniki, do których można wrzucać odpady segregowane: szkło, plastik i makulaturę. Odpady wielkogabarytowe są odbierane od mieszkańców w miejscu zamieszkania, w wyznaczonych terminach, kilka razy w roku. Można je także dostarczać indywidualnie, na składowisko w Mielenku Drawskim. Zużyty sprzęt elektryczny, elektroniczny i inne odpady tj. leki, baterie, świetlówki są zbierane w wyznaczonych do tego punktach na terenie miasta i gminy.

7.2.8. Cmentarnictwo

Podstawowe funkcje cmentarza komunalnego na terenie gminy pełni cmentarz w Drawsku Pomorskim zlokalizowany między ulicami Połczyńską, Wywiórskiego i Witkiewicza z kaplicą pogrzebową. Teren cmentarza wystarczy na grzebanie zmarłych jeszcze przez kilka lat. W obowiązującym planie ogólnym miasta i gminy wyznaczono rezerwę na lokalizację nowego cmentarza na terenie dawnej wsi Gogółczyn (obecnie w granicach miasta). Na terenie gminy grzebie się zmarłych na wiejskich cmentarzach komunalnych i parafialnych w Nętnie, Rydzewie, Gudowie, Linownie, Łabędziach, Suliszewie i Żółtym.

8. Determinanty rozwoju miasta i gminy

Analiza uwarunkowań rozwoju przestrzennego miasta i gminy Drawsko Pomorskie pozwoliła na wyodrębnienie mocnych i słabych stron, czyli zidentyfikowanie tych wszystkich elementów, które ograniczają lub sprzyjają rozwojowi przestrzennemu gminy.

OGRANICZENIA ROZWOJU:

- W zakresie jakości życia mieszkańców i demografii
 - migracja młodej inteligencji;
 - wysoki poziom bezrobocia wśród ludzi młodych;
 - niski poziom wykształcenia ludności, szczególnie wiejskiej;
 - niski poziom usług na wsi;

- przeciętna struktura i standardy usług bytowych.
- W zakresie mieszkalnictwa
 - minimalny ruch budowlany;
 - brak dostatecznej liczby mieszkań;
 - zły stan techniczny lokali komunalnych;
- W zakresie aktywności gospodarczej
 - dekapitalizacja majątku firm i brak kapitału;
 - duży udział drobnych (nieotrwałych) podmiotów w gospodarce gminy;
 - niewłaściwa (konfliktowa) lokalizacja wielu przedsiębiorstw;
 - niedostatek przedsiębiorstw obsługujących rolnictwo, zlokalizowanych na wsi;
 - ogólnie niski poziom kultury technicznej;
 - istnienie szarej strefy;
 - czynniki zewnętrzne – oddalenie od dużych miast oraz duża konkurencja gmin w staraniach o pozyskanie inwestorów.
- W zakresie turystyki
 - niski poziom infrastruktury turystycznej;
 - zbyt duże uzależnienie usług turystycznych od sezonowości;
 - słabo rozwinięta gastronomia.
- W zakresie rolnictwa
 - złe warunki agrotechniczne;
 - niskoefektywne metody gospodarowania w rolnictwie;
 - wysoka dekapitalizacja gospodarstw rolnych;
 - czynniki zewnętrzne – zła kondycja rolnictwa w skali kraju.
- W zakresie komunikacji
 - zły stan techniczny dróg w tym drogi krajowej;
 - wysoki odsetek dróg gminnych o nawierzchni nieutwardzonej;
 - brak obwodnicy miasta;
- W zakresie infrastruktury technicznej
 - brak skanalizowania terenów wiejskich;
 - brak gazyfikacji terenów wiejskich;
 - niedostateczny stan sieci elektroenergetycznej.
- Inne
 - warunki fizjograficzne ograniczające rozwój przestrzenny miasta;
 - niekorzystny wizerunek przestrzenny części terenów wiejskich.

CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI:

- W zakresie jakości życia mieszkańców i demografii
 - relatywnie wysoki przyrost naturalny i prorozwojowa struktura ludności.
 - wysoki poziom obsługi mieszkańców miasta w zakresie usług podstawowych i administracji;
 - szeroki wachlarz szkolnictwa ponadpodstawowego.
- W zakresie mieszkalnictwa
 - relatywnie dobre standardy zamieszkania.

- W zakresie aktywności gospodarczej
 - aktywność podmiotów gospodarczych (stowarzyszenie, ośrodek wspierania przedsiębiorczości, targi itp.);
 - tania siła robocza;
 - zasoby siły roboczej;
 - spory potencjał infrastruktury gospodarczej.

- W zakresie turystyki
 - warunki krajobrazowo – przyrodnicze;
 - wysoki wskaźnik lesistości;
 - tradycja Drawska Pomorskiego jako ośrodka turystycznego;
 - już istniejąca infrastruktura turystyczna.

- W zakresie rolnictwa
 - rozwój agroturystyki;
 - stosunkowo wysoki stopień zagospodarowania majątku po byłych PGR.

- W zakresie komunikacji
 - położenie przy trasie tranzytowej w ciągu drogi krajowej;
 - wysokie nasycenie gminy drogami wojewódzkimi o znaczeniu regionalnym;
 - przebieg rozpoczętej budowy autostrady (tzw. „Berlinki”).

- W zakresie infrastruktury technicznej
 - prawie pełne wyposażenie w infrastrukturę techniczną miasta;
 - duża aktywność gminy w kanalizowaniu terenów wiejskich;
 - rezerwy wydajności oczyszczalni ścieków;
 - rezerwy w systemie ciepłowniczym i energetycznym miasta;
 - duża aktywność gminy i gestorów sieci w uzbrajaniu terenów i unowocześnianiu sieci.

- Inne
 - walory przestrzenne wielu jednostek osadniczych;
 - promocja miasta i gminy;
 - aktywność społeczeństwa (elit).

Podsumowanie:

Uwarunkowania rozwoju przestrzennego miasta i gminy Drawsko Pomorskie uwzględniają naturalne tendencje rozwojowe i lokalne tradycje, wartości i predyspozycje środowiska przyrodniczego, a także czynniki społeczne i gospodarcze.

Działania na rzecz rozwoju gminy powinny zmierzać w kierunku:

- systematycznego likwidowania głównych barier rozwoju, jak np. niedorozwój infrastruktury technicznej na wsi, likwidacja bezrobocia, czy podnoszenie standardu technicznego istniejących dróg,
- podkreślenia i dalszego rozwoju wszystkich walorów miasta i gminy, głównie w sferze turystyki i wypoczynku, która powinna stanowić główne źródło dochodów mieszkańców.

9. Identyfikacja podstawowych zagadnień do rozwiązania

- ochrona środowiska przyrodniczego i kulturowego, w szczególności w ramach obszaru chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”;

- zapewnienie przestrzennych podstaw rozwoju przedsiębiorczości w celu zwiększenia koniunktury gospodarczej gminy;
- promocja gospodarczych walorów gminy dla przyciągnięcia inwestorów z zewnątrz, w szczególności w ramach działania Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Drawskiego;
- regulacja i racjonalizacja struktury funkcjonalno – przestrzennej;
- rozwój usług miastotwórczych w celu podniesienia rangi i znaczenia gminy;
- rehabilitacja i modernizacja starej zabudowy mieszkaniowej;
- zapewnienie terenów dla rozwoju zorganizowanego w tym deweloperskiego i „budownictwa czynszowego”;
- rozwój usług oświaty w tym dostosowanie jego struktury do potrzeb rynku pracy;
- rozwój usług zdrowia;
- rozwój usług kultury i sportu w celu zapewnienia atrakcyjnego programu dla mieszkańców gminy i przybyszów z zewnątrz w szczególności dzieci i młodzieży (ograniczenie patologii społecznych);
- wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego i przyrodniczego (walorów krajobrazu) dla potrzeb rekreacji, turystyki i wypoczynku;
- stworzenie polityki komunikacyjnej gminy – usprawnienie systemu komunikacji drogowej (realizacja obwodnicy), rozwiązanie problemu parkowania i garażowania pojazdów;
- rozwój infrastruktury technicznej w pełnym zakresie dla miasta i wsi w tym rozbudowa i budowa systemu kanalizacji sanitarnej i reelektryfikacja wsi.

CZĘŚĆ II A - UWARUNKOWANIA NA OBSZARZE ZMIANY STUDIUM OPRACOWANEJ NA PODSTAWIE UCHWAŁY NR XLVIII/430/2014 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM Z DNIA 27 LUTEGO 2014 R. W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE I UCHWAŁY NR LV/506/2014 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM Z DNIA 28 SIERPNI 2014 R. ZMIENIAJĄCEJ UCHWAŁĘ W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE.

1. Uwarunkowania wynikające ze stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony.

Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenów objętych zmianą Studium.

OBSZAR ZMIANY	DOTYCHCZASOWE ZAGOSPODAROWANIE	PRZEZNACZENIE W OBOWIĄZUJĄCYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	UZBROJENIE TERENÓW
1	Teren niezabudowany, przez teren przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia, strefa KA, grunty klasy RIVb, RV, ŁIII, położony przy drodze gminnej (ul. Wiśniowa).	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
2	Teren częściowo zabudowany (zabudowa garażowa), grunty klasy RIVa, ŁIII, położony przy drodze gminnej (ul.	Teren ogródków działkowych	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.

	Kościuszki).		
3	Teren zabudowany (budynek Nadleśnictwa), położony przy ul Kolejowej i Dworcowej.	Teren zabudowy usługowej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
4	Teren niezabudowany, grunty klasy RIIIb, RIVa, położony przy ul. Kaliskiej.	Teren komunikacji, teren zieleni izolacyjnej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
5	Teren zabudowany (była oczyszczalnia ścieków), położony przy drodze krajowej nr 20 (ul. Złocieniecka).	Teren urządzeń kanalizacyjnych	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
6	Teren częściowo zabudowany, przez teren przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia, (rozdzielnia gazu), grunty klasy RIIIb, RIVa, położony przy drodze krajowej nr 20 (ul. Złocieniecka).	Teren urządzeń gazowniczych, teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
7	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RIIIb, RIVa, RIVb, RV, RVI, PsIV, od północy ul. Kłosa od południa droga do Jankowa Małego.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
8	Teren niezabudowany, strefa KA, przez teren przebiega linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia, grunty klasy RIVa, RV, RVI, od północy droga do Jankowa Małego.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
9	Teren ogródków działkowych, strefa KA, grunty RV, RVI, położony przy drodze gminnej.	Teren ogródków działkowych	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
10	Teren zabudowany (lodowisko), strefa KA, grunty RIVb, RV, położony przy drodze wojewódzkiej nr 148 (ul. Gdyńska).	Teren zieleni urządzonej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
11	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RIVb, RV, przy ul. Wywiórskiego.	Teren zieleni urządzonej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
12	Teren częściowo zabudowany (teren nieczynnej oczyszczalni ścieków), grunty klasy RIVb, PsIV, grunty zadrzewione, nieużytek, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
13	Teren niezabudowany, PsIII, PsIV, grunty zadrzewione, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
14	Teren niezabudowany, grunty B/PsIV, PsIV, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej.

			kanalizacyjnej.
15	Teren niezabudowany, grunty klasy RIV, RV, położony przy drodze krajowej nr 20 i drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
16	Teren niezabudowany, grunty klasy PsIII, PsIV, PsV, nieużytki, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
17	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RVI, PsIII, PsIV, PsV, grunty zadrzewione, położony przy drodze powiatowej i gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
18	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RIVa, PsIV, nieużytek, położony przy Promenadzie Piastowskiej i ul. Staszica.	Teren zabudowy usługowej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
19	Teren niezabudowany, grunty klasy RIIIb, RIVa, RIVb, położony przy Promenadzie Piastowskiej	Teren usług zdrowia	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
20	Teren niezabudowany, grunty klasy RIVa, nieużytek, położony przy Promenadzie Piastowskiej i ul. Okrzei, od północy tory kolejowe.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
21	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RIVa, RIVb, RV, PsIV, nieużytek, położony przy drodze gminnej od północy tory kolejowe.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
22	Dolina rzeki Drawy z przyległymi gruntami zadrzewionymi, leśnymi i rolnymi, strefa KA.	Teren rolniczy	
23	Teren niezabudowany, strefa KR- (stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków), wody powierzchniowe, grunty klasy RVI, LV, położony przy drodze wojewódzkiej nr 175.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej.
24	Teren niezabudowany (teren ogródków działkowych), strefa KA, grunty klasy RV, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej i wodociągowej.
25	Teren niezabudowany (teren ogródków działkowych), strefa KA, grunty klasy RIVb, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej i wodociągowej.
26	Teren zabudowany (teren obiektów wodociągowych), strefa KA, położony przy drodze gminnej.	Teren urządzeń wodociągowych	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej i wodociągowej.
27	Teren niezabudowany, strefa	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do

	KA, grunty klasy RIIIb, RIVa, PsIV, rów melioracyjny, położony przy drodze powiatowej.		sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
28	Teren zabudowany, grunty klasy RIVa, PsIV, przez teren przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia, sąsiaduje z rowem melioracyjnym, położony przy drodze gminnej, w sąsiedztwie terenów kolejowych.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
29	Teren niezabudowany, grunty klasy PsIII, położony przy drodze powiatowej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
30	Teren niezabudowany, grunty klasy B/RIVa z dostępem do drogi powiatowej.	Urządzenia odprowadzania i oczyszczania ścieków	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
31	Teren niezabudowany, część tereny przemysłowe, grunty klasy RIIIb, położony przy drodze powiatowej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
32	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RV, nieużytek, położony przy drodze nr 20 i od północy droga gminna.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
33	Teren niezabudowany, Bz – tereny rekreacyjno-wypoczynkowe, dostęp do drogi poprzez teren przyległy.	Teren usług sportu	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
34	Teren częściowo zabudowany, grunty klasy PsIII - nieużytkowane stawy, RIVb, RV, ŁIV, PsV, rów melioracyjny, położony przy j. Zarańsko i drodze powiatowej oraz gminnej.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
35	Teren częściowo zabudowany, budynki gospodarcze i garażowe oraz nieużytkowana kotłownia, grunty rolne zadrzewione, położony przy drodze gminnej.	Teren rolniczy, teren usuwania odpadów	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
36	Teren niezabudowany, Ba- tereny przemysłowe, położony przy drodze gminnej.	Teren usuwania odpadów	
37	Teren częściowo zabudowany, Bz- grunty rekreacyjno-wypoczynkowe, grunty klasy PsIII, PsIV, RIVb, nieużytki, położony przy drodze wojewódzkiej nr 162 i drodze gminnej.	Teren rolniczy, teren zabudowy zagrodowej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
38	Teren niezabudowany, nieużytek, położony przy drodze gminnej.	Teren zabudowy zagrodowej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.

39	Teren niezabudowany, grunty klasy RIV, RV, położony przy drodze gminnej.	Teren zabudowy rekreacji indywidualnej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej.
40	Teren niezabudowany, grunty klasy RIVa, RIVb, RV, RVI, LIV, tereny zadrzewione, las, nieużytek, położony przy j. Rydzewo i drodze gminnej.	Teren rolniczy, teren zabudowy rekreacji indywidualnej	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej i wodociągowej.
41	Teren niezabudowany, Ba – tereny przemysłowe, rów melioracyjny, dostęp do drogi poprzez teren przyległy.	Teren urządzeń kanalizacyjnych	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej, wodociągowej, kanalizacyjnej.
42	Teren niezabudowany, strefa KA, grunty klasy RIVa, RIVb, RV, RVI, las, nieużytki, las, wody powierzchniowe, położony przy drodze nr 148.	Teren rolniczy z możliwością realizacji elektrowni wiatrowych	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej.
43	Teren niezabudowany, przez teren przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia, grunty klasy RIVa, LIV, nieużytek, dostęp do drogi nr 148 poprzez teren przyległy.	Teren rolniczy	Możliwość przyłączenia do sieci elektroenergetycznej i wodociągowej.
44	Teren niezabudowany- teren zamknięty ze strefą ochrony.	Teren rolniczy	

2. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

Zmiany nr 1,2,3,4,5,7,18,19,20,21,22,23,27-41 położone są w granicach obszaru chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”, obowiązuje uchwała Nr XXXII/375/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15.09.2009 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2014 r. poz. 1637 ze zm.).

Zmiany nr 23,27-33,37,41 położone są w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Drawska” a zmiana nr 6 graniczy z tym obszarem. Obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 obowiązuje (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 2674 ze zm.).

Zmiana nr 12 położona jest w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Ińska”, a zmiana nr 13 graniczy z tym obszarem. Obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008 (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1931 ze zm.).

Grunty klasy RIIIB znajdują się na terenie zmian nr: 4, 6, 7, 19, 27, grunty klasy PsIII znajdują się na terenie zmian nr: 16, 17, 29, 31, 37, grunty klasy ŁIII znajdują się na terenie zmian nr: 1 i 2. Grunty te mogą wymagać uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nierolnicze zgodnie z przepisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 909).

Na terenach zmiany studium nie występują grunty leśne, które mogą wymagać uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nieleśne zgodnie z przepisami odrębnymi.

W zasięgu obszaru ochronnego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Wałcz-Piła położone są następujące zmiany: 27-33 i 41.

3. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Na terenie zmiany nr 23 położonej w obrębie Mielenko Drawskie znajduje się stan.3 - nr 1239, wpis z 1993 r. stanowiska zaklasyfikowane do strefy WI ochrony stanowisk archeologicznych.

Na terenie zmian nr: 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 21, 22, 25, 27, 32, 38 i 42 znajduje się strefa KA – obszar obserwacji archeologicznej, odpowiadający strefom WI (nie wpisanych dotychczas do rejestru zabytków), strefom WII – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska i WIII – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska. Zasady ochrony stanowisk archeologicznych zostały opisane w rozdziale III- Uwarunkowania rozwoju pkt 3.2.

W sąsiedztwie zmiany nr 29 znajduje się strefa KZ2.

W sąsiedztwie zmiany nr 12 Jankowo znajduje się park dworski nr rej. 1151, 18.03.1982 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 24 Mielenko Drawskie znajduje się kościół filialny p.w. M.B. Królowej Polski z cmentarzem przykościelnym, nr rej. 224, 15.01.1960 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 25 i 26 Mielenko Drawskie znajduje się park pałacowy nr rej. 1113, 15.09.1980 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 37 Żółte znajduje się Kościół filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP z wyposażeniem i cmentarzem przykościelny, nr rej. 49, 18.10.1954 r.

4. Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym

Audyt krajobrazowy dla obszarów województwa zachodniopomorskiego nie został opracowany.

5. Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia.

Na terenach zmiany Studium nie występują obiekty służące ochronie zdrowia.

6. Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.

Przez teren zmiany Studium nr 8 przebiega odcinek napowietrznej linii elektroenergetycznej 110kV. Nakazuje się, zachowanie pasa ochronnego wzdłuż linii, wolnego od zabudowy, zgodnie z obowiązującymi wymogami i przepisami.

Przez część terenów objętych zmianą Studium przebiegają odcinki napowietrznych linii elektroenergetycznej 15kV. Nakazuje się, zachowanie pasa ochronnego wzdłuż linii, wolnego od zabudowy, zgodnie z obowiązującymi wymogami i przepisami.

Przez tereny zmian Studium nr 1, 6, 28, 43 przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia. Na terenie zmiany nr 6 znajduje się stacja redukcyjno-pomiarowa I stopnia. Nakazuje się, zachowanie strefy kontrolowanej wzdłuż gazociągów, wolnego od zabudowy, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Część terenów objętych zmianą Studium, położona jest w strefie oddziaływania istniejących elektrowni wiatrowych, wyznaczonej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. z 2016 r. poz. 961).

Na terenach objętych zmianą Studium, należy zapewnić bezpieczeństwo ludzi i mienia pod względem ochrony przeciwpożarowej, poprzez odpowiednie zaopatrzenie w wodę do zewnętrznego gaszenia pożaru, zgodnie z wymogami przepisów odrębnych.

7. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów.

Tereny objęte zmianą Studium, dla których wyznaczono nowy kierunek w zagospodarowaniu, stanowią głównie własność osób fizycznych, z niewielkimi obszarami

należącymi do Skarbu Państwa, gminy Drawsko Pomorskie, osób prawnych oraz grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste.

8. Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych.

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych.

9. Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych.

10. Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Na terenach zmian Studium nr: 15, 16, 23 i 26 występują udokumentowane złoża kopalin.

W zasięgu obszaru ochronnego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Wałcz-Piła położone są następujące zmiany: 27-33 i 41.

11. Uwarunkowania wynikające z występowania terenów górniczych na podstawie przepisów odrębnych

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują tereny i obszary górnicze.

12. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami.

Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej na terenie zmiany Studium:

- a) komunikacja:
 - droga krajowa Nr 20
 - wojewódzka Nr 148, 173, 175, oraz drogi powiatowe;
- b) infrastruktura techniczna:
 - sieć wodociągowa,
 - sieć kanalizacji sanitarnej,
 - sieć elektroenergetyczna
 - sieć gazowa.

Gospodarka odpadami na terenie gminy Drawsko Pomorskie prowadzona jest w oparciu o uchwałę Nr VI/36/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Drawsko Pomorskie.

13. Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obszary, na których określa się zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

14. Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej.

Teren nr 22 objęty zmianą Studium, położony jest częściowo na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, gdzie prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie ($p=10\%$) i średnie ($p=1\%$). Na tym terenie obowiązują zakazy oraz odstępstwa od zakazów, określone

w ustawie Prawo wodne. Jednocześnie, teren położony jest częściowo, na obszarze na którym prawdopodobieństwo powodzi jest niskie ($p=0,2\%$).

CZĘŚĆ III – KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. Generalna koncepcja rozwoju gminy

Koncepcja rozwoju przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie polega na kontynuowaniu dotychczasowych zmian w zagospodarowaniu przestrzeni gminy w kierunku poprawy stanu i funkcjonowania jej struktury i środowiska, zapewniających przestrzenne warunki dla osiągnięcia założonych celów rozwoju.

Rozwój przestrzenny gminy oparty zostanie na następujących zasadach:

zasadzie zrównoważonego rozwoju (zgodnie z Ustawą o ochronie środowiska) rozumianego jako „rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli – zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń – następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych”

regule pierwszeństwa jakości nad ilością wyrażającą się w następujących zasadach wykorzystania przestrzeni:

- racjonalnego wykorzystania zasobów poprzez ograniczenie chaotycznego, rozproszonego zainwestowania na rzecz intensyfikacji, porządkowania oraz podnoszenia standardu i ładu przestrzennego istniejących struktur osadniczych,
- kształtowania strefy miejskiej jako przestrzeni konkurencyjnej, o wysokiej jakości i standardzie zagospodarowania, spełniającej wysokie wymagania i aspiracje potencjalnych użytkowników,
- zachowania, ochronie i wyeksponowania – tych elementów zagospodarowania, które służą utrzymaniu atrakcyjności środowiska przyrodniczo-kulturowego, świadczą o tożsamości gminy i jej lokalnej odrębności.

1.1. Główne funkcje gminy

W mieście Drawsku Pomorskim poza dominującą funkcją zamieszkania na przestrzeni lat rozwinął się drobny i większy przemysł, rzemiosło i usługi lokalne oraz funkcja turystyczno - wypoczynkowa. Na obszarze gminy dominuje gospodarka rolna i leśna, oparta na dużych kompleksach lasów oraz przetwórstwo rolne, a także agroturystyka.

W świetle przeprowadzonej diagnozy stanu gminy i analizy jej predyspozycji i możliwości oraz uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i politycznych uznać należy, że istniejące funkcje miasta i gminy powinny zostać kontynuowane z tym, że winny one ulec ukierunkowaniu na zrównoważony rozwój oraz powinny zostać w znacznym stopniu zaktywizowane, aby mogły stać się w większym stopniu czynnikami miastotwórczymi, a - w przypadku wsi - czynnikami rozwojowymi.

Wprowadzane zmiany wynikają z wprowadzenia pojęcia zrównoważonego (eko-) rozwoju i przejścia z aspektów ilościowych na jakościowe: jakość życia, środowiska, wizerunku przestrzeni i krajobrazu oraz z potrzeby zdobywania rynku inwestorów w dobie silnej konkurencyjności między jednostkami samorządowymi jakimi są gminy.

Są to jedyne drogi, obok świadomości ekologicznej mieszkańców gminy i innych użytkowników środowiska, prowadzące do poprawy jakości życia i powiększania dobrobytu.

Po niezbędnych modyfikacjach funkcji uznaje się, że podstawowymi funkcjami gminy Drawsko Pomorskie (bez rozdziału na funkcje miasta i funkcje gminy) będą:

1. Ochrona i utrzymanie potencjału przyrodniczego,
2. Zaspokajanie potrzeb w zakresie turystyki i wypoczynku dla mieszkańców gminy, regionu i innych części polski (usługi lokalne i ponadlokalne),
3. Mieszkalnictwo jako oferta deweloperska dla okolicznej klasy średniej i „nowych osadników”,
4. Działalność gospodarcza, głównie związana z obsługą ruchu turystycznego i różnorodnego rodzaju przetwórstwem rolno (leśno) – spożywczym,
5. Nowoczesne rolnictwo, z pożądanym dużym udziałem rolnictwa ekologicznego.

Uznaje się wszystkie wsie za rozwojowe i proponuje następującą systematykę jednostek osadniczych pod kątem wzrostu i rozwoju jakościowego:

1. **ośrodek dynamicznego rozwoju** tj. ośrodek o silnych tendencjach wzrostowych w oparciu o dotychczasowy potencjał społeczno - gospodarczy, którego rozwój wymaga wprowadzenia znacznych przekształceń krajobrazu i aktywnych działań na rzecz ochrony środowiska,
2. **ośrodek umiarkowanego rozwoju** - ośrodek rozwijający się na miarę swojego zaplecza społeczno - gospodarczego i predyspozycji przyrodniczych i krajobrazowych,

Przyjmuje się następującą strukturę funkcjonalną sieci osadniczej gminy Drawsko Pomorskie, przy czym w poniższej systematyce pominięto funkcję mieszkaniowo - usługową na potrzeby własne wsi (nie „na sprzedaż”), a podana funkcja mieszkaniowa dotyczy terenów mieszkalnictwa ofertowego:

miasto:

- 1) Drawsko Pomorskie - ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: mieszkalnictwo, usługi społeczne gminne i ponadlokalne (oświata, kultura, handel, zdrowie i opieka społeczna), turystyka i wypoczynek oraz obsługa ruchu turystycznego),
 - funkcje uzupełniające: szkolnictwo średnie, działalność gospodarcza o profilu przemysłu rolno - spożywczego i drobnej wytwórczości,
- 2) wiejskie jednostki osadnicze:
 - a) Gudowo – ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: usługi ponadpodstawowe w szczególności turystyka), rolnictwo
 - funkcje uzupełniające: działalność gospodarcza, mieszkalnictwo,
 - b) Jankowo - ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, usługi ponadpodstawowe (w tym turystyka i agroturystyka), działalność gospodarcza,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
 - c) Konotop – ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: mieszkalnictwo, obsługa terenów poligonowych,
 - funkcje uzupełniające: rolnictwo, leśnictwo.

- d) Linowo – ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, usługi ponadpodstawowe w szczególności turystyka),
 - funkcje uzupełniające: działalność gospodarcza, mieszkalnictwo,
- e) Łabędzie, – ośrodek umiarkowanego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, działalność gospodarcza,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- f) Mielenko Dr., ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, działalność gospodarcza w tym eksploatacja powierzchniowa kopalni,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- g) Nętno - ośrodek umiarkowanego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, turystyka,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- h) Rydzewo - ośrodek umiarkowanego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, turystyka
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- i) Suliszewo - ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, usługi ponadpodstawowe (w tym turystyka i agroturystyka), działalność gospodarcza,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- j) Zagozd - ośrodek umiarkowanego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- k) Zarańsko - ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, usługi ponadpodstawowe w szczególności turystyka),
 - funkcje uzupełniające: działalność gospodarcza, mieszkalnictwo,
- l) Zbrojewo - ośrodek umiarkowanego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo,
 - funkcje uzupełniające: mieszkalnictwo, agroturystyka,
- ł) Żółte - ośrodek dynamicznego rozwoju,
 - funkcje wiodące: rolnictwo, usługi ponadpodstawowe w szczególności turystyka),
 - funkcje uzupełniające: działalność gospodarcza, mieszkalnictwo,

1.2. Strategiczne cele i kierunki rozwoju

Celem nadrzędnym w zagospodarowaniu przestrzennym miasta i gminy Drawsko Pomorskie jest zapewnienie właściwego poziomu życia jego mieszkańców, poprzez zapewnienie wysokich parametrów zagospodarowania – przestrzennych i środowiskowych, zapewnienie równorzędnego dostępu do usług dla wszystkich mieszkańców, zapewnienie dostępu do sieci infrastruktury technicznej i systemu komunikacyjnego.

W Studium jako **CEL GŁÓWNY - MISJĘ** przyjęto:

„Osiągnięcie zrównoważonego, wielofunkcyjnego rozwoju społeczno – gospodarczego gminy” - za misją Strategii rozwoju gminy Drawsko Pomorskie do roku 2015.

Dla zrealizowania celu sformułowano trzy **CELE STRATEGICZNE STUDIUM**, czyli długofalowe cele rozwoju miasta i gminy:

A – osiągnięcie wysokiego standardu zamieszkania, pracy i wypoczynku;

- B – wykształcenie silnych funkcji ponadlokalnych: turystyczno – wypoczynkowej, obsługi działalności gospodarczej i szkolnictwa średniego;**
- C – wzmocnienie lokalnych więzi społecznych i wykreowanie wśród mieszkańców silnego poczucia tożsamości z dziedzictwem kulturowym i gospodarczym miasta i gminy**
- D – miasto i gmina otwarte i przyjazne dla turystów oraz inwestorów.**

Dla realizacji celów strategicznych w **działaniach operacyjnych** zostanie położony nacisk na przemiany o charakterze jakościowo – ilościowym. Przemiany te koncentrować się będą na:

- ochronie krajobrazu, ochronie wód, odnowie substancji budowlanej, rewaloryzacji obszarów zdegradowanych,
- poprawie wizerunku miasta, w tym odpowiednim zagospodarowaniu jego centrum,
- poprawie standardów w mieszkalnictwie poprzez zaktywizowanie budownictwa mieszkaniowego,
- podniesienie standardu usług w sferze społecznej
- stworzenie bazy dla rozwoju funkcji turystyczno - wypoczynkowej, w tym rozbudowa infrastruktury turystycznej ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki,
- rozwoju wsi w oparciu o modernizowaną bazę,
- rozwoju różnorodnych form rolnictwa i działalności gospodarczej, a w szczególności rozwoju przemysłu rolno - spożywczego,
- modernizacji i rozwoju infrastruktury technicznej,

2. Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego

2.1. Kształtowanie systemu ekologicznego gminy

W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy” sprawy środowiska przyrodniczego, zgodnie z zapisaną w ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym zasadą zrównoważonego rozwoju - są priorytetowe.

Wynika z tego potrzeba ukierunkowania działań społeczności miasta i gminy na racjonalne użytkowanie krajobrazu i naturalnych zasobów przyrody. Składa się na to utrzymanie odpowiedniej jakości poszczególnych komponentów środowiska (powietrza, wody, gleby), zapewnienia trwałości ekosystemów leśnych, łąkowych i rolniczych (agroekosystemów) oraz ukształtowanie ładu ekologicznego, przestrzennego i estetycznego w krajobrazie miasta i gminy. Efektem tych działań ma być podniesienie jakości życia, jego bytowanie w czystym, zdrowym środowisku i pięknym otoczeniu.

Istotne znaczenie ma tu kwestia **edukacji ekologicznej**, a co za tym idzie **świadomości ekologicznej społeczeństwa**. Bowiem problemy ekologiczne to też problemy moralności i odpowiedzialności - rozróżnienie ładu i nieładu, woli oraz potrzeb mieszkańców - co do jakości środowiska i poszanowania otoczenia. Najlepszą drogą ekorozwoju jest kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci oraz młodzieży i ogółu społeczeństwa, które swoją wiedzą, doświadczeniem, postępowaniem, zaangażowaniem i etyką ekologiczną będzie dążyć do tworzenia modelu zrównoważonego rozwoju, w zgodzie z prawami przyrody. Bo przecież lepiej jest stosować profilaktykę niż usuwać skutki niewiedzy i nieświadomości. To od poziomu edukacji ekologicznej istniejącego w gminnych szkołach oraz przychylności polityki ekologicznej gminy, zależeć będzie stan i jakość środowiska przyrodniczego gminy.

Planowanie przestrzenne jest podstawowym narzędziem dla realizacji postulatów ochrony przyrody i kształtowania środowiska. Uwzględnienie w studium systemu ekologicznego gminy jako jednego z podstawowych uwarunkowań rozwoju pozwoliło na zdefiniowanie kierunków ochrony środowiska oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Ochrona wartości i zasobów środowiska przyrodniczego

Dla właściwej ochrony zasobów przyrodniczych gminy konieczne jest przyjęcie następujących postulatów:

Ochrona powierzchni ziemi

Należy ograniczyć przekształcenia rzeźby, niszczenia skarp, niwelacji pagórków, konieczna jest rekultywacja nieczynnych wyrobisk i składowisk odpadów. Projekty rekultywacji obiektów i obszarów eksploatowanych w przyszłości powinny być sporządzone na etapie projektu technicznego inwestycji. Ochrona powierzchni ziemi powinna dotyczyć ochrony rzeźby, gleby oraz złóż wartościowych kopalin, szczególnie torfu.

W odniesieniu do **rzeźby terenu** postuluje się przyjęcie następujących zasad użytkowania przestrzeni:

- Zachować mozaikowość krajobrazu;
- Obszary o dużych spadkach dla umocnienia skarp obsadzić trwałymi trawami, krzewami, drzewami. Nie prowadzić wycinki na stokach oraz karczowania. Stoki powinny być wyłączono spod zabudowy. Zasady te dotyczą przede wszystkim północnej i środkowej części gminy, gdzie występują pagórki glin zwałowych, stoki i rynny jeziorne, a więc formy szczególnie podatne na degradację (erozję i denudację);
- Szczególnej troski wymaga rzeźba polodowcowa obszaru objętego strefą chronionego krajobrazu, będąca podstawą powołania tej formy ochrony przyrody. Prace ziemne na tym terenie należy ograniczać do niezbędnego minimum.

Odnosnie **surowców – kopalin**, specjalnej troski wymagają **złóża torfu**, które praktycznie w całości winny być zachowane bez uszczerbku. Program rekultywacji powinien być opracowany na etapie wydania koncesji. Podobne zasady gospodarczego wykorzystania, a w szczególności rekultywacji, dotyczyć muszą innych surowców naturalnych, tj. żwirów i piasków. Należy również wykonać oceny oddziaływania na środowisko prowadzonych prac wydobywczych. Rekultywacja obszarów pokopalnianych powinna iść w kierunku przywrócenia stanu środowiska sprzed eksploatacji, lub proponować włączanie wykorzystanych obiektów do systemu przyrodniczego gminy, przez ich zadrzewianie, zakrzewienie, wypełnienie wodą.

Odnosnie **gleb**, proponuje się przyjąć następujący sposób działania:

- Słabe gleby (V, VI klasy) oraz wieloletnie odłogi przeznaczyć pod zalesienia, na nowo ustalając granicę polno-leśną;
- Gleby klas lepszych należy chronić przed zmianą użytkowania, stosując odstępowania jedynie w wyjątkowych, uzasadnionych i niezbędnych przypadkach.

Ochrona ekosystemów łądowych

- Szczególnej troski wymagają **ekosystemy łąkowe, bagienne i torfowiskowe**, naturalne i seminaturalne, które należy chronić przed zmianą funkcji. Ważne jest też, aby w stosunku do łąk wykorzystywanych gospodarczo utrzymać tradycyjny sposób użytkowania (koszenie). Nie należy drastycznie zmieniać stosunków wodnych (osuszać terenu), gdyż stanowi to zagrożenie dla zespołów bagiennych i torfowiskowych.
- Gospodarka na **obszarach leśnych** zasadniczo pozostaje poza gestią gminy, spoczywa bowiem na przedsiębiorstwie Lasy Państwowe. Należy jednak dążyć do ekstensywnego gospodarowania zasobami lasów, tworząc starodrzew. Wprowadzając nowe nasadzenia należy unikać monokultur i monolitów; trzeba natomiast uwzględniać wymagania środowiska i opierać się na mapach naturalnej roślinności potencjalnej. W gospodarce leśnej należy zastąpić rębnię zupełną rębnią częściową, podnieść wiek rębności, stosować naturalne odnowienia lasu. Szczególnej pielęgnacji wymagają lasy ochronne (wodochronne, glebochronne). W ich obrębie należy ograniczyć do niezbędnej penetrację i użytkowanie.

- W stosunku do **zieleni urządzonej** (parki, zieleń przydrożna) należy przyjąć zasadę ochrony konserwatorskiej, zachowawczej. W przypadku parków wiejskich konieczne jest prowadzenie prac rewaloryzacyjnych, porządkujących układ przestrzenny oraz uzupełniających drzewostan. Należy również określić zasady użytkowania tych obiektów i wyjaśnić sprawy własności.

Dla poprawy bilansu wodnego gleb piaszczystych, ograniczenia erozji wietrznej, ograniczenia erozji wodnej gleb położonych na zboczach konieczne jest utworzenie **systemu zadrzewień ochronnych**. Niezbędne jest wykonanie inwentaryzacji ogólnej wszystkich zadrzewień i zaprojektowanie nowych nasadzeń. Na system zadrzewień ochronnych powinny składać się pasy zadrzewieniowe pełniące funkcje:

- Przeciwwietrzne, oparte o sieć dróg publicznych;
- Filtru biologicznego, wzdłuż cieków oraz nad jeziorami, stanowiąc ich płaszcz ochronny;
- Remiz śródpolnych;
- Przeciwoerozyjne, na stokach;
- Osłonowe, towarzyszące obiektom kontrastowym w krajobrazie naturalnym.

W zakresie ochrony środowiska należy przyjąć zasadę ochrony konserwatorskiej - zachowawczej, rozumianej jako nie pogarszanie stanu środowiska. Temu celowi winny służyć inwestycje komunalne poprawiające stan atmosfery, wód i czuwające nad właściwą gospodarką wodno-ściekową. Do wymienionych wyżej należy dodać właściwe zagospodarowanie (udostępnianie) brzegów wód jako kąpielisk. Należy tu wymienić organizowanie plaż i biwaków wyposażonych w infrastrukturę rekreacyjną i paraturystyczną (kosze na odpady, wydzielone miejsca parkingowe, umocnienie brzegów, budowę pomostów kąpielowych i wędkarskich, umacnianie skarp).

Ochrona wód

Należy przyjąć, jako podstawową, zasadę racjonalnego gospodarowania zasobami wód oraz nie ingerowania w naturalnie ukształtowane stosunki hydrologiczne.

- Szczególnej ochronie winna podlegać **zlewnia Drawy**. Należy dążyć do osiągnięcia I klasy czystości wód rzeki, poprzez działania techniczne (budowa oczyszczalni ścieków) oraz administracyjne (wykluczenie lokalizacji inwestycji wodochłonnych i o dużej produkcji ścieków);
- Jeziora bezodpływowe oraz objęte ochroną prawną lub o wyjątkowym znaczeniu dla zachowania wartości środowiska nie mogą być odbiornikami ścieków;
- Należy dążyć do przywrócenia przynajmniej II klasy czystości wód jezior. Celowe jest podjęcie działań administracyjnych (egzekwowanie zakazu odprowadzania nieczystości do akwenu) oraz prac ochronnych, ograniczających spływy powierzchniowe z pól i zmniejszających eutrofizację. W tym celu wskazane jest otoczenie zbiorników płaszczem bariery biologicznej, w postaci pasa nasadzeń, o miąższości 150-300 m, złożonego z drzew, krzewów, nasadzonych kępowo. Pokrycie terenu trwałą roślinnością ma szczególne znaczenie w przypadku skarp nadbrzeżnych i kontaktu rola-woda;
- Ochronie przed eutrofizacją wód jezior i rzek winien służyć zakaz intensywnej hodowli ryb, w ciągu rzeki Drawy i Kokny;
- Należy zachowywać i chronić przed zanikiem (zasypaniem, osuszaniem) wszelkie oczka wodne oraz towarzyszące im i ciekom kępy zadrzewień. Ochronie winny podlegać inne zadrzewienia, szczególnie zadrzewienia śródpolne;
- Należy zachować naturalny bieg cieków i linię brzegową jezior. Oznacza to zaniechanie prostowania koryt oraz zmiany linii brzegowej jezior (podsypywania, wyrównywania, wycinania zarośli nadbrzeżnych) dla łatwiejszego dostępu;

- Wszelkie inwestycje mogące zmienić stosunki hydrologiczne muszą być poprzedzone oceną oddziaływania na środowisko.

Największym jeziorem graniczącym z obszarem gminy jest jez. Lubie. Jezioro, ze względu na korzystne położenie, wielkość, urozmaiconą linię brzegową jest atrakcyjnym obszarem rekreacyjnym. Z drugiej jednak strony stanowi ważny element lokalnej sieci ekologicznej. Podobnie duży potencjał ekologiczny ale i także turystyczny tkwi także w dużych jeziorach: Zarańsko, Ostrowiec, Jelenie, Bucierz Duży, Małe Dołgie, Okra, Czaple Duże, Będargowo, Gąnowskie. Działania gospodarcze prowadzone w ich sąsiedztwie, na terenie zlewni jezior lub wprost czerpiące z ich zasobów muszą ten fakt uwzględniać i w całości respektować zasadę zrównoważonego rozwoju, nie powodując uszczerbku w zasobach biologicznych jezior. Utrzymanie dobrej jakości wód jezior wymaga ograniczenia dopływu zanieczyszczeń ze źródeł punktowych i obszarowych oraz kontroli sposobu zagospodarowania zlewni. Uporządkowania i następnie stałego monitorowania wymaga też zagospodarowanie turystyczno-wypoczynkowe oraz natężenie ruchu rekreacyjnego. Konieczna jest ochrona naturalnych układów hydrograficznych, przez utrzymanie naturalnego poziomu wód w jeziorach i na torfowiskach oraz kształtującego się samorzutnie poziomu wód w ciekach.

Gospodarka leśna powinna opierać się na zasadach trwałego i zrównoważonego gospodarowania. Należy odstąpić od gospodarki zrębowej na rzecz rębni częściowej, odnowień naturalnych poprzez samosiewy oraz unikania linii prostych przy wyznaczaniu powierzchni zrębu. Należy przewidzieć możliwość wyznaczenia nowej granicy polno-leśnej przez zalesiania nieużytków.

Stan środowiska i zasobów przyrodniczych gminy zależeć będzie przede wszystkim od kompleksowego zarządzania zasobami (materialnymi, ludzkimi, infrastrukturą), w tym w dużej mierze od działań podejmowanych w zakresie gospodarki komunalnej. Podstawowymi przedsięwzięciami w tym względzie winno być uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi:

- wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów;
- wybudowanie składowiska odpadów komunalnych (z zabezpieczonym podłożem, systemem drenażowym, dozorowane, wyposażone w projekt rekultywacji);
- skanalizowanie terenów wiejskich gminy oraz rozbudowanie i zmodernizowanie istniejących oczyszczalni ścieków. Należy rozważyć budowę nowych oczyszczalni zbiorczych oraz indywidualnych. Obiekty obsługujące pojedyncze gospodarstwa lub kilka siedlisk powinny być budowane (propagowane) szczególnie w miejscowościach o rozproszonej zabudowie, przy ośrodkach wypoczynkowych i pensjonatach, wszędzie tam, gdzie poprowadzenie kolektora ściekowego byłoby zbyt kosztowne.

2.2. Zasady ochrony zasobów przyrodniczych gminy

2.2.1. Obszary Natura 2000

Zasady ochrony obszarów Natura 2000 dzielą się na ogólne (dotyczące wszystkich obszarów) i szczegółowe (dostosowane do wymogów ochronnych każdego obszaru). Ogólne zasady ochrony tych obszarów zostały zapisane w art. 33 i 36 ustawy o ochronie przyrody. Szczegółowe zasady ochrony zostały ustalane w planie zadań ochronnych ustanowionych dla poszczególnych obszarów Natura 2000 przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Na terenie gminy Drawsko Pomorskie w zakresie obszarów Natura 2000, obowiązują następujące zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych:

- dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska kod PLB320019 zarządzenie z dnia 24 czerwca 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 2674),
- dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska kod PLB320008 zarządzenie z dnia 30 kwietnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1931),
- dla obszaru Natura 2000 Jezioro Lubie i Dolina Drawy kod PLH320023 zarządzenie z dnia 29 kwietnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1928).

Dla obszaru Natura 2000 Brzeźnicka Węgorza PLH320002 nie opracowano jeszcze planu zadań ochronnych.

2.2.2. Obszar chronionego krajobrazu

W gminie Drawsko Pomorskie istnieje **obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”**. Obowiązuje uchwała Nr XXXII/375/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15.09.2009 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1637).

Główne zagrożenia obszaru:

- intensywna penetracja turystyczna w obrębie stref brzegowych zbiorników wodnych powodująca niszczenie roślinności nadbrzeżnej;
- niekontrolowany rozwój zabudowy, lokalizowanie infrastruktury turystycznej, wędkarskiej (dzikie pomosty) i stawów rybnych w obrębie doliny Drawy i rynien jeziornych.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- utrzymać dotychczasowy status prawny oraz istniejące formy zagospodarowania terenu (gospodarka leśna i rolnicza, po części lasy wodochronne);
- objąć ochroną w oparciu o ustawę o ochronie przyrody wskazane tereny w formie rezerwatu, użytków ekologicznych, pomników przyrody;
- ściśle egzekwować przepisy z zakresu ochrony przyrody i środowiska w odniesieniu do obiektów rekreacyjnych i nowo lokowanych inwestycji.

Uwagi:

Obszar nie posiada dokumentacji przyrodniczej. Na opisywanym Obszarze Chronionego Krajobrazu proponuje się utworzenie: rezerwatu „Jezioro Okoń Duży” i użytku ekologicznego UE-1. Wyznaczono fragmenty wyróżniające się z otoczenia jako obszary cenne: cały obszar w obrębie obszaru węzłowego o randze międzynarodowej obejmującego Pojezierze Drawskie (nr obszaru 6M – Liro 1997).

Na obszarze chronionego krajobrazu **można** wprowadzić, zakazy zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

2.2.3. Pomniki przyrody

Na obszarze gminy istnieją **23 pomniki przyrody** drzew pojedynczych, bądź w grupach. Pomniki przyrody zostały ustanowione na podstawie następujących przepisów :

- Rozporządzeniu Nr 7/92 Wojewody Koszalińskiego z dnia 8 września 1992 r. w sprawie uznania za drzewa pomnik przyrody (Dz. Urz. Woj. Kosz. Nr 15, poz. 109);
- Rozporządzeniu Nr 12/95 Wojewody Koszalińskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. (Dz. Urz. Woj. Kosz. Nr 2, poz. 7 z 1996 r.);
- Uchwale Nr XXXIX/362/2013 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 września 2013 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2013 r. poz. 3634);

- Uchwała Nr XXXIX/363/2013 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 września 2013 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2013 r. poz. 3635);
- Waloryzacji Przyrodniczej Gminy Drawsko Pomorskie - operat generalny, opracowany w 2001 r. przez Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie.

W stosunku do istniejących pomników przyrody, można wprowadzić, zakazy zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

Zaleca się wykonanie oceny stanu zdrowotności drzew pomnikowych (istniejących i projektowanych) i innych cennych egzemplarzy drzew oraz alei drzew oraz zaprojektowanie i wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych, a także fachowych zabiegów konserwatorskich.

2.2.4. Zasady ochrony istniejących zadrzewień i zalesień

Ochrona istniejących zadrzewień i zalesień realizowana powinna być w oparciu o przepisy ustaw o ochronie środowiska oraz o ochronie gruntów rolnych i leśnych, szczególnie regulujących kwestie związane z usuwaniem drzew i krzewów. W celu maksymalnie efektywnego wykorzystania obowiązującego prawa, zezwolenia na wycinkę wydawać należy kierując się troską o zachowanie drzewostanów i zadrzewień szczególnie wartościowych, a w szczególności:

- Wszelkie zadrzewienia śródpolne, zadrzewienia i pasy krzewów otaczające oczka wodne i zabagnienia oraz zadrzewienia przydrożne na rozległych terenach otwartych;
- Zadrzewienia o dużym znaczeniu przyrodniczym:
 - zarośla leszczyny występujące w kontakcie lub na siedliskach żyznych lasów liściastych;
 - zarośla wierzb (wikliniska i łozowiska) na siedliskach wilgotnych i brzegach wód;
 - zadrzewienia z udziałem olszy, jesionu i innych gatunków liściastych w dolinach strumieni i rzek.

Przy ochronie i kształtowaniu zalesień i zadrzewień należy uwzględnić konieczność zachowania nie tylko odpowiedniej kondycji drzewostanu, ale także pozostałych elementów środowiska przyrodniczego lasów, parków i zadrzewień. Bez wyraźnej potrzeby nie należy prowadzić pielęgnacji i usuwania podszytów oraz roślinności zielnej, a także nie usuwać drzew martwych, próchniejących itp. za wyjątkiem przypadków podyktowanych względami bezpieczeństwa.

Wszelkie refugia na terenie gminy należy otoczyć opieką. Należy ostrożnie podejmować decyzje odnośnie zalesień tak, aby zachować mozaikę niewielkich terenów otwartych (łąk, pól, bagien) wśród kompleksów leśnych (zapewnienie pełnej bazy pokarmowej dla mieszkańców lasu żerujących na terenach otwartych np. orlika krzykliwego, czy zwierzyny płowej). Nieużytkowane łąki i pastwiska należy przynajmniej raz w roku wykaszać (zapobieganie zarastaniu – sukcesji roślinności ekspansywnej i tym samym zapewnienie trwałości tych ważnych dla zwierząt biotopów).

Ważnym zadaniem jest także zachowanie istniejących korytarzy ekologicznych. Wymaga to planistycznego podejścia ze strony władz gminy do kwestii ochrony przyrody.

Przy planowaniu obszarów do zalesień proponuje się zrealizowanie w pierwszej kolejności łącznika ekologicznego pomiędzy zespołem przyrodniczo-krajobrazowym „Zbrojewo” a lasami kompleksu Ińskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie gminy nie występują tereny, których zalesienie byłoby niewskazane ze względów na potrzeby ochrony środowiska przyrodniczego, a które jednocześnie nie zostałyby ujęte w opracowaniu jako proponowane formy ochrony bądź obszary cenne przyrodniczo. Ewentualne zakazy zalesień

dla proponowanych obiektów chronionych i obszarów cennych zawarto w ich szczegółowych opisach.

2.2.5. Zalecenia gospodarcze dla projektowanych obszarów i obiektów chronionych

- Do czasu powołania powierzchniowych form ochrony zakazuje się zmiany form użytkowania gruntów. Odnośnie terenów zaproponowanych do włączenia do rezerwatów i użytków ekologicznych zakazuje się także prywatyzacji gruntów państwowych lub innych nie prywatnych;
- Przy planowaniu zagospodarowania przestrzennego i uzgadnianiu inwestycji należy wg przyjętych procedur (a więc dla wszystkich inwestycji szkodliwych oraz dla inwestycji lokalizowanych na obszarach terenów chronionych) wykonywać raporty oceny oddziaływania na środowisko uwzględniające w odpowiednim stopniu uwarunkowania przyrodnicze;
- Na obszarach z oczkami wodnymi i torfowiskami podlegającymi ochronie na mocy przepisów szczegółowych, należy powtarzać w zapisach dla poszczególnych wydziałów planistycznych nakaz zachowania ich w stanie naturalnym;

2.2.5.1. Rezerwat przyrody

Proponowany rezerwat przyrody „Jezioro Okoń Duży” jest jeziorem dystroficznym i wraz z otaczającym go płem torfowiskowym oraz licznymi stanowiskami chronionej flory i fauny stanowi cenny obiekt przyrody.

Zagrożenia

Jezioro jest obecnie dzierzawione i wykorzystywane jako łowisko. Istnieje potencjalne zagrożenie niekontrolowanym zarybieniem, a także zanieczyszczeniami z domku letniskowego wybudowanego na wschodnim brzegu. Ponadto nieznaczne zagrożenie wydeptywaniem przez użytkowników położonego nieopodal miejsca biwakowego.

Na obszarze projektowanego rezerwatu obowiązują **zakazy** wynikające z ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

2.2.5.2. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Dotychczas w gminie Drawsko Pomorskie nie istniał żaden Zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Proponuje się utworzenie sześciu następujących ZPK (opis – II część opracowania):

- ZPK „Małe Dołgie”

Zagrożenia:

- Presja rekreacyjna – w szczególności niszczenie szuwarów przez „dzikie” kąpieliska oraz stanowiska wędkarskie;
- Zagrożenia dla wartości krajobrazowych przez budowę domków letniskowych oraz związane z tym zagrożenia czystości wód jeziora przez ścieki bytowe;
- Zarastanie łąk na skutek zaniechania użytkowania kośnego.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- Skrupulatne egzekwowanie obowiązujących przepisów z zakresu ochrony środowiska (w szczególności gospodarki ściekami oraz postanowień planu zagospodarowania przestrzennego gminy w zakresie budownictwa rekreacyjnego).

- Zakaz zmiany stosunków wodnych i regulacji cieków, ochrona przed zaśmiecaniem terenu.

➤ ZPK „Zbrojewo”

Zagrożenia:

- Wahania poziomu wody, melioracja i próby zalesiania torfowiska;
- Zabudowa terenu na północnym brzegu jeziora Czarnowo Duże.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- Zakaz zalesiania i zmiany stosunków wodnych (wprowadzony w operacie hodowlanym Nadleśnictwa Drawko);
- Ograniczenie wędkarstwa;
- Ze względu na potrzebę stworzenia korytarza ekologicznego łączącego obiekt z sąsiednim, rozległym kompleksem leśnym, wskazane jest zalesienie fragmentu pól uprawnych na zachód od granic zespołu.

➤ ZPK „Jankowo”

Zagrożenia:

- Spływ zanieczyszczeń z położonej w sąsiedztwie wsi Jankowo;
- Zarastanie łąk na skutek zaprzestania użytkowania.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- Egzekwować obowiązujące przepisy w zakresie ochrony środowiska (utylicacji zanieczyszczeń bytowych);
- W miarę możliwości przywrócić i utrzymać użytkowanie łąk kośnych w dolinie rzeki;
- Wprowadzić zakaz inwestycji kubaturowych na terenie zespołu.

➤ ZPK „Łąki nad Drawą”

Zagrożenia:

- Brak szczególnych zagrożeń dla całości obiektu. Walory krajobrazowe i florystyczne wilgotnych łąk zagrożone przez zarastanie na skutek zaprzestania użytkowania.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- Zakaz zmiany użytkowania terenu;
- Zakaz jakichkolwiek inwestycji kubaturowych;
- Promowanie użytkowania kośnego i pastwiskowego.

➤ ZPK „Brzeźnicka Węgorza”

Zagrożenia:

- Melioracje oraz zabiegi hodowlane (trzebieże i inicjowanie odwodnień);
- Regulacja rzek, zmiana stosunków wodnych;
- Zaśmiecanie obiektu na powstających „dzikich” miejscach biwakowych ze śladami po ognisku.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- Wprowadzenie następujących zakazów zabezpieczających obiekt:
 - wycinania drzew w odległości 50 m od ciek wodny i usuwania drzew przewróconych do wody;
 - zmiana stosunków ;
 - zalesiania łąk;
 - prowadzenia zabiegów w łąkach;

- wznoszenia urządzeń wodnych, łowieckich;
- zabudowy i grodzenia terenu;
- wydobywania kopalin;
- lokalizacji napowietrznych linii elektronicznych i telefonicznych
- Ewentualne zagospodarowanie punktu biwakowego, ustawienie i okresowe opróżnianie pojemników na śmieci;
- Przy odbudowie młyna wprowadzić przepławki.

Uwagi:

Dla gminy Węgorzyno w operacie generalnym waloryzacji przyrodniczej zaproponowano utworzenie ZPK „Brzeźnicka Węgorza”, który graniczy z proponowanym zespołem przyrodniczo-krajobrazowym „Brzeźnicka Węgorza” w gminie Drawsko Pomorskie. W związku z tym proponuje się połączyć oba te obszary w jeden ZPK pod wspólną nazwą „Brzeźnicka Węgorza”. W skład wymienionego zespołu wchodzi rezerwat przyrody „Kołatka”, który miałby chronić najpiękniejszy odcinek Brzeźnickiej Węgorzy w okolicy Kołatki. Obiekt ten częściowo położony jest w gminie Drawsko.

➤ ZPK „Dolina Drawy”

Zagrożenia:

- Brak poważnych zagrożeń poza intensywną penetracją wędkarską w rejonie jeziora Wiry Mostowe i Wielkie Dąbie.

Wskazania konserwatorskie i planistyczne:

- Zakaz zmiany stosunków wodnych i regulacji cieków;
- Ochrona przed zaśmiecaniem.

2.2.5.3. Użytki ekologiczne

W gminie Drawsko Pomorskie proponuje się objąć tą formą ochrony 24 obiekty (tab. poniżej), (opis - II cz. opracowania).

Gospodarka na tych obszarach powinna zmierzać do zapewnienia takich warunków środowiska, które zachowują zachowanie cennych biotopów. W przypadku istnienia elementów degradujących (itp. wysypisk śmieci, oczyszczalni ścieków, arterii komunikacyjnych i in.) działanie winno zmierzać do zminimalizowania ich oddziaływania na drodze rozwiązań technicznych lub prawnych (itp. zakaz wysypywania śmieci w określonych miejscach). Jednocześnie sprawą pilną staje się rekultywacja zniszczonych obszarów. W poszczególnych przypadkach wskazane jest konsultowanie się z przyrodnikami w celu określenia sposobów uniknięcia kolizji na drodze przyroda – gospodarka człowieka. Obiekty tej kategorii, odpowiednio oznakowane, powinny być chronione przede wszystkim przed działaniami dewastacyjnymi, wysypywaniem śmieci, odprowadzaniem ścieków, plantowaniem itp. Do egzekwowania i przestrzegania tych praw należy zmobilizować służby gminne, oraz przede wszystkim ludność.

Proponowane użytki ekologiczne swą rolę w krajobrazie pełnią pod warunkiem zachowania ich w stanie naturalnym z zachowaniem określonych metod postępowania uniemożliwiających ich degradację. Głównymi zagrożeniami użytków ekologicznych są:

- eutrofizacja w wyniku spływu substancji biogennych z pól;
- zmiana stosunków wodnych, osuszanie;
- zmiana sposobu użytkowania gruntu – przekształcanie łąk w pola uprawne, lub zalesianie łąk;
- wykaszanie trzciny, niszczenie zarośli i zadrzewień przydrożnych i śródpolnych;

- przekształcanie zbiorników dla celów gospodarki rybackiej;
- stopniowy zanik obiektów położonych na gruntach rolniczych w wyniku prac polowych i zaorywania ich obrzeży;
- zasypywanie i zaśmiecanie;
- pobór kopalin – zwłaszcza torfu.

Zachęca się władze gminy do aktywnego działania na gruncie ochrony tych obiektów. Ich prawne powołanie powinno poprzedzić opracowanie dokumentacji, której zręby już są w postaci wyników przeprowadzonej przez specjalistów inwentaryzacji przyrodniczej.

Tabela:

Użytki ekologiczne proponowane w gminie Drawsko Pomorskie

L.p.	Nazwa użytku ekologicznego	Zagrożenia	Wskazania ochronne
1.	UE Bez nazwy	Brak widocznych zagrożeń.	Utrzymać dotychczasowy sposób użytkowania (tzn. brak ingerencji i prób prowadzenia zabiegów leśnych).
2.	„Bagna w Rydzewie I”	Brak widocznych zagrożeń.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania terenu, zakaz wycinania krzewów i zieleni wysokiej, okresowe kontrole.
3.	„Bagna w Rydzewie II”	Sporadyczne, nielegalne wyrzucanie odpadków (gruzu itp.).	Zakaz zmiany sposobu użytkowania terenu, zakaz wycinania krzewów i zieleni wysokiej, okresowe kontrole.
4.	„Olchowiec”	Brak wyraźnych zagrożeń, poza trwającymi, zaawansowanymi procesami zarastania łąk.	Wobec zaniku użytkowania brak możliwości przeciwdziałania zarastaniu łąk. Utrzymać dotychczasowy sposób użytkowania.
5.	„Oczka wodne w Zagoździe”	Brak stwierdzonych zagrożeń. Potencjalnie możliwe „dzikie” wyrzucanie odpadków.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania terenu, okresowe kontrole i ewentualne usuwanie śmieci.
6.	„Torfowisko w Cianowie”	Brak widocznych zagrożeń. Jedyne potencjalne to obniżenie poziomu wód wskutek udrożnienia rowu łączącego z jeziorem Nowe Zajezierze (leżącym już poza granicami gminy).	Zakaz zmiany sposobu użytkowania terenu, zakaz konserwacji rowów melioracyjnych w sąsiedztwie obiektu.
7.	„Torfowisko w Zagoździe”	Zanieczyszczenie wód przyległego jeziora, przesuszenie na skutek obniżenia poziomu wód gruntowych.	Egzekwować przepisy z zakresu ochrony środowiska (w szczególności w zakresie utylizacji ścieków) na przyległym terenie. Zakaz zmiany stosunków wodnych.
8.	„Kumki”	Brak widocznych zagrożeń.	Zachowanie istniejących ekosystemów z występującą w nich fauną, zachowanie istniejących stosunków wodnych.

9.	„Bagno Wybudowanie”	Obecnie brak widocznych zagrożeń, jednak w przyszłości, w przypadku rozbudowy Drawska Pomorskiego w kierunku północnym, możliwe zwiększające się zagrożenie zanieczyszczeniem wód lub zmianą poziomu wód gruntowych. Obecnie możliwe sporadyczne wyrzucanie odpadków.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania terenu i zmiany stosunków wodnych. Okresowe kontrole.
10.	„Łąki w Dalewie”	Zaprzestanie dotychczasowego sposobu użytkowania łąk spowoduje - podobnie jak na większości analogicznych siedliska na terenie gminy - szybki zanik zbiorowisk łąkowych i zastąpienie ich przez zbiorowiska wysokich ziołorośli ze związku <i>Filipendulion ulmariae</i> .	Zakaz zmiany sposobu użytkowania i zmiany stosunków wodnych.
11.	„Bagno w Dalewie”	Brak widocznych zagrożeń.	Zakaz zmiany stosunków wodnych i sposobu użytkowania.
12.	„Kokna”	Zmiana sposobu użytkowania.	Nie zalesianie gruntów, wykaszanie w odpowiednim terminie łąk i pastwisk.
13.	„Murawy w Kumkach”	Próby zalesienia i zmiany stosunków wodnych.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania, zakaz zmiany stosunków wodnych.
14.	„Torfowisko w Wolicznie”	Południowa część jeziora stanowi dość intensywnie użytkowane kąpielisko. Nie powoduje to bezpośredniego niszczenia roślinności (w tym miejscu występują od lat zbiorowiska dywanowe), lecz wiąże się z zaśmiecaniem. Potencjalnym zagrożeniem może być zmiana poziomu wód jeziora na skutek zabiegów melioracyjnych w obrębie rynny.	Okresowe kontrole i usuwanie śmieci. Zakaz zmiany stosunków wodnych.
15.	„Bagna w Suliszewie”	Postępujące procesy zarastania wilgotnych łąk.	W miarę możliwości przywrócić użytkowanie kośne. Zakaz zmiany stosunków wodnych.
16.	„Delta Drawy pod Gudowem”	Brak szczególnych zagrożeń dla całości obiektu. Walory krajobrazowe i florystyczne wilgotnych łąk zagrożone przez zarastanie na skutek zaprzestania użytkowania.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania terenu, zakaz jakichkolwiek inwestycji kubaturowych, w miarę możliwości - promowanie użytkowania kośnego i pastwiskowego.
17.	„Torfowisko wysokie w Linownie”	Brak widocznych zagrożeń (mimo otoczenia obiektu przez użytkowane pola uprawne - spływy biogenów zatrzymywane są skutecznie przez eutroficzne zbiorowiska leśno-zaroślowe na obrzeżach torfowiska).	Zakaz zmiany sposobu użytkowania i zmiany stosunków wodnych.

18.	„Torfowisko przejściowe w Linownie”	Brak widocznych obecnie i przewidywalnych zagrożeń.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania i zmiany stosunków wodnych.
19.	„Murawy piaskowe w Linownie”	Zarastanie przez spontaniczne samosiewy sosnowe.	Okresowe kontrole i usuwanie młodych egzemplarzy sosny.
20.	„Źródliko w Linownie”	Brak widocznych zagrożeń.	Zakaz zmiany sposobu użytkowania.
21.	„Torfowisko Wysokie koło Konotopu”	Zmiana stosunków wodnych, penetracja.	Zachowanie stosunków wodnych, ograniczenia gospodarki leśnej.
22.	„Jezioro Okoń Mały”	Nieznaczne zagrożenie wydeptywaniem przez użytkowników położonego nieopodal miejsca biwakowego.	Obiekt odpowiednio oznakować, a od strony północnej (od strony drogi) - ustawić tablicę informacyjną z opisem walorów przyrodniczych oraz wybudować kładkę umożliwiającą zwiedzanie bez wydeptywania roślinności.
23.	„Cyraneczka”	Brak działających obecnie zagrożeń; potencjalnym zagrożeniem jest zmiana poziomu wód gruntowych w przypadku udrożnienia rowów melioracyjnych po południowo-zachodniej stronie wydzielenia.	Zakaz zalesiania, zakaz zmiany stosunków wodnych.
24.	„Rosiczka”	Zmiana stosunków wodnych, naturalna sukcesja.	Zachowanie biotopów przez okresowe wykaszanie fragmentów łąk i pastwisk, zachowanie wysokiego poziomu wody, ograniczenia gospodarki leśnej.
25.	„Łąki Studnickie”	Zmiana stosunków wodnych, zalesianie przyległych łąk torfowiskowych.	Zakaz zalesiania, zakaz zmiany stosunków wodnych poprzez osuszanie w wyniku melioracji wodnych.

2.2.5.4. Pomniki przyrody

Do ochrony w tej formie proponuje się trzy zadrzewione aleje, składające się z drzew o szczególnie wielkich obwodach i wysokich walorach krajobrazowych. Wykaz i opis alei proponowanych do objęcia ochroną, znajduje się w II części opracowania podrozdziale 2.10.2.4. W stosunku projektowanych pomników przyrody, można wprowadzić, zakazy zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

2.2.6. Zasady ochrony populacji, siedlisk i stanowisk gatunków roślin chronionych oraz zagrożonych i rzadkich:

W odniesieniu do dziko występujących roślin podlegających ochronie ścisłej i częściowej obowiązują zakazy, ograniczenia i wskazania określone w ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. oraz w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia

9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin.

W celu trwałego zachowania populacji gatunków podlegających ochronie ścisłej i częściowej oraz gatunków zagrożonych i rzadkich i zachowania ich stanowisk wymagane jest zachowanie i kształtowanie biotopów, w których one występują - poprzez wprowadzanie, stosowanie i utrzymanie tradycyjnych form użytkowania i gospodarowania na tych obszarach, szczególnie ostrożne wykonywanie prac gospodarczych w lasach;

Zaleca się nie wprowadzanie zabudowy w rejony i w bezpośrednie sąsiedztwo stanowisk gatunków zagrożonych i rzadkich oraz objętych ochroną.

Zbiorniki wodne, torfowiska, łąki śródleśne podlegające ochronie prawnej

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (art. 3) i ustawy o lasach (art. 13) ochronie polegającej na zachowaniu w stanie naturalnym podlegają:

- śródpolne i śródleśne oczka wodne o powierzchni do 1 ha,
- torfowiska na gruntach rolnych i śródleśne,
- pozostałe naturalne bagna i łąki na terenach śródleśnych.

Wobec powyższych obiektów zakazana jest ingerencja zakłócająca naturalne procesy i mogąca doprowadzić do zachwiania równowagi przyrodniczej lub ograniczenia różnorodności biologicznej. W szczególności nie należy: wykonywać w odniesieniu do tych obiektów (także w ich sąsiedztwie) prac melioracyjnych wpływających negatywnie na ich stosunki wodne (w szczególności obniżających poziom wód);

- oddawać w dzierżawę oczek wodnych w celu ich wykorzystania rybackiego wiążącego się z niszczeniem roślinności wodnej i przybrzeżnej oraz zmianą właściwości fizykochemicznych wód;
- niszczyć roślinności przybrzeżnej oraz zarośli i zadrzewień przywodnych,
- wykonywać w sąsiedztwie zrębów zupełnych;
- zalesiać łąk i muraw ciepłolubnych;
- zezwalać na eksploatację torfu.

Na terenie gminy na szczególną uwagę zasługują:

Gatunki wilgotnych i świeżych łąk kośnych zagrożone są wyginięciem na skutek zanikania tych typów ekosystemów po wyłączeniu ich spod dotychczasowych form użytkowania. Ich ochrona polegać musi na przywróceniu dotychczasowych form użytkowania kośnego, przynajmniej na wybranych powierzchniach, grupujących najliczniejsze populacje (i zaproponowanych w przyszłości do objęcia ochroną jako użytki ekologiczne). Do tych gatunków należą: kukułka krwista, kukułka szerokolistna, przywrotnik płaskolistny, drzączka średnia oraz turzyca żółta.

Rzadkie gatunki chwastów ekstensywnie użytkowanych upraw (stokłosa polna, pieprzyca polna, lnicznik siewny) występują na jedynym w skali gminy stanowisku (pole na wschód od wsi Linowno). Ochrona *in situ* tych trzech archeofitów wymaga utrzymania na wskazanym polu istniejących obecnie form użytkowania. Populacje tych gatunków powinny być równocześnie monitorowane a w razie zmniejszenia się ich liczebności należałoby podjąć próby ochrony *ex situ* (zachowawcza uprawa w warunkach ogrodu botanicznego).

Murawy kserotermiczne np. ze stokłosą prostą (zbirowisko *Bromus erectus*) występującej na skarpie przy torach kolejowych, kilometr na północny zachód od wsi Kosobudy, są potencjalnie zagrożone zarastaniem przez krzewy. Ochrona polegać powinna na okresowej kontroli stanu i usuwaniu wyrastających tam krzewów i młodych egzemplarzy gatunków drzewiastych (odstępy trzyletnie).

2.2.7. Ochrona gatunkowa zwierząt

W odniesieniu do gatunków zwierząt podlegających ochronie, zwanych gatunkami chronionymi, obowiązują zakazy i ograniczenia określone w ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. oraz w [Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt](#).

Postuluje się zachowanie i ochronę:

- różnorodności awifauny lęgowej, zwłaszcza znaczącej w odniesieniu do Pomorza Zachodniego, lęgowych frakcji regionalnych populacji: świergotka łąkowego i drzewnego, muchołówki małej, brzęczki, trzciniaka, krakwy, perkoza rdzawoszyjnego i dwuczubego;
- lęgowisk gatunków zagrożonych wyginięciem: bielika, błotniaka zbożowego, kani rdzawej, bąka, błotniaka stawowego, bociana czarnego, bączka i puchacza;
- najważniejszych ostoi życiowych płazów i gadów, w tym gatunków uznanych za cenne: żółwia błotnego, żmii zygzakowatej, traszki grzebieniastej, kumaka nizinnego, grzebiuszki ziemnej, żaba moczarowa, żaba jeziorkowa, ropuchy zielonej, rzekotki drzewnej;
- obszarów o szczególnym znaczeniu dla ichtiofauny; ochronę brzegów (strefy ekotonowej), renaturyzację rzek, odtworzenie reofilnej ichtiofauny, zapewnienie drożności ekologicznej rzek;
- ochronę rzadkich gatunków ssaków i miejsc ich bytowania: wilka, nietoperzy i wydry.

W gminie istnieje szereg biotopów sprzyjających egzystencji fauny, szczególnymi walorami wyróżnia się dolina Drawy oraz środowiska podmokłe związane z licznymi jeziorami i drobnymi oczkami rozmieszczonymi na terenie gminy. Podstawowym sposobem zapewnienia przeżycia i pomyślnego rozrodu cennych gatunków zwierząt jest ochrona ich siedlisk.

Na terenie gminy istnieje kilka wartościowych obszarów faunistycznych ze stanowiskami rzadkich i chronionych gatunków zwierząt. Należą do nich przede wszystkim:

- dolina Drawy i licznych jezior przez które przepływa;
- dolina Brzeźnicy od Jankowa poza granice gminy, a dalej przez kompleksy leśne wzdłuż rzeki Brzeźnicka – Węgorza do Regi;
- dolina rzeki Starej Regi, od j. Zarańsko poprzez j. Rydzewo, Będargowo, Gągnowskie i dalej wzdłuż rzeki Starej Regi;
- bagna, oczka wodne i ciekі położone w zlewni rz. Drawy;
- bagna, oczka wodne i ciekі położone w zlewni rz. Regi;
- większe kompleksy leśne poza doliną Drawy.

W związku z powyższym zaleca się:

zapewnienie drożności ekologicznej głównych korytarzy ekologicznych, zwłaszcza rzek; likwidację grobli i innych przeszkód, budowę przepławek lub przejść dla ryb wędrownych i innych hydrobiontów;

nie ingerowanie w stosunki wodne na cennych, bioróżnorodnych terenach podmokłych, poprzez osuszanie, w wyniku melioracji wodnych;

podjęcie rozmowy z Komendą Poligonu Wojskowego w celu ustalenia metod zminimalizowania negatywnego wpływu na faunę (być może uda się przesunąć szczególnie uciążliwe manewry poza okres rozrodczy zagrożonych gatunków zwierząt lub wyłączyć z pola roboczego obiekty cenne przyrodniczo). Należy ponadto dbać o zachowanie stosunków wodnych na bagnach i wzdłuż cieków w obrębie pola taktycznego, ze względu na ich rolę przy „powrotach” wypłoszonych zwierząt na teren poligonu;

utrzymanie w dobrym stanie istniejących obiektów zagospodarowania turystycznego,

w celu zachęcenia turystów do korzystania z nich i tym samym ograniczenia penetracji dalej zlokalizowanych obszarów (będących ostojami zwierząt). Podobnymi przesłankami należy kierować się przy lokalizacji nowych obiektów;

ustawienie znaków ograniczających prędkość pojazdów w miejscach wzmożonych wędrówek gadów i płazów; budowa przepustów pod drogami i ustawienie płotów naprowadzających;

ustanowienie normatywnych stref ochronnych wokół gniazd chronionych ptaków drapieżnych i innych gatunków (puchacz, bocian czarny), których gniazda podlegają ochronie strefowej zgodnie z Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt na terenach leśnych objętych strefą wprowadzenie zakazu prowadzenia prac leśnych od lutego do sierpnia, zakazu penetracji przez turystów i zbieraczy runa oraz wyrębu drzew zmieniającego warunki gniazdowania ptaków (również uschniętych drzew - stanowiących „czatownie” ptaków drapieżnych). Wszelka działalność gospodarcza powinna być konsultowana z wojewodą.

2.2.8. Ochrona wód powierzchniowych

Generalne zalecenia ochrony wód i torfowisk

zachowanie układów hydrologicznych w niezmienionym stanie, utrzymanie naturalnego stałego poziomu wód w jeziorach i na torfowiskach oraz kształtującego się w sposób samorzutny poziomu wód w rzekach i ciekach wodnych;

kategoryczny zakaz odwadniania torfowisk oraz terenów podmokłych uznanych za obiekty chronione różnych kategorii;

zapobieganie eutrofizacji spowodowanej antropopresją, kontrolowanie gospodarki wodnej i ściekowej.

Ochrona wód musi być realizowana przez maksymalne ograniczenia zrzutów zanieczyszczeń (szczególnie substancji biogenych, organicznych i toksycznych) zarówno do gruntu jak i do wód powierzchniowych. Planowane rozwiązania przestrzenne w zakresie gospodarki ściekowej powinny uwzględnić:

- budowę komunalnych oczyszczalni ścieków wraz z budową zbiorczej kanalizacji sanitarnej i deszczowej eliminującej w maksymalny sposób indywidualne sposoby utylizacji ścieków sanitarnych i deszczowych;
- objęcie wszystkich możliwych obszarów zbiorczą kanalizacją sanitarną z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni;
- dopuszczenie na obszarach przewidzianych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego do objęcia sanitarną kanalizacją zbiorczą, do czasu jej wybudowania, odprowadzenia ścieków do szczelnych szamb tylko jako rozwiązania tymczasowego;
- dopuszczenie docelowego indywidualnego oczyszczania ścieków w przydomowych oczyszczalniach lub odprowadzenie ich do szamb, tylko na obszarach, które z uzasadnionych ekonomicznych względów nie zostaną przewidziane do objęcia zbiorczą kanalizacją sanitarną, przy czym lokalizowanie oczyszczalni przydomowych musi być dodatkowo ograniczone do miejsc, na których odprowadzenie ścieków do gruntu nie będzie zagrażało jakości wód podziemnych lub powierzchniowych (szczególnie w obrębie stref ochronnych ujęć i zbiorników wód powierzchniowych i podziemnych);
- kompleksowe rozwiązanie odprowadzania ścieków opadowych z ciągów komunikacyjnych, placów i parkingów oraz oczyszczenie ich zgodnie z obowiązującymi przepisami;

- zakaz rolniczego wykorzystania ścieków w strefach ochronnych ujęć i zbiorników wód powierzchniowych i podziemnych;

Konieczne jest także rozdzielenie terenów przyległych do wód powierzchniowych, przeznaczonych pod budowę i rekreację niepubliczną. W postępowaniu tym należy uwzględnić Prawo wodne, które:

- zabrania groduzenia nieruchomości przyległych do powierzchniowych wód publicznych w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu;
- zabrania uniemożliwiania lub zakazywania przechodzenia przez ten obszar.

Zakazy, o którym mowa nie dotyczą groduzenia terenów stref ochronnych ustanowionych na podstawie ustawy oraz obrębów hodowlanych ustanowionych na podstawie przepisów ustawy o rybactwie śródlądowym.

Wykorzystanie rekreacyjne wód, na których ustanowiono obwody rybackie nie może kolidować z istniejącą gospodarką rybacką. Natomiast obwody rybackie położone na terenach dla których ustanowiono, w trybie odrębnych przepisów, rezerwaty przyrody, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, lub zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – podlegają przepisom ochronnym przewidzianym w ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.

Rozwiązania przestrzenne w miejscowym planie zagospodarowania muszą uwzględniać **ograniczenia w użytkowaniu terenu** wynikające z:

- istnienia stref ochronnych ujęć wód powierzchniowych;
- występowania nieobwałowanych obszarów pozostających w strefie przepływu wód 1% i uznanych jako narażone na niebezpieczeństwo powodzi. Na obszarach zalewowych nie należy przyjmować rozwiązań przestrzennych ograniczających przepływ wód powodziowych oraz takich rozwiązań, które mogą powodować straty powodziowe m.in. poprzez zalanie lub podtopienie wodami wielkimi.

Zabudowa nieobwałowana stref przepływu wód powodziowych może być dopuszczona i uzgodniona pozytywnie tylko w szczególnie uzasadnionych przypadkach, wykluczających inne alternatywne rozwiązania, pod warunkiem jednoczesnego zapewnienia zabezpieczenia obiektów przed powodzią i uwzględnieniu kosztów ich wykonania oraz wykazania, że projektowane rozwiązania przestrzenne nie będą utrudniały przepływu wód powodziowych.

Melioracje

W planach przyszłościowych Zachodniopomorskiego Urzędu Melioracji Wodnych w Szczecinie R/O w Koszalinie, takich jak: „Perspektywiczny program melioracji na lata 1991-2020”, Program inwestycji melioracyjnych na lata 1996-2015”, oraz „Program potrzeb inwestycji melioracyjnych na lata 2000-2005” zawarte są następujące przedsięwzięcia:

- 1) „Suliszewo” – obejmujące wykonanie urządzeń melioracji wodnych szczegółowych na powierzchni 2000 ha (w tym grunty orne 1 700 ha, użytki zielone 300 ha);
- 2) „Zarańsko” – 600 ha (w tym grunty orne 484 ha, użytki zielone 116 ha) oraz regulację rzeki na odcinku 6,7 km, z czego w latach ubiegłych zrealizowano 184 ha – grunty orne, 10 ha – użytki zielone oraz 3,3 km rzeki;
- 3) „Zagozd” – 366 ha (w tym grunty orne 314 ha, użytki zielone 52 ha), z czego zrealizowano 35 ha – grunty orne i 24 ha użytki zielone;
- 4) „Rzeka Olchowianka” – regulacja rzeki na odcinku 1,9 km;
- 5) „Rzeka Stara Rega” – regulacja rzeki na odcinku 7,1 km;
- 6) „Chudowo – Lubie” – regulacja rzeki na odcinku 0,5 km;
- 7) „Zarańsko - Rydzewo” – regulacja rzeki na odcinku 2,8 km;
- 8) „Gągnowo – Bęgardowo” – regulacja rzeki na odcinku 1,4 km.

Ponadto w „Programie 1997-2015” przewidziana jest możliwość retencjonowania wody poprzez podpiętrzanie następujących jezior w dorzeczu Starej Regi:

- Bęgardowo - (przyrost powierzchni o 30,0 ha);
- Gągnowo - (przyrost powierzchni o 123,0 ha);
- Rydzewo - (przyrost powierzchni o 9,5 ha);
- Zagozd - (przyrost powierzchni o 9,5 ha);
- Zarańsko - (przyrost powierzchni o 65,0 ha);
- Dębowo - (przyrost powierzchni o 23,5 ha);
- Bucierz - (przyrost powierzchni o 15,0 ha);

Powyższe plany dotyczące melioracji wodnych, regulacji rzek oraz podpiętrzania jezior zawarte w wyżej wymienionych programach są ogromną ingerencją w środowisko przyrodnicze gminy. W niniejszej części opracowania niejednokrotnie zwracano uwagę na brak celowości wykonywania prac melioracyjnych, a dla terenów podmokłych, wyjątkowo cennych przyrodniczo, wręcz zakazywano jakiegokolwiek ingerencji w stosunki hydrologiczne. Podobnie na terenach objętych ochroną obszarową wszelkie zmiany stosunków wodnych są zabronione. Prace polegające na regulacji rzek i podpiętrzaniu jezior pociągają za sobą daleko posunięte zmiany środowiskowe. Są one zagrożeniem dla bioróżnorodności gatunkowej na terenach przyległych, które są obszarami węzłowymi w skali lokalnej oraz korytarzami ekologicznymi o randze ponadregionalnej. Warunkiem utrzymania tych korytarzy jest zachowanie naturalnego biegu rzek i pozostawienie przybrzeżnych ciągów zarośli, oraz pozostawienie w stanie naturalnym dolin rzecznych i jezior. Z powyższych powodów celowe wydaje się ponowne przeanalizowanie planów inwestycji melioracyjnych zawartych w programach ZZMiUW w Szczecinie. Dalsze prace projektowe nad powyższymi inwestycjami winny uwzględniać także opinie ekologów i konserwatorów przyrody.

2.2.9. Ochrona kopalni i wód podziemnych

Podstawowe zalecenia ochronne

Eksploatację złoża kopaliny prowadzi się w sposób gospodarczo uzasadniony, przy zastosowaniu środków ograniczających szkody w środowisku i przy zapewnieniu racjonalnego wydobycia i zagospodarowania kopaliny.

Podjęmujący eksploatację złóż kopaliny lub prowadzący tę eksploatację jest obowiązany przedsięwziąć środki niezbędne do ochrony zasobów złoża, jak również do ochrony powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do właściwego stanu inne elementy przyrodnicze.

Rekultywacja obszarów poeksploatacyjnych winna następować zgodnie z dokumentacją geologiczną złóż. Ze względu na atrakcyjne położenie terenów eksploatacyjnych w stosunku do miasta Drawsko Pomorskie, szlaku wodnego rzeki Drawy, poligonu wojskowego należy zmierzać do docelowego zagospodarowania wyeksploatowanych już złóż, po ich rekultywacji na cele rekreacyjne i turystyczne. Cennym jest zróżnicowany krajobraz poeksploatacyjny, ciekawa rzeźba terenu, zbiorniki wodne, których adaptacja na nowe cele może będzie wymagać jedynie ograniczonych działań rekultywacyjnych (obniżenie kosztów, większa realność inwestycji).

Podstawowym wymogiem pozwalającym na racjonalne gospodarowanie wodami podziemnymi jest bilans wodno-gospodarczy pozwalający na utrzymanie właściwych relacji między zasobami dyspozycyjnymi wód podziemnych i ich poborem. Niewłaściwe proporcje w tym względzie mogą doprowadzić do wyczerpywania zasobów wód podziemnych i w konsekwencji do ich deficytu.

Dla ochrony wód podziemnych, a zwłaszcza ich jakości niezbędne jest prowadzenie ciągłego monitoringu, zarówno regionalnego, jak i lokalnego. Monitoring w sieci regionalnej

ma za zadanie badanie jakości wód na obszarach i na poziomach wodonośnych, które mają znaczne ilości zasobów istotnych dla gospodarki województwa, są przeekspluatowane, podlegają lub będą podlegać intensywnej antropopresji – co może spowodować zmianę jakości tych wód.

Dla gmin zasadnicze znaczenie ma monitoring lokalny, którego zadaniem jest badanie wpływu potencjalnych ognisk zanieczyszczeń na jakość wód podziemnych. Monitoring lokalny tworzyć należy wokół największych ognisk zanieczyszczeń takich jak:

- składowiska odpadów;
- duże zakłady przemysłowe;
- stacje paliw.

Niezbędny jest także wokół dużych ujęć wody w formie sieci osłonowej. Sieć monitoringu lokalnego jest finansowana przez właścicieli obiektów stanowiących zagrożenie dla wód podziemnych lub przez użytkowników wód.

Szczególne znaczenie nabiera monitoring i ochrona wód podziemnych w tzw. „gorących miejscach” (hot spots) - eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko. Działania te winny mieć charakter priorytetowy, ponieważ pozwalają osiągnąć w najkrótszym czasie największe efekty ekologiczne mierzone redukcją ilości zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska i stopniem zagrożenia dla zdrowia mieszkańców.

Konieczne jest zapewnienie odpowiedniej jakości użytkowej wód oraz racjonalizacja zużycia wody ze względu na niewystarczającą jakość wody pitnej, wysokie jej zużycie, nadmierną eksploatację wód podziemnych w rejonie niektórych ośrodków miejskich, brak zbiorczych ujęć wody i wodociągów w wielu wsiach. Kierunki działań to: modernizacja stacji uzdatniania wody i sieci wodociągowych (minimalizacja strat na przesyle), budowa nowych ujęć wiejskich, maksymalne ograniczenie poboru wód podziemnych do celów przemysłowych, uwzględnienie w cenie wody jej realnej wartości, a w tym ochronę jej zasobów.

Wody podziemne zagrożone są przez brak dostatecznie uporządkowanej gospodarki ściekowej w miastach, żywiołowe pozbywanie się ścieków w dominującej części wsi, brak systemu racjonalnego wykorzystania gnojowicy jako nawozu, rolnicze zanieczyszczenia obszarowe.

Na terenie ochrony bezpośredniej ujęć wód podziemnych oraz powierzchniowych zabronione jest użytkowanie gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody.

Na terenie ochrony bezpośredniej ujęć wód należy:

- odprowadzać wody opadowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarować teren zielenią,
- odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody,
- ograniczyć do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Miejscowy plan zagospodarowania musi uwzględniać ograniczenia w użytkowaniu terenu w strefach ochronnych ujęć wód podziemnych i głównych zbiorników wód podziemnych.

Kierunki działań to:

- stworzenie i realizacja programów porządkowania gospodarki ściekowej w miastach z uwzględnieniem racjonalizacji zużycia wody;
- budowa oczyszczalni oraz kanalizacji;
- stosowanie rozwiązań indywidualnych przy zabudowie rozproszonej, przy czym lokalizowanie oczyszczalni przydomowych musi być dodatkowo ograniczone do miejsc, na których odprowadzenie ścieków do gruntu nie będzie zagrażało jakości wód podziemnych;
- racjonalizacja dawek gnojowicy poprzez budowę odpowiednio dużych zbiorników naziemnych, stosowanie maszyn rozpraszających i skuteczny nadzór administracyjny;
- dostosowanie lokalizacji nowych obiektów, szczególnie tych uciążliwych dla środowiska, do struktur hydrogeologicznych;
- upowszechnienie w krajobrazie rolniczym barier biogeochemicznych;
- upowszechnienie stosowania kodeksu dobrych praktyk rolniczych (KDPR), w tym nowoczesnych systemów nawożenia;
- zmniejszanie powierzchni uszczelnionej wywołującej zaburzenia odpływu wody w miastach.

Kierunki działań to także modernizacja układów melioracyjnych i ich eksploatacja całkowicie eliminująca jednostronne odwodnienia, upowszechnienie lokalnych rozwiązań odbioru wód deszczowych na terenach o mniej zwartej zabudowie.

W zakresie ochrony powierzchni ziemi podstawowe problemy wiążą się z eksploatacją kopalin, wpływem rolnictwa, rosnącym udziałem powierzchni uszczelnionej w wyniku inwestycji budowlanych i drogowych oraz gromadzeniem stałych odpadów (komunalnych, przemysłowych, w tym niebezpiecznych) bez właściwego zabezpieczenia. Wśród najważniejszych przejawów przekształcenia i degradacji powierzchni ziemi można wymienić:

- odkrywki, zwałowiska zewnętrzne, obniżenia końcowe,
- eksploatację kopalin pospolitych – rosnąca presja na udostępnianie coraz to nowych złóż i słaby postęp prac rekultywacyjnych,
- rosnący udział powierzchni uszczelnionej, kontaminacja, przemieszczanie mas ziemnych, przekształcenia powierzchni na terenach zurbanizowanych,
- gromadzenie odpadów bez należytych zabezpieczeń (uszczelnienie podłoża w miejscu składowania).

W dalszych pracach planistycznych zarówno eksploatacja wód podziemnych jak i eksploatacja powierzchniowa złóż musi być określona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które ustalą zasady ochrony złóż, rekultywacji obszarów powyrobiskowych.

3. Kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego

Ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego jest realizowana na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Generalne cele ochrony obejmujące: ochronę dziedzictwa kulturowego gminy Drawsko Pomorskie, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów krajobrazu kulturowego i jego struktury, zachowanie i kształtowanie wysokiej jakości środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania mogą być osiągnięte poprzez realizację następujących celów szczegółowych:

1. ochrona przestrzennych wartości krajobrazu kulturowego

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury osadniczej i sieci dróg;

- utrzymanie historycznie ukształtowanej struktury wielkoobszarowej gospodarki folwarcznej, leśnej i jeziornej ze skupiskami kolonizacyjnego osadnictwa z XIX w.;
- utrzymanie charakterystycznych przekrojów i nawierzchni istniejącego układu dróg;
- utrzymanie historycznych układów przestrzennych wsi, zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu, wypełnienie tradycyjnej niwy siedliskowej;
- utrzymanie i rewaloryzacja historycznej zabudowy średniowiecznego układu przestrzennego miasta oraz rehabilitacja i rewaloryzacja przestrzeni zdeformowanych i zdegradowanych w okresie powojennym;
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych (kapliczek, krzyży przydrożnych, kamieni milowych itp.);
- kontynuowanie tradycji w kształtowaniu krajobrazu kulturowego i nawiązanie do historycznych i regionalnych rozwiązań w jego kształtowaniu;
- przeciwdziałanie bezplanowej i chaotycznej parcelacji terenu;
- przeciwdziałanie zaśmiecaniu krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (baraków, tymczasowych pawilonów usługowych, „bud” kempingowych, mało estetycznych obiektów technicznych, agresywnych form reklamy);
- ograniczenie lokalizacji obiektów wymagających makroniwelacji i znacznych przekształceń topografii terenu.

2. ochrona wartości obiektów kultury materialnej

- ochrona przed dewastacją wartościowych stanowisk archeologicznych;
- utrzymanie i eksponowanie grodzisk i cmentarzysk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową;
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym: kościołów, szkół, obiektów usługowych, produkcyjnych, zespołów dworsko-folwarcznych, wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków oraz zewidencjonowanej zabudowy zagrodowej i innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości;
- utrzymanie i eksponowanie: układów przestrzennych siedlisk, pomników i krzyży, kamieni milowych, urządzeń technicznych i komunikacyjnych;
- utrzymanie i wyeksponowanie układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy oraz obsadzeń przydrożnych i śródpolnych;
- utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, typu dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego;
- zapobieganie w powstawaniu ubytków w zabudowie historycznej i stwarzanie warunków do ich ponownej zabudowy;
- estetyzacja i waloryzacja zabudowy i zagospodarowania terenów „współczesnych” osiedli blokowych w tym „popegerowskich” oraz współczesnej zabudowy techniczno-produkcyjnej;
- kształtowanie wysokich walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej.

3. upowszechnienie wartości niematerialnych środowiska kulturowego gminy Drawsko Pomorskie

- utrzymanie historycznego nazewnictwa miejscowości i obiektów topograficznych;
- popularyzacja historii gminy;
- wspomaganie edukacji historycznej poprzez przygotowanie stosownych materiałów pomocniczych.

3.1. Zasady ochrony obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Zasady ochrony obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków regulują przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W części II niniejszego opracowania w p.3.3 przedstawiono wykaz obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków a także wykaz obiektów wpisanych do [Gminnej Ewidencji Zabytków](#).

3.2. Zasady ochrony stanowisk archeologicznych

Zasady ochrony stanowisk archeologicznych regulują przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na rysunku studium zaznaczono wszystkie stanowiska archeologiczne wg dokumentacji „Zasób archeologiczny gminy Drawsko Pomorskie”, ujęte w granice obszarów kulturowych wpisanych do rejestru zabytków i obserwacji archeologicznej.

Zastosowano oznaczenia:

- KR – obszar kulturowy wpisany do rejestru zabytków odpowiadający strefie WI – pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska, wpisane do rejestru zabytków.
- KA – obszar obserwacji archeologicznej odpowiadający strefom WI (nie wpisanych dotychczas do rejestru zabytków), strefom WII – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska i WIII – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska.

Postuluje się aby wszystkie strefy określone jako WI zostały wpisane do rejestru zabytków.

W przypadku ustanowienia stref ochrony stanowisk archeologicznych proponuje się wprowadzenie następujących nakazów i zakazów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego:

W strefie W I - pełnej ochrony stanowisk archeologicznych, czyli obszaru występowania stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków lub ewidencji urzędu ochrony zabytków, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną.

Obowiązuje:

- zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej związanej z pracami ziemnymi (np. kopanie studni, melioracji, karczunku i nasadzenia drzew itd.) poza badaniami archeologicznymi oraz pracami zabezpieczającymi zabytek przed zniszczeniem, prowadzonymi na zasadach określonych przepisami odrębnymi dot. ochrony zabytków;
- zachowanie istniejącego układu topograficznego terenu.

W strefie W II - częściowej ochrony stanowisk archeologicznych, zabytków dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami:

- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;
- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia na zasadach określonych przepisami odrębnymi dot. ochrony zabytków.

W strefie W III - ograniczonej ochrony stanowisk archeologicznych, polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych. Strefa WIII obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji służby konserwatorskiej.

Obowiązuje:

- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;
- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych na zasadach określonych przepisami odrębnymi dot. ochrony zabytków.

3.3. Zasady ochrony przestrzennych walorów kulturowych krajobrazu

- 1) Należy utrzymać rolnicze użytkowanie terenów otwartego krajobrazu rolniczego.
- 2) Należy utrzymać harmonijny krajobraz w obszarach widoczności z ciągów komunikacyjnych i punktów widokowych.
- 3) Należy zachować istniejące i wprowadzać nowe zadrzewienia śródpolne.
- 4) Należy zachować i eksponować krzyże i kapliczki przydrożne oraz kamienie milowe.
- 5) Należy utrzymać przebieg i przekrój dróg krajobrazowych, odnawiać obsadzenia tymi samymi gatunkami drzew, utrzymywać w sprawności technicznej nawierzchni utwardzonych.
- 6) Należy ograniczać lokalizację poza terenami zabudowanymi wolnostojących nośników reklamowych.
- 7) Zaleca się przywracanie i realizację nowych nawierzchni brukowych ulic i dróg z miejscowego kamienia polnego.

3.4. Zasady ochrony walorów kulturowych układów przestrzennych i zabudowy jednostek osadniczych

- 1) Wskazaniem jest odtwarzanie zabudowy i zagospodarowania w układzie rozproszonym, bezpośrednio na miejscach udokumentowanej tradycji siedliskowej oraz na nowych terenach w sposób nawiązujący do tradycyjnych form lokalizacji.
- 2) W granicach tradycyjnej niwy siedliskowej wsi o cennych układach ruralistycznych, dla których zaproponowano ochronę układu urbanistycznego, należy dążyć do zachowania tradycyjnego podziału parcelacyjnego i lokalizacji siedlisk w układzie ulicowym, dopuszcza się jedynie podział szerokich działek prostopadle do ulicy (drogi) z szerokością frontu pozwalającą na zlokalizowanie w linii zabudowy budynku w formie regionalnej.
- 3) Należy zachować jak najliczniej zewidencjonowaną, wartościową zabudowę wiejską, utrzymanie budynków w dobrym stanie technicznym, ograniczenie zmian bryły, detalu architektonicznego, rozmiarów i podziałów stolarki oraz pozostałego wystroju naprawy i odtwarzania.
- 4) W planach miejscowych należy uwzględnić wskazania i zalecenia ochrony obszaru OKK 23 „Śladami Gropiusa”.
- 5) Zaleca się realizację nowej zabudowy w gabarytach i na lokalizacji zabudowy dotychczasowej, w nawiązaniu do usuniętej lub w oparciu o typ zabudowy regionalnej.
- 6) Zaleca się adaptację zabudowy gospodarczej na cele mieszkalne lub usługowe budynków mieszkalnych z podkreśleniem ich dotychczasowej funkcji i formy, w tym zachowaniu kształtu dachu i materiału pokrycia.
- 7) Na terenach jednostek osadniczych należy zabronić lokalizacji wolnostojących nośników reklam na tle zabytkowych, proponowanych do wpisu do rejestru zabytków.

3.5. Wskazane do realizacji regionalne cechy zabudowy i zagospodarowania

- 1) Zabudowa mieszkalna winna cechować się:
 - a) Lokalizacją wg zasady dominującej w danej miejscowości;

- b) Przy adaptacji i modernizacji budynków istniejących oraz wnoszeniu nowej zabudowy mieszkalnej należy dążyć do zachowania następujących cech typowych dla zabudowy regionu południowego Pomorza:
- rzut budynku prostokątny bez dobudówek o proporcjach 1 do 2 (druga kondygnacja w ramach poddasza);
 - wysokość budynku 1 – 2 kondygnacji. Dopuszcza się do 3 kondygnacji jeżeli zabudowa nawiązuje do istniejącej;
 - dach dwuspadowy o spadku połaci ok. 40 – 50 °
 - krycie budynków materiałami nie powodującymi dysharmonii z istniejącym budownictwem na danym terenie;
 - symetryczna lub prawie symetryczna kompozycja otworów na elewacji frontowej;
 - zaznaczony cokół budynku;
 - nieznacznie wysunięty okap;
 - użycie w elewacji frontowej i szczytowych cegły licowej lub podobnych materiałów elewacyjnych.
 - należy dążyć do stosowania tradycyjnych rozwiązań materiałowych, w tym kolorystykę występującą lokalnie w miejscowości.
- 2) Budynki użyteczności publicznej, w tym samodzielne sklepy, remizy, obiekty gastronomiczne, sportowe i inne winny być projektowane indywidualnie, w wielkości i formach nawiązujących do budownictwa tradycyjnego,
- 3) Zalecane jest używanie kamienia polnego, kamienia ciosanego lub kostki kamiennej do wykonywania nawierzchni podjazdów i dziedzińców, budowy murów oporowych i ogrodzeń lub ich części.
- 4) Wskazane jest stosowanie różnych odmian parkanów drewnianych, drewnianych i metalowych bram i furtek, należy ograniczyć ogrodzenia z siatki, prętów zbrojeniowych, płyt betonowych i ogrodzeń lub ich części.

Nowa zabudowa mieszkalna i gospodarcza, dotycząca lokalizacji nowego siedliska rolnego, budynków użyteczności publicznej, usług i działalności gospodarczej nie musi spełniać warunku nawiązania do form regionalnych o ile usytuowanie zabudowy pozostaje trwale poza strefą widoczności z dróg publicznych, szlaków turystycznych i punktów widokowych.

3.6 Podsumowanie i wnioski

W niniejszym studium zastosowano oznaczenia i symbole dotyczące ochrony środowiska kulturowego zgodnie z projektem rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie „Wzorów oznaczeń graficznych i ich nazewnictwa stosowane w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”. Oznaczenia te są już szeroko stosowane w wielu miejscach kraju, zostały wypracowane przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej. Ten system oznaczeń ma na celu ujednoczenie zapisów opracowań planistycznych w skali całego kraju. Istotnym jest także przyjęcie oznaczeń dotyczących środowiska kulturowego, gdyż budziły one dotychczas wiele kontrowersji. Przyjęte przez służby konserwatorskie strefy ochrony konserwatorskiej (w tym ochrony stanowisk archeologicznych) nie mają podstaw prawnych. Zapisy w planach miejscowych nakładające na właścicieli nieruchomości obowiązki w tym finansowe, nie mające podstaw w ustawach są niezgodne z Konstytucją RP. W związku z tym w niniejszym opracowaniu zastosowano odmienne oznaczenia, zgodne z przyszłymi standardami. W materiałach pomocniczych do studium „Studium wartości kulturowych gminy Drawsko Pomorskie” oraz „Zasób archeologiczny gminy Drawsko Pomorskie” zastosowano tradycyjne ustalenia, które mogą być pomocne dla służb

konserwatorskich i są zgodne ponadto z oznaczeniami przyjętymi w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego”.

Zastosowano następujące oznaczenia:

- KR – obszary kulturowe wpisane do rejestru zabytków odpowiadające strefom ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” (wpisane do rejestru zabytków) i strefom ochrony stanowisk archeologicznych WI (wpisane do rejestru zabytków),
- KZ – obszary kulturowe o wartościach zabytkowych:
 - KZ 1 odpowiadające strefom „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej,
 - KZ 2 odpowiadające strefom „B” ochrony konserwatorskiej,
- KK – obszary kulturowe o wartościach krajobrazowych odpowiadające strefom „K” ochrony krajobrazu,
- KA – obszary kulturowe w granicach obserwacji archeologicznej odpowiadające strefom ochrony stanowisk archeologicznych WI (nie wpisanym dotychczas do rejestru zabytków) WII i WIII.

Szczegółowe zasady ochrony określają powyższe opracowania, które są materiałami pomocniczymi do niniejszego studium.

Należy zwrócić jednak uwagę, że stosowanie ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego musi uwzględniać obowiązujące w Polsce przepisy. Należy przyjąć zasadę, że ustanowienie wszelkich form ochrony środowiska kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego będzie następowało na wniosek służb d.s. ochrony zabytków, chyba że przepisy szczególne rozstrzygną inaczej.

Miasto

- na rysunku studium zaznaczono obszar kulturowy wpisany do rejestru zabytków (d. strefę „A” ochrony konserwatorskiej dla miasta);
- w obrębie powyższego obszaru kulturowego nie należy wznosić budynków, które ze względu na swoje gabaryty lub agresywną architekturę mogłyby wpłynąć niekorzystnie na panoramy miasta;
- historyczna zabudowa śródmiejska powinna podlegać stopniowej rewaloryzacji i modernizacji, także uzupełnieniu, po uprzednim porządkowaniu całych kwartałów;
- należy utrzymać i ewentualnie odtwarzać zasadę i charakter obrzeżnej zabudowy kwartałów opartych o historyczne linie zabudowy i układ uliczny, dla którego należy zachować geometrię i przekrój ulic;
- należy zrezygnować z wyburzeń zabudowy historycznej;
- rozważnych działań porządkowych i rewaloryzacyjnych wymagają tereny przylegające do rzeki Drawy, kryjące pewien potencjał wolnej przestrzeni; należy przy tym otoczyć ochroną ważniejsze budynki (świadczące o szczególnym charakterze tej części miasta), które obok dotychczasowych funkcji mogą pełnić wszelkie funkcje usługowe;
- należy podkreślić śródmiejski charakter głównych ulic miasta między innymi poprzez uzupełnienie frontowej zabudowy; wszelka nowa zabudowa powinna uwzględniać dotychczasowy podział parcel, a także zachowywać gabaryty i proporcje nawiązujące do historycznej;
- dla współczesnej zabudowy blokowej w centrum miasta należy przewidzieć działania renowacyjne i waloryzacyjne, które choć w części przywrócą budynkom parametry dawnych budynków historycznych oraz dawne podziały elewacji odpowiadające podziałom geodezyjnym – gabaryty, proporcje, rozwiązania materiałowe itp.
- tam gdzie to jeszcze możliwe, należy zachować nawierzchnie brukowe ulic, w dalszej perspektywie należy rozważyć celowość przywracania takich nawierzchni, jak również oświetlenia i zieleni;

- ze względu na ochronę dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, pożądane jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania dla całego historycznego śródmieścia Drawsko Pomorskiego;
- obszary kulturowe (strefy ochrony konserwatorskiej) będą wyznaczane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, każdorazowo na wniosek organu ds. ochrony zabytków, zgodnie z obowiązującymi w momencie ich sporządzania przepisami szczególnymi

Wsie gminy Drawsko Pomorskie

- miejscami o szczególnych walorach krajobrazowych, o niezniszczonym historycznym układzie przestrzennym są wsie: Gudowo, Konotop, Linowo, Łabędzie, Mielenko Drawskie, Nętno, Rydzewo, Zarańsko, Żółte; dla miejscowości tych należy w miarę możliwości sporządzić uszczegółowione miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- zachowane dwory i pałace powinny przede wszystkim być w rękach właścicieli – gospodarzy, którzy nadając tym obiektom konkretne funkcje potrafią je utrzymać i zabezpieczyć; zabytkowe parki nie mogą podlegać podziałom i zabudowie;
- zabytkowe zespoły pałacowo – dworsko – parkowe nie powinny podlegać wtórnym podziałom;
- założenia folwarczne można wykorzystywać zgodnie z ich pierwotnym przeznaczeniem tj. zabudowania gospodarcze wykorzystywane do produkcji rolnej, lub w wybranych, atrakcyjnych turystycznie miejscach przeznaczyć je na funkcje rekreacyjno – turystyczne;
- na rysunku studium wyznaczono granice obszarów kulturowych odpowiadające strefom ochrony konserwatorskiej „A”, „B”, „K”.

4. Rozwój demograficzny gminy

Prognoza demograficzna dla miasta i gminy Drawsko Pomorskie opracowana w oparciu o występujące trendy zakłada:

- dla obszarów wiejskich gminy – spadek liczby mieszkańców do 3 700 w 2045 roku,
- dla miasta Drawsko Pomorskie - spadek liczby ludności do 11 000 w 2045 roku przy zachowaniu obecnych trendów rozwojowych.

5. Kierunki rozwoju mieszkalnictwa i usług

5.1. Mieszkalnictwo

Obecne warunki zamieszkania (np. średnia pow. użytkowa mieszkania / 1 osobę wynosi 24,4 m²) ocenia się na średnim poziomie, nieznacznie wyższym niż przeciętna w województwie zachodniopomorskim.

Gmina Drawsko Pomorskie posiada nadwyżkę terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną. Maksymalna chłonność zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wynosi około 10 000 mieszkańców. W wyniku wzrostu poziomu życia, obserwuje się spadek zainteresowania mieszkaniem w budynkach wielorodzinnych. Następuje widoczny od kilku lat rozwój budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego. Dostosowując się do rosnącego zapotrzebowania na działki budowlane, wyznaczono nowe tereny rozwojowe dla budownictwa jednorodzinnego, głównie na terenie miasta. Natomiast na wsiach, w rejonach atrakcyjnych turystycznie, wyznaczono nowe tereny rozwojowe dla zabudowy turystycznej.

Prognoza rozwoju ludnościowego docelowo do około 19 800 mieszkańców wymaga wyznaczenia nowych terenów dla realizacji ok. 500 mieszkań w zabudowie jedno- i wielorodzinnej. W przypadku poszczególnych wsi dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wyznaczono w rysunku Studium wielofunkcyjne tereny rozwojowe o odpowiedniej wielkości.

Główne tereny dla tej zabudowy wyznaczono w mieście Drawsku Pomorskim, w północnej jego części. Spore rezerwy terenów pod budownictwo mieszkaniowe tkwią w obszarach już zainwestowanych także w śródmieściu miasta. Na terenach wiejskich mieszkalnictwo w intensywniejszych formach będzie rozwijało się we wsiach Gudowo, Suliszewo, Zarańsko. Bardziej ekstensywne formy zabudowy mieszkaniowej, w tym budownictwo rezydencjonalne rozwijać się będzie we wszystkich pozostałych wsiach. Zauważalny jest proces adaptacji starych budynków, zagród, zabudowań gospodarczych na tzw. „drugie domy” przez przybyszów z „miasta”.

Ponieważ polityka mieszkaniowa w gminie musi być polityką dla wszystkich potrzebujących mieszkanie, Studium oferuje różnorodne formy mieszkalnictwa, stosownie do potrzeb mieszkańców:

- mieszkalnictwo wielorodzinne realizowane w systemie spółdzielczym lub towarzystw budownictwa społecznego a w przyszłości w systemie deweloperskim,
- mieszkalnictwo jednorodzinne o średnich standardach, oraz
- mieszkalnictwo jednorodzinne o podwyższonych standardach urbanistyczno – architektonicznych.

Ze względów ekonomicznych i z uwagi na strukturę wieku mieszkańców można przypuszczać, że największym popytem będą się cieszyły mieszkania o średnim standardzie. W tym też kierunku będzie zmierzać polityka mieszkaniowa prowadzona przez gminę.

Poprawa warunków mieszkaniowych wiąże się także z określeniem i realizacją polityki mieszkaniowej wobec słabszych ekonomicznie mieszkańców miasta i wsi, biorąc pod uwagę skalę prywatyzacji mieszkań komunalnych, budowę nowych budynków komunalnych i możliwości rehabilitacji starych zasobów mieszkaniowych.

W tym przypadku przedsięwzięcia rewaloryzacyjne nie mogą ograniczać się tylko do substancji mieszkaniowej, ale także uwzględnić otoczenie (uspokojenie ruchu, wprowadzenie zieleni wypoczynkowej) oraz wskazać działania umożliwiające wprowadzenie, nawet kosztem ilości mieszkań, wysokostandardowych usług ogólnomiejskich w zabudowie centrum miasta.

Rozwój mieszkalnictwa związany jest z koniecznością opracowania planów miejscowych dla terenów przewidzianych na ten cel. Podnoszenie atrakcyjności i dostępności planowanych terenów mieszkaniowych nastąpi w wyniku wyposażenia ich w infrastrukturę techniczną, przy preferencji w mieście - dla zorganizowanego budownictwa indywidualnego i taniego budownictwa czynszowego.

Niebagatelne rezerwy dla realizacji nowych lokali mieszkalnych tkwią w istniejącej zabudowie, zarówno tej historycznej jak i współczesnej. Poddasza, zabudowania gospodarcze towarzyszące zabudowie mieszkaniowej mogą być z powodzeniem adaptowane na cele mieszkalne, co przyczyni się do poprawy estetyki tych budynków. Podobnie współczesne budownictwo „blokowe” wymagające i tak modernizacji i waloryzacji, może być poprzez nadbudowy i rozbudowy źródłem nowych lokali. Tego typu inwestycje znane są nam z Europy Zachodniej, gdzie wpływy uzyskane ze sprzedaży nowych lokali finansują pozostałe działania modernizacyjne i (re)waloryzacyjne.

5.2. Usługi

Głównym celem w tej sferze powinno być podniesienie standardu usług istniejących, przede wszystkim społecznych, także tworzenie warunków dla rozwoju usług komercyjnych, a wszystko to w połączeniu z rozwojem terenów mieszkaniowych.

Prestiżową dla miasta sprawą jest rozwój usług ponadlokalnych związanych z wykształceniem silnego ośrodka regionalnego. Oprócz usług w takim przypadku standardowych (administracja, finanse, handel, gastronomia, kultura) Studium proponuje podjęcie działań na rzecz wykreowania Drawska Pomorskiego jako:

- regionalnego ośrodka obsługi biznesu
- regionalnego ośrodka szkolnictwa średniego i policealnego - na bazie już szeroko rozwiniętych usług, z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy i specyfiki regionu,
- ponadregionalnego ośrodka turystyczno – wypoczynkowego z szeroką bazą obsługi ruchu turystycznego.

Studium wskazuje na ten cel tereny w ramach obszarów strategicznych wyznaczonych w mieście i gminie.

Rozwój szeroko rozumianych usług, przede wszystkim ukierunkowanych na turystykę i wypoczynek oraz wszystko to co się z tym łączy – handel, gastronomia, budownictwo pensjonatowe, itp. – wiąże się z wzrostem miejsc pracy, co w gminie Drawsko Pomorskie jest szczególnie ważne.

Rozwój przestrzenny tej sfery dotyczyć będzie:

- przygotowania różnorodnej oferty nowych terenów dla usług ponadlokalnych w mieście (dla ośrodków administracyjno – usługowych, centrum finansowo – usługowego),
- przekształceń jakościowych dotychczasowych obiektów usługowych poprzez, poprawę wystroju architektoniczno – plastycznego drogą modernizacji i remontów oraz zastosowanie różnorodnych ułatwień dla klientów,
- stwarzanie sprzyjających warunków lub pewnych ograniczeń (poprzez stosowne zapisy planów miejscowych) dla rozwoju usług komercyjnych, a tym samym sterowanie ich rozwojem zgodnie z występującym zapotrzebowaniem lub interesem gminy.

Realizacja zasady równego dostępu mieszkańców do usług bytowych powinna odbywać się poprzez:

- niwelowanie różnic w wyposażeniu w usługi handlu, gastronomii, rzemiosła usługowego, kultury i sportu poszczególnych wsi i części miasta,
- realizację zakładanej sieci placówek oświatowych – szkół podstawowych, gimnazjum i przedszkoli, zgodnie z występującą strukturą demograficzną, przy czym należy pamiętać, że za 5 – 10 lat może wystąpić wtórny wyż demograficzny (dzieci obecnego wyżu demograficznego z lat 1976 – 1985),

Idei organizacji usług przedstawionej na wstępie służy zaproponowana w studium następująca hierarchia ośrodków usługowych w mieście:

CC1 - tereny głównego centrum miasta - historyczne śródmieście, skupiające wszystkie prestiżowe usługi ogólnomiejskie i ponadlokalne związane z regionalną funkcją Drawska Pomorskiego,

CC2 - tereny nowego centrum administracyjno – usługowego w ramach północnych terenów rozwojowych,

Główne centrum miasta – historyczne śródmieście, pełnić będzie nadrzędną rolę polegającą na centralizowaniu struktury miejskiej, tworzeniu więzi społecznych, tworzeniu wizytówki miasta – jego obrazu i nastroju jako centrum ogólnomiejskie z przeważającym udziałem lokowania usług centrotwórczych

Dla zorganizowanego handlu typu hurt i wieloprzestrzenny handel wielobranżowy (powyżej 1000 m²) można przewidywać lokalizacje na obszarach miasta jeszcze nie zagospodarowanych jedynie drogą miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Na terenach wsi usługi można lokalizować na całym obszarze rozwojowym jednostek osadniczych, o ile nie kolidują z innymi funkcjami terenów. Należy jednak dążyć do scentralizowania usług bytowych w ośrodkach położonych centralnie w stosunku do zabudowy mieszkaniowej, wprowadzając wyważoną różnorodność branż – CC3. Ośrodki takie powinny powstać przede wszystkim w Gudowie, Jankowie, Linownie, Łabędziach, Suliszewie, Zarańsku.

Obiekty usługowe należy projektować z wyposażeniem dla niepełnosprawnych, w otoczeniu zieleni oraz z miejscami do parkowania pojazdów.

6. Kierunki rozwoju działalności gospodarczej

6.1. Pożądane kierunki rozwoju rolnictwa

Gospodarka rolna gminy podlega przeobrażeniom systemowym podobnie, jak gospodarka kraju. W ostatnim okresie wystąpiły zjawiska i sytuacje charakteryzujące okres transformacji to jest:

- wzrost udziału sektora prywatnego w użytkowaniu gruntów,
- wzrost średniej powierzchni gospodarstwa rolnego,
- spadek zużycia nawozów mineralnych,
- pojawienie się bezrobocia na wsi,
- powiększenie się powierzchni odłogów i ugorów na gruntach ornych.

Gospodarka rolna gminy, aby sprostać wymogom zmieniającego się systemu powinna nadal się przekształcać, mimo trudnej sytuacji społecznej określanej mianem "strukturalnego bezrobocia".

Przemiany, przebudowa rolnictwa i wsi winny zmierzać w kierunku:

- przebudowy struktury gospodarstw indywidualnych w kierunku gospodarstw efektywnych,
- rozwoju drobnego przemysłu rolnego i przetwórczego, przetwarzającego miejscowe surowce,
- rozwoju działalności pozarolniczej,
- rozbudowy sieci usług produkcyjnych, społecznych i komunalnych.

Dalszy rozwój rolnictwa powinien zostać ukierunkowany na:

- prowadzenie gospodarki rolnej dostosowanej do naturalnych siedlisk
- zaspokojenie potrzeb zmieniającego się popytu.

W odniesieniu do produkcji roślinnej uważa się za właściwe (po rozeznaniu rynku zbytu):

- wprowadzanie nowych upraw w oparciu o lekkie gleby, a jednocześnie wymagających większej pracochłonności,
- odtwarzanie upraw dawnych polskich kultur rolnych jak len, konopie, gryka
- wprowadzanie plantacji dla potrzeb przemysłu farmaceutycznego i zielarskiego np. róża, bez czarny, wiesiołek, leszczyna.

Natomiast w odniesieniu do hodowli zwierząt, proponuje się następujące kierunki rozwoju:

- utrzymanie produkcji trzody chlewnej, z wykluczeniem rozwoju ferm beźściółkowych

- wprowadzanie hodowli uzupełniających takich jak: hodowla koni, kóz, owiec, królików, pszczół i jedwabników.

Ważną dziedziną towarzyszącą rozwojowi rolnictwa w gminie powinna być przedsiębiorczość okołorolna i obsługa rolnictwa. W tej sferze zachodzi także proces przemian. Należy wspierać i ułatwiać powstawanie zakładów przetwórczych rolno-spożywczych, które współpracować będą z producentami żywności. Szczególnie wskazany jest rozwój małych wytwórni (np. masarnie, ubojnie, kwaszarnie, kaszarnie, gorzelnie) oraz różnych form przechowywania (punkty skupu, suszarnie, chłodnie, konfekcjonowanie). Ponadto ważną sprawą dla gospodarki gminy i dla miejscowych producentów jest utworzenie lokalnej giełdy płodów rolnych i leśnych - targowiska w obszarze miasta, które zaopatrzy mieszkańców i turystów w zdrową miejscową żywność.

6.2. Kierunki i zasady rozwoju działalności produkcyjnej.

Generalnym kierunkiem w rozwoju rynku pracy w gminie Drawsko Pomorskie są usługi, przede wszystkim związane z turystyką i wypoczynkiem oraz obsługą ruchu turystycznego. Inwestowanie w ten rodzaj usług może stać się motorem rozwoju miasta i gminy.

Rozwój przestrzenny sfery działalności gospodarczej dotyczyć będzie:

- przygotowania różnorodnej oferty terenów aktywności gospodarczej, drobnego przemysłu i drobnej wytwórczości w mieście i wybranych wsiach gminy, w sposób pozwalający na harmonijne wpasowanie się w krajobraz oraz zniwelowanie uciążliwości dla środowiska przyrodniczego.
- rozwoju jakościowego i umiarkowanego rozwoju przestrzennego tej funkcji w wielofunkcyjnych jednostkach osadniczych.

Natomiast działania gminy powinny być ukierunkowane na:

- pobudzanie i wspomaganie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości poprzez:
 - udostępnianie terenów pod aktywność gospodarczą drogą opracowania planów miejscowych oraz modernizacja, konserwacja i rozwój gminnej sieci drogowej i infrastruktury technicznej,
 - aktywizację rolnictwa we wszystkich jego formach, z wykluczeniem uciążliwych dla środowiska,
 - stosowanie ułatwień w dostępie do określonych zasobów (np. ulgi i zwolnienia podatkowe) szczególnie dla inwestorów w sposób znaczący oddziałujących na lokalny rynek pracy (tworzących nowe miejsca pracy,
 - aktywizację zawodową bezrobotnych poprzez:
 - wspomaganie działań w zakresie dokształcania i przekwalifikowania bezrobotnych, organizowanie kursów zawodowych umożliwiających dostosowanie kwalifikacji bezrobotnych do potrzeb lokalnego rynku pracy,
 - stworzenie preferencji dla osób bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą na własny rachunek.

Przewiduje się następujące kierunki rozwoju działalności produkcyjnej:

- należy preferować rozwój małych jednostek, które zadbają o nieuciążliwy charakter produkcji, najnowsze i bezpieczne technologie, postuluje się wprowadzanie na szeroką skalę ekologicznych nośników energii: gazu ziemnego i oleju opałowego lekkiego;
- dopuszczać większe przedsięwzięcia gospodarcze (terenochłonne) pod warunkiem stosowania w ich działalności nowoczesnych technologii „oszczędzających” środowisko przyrodnicze, przyjmując za wymóg absolutny – ochronę czystości powietrza,

- ponadto zaleca się wprowadzanie nowych technologii w zakresie korzystania z niekonwencjonalnych źródeł energii takich jak: kolektory słoneczne, pompy ciepłe, siła wiatru,
- w rozwoju powinny być preferowane dotychczasowe branże produkcji oraz branże oparte na miejscowym surowcu;
- rozwijanie działalności produkcyjnej przy wykorzystaniu i zagospodarowywaniu wolnych obiektów, nieużytkowanych terenów produkcyjnych i usługowych dla potrzeb drobnego przemysłu, rzemiosła, przetwórstwa rolno-spożywczego;
- rozwijanie nowych form działalności produkcyjnej zgodnych z wymogami ochrony środowiska oraz z celami strategicznymi rozwoju gminy.

Na terenach wiejskich jakiegokolwiek formy działalności gospodarczej powinny powstawać z zachowaniem pełnego bezpieczeństwa dla środowiska i niekolizyjności w stosunku do funkcji mieszkaniowej.

Na terenach „popegerowskich”, wskazany jest rozwój działalności gospodarczej, aktywizującej miejscową bezrobotną ludność. Dlatego należy stwarzać warunki organizacyjno-ekonomiczne celem pobudzenia aktywności lokalnej środowiska wiejskiego. Nowo powstające podmioty gospodarcze powinny być dostosowane do skali danej jednostki osadniczej.

Tereny pod działalność gospodarczą, w tym działalność produkcyjną, powinny zostać wyznaczone poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W planach określone zostaną warunki zagospodarowania terenu, nasycenie zielenią, zasady zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, zasady utylizacji odpadów oraz minimalizacji hałasu.

Lokalizację obiektów przemysłowych – produkcyjnych przewiduje się przede wszystkim w mieście, w jego peryferyjnych częściach:

- w wschodniej części miasta – wzdłuż ul. Starogrodzkiej (teren uzbrojony) i w kierunku Kalisza Pomorskiego,
- w części zachodniej miasta wzdłuż ul. Złocienieckiej w oparciu o dotychczasową bazę gospodarczą oraz infrastrukturę,
- na terenach pozostałych wiejskich jednostek osadniczych w oparciu o istniejącą bazę gospodarczą dawnych PGR i SKR.

Z wyjątkiem terenów określonych wyżej, nie będących w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej, należy ograniczyć prowadzenie działalności gospodarczej o charakterze przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, określonych w przepisach [Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko \(Dz.U. z 2016 r. poz. 71\)](#).

7. Kształtowanie rozwoju turystyki, wypoczynku i rekreacji

7.1. Zasady kształtowania strategii rozwoju popytu turystycznego na terenie gminy Drawsko Pomorskie

Pojezierze Drawskie należy do najbardziej atrakcyjnych pod względem przyrodniczym i turystycznym regionów Polski. Intensywność ruchu turystycznego, mimo niewątpliwych atrakcji i walorów, jest jednak mała: wynosi ona np. 10 osób na km² rocznie (dla porównania – na Pojezierzu Gnieźnieńskim – ponad 100 osób na km² rocznie). Na terenach pojeziernych dominuje turystyka pobytowa, rozwijane są także pewne formy specjalistyczne – turystyka piesza i wodna. Są to również tereny predysponowane do rozwoju agroturystyki - i rzeczywiście, jak dowodzą obserwacje, w ostatnich latach ta forma działalności gospodarczej z jednej strony a aktywności turystycznej z drugiej – intensywnie się rozwija. Ponadto istnieje znaczny nacisk na lokowanie tu indywidualnej zabudowy rekreacyjnej, w tym powstawania zwartych osiedli domków letniskowych, o często nieuporządkowanej

gospodarce wodno-ściekowej. Taka forma wykorzystania terenów atrakcyjnych turystycznie jest niedopuszczalna, szczególnie na obszarze Pojezierza Drawskiego, z uwagi na jej wyraźną sprzeczność z rolą i funkcją Pojezierza jako przyrodniczego obszaru węzłowego o randze europejskiej. W związku z powyższym przy kształtowaniu oferty turystycznej gminy i tworzeniu wizerunku gminy Drawsko Pomorskie przyjaznej i otwartej dla turysty należy uwzględnić następujące wskazania:

1. Celem rozwoju gospodarki turystycznej winno być:
 - podnoszenie poziomu ekonomicznego gminy dla poprawy warunków materialnych społeczeństwa
 - wspomaganie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju i zasad ładu przestrzennego
 - wspomaganie rozwiązania problemu bezrobocia poprzez rozwój usług w sektorze gospodarki turystycznej, tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost aktywności zawodowej ludności
 - ekonomiczno-gospodarcze aktywizowanie terenów wiejskich i wspomaganie zmian cywilizacyjnych wsi i jej otoczenia.
2. Ze względu na: a) inny rodzaj aktywności, b) odmienną celów, c) różne preferencje i oczekiwania rekreanta odnośnie sposobu wypoczynku i produktu turystycznego należy oddzielnie rozpatrzyć szansę rozwoju turystycznego gminy Drawsko Pomorskie oraz możliwości zagospodarowania rekreacyjnego.
3. W tworzeniu ośrodków rekreacyjnych należy wziąć pod rozwagę następujące elementy:
 - potencjał rekreacyjny środowiska (obecność jezior o właściwym stanie czystości wody);
 - typ sąsiedztwa (obecność lasu, zróżnicowanie rzeźby terenu, istnienie osad mogących pełnić funkcje wsi letniskowych);
 - dotychczasowe preferencje mieszkańców gminy odnośnie sposobów i miejsc wypoczynku;
 - preferencje turystów.
4. Obszarami, których potencjał rekreacyjny wynikający ze splotu naturalnych predyspozycji środowiska i elementów kulturowych jest najwyższy i tym samym ich przydatność dla pełnienia funkcji rekreacyjnych jest wysoka to:
 - Obszary związane z dużymi jeziorami (jeziora: Lubie, Zarańskie, Bucierz Duży, Ostrowiec, Jelenie, Wielkie Dąbie) oraz rzeką Drawą – dla form turystyki kwalifikowanej – żeglarstwa i kajakarstwa;
 - obszary wiejskie o dużej różnorodności form krajobrazu i znacznej lesistości, jako miejsca potencjalnego rozwoju agroturystyki.
5. Turystyka jest równorzędnym działem w stosunku do innych form działalności gospodarczej gminy.
6. Gospodarka turystyczna winna być prowadzona planowo i skupiać się na ofercie z czterech grup produktów turystycznych:
 - turystyka rekreacyjna, specjalistyczna – jako produkt dla turystyki weekendowej i pobytowej; związana może być największymi jeziorami oraz rzeką Drawą. Preferowane formy turystyki aktywnej i specjalistycznej to sporty wodne – spływy kajakowe Drawą, wędkarstwo, organizowanie przystani i pól biwakowych;
 - turystyka sentymentalna – przyjazdy turystów, głównie z Niemiec, których motywuje chęć zobaczenia stron przodków;
 - turystyka na terenach wiejskich agro- i ekoturystyka – produkt dla turystyki pobytowej (powyżej 5 dni).

Agroturystyka nie może być podstawowym źródłem dochodu; może być natomiast poboczną, wspomagającą podstawową dziedzinę, działalnością gospodarczą. Dla

prowadzenia usług agroturystycznych szczególnie wartościowymi są obszary o dużych walorach przyrodniczych (o urozmaiconym krajobrazie – rzeźbie terenu, bogate w las, łąki, zbiorniki wodne) w sposób naturalny predysponowane do tej funkcji, tereny o wysokich walorach historycznych (istnieją tu kapliczki, kościółki, stare cmentarze, założenia pałacowo-parkowe, miejsca związane ze znanymi postaciami regionu) oraz obszary gdzie kultywuje się, lub przetrwał ich materialny wyraz, tradycje dawnego rękodziela i uprawy roli (zachowały się stare młyny, wędzarnie, kuźnie, pasieki, stawy rybne). Ta forma turystyki kwalifikowanej ma u podstaw istniejące już programy agroekologiczne dla promowania turystyki jako alternatywnej działalności gospodarczej. Winna mieć wsparcie w utrwalonych w tradycji festynach i jarmarkach (np. „noc świętojańska”, „święto plonów” i in.).

Ekoturystyka skierowana jest do wąskiego grona odbiorców, przygotowanych merytorycznie (wiedzą co chcą zobaczyć i w jakim celu podejmują wysiłek poznawczy), realizowana w niewielkich grupach, pod kontrolą i z obsługą przewodnicką, na terenach o wysokich walorach przyrodniczych, w oparciu o przygotowane materiały informacyjne i wytyczone w terenie ścieżki dydaktyczne. Praktycznie cały obszar gminy może podlegać takim działaniom, a szczególnie dolina Drawy. Konieczne jest promowanie zasobów naturalnych: fauny, flory i krajobrazów jako ofert unikalnych. Warunkiem powodzenia przedsięwzięcia jest promowanie inwestowania w przedsiębiorstwa z zakresu rozwoju turystyki ekologicznej.

- turystyka biznesowa, której odbiorcą winny stać się firmy i przedsiębiorstwa. Konieczne jest inwestowanie w infrastrukturę stwarzającą dogodne warunki, zgodne z międzynarodowymi standardami, do organizowania konferencji oraz promowanie gminy jako miejsca pracy twórczej, promowanie Drawska Pomorskiego jako miejsca kongresów, narad i szkoleń biznesowych. Umożliwi ona wydłużenie sezonu wypoczynkowego w gminie. Wymaga jednak przystosowanej, specjalistycznej bazy, o wysokim standardzie usług.
7. Zagospodarowanie turystyczne winno uwzględniać rygory wynikające z istnienia obszarów chronionych. Tym samym wykluczone jest wykorzystanie dla celów rekreacyjnych obszarów rezerwatów przyrody.
 8. Dla obszarów wykorzystywanych rekreacyjnie przyjęć należy następujące wartości naturalnej chłonności środowiska i pojemności turystycznej (wskaźnik obowiązujący po zagospodarowaniu, wprowadzeniu infrastruktury rekreacyjnej) (w osobach /ha):
 - chłonność: 50 (max), 30 (średnio)
 - pojemność 225 (max), 165 (średnio), 110 (min).
 9. Przy zagospodarowaniu plaż stosować następujące wielkości pojemności rekreacyjnej:

Tabela:

Wskaźnik pojemności rekreacyjnej (m³/ os.)

Wskaźnik pojemności w m ² na użytkownika				
średnia		strefa kąpieliskowa	strefa kajakowania	strefa żeglowania
dla plaż urządzonych	dla plaż nie urządzonych			
5-7	10-14	2,5-5,0	5,0	10,0

10. Dla bazy noclegowej (obszarów biwakowania) przyjęć następujące wskaźniki:

- Kempingi: 75 m²/osoba
- Pola namiotowe, obozowiska: 50m²/osoba
- Domki wczasowe, pensjonaty: 100m²/osoba
- Domki turystyczne: maksymalnie 50m² pow. domku przy minimum 500 m² działki

11. Rozwój bazy noclegowej winien uwzględniać następujące wskazania:

- ograniczenie dalszych inwestycji na rzecz modernizacji istniejących obiektów i podnoszenia ich standardu
 - obowiązkowe wyposażenie ośrodków w oczyszczalnie ścieków lub bezwarunkowe podłączenie do miejskiej sieci kanalizacyjnej
 - likwidacja ośrodków o niskim standardzie o ile ich modernizacja jest nieopłacalna
 - stopniowe przejmowanie funkcji wypoczynkowych dużych ośrodków rekreacyjnych przez bazę kameralną (minipensjonaty, kwatery prywatne, w tym agroturystyczne)
 - „rozgęszczenie” turystyki pobytovej przez zamykanie dużych, substandardowych obiektów wypoczynkowych na rzecz obiektów kameralnych, w tym kwater agroturystycznych oraz przygotowanie oferty poza sezonem (np. dla tzw. turystyki kongresowej)
 - poszerzanie wachlarza usług dodatkowych, tzw. okołoturystycznych, świadczonych przez hotelarzy.
12. Gmina winna stworzyć szansę przekształcenia **opuszczonych wiejskich domostw** w tzw. drugie domy, tworząc **bazę danych o takich obiektach**.
 13. Dla stworzenia charakterystycznego i swoistego obrazu gminy Drawsko Pomorskie konieczna jest specjalizacja usług turystycznych. Służyć temu powinny następujące działania:
 - stworzenie i propagowanie produktu specjalistycznego, unikatowego i specyficznego dla gminy (tworzenie wizerunku gminy i produktu turystycznego utożsamianego z gminą);
 - propagowanie wycieczek specjalistycznych oraz szczególnych form turystyki aktywnej, np. „szkół przetrwania” (tzw. *survival*);
 - tworzenie pakietu ofertowego.
 14. Konieczne jest podjęcie działań na rzecz wydłużenia sezonu turystycznego. Służyć temu może m.in. promowanie Drawska Pomorskiego jako miejsca profesjonalnie organizowanych konferencji, spotkań biznesowych i szkoleń dla firm w miesiącach wiosennych (kwiecień-maj) i jesiennych (październik-listopad), a więc rozwój produktu turystycznego z zakresu turystyki biznesowej i kongresowej.
 15. Ważna jest koordynacja działań promocyjnych, dająca oszczędność kosztów i zwiększenie efektywności. W tym celu winno dojść do współdziałania Samorządu, organizacji społecznych oraz osób prywatnych zainteresowanych rozwojem rekreacji i turystyki w gminie.
 16. Konieczne jest stworzenie spójnego, jednorodnego pod względem graficznym, wizualnego systemu informacji turystycznej.
 17. Agroturystyka, jako forma wypoczynku sprzyjająca zachowaniu walorów środowiska oraz aktywizująca obszary wiejskie, winna być wspierana i upowszechniana. Gospodarstwa agroturystyczne powinny stać się podstawą bazy noclegowej gminy i zastąpić skupiska domków rekreacyjnych, szczególnie tych o niskim standardzie. W zasadzie każda wieś gminy Drawsko Pomorskie o zachowanej strukturze przestrzennej, ze względu na walory krajobrazowe ma szansę stać się wsią agroturystyczną. Przeszkodą mogą być koszty oraz brak informacji o zasadach powołania gospodarstwa agroturystycznego, a także brak osobistych predyspozycji gospodarza. Samorząd może przeprowadzić akcję informującą o możliwościach tworzenia takich gospodarstw.
 18. Strategia rozwoju turystyki dla gminy Drawsko Pomorskie, przygotowana przez Zakład Zagospodarowania Regionów i Miejscowości Turystycznych w Bydgoszczy, powinna być wykorzystana przy planowaniu pełnego i kompleksowego rozwoju turystyki na terenie gminy.

7.2. Kierunki rozwoju turystyki

Według opracowania, o którym mowa w pkt. 18, poprzedniego podrozdziału turystyka powinna rozwijać się przede wszystkim w trzech regionach:

Rejon I - z przewagą rozwoju agroturystyki i budownictwa letniskowego (drugich domów) w formie rozproszonej

Rejon ten bazować będzie na rozproszonych gospodarstwach rolnych i pozarolniczych gospodarstwach wiejskich oraz adoptowanych i remontowanych nawet zrujnowanych gospodarstwach rolnych i zespołach parkowo-pałacowych oraz atrakcyjnych walorach środowiska przyrodniczego (bardzo urozmaicona rzeźba terenu, oczka wytopiskowe, lasy, zadrzewienia, sąsiedztwo jezior oraz brak zwartych jednostek osadniczych). Rejon ten obejmuje północno-zachodnią część gminy w oparciu o miejscowości : Kumki, Zbrojewo, Ustok, Cianowo, Zagozd, Olchowiec, Żółcin.

Rozwój turystyki może przebiegać dwukierunkowo:

- a) w oparciu o zasoby finansowe indywidualnych inwestorów, którzy własnym przykładem i działaniami organizacyjnymi (np. stadnina koni w miejscowości Zagozd) propagują korzyści jakie uzyskać można z podjętych inicjatyw, a zarazem stwarzają szansę wynajmu kwater przez okolicznych mieszkańców.
- b) rozwój oparty o działania grupowe lub instytucjonalne (spółki gospodarstw, biura turystyczne krajowe lub z udziałem kapitału zagranicznego) na terenach również atrakcyjnych przyrodniczo lecz bardziej zdewastowanych gospodarczo i nieposiadających podstawowego uzbrojenia terenu. Dotyczy to przede wszystkim regionu wsi Olchowiec. Niezbędne są tu większe nakłady finansowe.

Rejon II – z przewagą rozwoju agroturystyki, budownictwa letniskowego i usług w formie skoncentrowanej

Będzie to rejon rozwoju różnorodnych funkcji turystycznych w oparciu o atrakcyjne walory środowiska przyrodniczego i kulturowego (jeziora, urozmaicona rzeźba terenu, rozczłonkowane powierzchnie leśne i zadrzewienia, zabytkowe kościoły, grodziska) oraz o istniejące zasoby mieszkaniowe występujące w malowniczych wsiach. Są one położone nad jeziorami wzdłuż drogi krajowej Drawsko Pomorskie – Świdwin, i należą do nich miejscowości: Zarańsko, Żółte, Nętno, Rydzewo, Łabędzie i Lasocin. We wsiach tych ograniczone powinny być funkcje gospodarcze kolidujące z turystyką, a atrakcyjna zabudowa wsi powinna podlegać ochronie konserwatorskiej. Obiekty nowe muszą być dostosowane formą i gabarytami do zabudowy istniejącej. We wsiach Rydzewo i Łabędzie przewiduje się rozwój różnorodnych funkcji turystycznych przy równoczesnym rozwoju wybranych funkcji gospodarczych.

Rejon III – z przewagą rozwoju wypoczynku pobytowego i turystyki kwalifikowanej

Rejon ten związany jest przede wszystkim z walorami wodnymi jez. Lubie, na którym koncentrowało się do tej pory zagospodarowanie turystyczne gminy. Istniejące zagospodarowanie powinno zostać zmodernizowane, a standard wypoczynku podwyższony. Zwrócić też należy uwagę na estetykę przestrzeni nadjeziornej i spowodować likwidację substandardowego zagospodarowania (np. chaotycznie rozmieszczonych barakowozów). W rejonie wsi Gudowo proponuje się budowę jednego ośrodka wypoczynkowego, lub dużego campingu przystosowanego do pełnej obsługi przyczep campingowych i nastawionego w dużym zakresie na pobyt żeglarzy z własnym sprzętem (szczególnie uprawiających windsurfing) lub korzystających z wypożyczalni. Zaproponowano pod ten obiekt dwie alternatywne lokalizacje, z których w planie gminy można pozostawić tylko jedną.

Wieś Gudowo i w mniejszym stopniu Linowno stanowią powinny zaplecze usługowe dla obiektów turystycznych zlokalizowanych nad jeziorem oraz szlaków turystycznych. We wsiach tych przewiduje się również rozwój budownictwa pensjonatowego i wynajmu kwater prywatnych. W Gudowie konieczne jest uporządkowanie i zagospodarowanie całego pasa przybrzeżnego wokół zatoki jez. Lubie, z likwidacją obiektów zaniedbanych i urządzeniem terenów zielonych wraz z aleją spacerową wzdłuż jeziora.

Pozostała nie wymieniona część gminy powinna stanowić zaplecze usługowe i gospodarcze dla poszczególnych regionów. Głównym ośrodkiem usługowym dla turystyki jest Drawsko Pomorskie (komunikacja, handel, usługi niematerialne, informacja turystyczna, administracja).

Jako główne zadanie dla samorządu stawia się stworzenie odpowiedniej bazy noclegowej i gastronomicznej. W tym celu planuje się budowę Centrum Sportowo - Rekreacyjnego w Drawsku Pomorskim przy ul. Staszica. W skład Centrum będzie wchodził obiekt hotelowy na ok. 100 miejsc, restauracja i kawiarnia oraz pełnowymiarowa hala sportowa z zapleczem socjalnym i odnową biologiczną. Usytuowanie planowanego obiektu bezpośrednio nad rzeką Drawą powoduje, że będzie on wykorzystywany jako stacja wodna do obsługi spływów kajakowych nad rzeką Drawą. Będzie to obiekt całoroczny, wielofunkcyjny, wykorzystywany przez turystów, sportowców, biznesmenów. Jest to priorytetowa inwestycja gminy na najbliższe lata.

Poza tym na terenie gminy Drawsko Pomorskie planuje się w miejscach atrakcyjnych do tej pory nie zagospodarowanych umiejscowienie nowych pól biwakowych, campingów, kąpielisk oraz pozostałej infrastruktury turystycznej. Należy także rozważyć możliwość wykorzystania terenu po byłych żwirowniach na organizację torów do uprawiania motokrosu, rowerów górskich lub samochodów terenowych.

8. Kierunki rozwoju komunikacji

8.1. Kierunki rozwoju i zasady funkcjonowania układu drogowego

Określa się następujące główne kierunki rozwoju komunikacji drogowej:

- 1) modernizacja drogi krajowej nr 20 w klasie drogi głównej (jednojezdniowej) oraz realizacja obwodnicy dla miasta i wsi Suliszewo, po południowej stronie miasta i północnej wsi zgodnie z rysunkiem studium, docelowo realizacja obwodnicy (ramy komunikacyjnej) wokół miasta ujmująca ruch także z dróg wojewódzkich.
- 2) należy zapewnić dogodne powiązania wewnętrzne poprzez budowę nawierzchni na ulicach gruntowych oraz modernizację ulic głównych, doprowadzających ruch do dróg wojewódzkich i krajowych;
- 3) zasady kształtowania sieci drogowej:
zaleca się, zgodnie z wymogami normowymi, przyjęcie rezerwy na pasy dróg zależnie od ich kategorii i klasy.

W koncepcji zagospodarowania przestrzennego przyjęto następujące zasady konstrukcji docelowego modelu obsługi komunikacyjnej gminy:

- **efektywność pracy układu**, zabezpieczająca obsługę ruchu wewnętrznego i zewnętrznego na odpowiednich standardach,
- **zabezpieczenie możliwości zrównoważonego rozwoju gminy**,
- **elastyczność układu**, czyli dostosowanie do możliwości efektywnego sterowania ruchem, antyawaryjność układu,
- **realność terenową inwestycji**,
- **zakładany wzrost wskaźnika motoryzacji** – 350 sam. osób. / 1000 mieszk.

Zasady kształtowania sieci drogowej

Zaleca się, zgodnie z wymogami normowymi, przyjęcie rezerwy na pasy dróg zależnie od ich klas funkcjonalnych. W wyszczególnieniu podano szerokości pasów regulacyjnych o wielkościach średnich, z uwagi na konieczność rezerw na prowadzenie infrastruktury technicznej towarzyszącej drodze oraz ścieżek rowerowych, chodników dla pieszych – szczególnie przez obszary wsi oraz ewentualnych osłon izolacyjnych. Ze względu na istniejącą zabudowę należy tam gdzie to uzasadnione, dopuścić zachowanie istniejących i utrwalonych w przestrzeni linii zabudowy, pomimo niezachowania wymaganych szerokości. Przyjmuje się klasyfikację dróg według schematu:

G (główna) – droga krajowa i wojewódzkie

Z (zbiorcza) – drogi powiatowe

L (lokalna) – ważniejsze drogi gminne (miejskie)

W nawiasach podano minimalnie dopuszczalne, ze względu na istniejącą zabudowę szerokości:

- **G1/2** - 45 m (min. 25 m),
- **Z1/2** - 30 m (min. 20 m),
- **L 1/2** – 25 m (min. 15m),
- **ulice dojazdowe** (nie objęte problematyką studium) – min. 15 m (w obszarze zabudowanym min. 10 m).

Poza terenem zabudowanym należy rezerwować dodatkowe pasy terenu pod urządzenia infrastruktury technicznej. Ze względu na istniejącą zabudowę należy tam gdzie to uzasadnione, dopuścić zachowanie istniejących i utrwalonych w przestrzeni linii zabudowy, pomimo niezachowania wymaganych szerokości.

Minimalne, normatywne odległości obiektów budowlanych, nie uwzględniające rzeczywistej strefy uciążliwości drogi od zewnętrznej krawędzi jezdni w zależności od kategorii dróg wynoszą:

- a) dla drogi krajowej nr 20
 - 20 m na terenie zabudowanym, 40 poza terenem zabudowanym,
- b) dla dróg powiatowych i wojewódzkich
 - 8 m na terenie zabudowanym i 20 m poza terenem zabudowanym,
- c) dla dróg gminnych
 - 6 m na terenie zabudowanym i 15 m poza terenem zabudowanym.

Przy lokalizowaniu obiektów budowlanych zaleca się uwzględnić rzeczywistą strefę uciążliwości drogi.

Zaprojektowany kształt układu komunikacyjnego zabezpiecza wymagane ograniczenia w tym zakresie. Do uwzględnienia w dalszych pracach planistycznych przyjmuje się następujące ograniczenia dla dostępności jezdni:

- droga klasy G powinna mieć powiązania z drogami nie niższej klasy niż L (wyjątkowo klasy D), a odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie powinny być mniejsze niż 800 m oraz na terenie zabudowy nie mniejsze niż 500 m; dopuszcza się wyjątkowo odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 600 m, a na terenie zabudowy - nie mniejsze niż 400 m, przy czym na drodze klasy G należy ograniczyć liczbę i częstość zjazdów przez zapewnienie dojazdu z innych dróg niższych klas, szczególnie do terenów przeznaczonych pod nową zabudowę;

- droga klasy Z powinna mieć powiązania z drogami wszystkich klas, z ograniczeniami wynikającymi z pkt 1 i 2, a odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie powinny być mniejsze niż 500 m oraz na terenie zabudowy nie mniejsze niż 300 m; dopuszcza się wyjątkowo odstępy między skrzyżowaniami poza terenem zabudowy nie mniejsze niż 250 m, a na terenie zabudowy - nie mniejsze niż 150 m, przy czym na drodze

klasy Z należy dążyć do ograniczenia liczby zjazdów, szczególnie do terenów przeznaczonych pod nową zabudowę.

- droga klasy L - dostępność do tych ulic na skrzyżowaniach (odległość skrzyżowań nie określona), wjazdy nie ograniczone.

Na rysunku studium w skali 1: 10 000 w zapisie komputerowym, przedstawiono docelowy przebieg ulic w mieście wraz z proponowanymi ich kategoriami.

Rozwiązania szczegółowe

W wyniku analizy wielokryterialnej kilku wariantów przebiegu drogi krajowej nr 20 najbardziej optymalnym pod względem ekonomicznym, technicznym oraz bezpieczeństwa ruchu jest wariant obejścia miasta po stronie południowej przy pasie linii kolejowej. Przebieg ten pozwala na przeprowadzenie ruchu tranzytowego bez potrzeby wprowadzania go w rejon centrum miasta. Proponowany przebieg powinien odbywać się bezpośrednio przy linii kolejowej po południowej jej stronie, od zachodu omijając przejazd kolejowy na wysokości przystanku kolejowego Jankowo, do skrzyżowania z ul. Podmiejską gdzie proponuje się węzeł z drogą wojewódzką nr 175, z jednoczesnym przekroczeniem linii kolejowej wiaduktem (główny wjazd do miasta od strony zachodniej) dalej wzdłuż ul. Sobieskiego, wzdłuż torów do przejazdu kolejowego na wysokości ul. Kaliskiej, potem poprzez wiadukt droga włączy się w ul. Złocieniecką, w miejscu gdzie może być kontynuowana już obwodnica dla dróg wojewódzkich po północnej stronie miasta. Takie usytuowanie nie wyklucza ruchu pociągów a ponadto sytuje ciąg komunikacyjny w jednym pasie co ze względu na uciążliwość jaką niesie ze sobą komunikacja kołowa jest ze względu oddziaływania na środowisko i obszary osiedlowe wskazane.

W dalszych pracach planistycznych należy uwzględnić konflikty z istniejącymi bocznkami zakładu zbożowego i mas bitumicznych. Pożądanym jest ich likwidacja dla umożliwienia przebiegu obwodnicy i jeśli to potrzebne zaproponowanie rozwiązań zastępczych (bocznik kolejowych poprzecznych do linii kolejowej).

Postulowany przebieg proponowanej trasy pokazano na rysunku. Precyzyjne określenie jej przebiegu może nastąpić po opracowaniu koncepcji programowo-przestrzennej uwzględniającej dostępność terenu, warunki gruntowo-wodne i oddziaływanie na środowisko przyrodnicze.

Proponowane drogi główne po północnej stronie miasta są propozycją wybiegającą w daleką przyszłość. Taki docelowo pierścieniowy układ, przy wzrastającym natężeniu ruchu tranzytowego i wewnątrz gminnego, pozwoli na sprawną obsługę miasta i gminy a także zapewni komfortowy tranzyt dla ruchu zewnętrznego praktycznie ze wszystkich kierunków.

Przebieg projektowanej obwodnicy północnej miasta należy traktować jako postulowaną. W zagospodarowaniu północnych terenów miasta należy uwzględnić konieczność rezerwowania wolnego, niezabudowanego pasa dla przyszłej obwodnicy.

W dalszych pracach planistycznych należy wziąć także pod uwagę możliwość wykorzystania przebiegu projektowanej autostrady (realizacja rozpoczęta w czasie II Wojny Światowej) Berlin – Królewiec (obecnie Kaliningrad). Realizacja połączenia komunikacyjnego w randze autostrady, przyczyniła by się do znacznego uatrakcyjnienia gminy Drawsko Pom., dzięki większej dostępności komunikacyjnej. Mając na uwadze obecne uwarunkowania, w szczególności ekologiczne, wymagające zapewne korekt jej przebiegu, gmina będzie podejmować działania na rzecz podjęcia prac nad określenia celowości jej realizacji i ewentualnie ujęcia jej w programach ponadlokalnych (wojewódzkich, rządowych a być może Unii Europejskiej). Zgodnie z wnioskami Zachodniopomorskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich na drodze wojewódzkiej nr 175 należy zmierzać do uporządkowania ruchu

pojazdów wojskowych i obsługujących kopalnie kruszyw (droga wojewódzka nie powinna obsługiwać w tym przypadku ruchu wewnętrznego). Ruch tych pojazdów winien być włączony w drogę wojewódzką poprzez ograniczoną liczbę skanalizowanych skrzyżowań, a ruch wewnętrzny prowadzony przez drogi wewnętrzne. Teren poligonu stanowi tereny zamknięte, nie będące w administracji gminy. Wszelkie zamierzenia w tym zakresie muszą być realizowane w porozumieniu administracji poligonu, zarządu drogi i gminy.

Rozwiązania towarzyszące

W celu uatrakcyjnienia miasta Drawsko Pomorskie po analizach przestrzennych i ruchowych należy również opracować propozycję zmiany układu komunikacyjnego wewnętrznego miasta, który pozwoli na zwiększenie przestrzeni pieszej oraz tras rowerowych i kajakowych co pozwoli na promocję turystyczną miasta oraz ochroni zabytkową część centrum przed oddziaływaniem ruchu kołowego. Ponadto należy opracować studium kierunków rozwoju komunikacyjnego gminy co pozwoli na kompleksowe planowanie i pozyskiwanie środków na cele rozwoju gminy oraz wskaże tereny wartościowe z punktu widzenia inwestycyjnego. Studium kierunków rozwoju komunikacyjnego gminy powinno być skoordynowane z polityką rozwoju gminy i miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, czytelne i sprecyzowane plany inwestycyjne w układ komunikacyjny pomogą gminie pozyskać środki ze źródeł pozabudżetowych takich jak inwestor prywatny, pomocowe fundusze inwestycyjno – rozwojowe czy środki z funduszy europejskich na ochronę środowiska.

Rozwiązanie problemu parkowania, proponuje się poprzez realizację większej liczby niedużych parkingów rozmieszczonych **ekstensywnie** - ze względu na możliwości pozyskania terenu i estetykę – w rejonach koncentracji usług. Parkowanie należy realizować także w ramach docelowych jednokierunkowych ulic, wykorzystując miejsce po pasach zajmowanych dotychczas dla ruchu dwukierunkowego.

8.2. Kształtowanie systemu ścieżek rowerowych

Wybudowanie ścieżek rowerowych przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, zwłaszcza rowerzystów. Środek transportu tak przyjazny dla środowiska jak rower nie odgrywał dotąd znaczącej roli w transporcie miejskim. Nieduża rozległość przestrzenna miasta Drawska Pom. wynosząca 4,0 – 5.0 km sprzyja użytkowaniu roweru i może stanowić przesłankę do rozwoju komunikacji rowerowej. Czynnikiem, który nie sprzyja wydzieleniu ścieżek rowerowych w mieście jest zwarta zabudowa i wąskie ulice. Ścieżki dla rowerów wymagają również przeznaczenia odpowiednich kwot z budżetu gminy na ich budowę oraz ograniczeń w stosunku do innych użytkowników ulic, np. zmniejszenia ilości miejsc postojowych dla samochodów lub wprowadzenia ulic jednokierunkowych, co wymaga społecznej akceptacji.

Wyznaczenie ścieżek rowerowych w mieście musi uwzględniać:

- połączenie miejsc zamieszkania ze szkołami, miejscami pracy i obiektami handlowo – usługowymi,
- połączenie miejsc zamieszkania z terenami wypoczynku i rekreacji.

W przekrojach ulicznych ścieżki rowerowe umieszcza się pomiędzy chodnikiem a jezdnią pozostawiając pas bezpieczeństwa 0,7 m. Szerokość ścieżki jednokierunkowej powinna wynosić min. 1,5 m, a dwukierunkowej – 2,5 m.

Na obszarze gminy wyznaczono już ścieżki rowerowe jako szlaki wzbogacające potencjał turystyczny gminy.

Nie wyklucza się wytyczenia innych, niż określone na rysunku Studium, ścieżek rowerowych, łączących miejscowości w gminie i zapewniających połączenia z sąsiednimi gminami w obrębie Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Drawskiego.

Jako priorytetowe uznano rowerowe połączenia komunikacyjne miasta z większymi wsiami realizowane wzdłuż drogi krajowej, wojewódzkich i powiatowych, na wydzielonych trasach poza pasem drogi.

I tak niezbędne jest połączenie z Gudowem (docelowo także z Linownem), Zarańskiem (docelowo także Żółte, Rydzewo, Nętno), Suliszewem i Zagozdem.

8.3. Komunikacja kolejowa

Na terenie gminy utrzymana będzie komunikacja kolejowa na linii Stargard – Szczecinek - Chojnice.

W związku z trudnościami państwowego przewoźnika PKP ograniczana jest systematycznie liczba połączeń, co w konsekwencji może prowadzić do likwidacji linii. Gmina Drawsko Pomorskie wraz z innymi gminami, władzami powiatu i województwa podejmie starania na rzecz utrzymania a nawet zwiększenia liczby połączeń, realizowanych przez zreformowanego, zrestrukturyzowanego dotychczasowego przewoźnika, lub przez nowego przewoźnika, finansowanego zarówno z budżetu państwa jak i wszystkie szczeble samorządu, przewoźnika działającego na nowych racjonalnych zasadach finansowych, wykorzystującego nowoczesne technicznie i efektywne ekonomicznie rozwiązania (np. autobus szynowy).

Dla terenów położonych w sąsiedztwie linii kolejowych występują ograniczenia dotyczące sytuowania budowli, budynków, drzew i krzewów oraz wykonywania robót ziemnych wynikające z przepisów odrębnych.

9. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej

9.1. Zasady rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę Drawsko Pomorskie

Dla miasta i gminy Drawsko Pomorskie gospodarkę wodą, w zakresie wody do picia dla mieszkańców można oprzeć o istniejące ujęcia wody.

Na terenie miasta Drawsko Pomorskie eksploatowana jest stacja wodociągowa oraz istnieje sieć wodociągowa zaopatrująca miasto oraz **tereny gminy**. Istnieje konieczność rozbudowy sieci wodociągowej do przesyłu wody dla potrzeb gminy ilościach i kierunkach wynikających z realizacji studium wykonalności gospodarki wodno-ściekowej. Ponadto dla zapewnienia potrzebnej ilości i jakości wody należy zmodernizować stację wodociągową.

System zaopatrzenia w wodę na terenie gminy realizowany jest w oparciu o cztery ujęcia wody: Drawsko Pomorskie, Linowo, Gudowo i Łabędzie. Poza tym systemem pozostaną jedynie jednostki na obszarze poligonu wojskowego, są to: Karwice, Konotop i Żołędowo oraz Oleszno i Ziemsko tworzące odrębne mniejsze systemy grupowe.

W przypadkach konieczności podwyższenia ciśnienia należy wybudować na trasie wodociągów przesyłowych pompownie podwyższające ciśnienie wody. Proponuje się również budowę przy poszczególnych stacjach zbiorników wyrównawczych.

Proponuje się budowę w pierwszym etapie tj. do 2003 roku sieci przesyłowych z miejscowości, w których będą likwidowane istniejące stacje wodociągowe, do sieci grupowych. W pierwszym etapie będą to rurociągi rozgałęźne. Możliwości łączenia w układy pierścieniowe stworzą się w późniejszych drugim i trzecim etapie.

Lokalizacja stacji podwyższenia lub redukcji ciśnienia wyniknie z dokładnej analizy warunków wysokościowych w następnych etapach projektowania.

Trasy projektowanych wodociągów tranzytowych naniesiono na mapie z podziałem na etapy w studium wykonalności gospodarki wodno-ściekowej.

Korygując zaproponowane trasy sieci wodociągowej należy wybrać trasy o możliwie małych różnicach terenów. Ostatecznego wyboru tras sieci wodociągowej i doboru średnic przewodów przesyłowych należy dokonać w dalszych etapach projektowania po szczegółowej analizie terenu i układu sieci połączeniowej. Po wykonaniu sieci wodociągowych przesyłowych łączących wsie poszczególne ujęcia wody przewidziane są do likwidacji.

Przy rozbudowie i modernizacji systemu wodociągowego należy uwzględnić zaopatrzenie ludności w wodę z awaryjnych studni publicznych wg. bilansu dla prognozowanej liczby ludności na podstawie zarządzenia Nr 2/95 Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 21 września 1995 r. w sprawie zasad zapewnienia funkcjonowania publicznych urządzeń zaopatrzenia w wodę w warunkach specjalnych (M.P. Nr 59, poz.63) lub przepisu go zastępującego.

Celem przygotowania gminy na sytuacje kryzysowe związane z zaopatrzeniem mieszkańców w wodę należy:

1. zinventaryzować stan i zasoby wodne w istniejących studniach awaryjnych i likwidowanych ujęciach wody;
2. dokonać bilansu pomiędzy stanem istniejącym a przewidywanym zapotrzebowaniem;
3. na terenach zainwestowanych zapewnić lokalizację studni awaryjnych w ilości odpowiadającej potrzebom wynikającym z liczby mieszkańców obsługiwanego rejonu;
4. istniejące studnie awaryjne na terenach ogólnie dostępnych należy chronić przed zniszczeniem poprzez likwidację ich części nadziemnych;
5. w pełnej gotowości należy zachować studnie zlokalizowane na terenach strzeżonych (np. na terenie zakładów pracy, na posesjach prywatnych).

9.2. Zasady rozwoju systemów utylizacji ścieków

Po analizie topografii terenu i analizie techniczno ekonomicznej proponuje się kanalizację grawitacyjno – ciśnieniową oddzielnie dla każdej ze wsi z odprowadzeniem ścieków układem rurociągów tłocznych przesyłowych do oczyszczalni ścieków w Drawsku Pomorskim. Jest to rozwiązanie dla centralnej i północnej części gminy. Dla południowej części z terenów wojskowych ścieki będą odprowadzane do oczyszczalni w Olesznie. Dla terenów osiedlowych cywilnych przewiduje się lokalne oczyszczalnie ścieków lub podłączenie ich także do oczyszczalni w Olesznie.

Oczyszczalnia w Drawsku Pomorskim nie posiada przepustowości wystarczającej do oczyszczenia ścieków z terenu miasta i większości gminy.

Wydajność oczyszczalni

$$Q = 2200 \text{ m}^3/\text{d}$$

Bilans ścieków z miasta i gminy Drawsko Pom.

$$Q_{\text{śrd}} = 3110 \text{ m}^3/\text{d}$$

Konieczna jest przebudowa oczyszczalni.

9.2.1. Sieć kanalizacji sanitarnej Drawsko Pomorskie

Na terenie miasta należy rozbudować sieć kanalizacji sanitarnej. Modernizacja układu kanalizacji w mieście polegała będzie na rozdzieleniu sieci oraz budowie tych odcinków do których będą włączone rurociągi tłoczone z gminy. Istnieje również konieczność budowy odcinków sieci deszczowej.

Gmina

Na terenie opracowania wydzielono dwa rodzaje kanalizacji:

- sieć kanalizacji sanitarnej dla każdej wsi, pozwalająca na odprowadzanie ścieków z poszczególnych gospodarstw do sieci zbiorczej,
- sieć tłoczona przesyłowa umożliwiająca przesył ścieków do oczyszczalni grupowej.

Kanalizacja miasta i gminy prawie w całości oparta będzie o system grupowy odprowadzania ścieków do oczyszczalni w Drawsku Pomorskim. Systemem objęte będą docelowo nawet dość ekstensywnie zagospodarowane wiejskie jednostki osadnicze, także te, dla których nie przewidziano znaczącego rozwoju.

Poza systemem grupowym obsługującym centralną i północną część gminy znajdują się jedynie miejscowości położone na terenie poligonu wojskowego, są to: Karwice, Konotop, Oleszno, Ziemsko, Żołędowo. Miejscowości te posiadają lub będą posiadać lokalne sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków.

Całość zagadnień gospodarki ściekowej została ujęta w „Studium wykonalności gospodarki wodno-ściekowej dla gmin Pojezierza Drawskiego”.

9.2.2. Oczyszczanie ścieków

Po analizie bilansu ścieków, nakładów na budowę oraz późniejszych kosztów eksploatacji oczyszczalni proponuje się zrzut ścieków z poszczególnych wsi do oczyszczalni w Drawsku Pomorskim. Ze względu na koszty budowy i eksploatacji oraz prawidłowość eksploatacji zalecanym do realizacji jest wariant z dostawą ścieków do Drawska Pomorskiego.

Kolejność wykonywania sieci w poszczególnych wsiach wynikać będzie ze ustalonych przez gminę priorytetów.

Do oczyszczalni nie będą odprowadzane ścieki z gorzelni, które oczyszczane będą z zakładowych oczyszczalniach.

W porze deszczowej do oczyszczalni dopływają ścieki ogólnospławne. W celu wyrównania spływu, nadmiaru ścieków ogólnospławnych gromadzony jest zbiorniku retencyjnym.

Charakterystyka docelowej oczyszczalni w Drawsku Pomorskim:

- wydajność $Q_{\text{śrd}}=3200 \text{ m}^3/\text{d}$
- odbiornik ścieków – rzeka Drawa
- ścieki socjalno-bytowe oraz z przemysłu bez gorzelni
- warunki gruntowo-wodne – przeciętne

Obiekty istniejące to: krata w studni, pompownia $Q=135 \text{ m}^3/\text{h}$, sito bębnowe, piaskownik o ruchu okrężnym, komory osadu czynnego, osadnik wtórny radialny, zagęszczacz.

Dodatkowe obiekty do wykonania w ramach modernizacji to: budynek kraty mechanicznej kosztowej, mechaniczny separator piasku w budynku kraty kosztowej, dobudowa trzeciej linii technologicznej w części biologicznej, reaktor cyrkulacyjny, zbiornik osadu nadmiernego, adaptacja budynku technicznego na stacje odwadniania, plac składowy stacji odwadniania.

Sprawność oczyszczalni dla BZT5 = 92%

Osad odwodniony i ustabilizowany może być kompostowany na terenie oczyszczalni do późniejszego wykorzystania przyrodniczego lub wywożony na wysypisko.

Oczyszczalnie przydomowe

Dla zabudowy rozproszonej przy braku możliwości odprowadzenia ścieków do systemu kanalizacji alternatywnie proponujemy wykonanie oczyszczalni przydomowych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

9.3. Zasady rozwoju systemu kanalizacji deszczowej

W zakresie rozwoju systemu kanalizacji deszczowej przewiduje się regulacje stanu prawnego istniejących sieci, remonty, modernizację i w razie potrzeby wymianę istniejącej sieci. Dla nowych terenów rozwojowych intensywnego zagospodarowania na terenie miasta

przewiduje się systematyczną realizację nowej sieci kanalizacji deszczowej, w szczególności dotyczy to zabudowy przemysłowej, usługowej i intensywnej zabudowy mieszkaniowej. Na terenie gminy kanalizację deszczową należy realizować w szczególności dla terenów rozwojowych działalności gospodarczej. Dla pozostałych terenów wiejskich nie przewiduje się zasadniczo realizacji sieci kanalizacji deszczowej- należy przyjąć zasadę, że wody deszczowe winny być rozsączone na terenach ich opadu, a więc w ramach posesji, z terenów publicznych odprowadzane do przydrożnych rowów i dalej pobliskich cieków po ewentualnym podczyszczeniu.

9.4. Zasady zagospodarowania odpadów

Zasady usuwania i unieszkodliwiania odpadów komunalnych określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.

Wyposażenie każdego gospodarstwa czy domu w pojemniki na odpady oraz zaopatrzenie w kontenery na odpady większości wsi wraz z sukcesywnym ich wywozem na wysypisko - stanowi duży postęp w uporządkowaniu gospodarki odpadami. Ograniczają one bowiem w wydatny sposób niekontrolowany wywóz śmieci i dzikie wysypiska. Jednak cały strumień odpadów trafia niewykorzystany w jedno miejsce, które ma swoją ograniczoną pojemność i poprzez swój charakter, mimo zabezpieczeń stanowi zagrożenie dla środowiska.

W związku z tym, w nawiązaniu do ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska z dnia 31 stycznia 1980 r. przewidującej likwidację lub unieszkodliwienie odpadów, których **nie można wykorzystać gospodarczo**, określa się w studium dalekosiężną polityką organizacyjną gminy i edukacyjną społeczeństwa.

Polityka gminy powinna zmierzać do sukcesywnego ograniczania deponowanych odpadów na wysypisku poprzez ich zmniejszanie u „źródła”. Do tego potrzebne jest współdziałanie wszystkich mieszkańców.

P o p i e r w s z e - profilaktyka:

- świadome kupowanie produktów nie powodujących powstawania dużej ilości odpadów (skromnie opakowanych, w opakowaniach wielokrotnego użycia, w opakowaniach ulegających biodegradacji)

P o d r u g i e - rozdzielenie odpadów, segregacja surowców nadających się do ponownego produkcyjnego wykorzystania (tj. przede wszystkim odpadów organicznych, szkła, makulatury, złomu, plastiku) i gromadzenie ich we właściwych pojemnikach

P o t r z e c i e - zagospodarowanie użytkowe

- blisko połowa odpadów domowych to odpady kuchenne i ogrodowe, zwane bioodpadami. Nie muszą one trafiać na wysypisko, gdzie staną się źródłem wielu problemów (szkodliwy dla środowiska biogaz i odcieki, odory, żerowisko dla ptaków, gryzoni, wylęgarnia owadów, insektów itp.). Bioodpady winny być zagospodarowane we własnych ogrodach przydomowych lub poprzez powołaną do tego jednostkę gminy - trafić do sektora kompostowania przy wysypisku.

P o c z w a r t e - uświadamianie społeczeństwa

- o zasadach segregacji
- o ewentualnych ulgach w opłatach przy odbieraniu odpadów posegregowanych (Art. 6 ust. 6 ustawy z dn. 13.9.96)
- o zagrożeniu trującymi dioksynami, furanami i fosgenami przy spalaniu tworzyw sztucznych.

Po stronie gminy powinna leżeć odpowiedzialność za dostarczenie odpowiednio opisanych pojemników (worków) np. makulatura (niebieski), szkło (biały lub zielony), drobny złom (czarny), plastik (żółty), ze ścisłym określeniem co można do nich wrzucać a czego nie

wolno, zorganizowanie systemu zachęt dla mieszkańców, aby zastosowali się do tej metody oraz sukcesywnie wg podanego harmonogramu mieszkańcom gminy odbieranie posegregowanych odpadów z posesji.

Miasto i gmina Drawsko Pomorskie zostało wyposażone w nowoczesne składowisko odpadów komunalnych w miejscowości Mielenko Drawskie, na terenach powyrobiskowych kruszyw pospolitych, w bezpośredniej bliskości dawnego wysypiska. Lokalizacja na terenach powyrobiskowych umożliwia dalsze rozbudowywanie składowiska, w związku z czym obiekt ma lokalizację docelową i może przyjmować także odpady z poza gminy Drawsko Pomorskie.

Pozostaje do rozwiązania problem rekultywacji dawnego wysypiska odpadów, na którym ich składowanie nie odpowiadało wymogom ochrony środowiska. Należy rozważyć kwestię przemieszczenia części składowanych odpadów na nowe składowisko.

Szczegółowe zasady gospodarki odpadami gminy winny być zawarte w programie ochrony środowiska (programie sanitacji gminy).

9.5. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w energię elektryczną

Prognozowane zapotrzebowanie na energię elektryczną będzie w pełni pokryte z istniejącego systemu. Obecne zapotrzebowanie określone mocą szczytową (średnia w miesiącu) nie przekracza 5,6 MW, a do 2015 r. przewiduje się przyrost mocy zapotrzebowanej o ok. 0,6 MW, który zostanie pokryty z istniejących rezerw.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego regionu planuje się realizację linii energetycznej 110 kV, łączącej GPZ Drawsko Pomorskie z GPZ Świdwin, oraz rozbudowę GPZ-tu Drawsko związaną z realizacją tej linii.

Do 2003 r. planuje się budowę linii energetycznej napowietrznej 15 kV o długości ok. 4 km, oraz linii kablowej 15 kV o długości ok. 5 km. Dla nowych osiedli mieszkaniowych m.in. w rejonie ulic Tatrzńska, Sudecka, Karpacka przewiduje się realizację 3 trafostacji nasłupowych i 4 trafostacji typu miejskiego. Planuje się także kompleksową modernizację GPZ Drawsko Pomorskie.

Dla zabezpieczenia wzrastającego zapotrzebowania na energię elektryczną oraz dostarczenia prądu dla terenów planowanych pod zainwestowanie, niezbędne jest przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powierzchni pod stacje transformatorowe 15/0,4 KV średniego napięcia. Na terenach miejskich należy realizować stacje transformatorowe typu miejskiego o wysokich walorach architektonicznych, lub nowoczesne stacje małokubaturowe lokalizowane w ramach przestrzeni publicznej.

Odbiorcy, których moc zapotrzebowana przekracza 300 KW, winni być zaopatrywani w energię elektryczną poprzez stacje konsumentowe realizowane na ich posesjach.

Dla zapewnienia właściwych standardów zaopatrzenia w energię elektryczną niezbędna jest reelektryfikacja terenów wsi i niektórych obszarów miasta oraz modernizacja i budowa stacji transformatorowej średniego napięcia 15/0,4 KV na terenach wsi i miasta. W mieście Drawsko Pomorskie do głównych zadań ponad to powinna należeć likwidacja linii napowietrznych, w szczególności na terenach mieszkaniowych i zastąpienie ich liniami kablowymi. Na obszarze miejskim oraz na nowych terenach rozwojowych wiejskich jednostek osadniczych, linie energetyczne należy realizować jako skablowane podziemne.

Zupełnie nowym zagadnieniem jest produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, co wiąże się z nowymi regulacjami prawnymi i przyszłymi wymogami Unii Europejskiej. Obowiązkiem staje się systematyczne zwiększanie udziału tak pozyskiwanej energii w całości energii produkowanej. Korzystnym ekonomicznie jest wytwarzanie energii lokalnie, co zmniejsza koszty jej przesyłu. Na terenie gminy wiodącymi w tym zakresie mogą być technologie wytwarzania jej z biomasy i poprzez siłownie wiatrowe. Energia elektryczna z biomasy może być docelowo wytwarzana w wyniku skojarzonej z wytwarzaniem energii

cieplnej w dotychczas funkcjonujących i zmodernizowanych kotłowniach. Energia wiatrowa może być wytwarzana w pojedynczych siłowniach lub ich zespołach tzw. „fermach wiatrowych”. Dotychczas nie przeprowadzono badań nt. celowości lokalizacji siłowni wiatrowych na terenie gminy, nie pojawiły się też wnioski inwestorów, w związku z czym w studium nie wyznaczono terenów przeznaczonych pod te cele.

Ukształtowanie powierzchni terenu gminy a także stosunkowo wysoka wietrzność sprawia, że na terenie gminy można i powinno lokalizować się różnej wielkości siłownie wiatrowe.

Na terenach wiejskich gminy poza zasięgami obszarów rozwojowych jednostek osadniczych, określonych na rysunku studium, dopuszcza się więc lokalizację zespołów elektrowni wiatrowych w miejscach ku temu predestynowanych, nie określone na rysunku studium, jedynie w miejscach wynikających z uprzedniej analizy uwarunkowań studium i wyłącznie drogą sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, pod warunkiem zachowania przepisów szczególnych dotyczących ochrony środowiska i uwzględnienia walorów krajobrazowych.

Na terenie gminy nie przewiduje się lokalizacji większych elektrowni wodnych. Na mniejszych ciekach, o ile dopuszczają to przepisy szczególne mogą być lokalizowane małe siłownie wodne zasilające głównie indywidualne siedliska, bądź obiekty gospodarcze.

Szczegółową politykę gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną określają „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Drawsko Pomorskie” – opracowane w kwietniu 2012r.

9.6. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w gaz ziemny

Na terenie gminy jedynie miasto Drawsko Pomorskie i wsie Suliszewo i Zarańsko wyposażone są w system przewodowego zasilania w gaz, na pozostałym obszarze wykorzystuje się w coraz większym stopniu gaz butlowy.

Dzięki wysiłkowi Urzędu Miasta i Gminy tereny miejskie są praktycznie całkowicie zgazyfikowane. Większość odbiorców otrzymuje gaz z sieci rozdzielczej niskiego ciśnienia. Dalszy rozwój sieci gazowej winien odbywać się w oparciu o bardziej efektywną sieć rozdzielczą średniego ciśnienia z redukcją jego bezpośrednio u odbiorców.

Koncepcja gazyfikacji gminy opiera się na opracowaniu pt. „Program gazyfikacji miasta i gminy Drawsko Pomorskie” z 1996 r.

W opracowaniu tym założono doprowadzenie gazu do potencjalnych odbiorców w mieście Drawsku Pom., w tym kotłowni miejskich i osiedlowych oraz odbiorców przemysłowych.

Przewiduje się też doprowadzenie gazu do odbiorców w miejscowościach: Karwice, Konotop, Oleszno, Mielenko Drawskie, a także do Dalewa, Gudowa i Linowna, oraz w miarę możliwości miejscowości w północnej części gminy.

Planowana gazyfikacja wymaga realizacji:

- budowę gazociągu wysokiego ciśnienia od Złocienca do Drawska – Dn 200 mm, L = 3,8 km (równoległe do istniejącego Dn125 mm) dla wzmocnienia układu przesyłowego Złocieniec – Drawsko Pom. – Łobez – Świdwin,
- rozbudowę stacji red.-pom. I^o przy ul. Złocienieckiej do wydajności docelowej Q = 8000 Nm³/h
- rozbudowę dwóch stacji red.-pom. II° na terenie miasta do wydajności docelowej Q = 2000 Nm³/h każda,
- budowę sieci niskiego i średniego ciśnienia

Powyższe rozwiązania zabezpieczą dostawę gazu do wyszczególnionych ww. miejscowości gminy i umożliwią zaspokojenie w pełni potrzeb grzewczych dla wszystkich

potencjalnych odbiorców gazu, w tym dla projektowanych osiedli mieszkaniowych w Drawsku Pomorskim, oraz dla odbiorców przemysłowych zlokalizowanych na terenie miasta i gminy.

Realizacja przedstawionych zamierzeń odnośnie podłączenia podmiotów do sieci gazowej będzie uzależniona od warunków opłacalności zamierzeń inwestycyjnych, które zostaną określone na etapie wystąpienia odbiorców o podłączenie do sieci gazowej. W chwili obecnej warunki przyłączenia jak i kondycja potencjalnych odbiorców nie sprzyjają rychłemu rozwojowi systemu zaopatrzenia w gaz ziemny.

Istniejący i projektowany układ rozdzielczej sieci gazowej średniego ciśnienia przedstawiono na mapie tematycznej.

W stosunku do sieci gazowej rozdzielczej obowiązują odległości bezpieczne określone w cytowanym ww. [Rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie](#).

Podstawowa odległość bezpieczna dla gazociągów rozdzielczych wynosi 2 m.

W strategii rozwoju gminy zakłada się, że gaz będzie podstawowym źródłem zasilania w energię mieszkańców gminy (paliwo ekologiczne i efektywne).

[Szczegółową politykę gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną określają „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Drawsko Pomorskie” – opracowane w kwietniu 2012 r.](#)

9.7. Kierunki rozwoju zaopatrzenia gminy w ciepło

Istniejący system ciepłowniczy w mieście ze względu na rozproszenie kotłowni i sieci ciepłowniczych jest w obecnej sytuacji zjawiskiem korzystnym, dzięki temu system jest stosunkowo elastyczny. W chwili obecnej zachodzą procesy zmniejszania zapotrzebowania na energię ciepłą w wyniku postępującej termorenowacji budynków, wyraźnemu zjawisku oszczędzania energii. Nawet przy wzroście liczby mieszkań zapotrzebowanie na energię ciepłą utrzyma się na dotychczasowym poziomie, co w związku ze znacznymi rezerwami mocy nie będzie wymagało nowych inwestycji. Konieczne są oczywiście inwestycje modernizacyjne zwiększające efektywność istniejących systemów oraz budowa nowych sieci ciepłowniczych na nowo zagospodarowywanych terenach. Główne prace modernizacyjne będą dotyczyły sieci przesyłowych i węzłów ciepłowniczych, gdzie odnotowuje się największe straty. W polityce gminy należy zmierzać do „dociążenia” systemu ciepłowniczego miasta. Na terenie miasta i gminy należy przechodzić na bardziej czyste paliwa energetyczne takie jak olej opałowy, gaz płynny, ale też nowoczesne spalanie drewna i jego odpadów. Zaleca się stosowanie nowoczesnych rozwiązań w zakresie pozyskiwania energii ze źródeł niskotemperaturowych (pompy ciepłe), wiatru i energii słonecznej.

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem, a także przyszłymi rozwiązaniami prawnymi związanymi z wejściem naszego kraju do Unii Europejskiej, konieczne jest sukcesywne zwiększanie udziału energii pozyskiwanych ze źródeł odnawialnych. Na terenie gminy odbywać się to będzie głównie drogą spalania biomasy (róży bezigłowej, wierzby energetycznej), co jest korzystne ze względu na już istniejącą infrastrukturę ciepłowniczą, wymagającą jedynie modernizacji kotłów i będzie miało korzystny wpływ na gospodarkę rolną gminy i rynek pracy (założenie plantacji energetycznych na terenach obecnie odłogowanych lub ekstensywnie wykorzystanych rolniczo). Korzystnym dla gospodarki gminy jak i w globalnym znaczeniu będzie skojarzenie wytwarzania energii ciepłej i energetycznej. Ekonomiczne warunki dla takich rozwiązań nastaną zapewne dopiero po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej, przy jej wsparciu finansowym.

Szczegółową politykę gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną określają „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Drawsko Pomorskie” – opracowane w kwietniu 2012 r.

9.8. Kierunki rozwoju telekomunikacji

Na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie będzie rozwijany podstawowy system telekomunikacyjny zapewniający łączność telefoniczną dla mieszkańców i podmiotów działających na ich terenie. W celu zapewnienia dostatecznego nasycenia i dostępu do usług telekomunikacyjnych, a także zapewnienia wysokiej ich jakości, należy dążyć do wprowadzenia nowego operatora telekomunikacji przewodowej w celu wprowadzenia konkurencji. W związku ze znacznym rozproszeniem wiejskich jednostek osadniczych, dotychczasowym niewielkim ich wyposażeniu w sieć telefoniczną (stare rozwiązania napowietrznych linii drutowych), pożądanym systemem alternatywnym będzie rozwijanie systemu kombinowanego, z tradycyjną centralą położoną na terenie gminy, sieciami przewodowymi (podziemnymi) na terenie miasta i większych jednostek osadniczych i połączeniami radiowymi dla wsi oddalonych i o rozproszonej zabudowie.

Będzie rozwijana także telekomunikacja bezprzewodowa (GSM) z nadajnikami naziemnymi w kilku systemach. W przypadku telefonii komórkowej wymagającej realizacji masztów stacji bazowych należy dążyć do takiego ustalania ich lokalizacji i wymagania wysokiej jakości estetycznej obiektów tak, aby ograniczyć do minimum negatywny wpływ na krajobraz przyrodniczy i kulturowy. Przewidywany w niedalekiej przyszłości rozwój mobilnej telefonii satelitarnej nie będzie miało wpływu na przestrzeń miasta i gminy.

W związku z szybkim rozwojem komputerowych systemów sieciowych o charakterze globalnym (Internet), należy przewidzieć konieczność rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej, której realizacja winna być skoordynowana z innymi sieciami – należy przewidzieć stosowne pasy, kanały w ramach przestrzeni publicznych (ulic i dróg).

W bieżącym roku przewiduje się realizację na terenie gminy linii światłowodowej, umożliwiającej połączenia cyfrowe w systemie ISDN, modernizację istniejącej i realizację nowej centrali telefonicznej (Telekomunikacja Polska S.A.).

10. Kierunki rozwoju cmentarnictwa

Ze względu na niewielki okres funkcjonowania cmentarza komunalnego w części jego obecnych granic istnieje pilna konieczność stworzenia nowych miejsc grzebalnych tradycyjnych oraz kwater na pochówki w urnach. W studium przewiduje się nowe tereny dla lokalizacji cmentarza zgodnie z propozycją dotychczasowego planu ogólnego miasta i gminy. Zakłada się również, że na istniejących cmentarzach wiejskich, o ile przepisy szczególne na to pozwalają, powinny nadal odbywać się pochówki tradycyjne. Należy rozważyć możliwość lokalizowania także na cmentarzach wiejskich kolumbariów lub wyznaczenia kwater dla pochówków w urnach.

11. Kształtowanie przestrzeni jednostek osadniczych

Atrakcyjność krajobrazu naturalnego i kulturowego gminy stanowi o podstawach jej rozwoju. Dbałość o ład przestrzenny, jedno z naczelných zadań samorządu terytorialnego, leży w interesie mieszkańców miasta i wsi, zapewniając im wysoką jakość życia w odniesieniu do warunków przestrzennych, jak i również w interesie gminy jako wspólnoty, zapewniając jej atrakcyjność dla gości z zewnątrz.

Tereny podlegające przekształceniom, tereny przeznaczone pod rozwój przestrzenny jednostek osadniczych oraz tereny, dla których obowiązuje lub opracowuje się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wskazano na rysunku.

11.1. Przestrzeń wiejska

W systemie jednostek osadniczych gminy Drawsko Pomorskie można wyodrębnić szereg wsi o atrakcyjnym i charakterystycznym układzie przestrzennym. Ciekawa istniejąca zabudowa wsi, stosunkowo niewielka jej degradacja wynikająca z powojennych przekształceń oraz bogate krajobrazowo otoczenie środowiska naturalnego, stanowią znaczny potencjał rozwoju nakierowany na poprawę warunków życia mieszkańców. Poprawa ta odbywać się powinna poprzez wzrost gospodarczy wsi oparty o nowoczesne rolnictwo, ale także usługi, działalność gospodarczą i turystykę.

Dla zapewnienia atrakcyjnego krajobrazu wsi niezbędne jest prowadzenie zdyscyplinowanej polityki przestrzennej polegającej w szczególności na:

- utrzymaniu charakterystycznych układów przestrzennych wsi,
- lokalizacji nowej zabudowy, głównie w obrębie obszarów już zabudowanych na zasadach jej uzupełniania w wykształconych już liniach zabudowy,
- kształtowanie nowej zabudowy na zasadach utrzymania skali i charakteru zabudowy istniejącej (wysokość, skala budynków i założeń urbanistycznych, szerokość traktów, powierzchnia zabudowy itp.),
- lokalizacja większych zespołów zabudowy na zasadach kompozycji stosowanej przy lokalizacji folwarków,
- kształtowanie zabudowy wiejskiej na zasadzie tworzenia zagród stanowiących charakterystyczne dla wsi zespoły gniazdowej zabudowy (zwartej i tworzącej podwórza),
- umożliwienie lokalizacji zabudowy mieszkaniowej jako funkcji wyodrębnionej i samodzielnej lecz tworzącej w miarę zwarte pierzeje lub zespoły tworzące gniazda (jak zagrody),
- wytwarzanie reprezentacyjnych, wspólnych przestrzeni publicznych poprzez atrakcyjne urządzenie posadzek placów, ulic i małej architektury, modernizację, renowację i rehabilitację zabudowy istniejącej.

11.2. Przestrzeń miasta Drawsko Pomorskie.

Na przestrzeń miasta składają się mniej lub bardziej uporządkowane zespoły zabudowy, powstałe w różnych okresach historycznego rozwoju. Stosunkowo dużo zabudowy historycznej tworzącej atrakcyjne przestrzenie miejskie przetrwało okres II wojny światowej i czasy PRL-u. Zarówno ta historyczna jak i współczesna zabudowa osiedli mieszkaniowych, zarówno tych jednorodzinnych jak i wielorodzinnych, wymaga dziś przekształceń dla dostosowania ich do obecnych standardów jakości przestrzeni właściwej dla położenia w Europie przełomu wieków. W polityce przestrzennej rozwoju miasta należy dążyć do przywracania tradycyjnych wątków jego kształtowania (zespołów urbanistycznych i zabudowy), tworzących spójny i atrakcyjny obraz miasta. Prawidłowo uformowane i zabudowane miasto jest identyfikowalne dla swoich mieszkańców jak i przybyszów z zewnątrz, daje dobre warunki zamieszkiwania i przebywania w nim.

Główne zasady urządzania przestrzeni miejskiej to:

- wykształcenie układu krystalizującego przestrzeń miejską w oparciu o jego historyczny układ,
- wykształcenie czytelnych ciągów wiążących zespoły zabudowy miasta, zwłaszcza te położone peryferyjnie (lokalizowane w oderwaniu od struktury miejskiej) wraz z historycznym centrum miasta,
- przekształcenie istniejących zespołów zabudowy mieszkaniowej poprzez wytworzenie własnych elementów krystalizujących, stanowiących lokalne minicentra,
- kształtowanie nowych zespołów zabudowy na zasadach tworzenia charakterystycznej tkanki miejskiej (kwartały z zabudową pobrzeżną) w powiązaniu z istniejącym

- układem historycznym (kontynuacja) oraz tworzenie wspólnych przestrzeni publicznych będących “kościeniem” tej zabudowy,
- kształtowanie nowej zabudowy na zasadach zgodnych z tradycjami i skalą miasta (wysokość, formy dachów, rodzaj materiałów),
 - intensyfikacja zabudowy na terenach aktywności gospodarczej,
 - kształtowanie atrakcyjnej zabudowy usługowej, współtworzącej przestrzeń miejską (zabudowa przyuliczna, wykształcone ciągi usługowe),
 - kształtowanie zielonych przestrzeni otwartych parków, skwerów (tworzących szwy urbanistyczne – porządkujących przestrzeń miasta) wraz z atrakcyjnym ich urządzeniem – posadzki, mała architektura, oświetlenie itp.

CZĘŚĆ IV – POLITYKA PRZESTRZENNA

Określone w niniejszym opracowaniu zasady gospodarowania przestrzenią stanowią wolę władz miasta – wytyczają politykę przestrzenną.

Polityka przestrzenna określona w studium, stanowi wytyczne koordynacyjne dla prowadzenia dalszych prac, w szczególności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla obszarów nie posiadających opracowanego planu miejscowego.

Polityka przestrzenna gminy odnosi się do czterech kierunków zrównoważonego rozwoju:

- ochrony środowiska przyrodniczego
- tworzenia oferty turystyki i wypoczynku,
- kształtowania środowiska mieszkaniowego,
- budowy rynku pracy, innego niż związany z turystyką i wypoczynkiem.

Każdy z ww. kierunków tworzy odpowiednie elementy struktury przestrzennej, przenikających się wzajemnie. Żadnego z elementów struktury przestrzennej nie można rozpatrywać i kształtować w oderwaniu od całości, jaką jest przestrzeń gminy, łącznie z jej wszystkimi składnikami, a w tym środowiskiem przyrodniczym i człowiekiem.

Realizacja polityki przestrzennej, jej sprawność i skuteczność bazuje na fachowości, organizacji i prawidłowej atmosferze pracy służb administracji samorządowej, umiejętności włączania różnych podmiotów do wspólnych działań.

Polityka przestrzenna gminy musi także mieć na celu:

A. rozwój ekologiczny:

- ochrona powierzchni ziemi
- ochrona wód
- ochrona powietrza

B. rozwój kulturowy:

- ochrona obiektów zabytkowych,
- ochrona krajobrazu kulturowego
- harmonijne kształtowanie nowej zabudowy, dostosowanej do skali i charakteru zabudowy istniejącej

C. rozwój gospodarczy:

- rozwój budownictwa mieszkaniowego
- rozwój usług podstawowych, bytowych,
- wzrost aktywności i koniunktury gospodarczej,
- rozwój komunikacji,
- rozwój infrastruktury technicznej.

Efektym końcowym, docelowym polityki przestrzennej prowadzonej przez Zarząd Miasta i Gminy jest idealny obraz miasta i gminy:

- jako przestrzeni, w której żyją, mieszkają, pracują i wypoczywają jej mieszkańcy, ocenianej na podstawie jakości życia,
- jako przestrzeni krajobrazowo - estetycznej, odbieranej w kategoriach wizualnych i odczuwanej w bezkonfliktowym funkcjonowaniu struktur i powiązań,
- jako miejsca, w którym realizuje się życiowe cele,
- jako ważnego ogniwa w regionalnym systemie przyrodniczym i osadniczym.

1. Programy działań związanych z realizacją polityki przestrzennej

Dla określenia programów działań związanych z polityką rozwoju gminy wprowadzono umowny podział przestrzeni gminy na strefy funkcjonalno - krajobrazowe tj. strefy zarządzania, wydzielając trzy kategorie obszarów, dla których wskazano stosowne formy ochrony, niezbędne działania związane z utrzymaniem pożądanej kondycji tych obszarów, ograniczenia w gospodarce czy dostępności dla turystyki.

Podstawowymi kryteriami wydzielania stref funkcjonalno - krajobrazowych były:

- status terenów chronionych wydzielonych obszarów,
- zastany stan środowiska przyrodniczego,
- jakość środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu, która należy zachować, wzmocnić lub przywrócić,- stopień urbanizacji.

W efekcie prac projektowych podzielono gminę Drawsko Pomorskie na następujące strefy przestrzenno – krajobrazowe:

- A/ strefa leśno – łąkowa i rolno leśna
- B/ strefa rolnicza z jednostkami osadniczymi (wsiami)
- C/ strefa zurbanizowana miasta
- D/ strefa leśna poligonu wojskowego

Przyjęte zasady i rygory odnoszą się do działań ochronnych i gospodarczych oraz dotyczą:

- podejmowania ochrony typu konserwatorskiego w stosunku do wydzielonych obszarów i obiektów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych,
- podejmowania wzmoczonej ochrony polegającej na specjalnych działaniach w stosunku do określonych obszarów i obiektów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych,
- podejmowanie działań hamujących procesy niszczące, podejmowanie działań rehabilitacyjnych i wzbogacających ekosystemy,
- utrzymywania racjonalnego gospodarowania w odniesieniu do określonych obszarów otwartych (ekosystemów leśnych, rolnych i wodnych),
- utrzymywania racjonalnego użytkowania obszarów zurbanizowanych,
- podejmowania specjalnych rygorów w stosunku do uciążliwych elementów zagospodarowania lub użytkowania.

Zakłada się zrównoważony rozwój gminy, podążający w kierunku zmian jakościowych w strefie A i B oraz zmian jakościowo-ilościowych w strefie C.

Dla tak założonego rozwoju sprecyzowano następujące **programy działań**:

A. w zakresie ochrony środowiska:

- Przygotowanie szczegółowego programu ochrony i wzbogacania środowiska bazującego na specjalistycznych opracowaniach ekologów i przyrodników, a w tym inwentaryzacji przyrodniczej, programu ochrony i kształtowania zieleni.
- Opracowanie programu rozwoju sieci infrastruktury technicznej, w miarę postępującej urbanizacji nowych terenów gminy, w tym: budowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz budowa oczyszczalni ścieków; propagowanie rozwiązań indywidualnych oczyszczalni zagrodowych na terenach leżących poza systemem kanalizacji, pomoc finansowa dla indywidualnych inwestorów
- Propagowanie idei i organizowanie segregacji odpadów i kompostowania odpadów organicznych. Rozwój zorganizowanego odbioru odpadów.
- Egzekwowanie od uciążliwych zakładów likwidacji uciążliwości z nakazem zagospodarowania zielenią granic działki.

- Opracowanie programu wprowadzania zalesień, zadrzewień i zakrzewień na terenach nieużytków rolnych, wprowadzania pasów zieleni przydrożnej, nadwodnej i śródpolnej. Kształtowanie korytarzy ekologicznych.
- Prowadzenie prac restytucyjnych i pielęgnowczych w parkach podworskich i wiejskich – włączenie tych terenów do systemu powiązań przyrodniczo – ekologicznych gminy.
- Hamowanie procesów degradacji gleb przez czuwanie nad prawidłową strukturą pól uprawnych, łąk, zadrzewień.
- Działania na rzecz sukcesywnego wprowadzania metod rolnictwa ekologicznego: szkolenia, pokazy, wyjazdy szkoleniowe
- Stymulowanie inicjatyw społecznych na rzecz działań proekologicznych. Propagowanie i prowadzenie edukacji ekologicznej, uzyskiwanie środków na cele edukacji, objęcie programem dzieci w wieku szkolnym, organizowanie spotkań

B. W zakresie zapewnienia elementarnych potrzeb ludności dotyczących mieszkania i usług, pracy i wypoczynku:

1. Przygotowanie terenów pod rozwój zabudowy mieszkaniowej poprzez:
 - opracowanie planów miejscowych;
 - wykup i urządzenie niezbędnych dróg publicznych;
 - uzbrojenie terenów w infrastrukturę techniczną;
 - budowa infrastruktury społecznej (oświata, zdrowie, kultura), ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju szkolnictwa średniego;
 - urządzenie zieleni towarzyszącej;
 - podnoszenie estetyki zabudowy poprzez działalność doradczą i promocyjną.
2. Udostępnienie terenów metodami jak wyżej pod aktywność gospodarczą.
3. Modernizacja, konserwacja i rozwój gminnej sieci drogowej oraz infrastruktury technicznej, w tym oświetlenie ulic.
4. Działania na rzecz poprawy wyposażenia terenów osadniczych w usługi podstawowe – bytowe.
5. Udostępnienie terenów dla rozwoju różnorodnych form sportu i wypoczynku, w tym urządzenie parków wiejskich oraz w mieście. Promocja gminy w tym zakresie, celem pozyskiwania inwestorów.

C. Podniesienie rangi Drawska Pomorskiego w systemie osadniczym – ośrodek o znaczeniu ponadregionalnym w turystyce:

1. Promocja miasta jako atrakcyjnego miejsca inwestowania.
2. Przygotowanie bogatej oferty terenów dla inwestycji turystyczno – rekreacyjnych, aktywności gospodarczej oraz terenów mieszkaniowych i usługowych.
3. Przygotowanie planistyczne gospodarowania w przestrzeni w szczególności na terenie miasta w strefach nadbrzeżnych.
4. Podjęcie działań na rzecz budowy obwodnicy drogowej miasta i podniesienia standardu wyposażenia w infrastrukturę techniczną.

2. Zasady organizowania i koordynowania inwestycji oraz gospodarowania terenami

Zasadniczy wpływ na efekt gospodarowania przestrzenią ma przyjęcie do ścisłego stosowania następujących zasad:

- koncentrowanie inwestycji infrastrukturalnych poszczególnych branż w jednym czasie w ramach określonego kwartału, co pozwoli na uzyskanie lepszego i szybszego efektu w zagospodarowaniu przestrzeni;
- sukcesywne dokonywanie analizy potrzeb przeprowadzania postępowań scaleniowych celem uzyskiwania poprawnej i efektywnej struktury własnościowej i przestrzennej;

- prowadzenie przez gminę aktywnej polityki tworzenia zasobu jako jednego z ważnych elementów oddziaływania na przestrzeń;
- konieczność dokonywania analizy potrzeb, w tym finansowych, w sferze publicznej, której realizacja musi być podejmowana w związku z uruchamianiem nowych terenów rozwoju przestrzennego;
- konieczność koncentrowania wysiłku inwestycyjnego i finansowego w pierwszym rzędzie na gruntach zasobowych gminy.

3. Monitorowanie polityki przestrzennej

Proces realizacji polityki przestrzennej winien być na bieżąco monitorowany. Informacja o zagospodarowaniu przestrzennym i zmianach w nim zachodzących ma fundamentalne znaczenie dla prowadzenia optymalnej gospodarki przestrzennej. Celowym jest stworzenie, w niedalekiej przyszłości, systemu informacyjnego pozwalającego prowadzić tzw. monitoring zachodzących zmian w zagospodarowaniu miasta i gminy. Rzetelna i aktualna informacja na temat tych zmian pozwoli reagować Zarządowi Miasta i Gminy na ewentualne zjawiska negatywne, pozwoli określić preferencje i harmonogram prac planistycznych i przedsięwzięć realizacyjnych.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem o charakterze strategicznym (ogólnym). Zapisy studium są na tyle elastyczne aby można było uniknąć szybkiej ich dezaktualizacji.

4. Zadania własne gminy wynikające ze studium

Gmina, co wynika z jej zadań własnych, powinna zapewnić mieszkańcom przede wszystkim odpowiedni poziom usług oświaty (szkoły podstawowe, gimnazja, przedszkola), opieki społecznej i usług zdrowia. Wyrównywanie poziomu życia mieszkańców gminy w jej poszczególnych rejonach polegać będzie na rozwoju sieci szkół podstawowych, gimnazjów i przedszkoli zgodnie z występującymi potrzebami, wspomaganymi siecią placówek niepublicznych.

Jak wynika z prognozy demograficznej liczba dzieci i młodzieży w wieku szkolnym będzie ciągle malała przez najbliższych 10 lat. W związku z tym do około 2010 r. powinna wystarczyć dotychczasowa baza oświatowa. Jednak wraz z rozwojem nowych osiedli miasta, zasiedlanych głównie przez ludność napływową, aby uniknąć zbyt dalekich dojazdów do szkoły szczególnie dla dzieci szkół podstawowych, istniałaby potrzeba realizacji szkoły podstawowej i gimnazjum.

Osobnym zadaniem jest konieczność modernizacji budynków szkół podstawowych i gimnazjów w oparciu o długofalowy program w tym zakresie.

Natomiast wzrośnie liczba dzieci w wieku przedszkolnym. Zakładając tylko utrzymanie liczby dzieci objętych opieką przedszkolną (50% grupy wiekowej) otrzymujemy docelowo około 450 dzieci w przedszkolach. Wiąże się to z utrzymaniem istniejących oddziałów oraz organizacją nowego przedszkola (dodatkowo 4 oddziały) przez Miasto lub stworzenia korzystnych warunków dla powstawania przedszkoli prywatnych.

Rozwój przestrzenny i ludnościowy miasta i gminy Drawsko Pomorskie wymagać będzie nowych przychodni zdrowia wraz z rozwojem terenów mieszkaniowych, przyjmując wskaźnik 1 gabinet / 1000 mieszkańców ogółem.

W związku z rosnącą liczbą mieszkańców w wieku poprodukcyjnym i pogłębiającym się wskaźnikiem starości demograficznej wzrosną zadania własne gminy związane z opieką społeczną nad ludźmi starszymi. Łączy się to nie tylko ze specyficzną opieką lekarską

(gerontologia), ale także zapewne ze zwiększonym zapotrzebowaniem na opiekunów społecznych i miejsca w domach opieki.

5. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Drawsko Pomorskie wyodrębniono zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych, które zostały uwzględnione w [Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego zatwierdzonego uchwałą Nr XLV/530/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 r.](#)

Do zadań tych należą:

A/ z zakresu ochrony przyrody:

- ustanowienie nowych form ochrony: rezerwatów, zespołów przyrodniczo – krajobrazowych i użytków ekologicznych,
- objęcie ochroną węzłów i korytarzy ekologicznych wchodzące w skład systemu powiązań ekologicznych w skali regionu i kraju w ramach Krajowej Sieci Ekologicznej – ECONET-PL i sieci Natura 2000,

B/ z zakresu publicznych usług ponadlokalnych

- rozwój szkolnictwa średniego zawodowego i policealnego,

C/ z zakresu komunikacji i infrastruktury technicznej:

- realizacja obwodnicy drogowej Drawsko Pomorskie i Suliszewa w ciągu drogi krajowej nr 20 Stargard - Szczecinek,
- budowę sieci dystrybucyjnej wysokiego i średniego napięcia: linia Drawsko Pom. – Kalisz Pom.

D/ z zakresu utrzymania, funkcjonowania i rozwoju infrastruktury obronności i bezpieczeństwa państwa:

- rozmieszczenie i bezkolizyjne funkcjonowanie obszarów, obiektów i urządzeń infrastruktury służącej obronności i bezpieczeństwu państwa (tereny zamknięte wraz z ich strefami ochronnymi).

E/ inne:

- ochrona i renowacja zabytków na terenie gminy oraz renowacja najwartościowszych obiektów położonych w granicach strefy ochrony konserwatorskiej miasta i wsi,
- należy uwzględnić wskazania i zalecenia ochrony obszaru OKK 23 „Śladami Gropiusa”.

6. Stan opracowań planistycznych dla terenów miasta i gminy

6.1. Opracowania planistyczne obowiązujące.

1. Aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie – uchwała z dnia 29 marca 1996 r. Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr XXIV/196/96 (Dz. U. Woj. Koszalińskiego Nr 20/96 poz. 67).
2. Aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego miasta Drawsko Pomorskie – uchwała z dnia 25 kwietnia 1997 r. Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr XXXIX/292/97 (Dz. U. Woj. Koszalińskiego Nr 21/97 poz. 82).
3. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie – uchwała z dnia 11 grudnia 1998 r. Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr III/8/98 (Dz. U. Woj. Koszalińskiego, Nr 21/98 poz. 220).
4. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Drawsko Pomorskie – uchwała z dnia 11 grudnia 1998 r. Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr III/9/98 (Dz. U. Woj. Koszalińskiego Nr 31/98 poz. 221).

5. Uchwała Nr L/428/2006 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 czerwca 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2006 r. Nr 94, poz. 1758).
6. Uchwała Nr L/429/2006 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 czerwca 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2006 r. Nr 94, poz. 1759).
7. Uchwała Nr LI/435/2006 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 31 sierpnia 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2006 r. Nr 104, poz. 1932).
8. Uchwała Nr LIII/448/2006 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 25 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2006 r. Nr 117, poz. 2286).
9. Uchwała Nr LIII/453/2006 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 25 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2006 r. Nr 117, poz. 2287).
10. Uchwała Nr XIX/131/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 31 stycznia 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 37, poz. 786).
11. Uchwała Nr XIX/132/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 31 stycznia 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 37, poz. 787).
12. Uchwała Nr XXIV/193/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 czerwca 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 73, poz. 1603).
13. Uchwała Nr XXIV/194/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 czerwca 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 73, poz. 1604).
14. Uchwała Nr XXIV/195/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 czerwca 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 73, poz. 1605).
15. Uchwała Nr XXV/208/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 sierpnia 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 88, poz. 1858).
16. Uchwała Nr XXVI/213/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 12 września 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 87, poz. 1829).
17. Uchwała Nr XXXI/245/2008 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 30 grudnia 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2008 r. Nr 12, poz. 471).
18. Uchwała Nr XXXII/268/2009 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 stycznia 2009 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2009 r. Nr 15, poz. 609).
19. Uchwała Nr XXXIX/332/2009 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 25 czerwca 2009 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2009 r. Nr 63, poz. 1698).
20. Uchwała Nr XXXIX/333/2009 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 25 czerwca 2009 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2009 r. Nr 64, poz. 1733).
21. Uchwała Nr XLVIII/407/2010 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 25 lutego 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2010 r. Nr 30, poz. 610).
22. Uchwała Nr L/431/2010 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 kwietnia 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2010 r. Nr 53, poz. 1070).
23. Uchwała Nr LVIII/494/2010 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 9 listopada 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2010 r. Nr 133, poz. 2668).
24. Uchwała Nr VIII/71/2011 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 28 kwietnia 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2010 r. Nr 69, poz. 1247).
25. Uchwała Nr XL/369/2013 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 października 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2013 r., poz. 4075).
26. Uchwała Nr VIII/528/2014 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 30 października 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4859).
27. Uchwała Nr VIII/529/2014 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 30 października 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 4860).
28. Uchwała Nr V/20/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 stycznia 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 802).
29. Uchwała Nr XIV/99/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 24 września 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 4062).

30. Uchwała Nr XV/112/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 października 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 5416).
31. Uchwała Nr XV/113/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 29 października 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2015 r., poz. 5417).
32. Uchwała Nr XVII/135/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 listopada 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2016 r., poz. 12).
33. Uchwała Nr XXII/182/2016 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 31 marca 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2016 r., poz. 2026).
34. Uchwała Nr XXII/183/2016 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 31 marca 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2016 r., poz. 2027).
35. Uchwała Nr XXXV/240/2016 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 15 grudnia 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2017 r., poz. 366).

6.2. Obszary, dla których sporządzenie planu jest obowiązkowe.

W niniejszym opracowaniu określono tereny, dla których miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się obowiązkowo na podstawie przepisów szczególnych.

Zgodnie z art. 13. ust.1 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym miejscowy plan sporządza się obowiązkowo dla terenów, na których przewiduje się realizację lokalnych celów publicznych, wymienionych w p.4 I 5 części IV niniejszego opracowania, a także:

1. tereny wskazane na cele realizacji zadań publicznych, w szczególności usługi podstawowe – oświaty, kultury, administracji, zdrowia, sportu oraz usługi komunalne, wysypiska śmieci, oczyszczalnie ścieków, ujęcia wody, pompownie, przepompownie, stacje redukcyjno-pomiarowe, stacje transformatorowe, parkingi publiczne, targowiska, cmentarze, drogi publiczne, tereny innych urządzeń infrastruktury technicznej, sieci infrastruktury technicznej przebiegającej poza pasami dróg publicznych,
2. tereny, dla których należy opracować plany na podstawie przepisów szczególnych, a w tym te, które wymagają zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze oraz na których wyznaczone zostaną drogi publiczne,
3. dla terenów historycznej i współczesnej zabudowy, ze względu na konieczność rehabilitacji i strategiczne znaczenie terenu dla rozwoju turystyki jako istotnej branży rozwoju gospodarczego gminy (ze względu na istniejące uwarunkowania),
4. tereny wyznaczone na rysunku studium ze względu na istniejące uwarunkowania, obejmujące całe jednostki osadnicze: Gudowo, Zarańsko, Nętno i Rydzewo.

Obowiązkowe sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego może wynikać m. in.:

- 1) z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku **o ochronie przyrody** – w przypadku, gdy na terenie gminy przewiduje się utworzenie lub prowadzi się obszar chronionego krajobrazu, tj. obszar, który obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych,
- 2) z ustawy z dnia 23 lipca 2003 **o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** – art. 16 ust. 6 tej ustawy stanowi, iż miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się dla obszarów, na których utworzono park kulturowy,
- 3) z ustawy z dnia 3 lutego 1995 roku **o ochronie gruntów rolnych i leśnych** – w przypadku, gdy gmina zamierza przeznaczyć pod działalność inwestycyjną obszary dotychczas rolne i leśne (art.7 ustawy),

4) z ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku – **prawo geologiczne i górnicze** – dla terenu górniczego sporządza się miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w którym określa się obiekty lub obszary, dla których wyznacza się filar ochronny, w granicach którego, ze względu na ochronę oznaczonych dóbr, wydobywanie kopalin nie może być prowadzone albo może być dozwolone tylko w sposób zapewniający ochronę tych dóbr,

5) w sytuacji, gdy na terenie gminy mają być realizowane **inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponad lokalnym**,

6) czy też w przypadku, gdy sama gmina przewiduje realizację inwestycji o charakterze infrastrukturalnym, obiektowym, o funkcjach społecznych z wydzieleniem stref ochronnych.

Dodatkowo w przepisach dotyczących sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wyróżnia się obszary dla których, obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy na podstawie przepisów szczególnych (odrębnych), w tym np. obszarów dla których przeprowadzone ma zostać scalenie lub podział nieruchomości.

Obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w przypadku, gdy wynika to z przepisów odrębnych i jest obligatoryjne, **powstaje po upływie 3 miesięcy** od momentu ustalenia tego obowiązku, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej i ustalają inny termin. Należy jednak zaznaczyć, że dotyczy to sytuacji określonych w art. 10 ust. 2 pkt 8 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a więc obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży *powyżej 400 m²* oraz obszary przestrzeni publicznej – nie obejmuje zatem ustalonych w studium zamierzeń gminy w zakresie zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych.

Art. 62 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stanowi, iż w przypadku gdy **brak jest miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a jego uchwalenie jest obowiązkowe, nie można wydać decyzji administracyjnej do czasu uchwalenia planu**. Postępowanie administracyjne ulega zawieszeniu. Po wejściu w życie planu wydanie decyzji ustalającej warunki zabudowy nie ma racji bytu, gdyż ideą tej instytucji jest wydawanie decyzji w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Szczególnym obszarem na terenie gminy Drawsko Pomorskie jest rozległy poligon wojskowy zajmujący południową część gminy. W obrębie poligonu oprócz instalacji, obiektów i urządzeń wojskowych znajdują się tereny osiedlowe wraz z usługami dla części mieszkającej tam ludności cywilnej. Są to następujące miejscowości: Karwice, Oleszno, Ziemsko oraz niezwiązane ściśle z funkcjonowaniem poligonu Konotop i Żołędowo.

Na podstawie decyzji Nr 38/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 lutego 2017 r. zmieniająca decyzję w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (Dz.U. Ministra Obrony Narodowej z 2017 r. poz. 33), w granicach gminy znajdują się następujące tereny zamknięte:

- kompleks wojskowy nr 1299 - obręb Karwice - dz. 64, 68, 69, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 174, 175, 256, część 257, 258, 259, 267, 268, 269, część 270, 271, 340, część 341, 342, 343, 344, 345, 346, część 408, część 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, część 445, 446; obręb Konotop - dz. 50, 53, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 102, część 103, 104, 105, 119, 120, 122/2, 123, 124, 126, 127, 128/1, 128/2, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 176, 177, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 260, 261, 262, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 302, 305, 306, 307,

- 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, część 359, 360, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 462, 464, 465, 466, 467, 468, 469, część 470, część 471, część 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, część 100/2, 101/4, 121/2, 121/4, 125/1, 125/2, 125/3, 143/1, 143/2, część 178/15, 178/2, część 179/11, 179/12, część 179/4, 179/5, część 263/5, 263/3, 264/10, 264/11, 264/15, 264/16, 264/3, część 264/5, 264/6, 264/7, 264/8, 264/9, część 265/3, 265/5, 265/6, 265/8, część 266/1, 266/13, 266/4, 35/4, 51/3, 52/1, 74/1, 74/2; obręb Mielenko Drawskie - dz. 32/2, 32/3; obręb Oleszno - dz. 54, 55, 56, 108, 129, 130, 151, 152, 186, 187, 284, 285, 286, 287, 308, 309, 310, 311, 361, 362, 363, 364, 428, 434, 435, 106/1, 106/2, 107/1, 107/2, 131/1, 131/2, 132/1, 132/2, 133/2, 153/1, 153/2, 154/1, 154/2, 365/1, 429/1, 59/3, 60/2; obręb Woliczno - dz. 31, 34/14, 30/1, 30/2, 33/1; obręb Ziemsko - dz. 79, 80, 81, 86, 87, 109, 110, 111, 113, 114, 134, 135, część 136, 140, 141, 142, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, część 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 188, 189, 190, 191, 192, 215, 216, 217, 288, 289, 370, 371, 112/1, część 115/1, 115/2, 116/1, 137/1, 137/2, 138/5, 138/2, 139/1, 139/2, 155/1, 155/2, część 172/1, część 173/1, 193/1, 194/1, 195/1, 196/1, 197/1, 198/1, 199/1, 200/1, 218/1, 219/1, 290/1, 291/1, 312/1, 366/1, 57/1, 58/1, 78/5, 88/3, 90/1, część 82/5, część 117/1, część 118/1 obręb Żołędowo - dz. 416, 417, 418, 419, 420, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 401/2, część 460/16, 461/3, 463/1, 463/2, 463/3, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, część 488, 658, 659, 660, część 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, część 669, część 670, 671, 672, 712, 713, 714, część 715, 729, 730, 731, 732, 736, część 737, część 738, 739, 740, 741, część 742, część 743, 744, 745, 746, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 797, część 459/1, część 486/1, 487/5, 487/6, 487/7, część 487/8, 716/1, 717/1, 718/1, 719/1, 720/2, 726/1, 727/1, 727/3, 728/1, 728/2, 734/3, 735/1, 749/1, 750/1, 795/1, 796/1, część 798,
- kompleks wojskowy nr 5005- obręb Konotop - dz. 100/1, 101/2, 121/3, 121/5, 122/1, 144, 179/1,
 - kompleks wojskowy nr 5006 – obręb Karwice - dz. 41/10, 41/11,
 - kompleks wojskowy nr 5009 - obręb Ziemsko - 44, dz. 88/2, 89/2, 112/2,
 - kompleks wojskowy nr 5010 - obręb Oleszno - dz. 430/3, 430/4, 430/5, 430/6, 431/1, 431/2, 133/1, 432; obręb Woliczno - dz. 30/3, 34/13,
 - kompleks wojskowy nr 6120 - obręb Ziemsko - dz. 61/4, 61/5, 61/6, 61/7, 77/3, 78/7; obręb Oleszno - dz. 76/3, 76/4, 76/5, 76/6, 76/7, 433.

W związku z obowiązkiem gminy w zakresie administrowania częścią cywilną tego obszaru, konieczne jest w dalszych działaniach i pracach planistycznych uregulowanie granic i zakresu kompetencji pomiędzy gminą i władzami wojskowymi. Dla terenów cywilnych w szczególności dla miejscowości Konotop i Żołędowo należy opracować miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Na rysunku studium zaznaczono potencjalne tereny rozwoju funkcji zabudowy rezydencjonalnej, usług turystyki i zabudowy lotniskowej oznaczone symbolem - RTL, dla których rodzaj funkcji, ich zasięg, zasady i parametry zabudowy określają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

7. Tereny rozwojowe i obszary strategiczne

W niniejszym opracowaniu wyznaczono tereny, które pozwalają w sposób jakościowy i ilościowy rozwijać strukturę przestrzenną miasta. Rozwój miasta i wielu wsi będzie dokonywał się zarówno na terenach już zagospodarowanych, gdzie uzupełniana będzie zabudowa na jeszcze wolnych parcelach, gdzie wymieniana będzie zabudowa o niskich standardach użytkowych i złej kondycji technicznej, a także prowadzona będzie

rewaloryzacja, rehabilitacja i modernizacja zabudowy historycznej a także modernizacja wartościowej zabudowy współczesnej cechującej się dobrym stanem technicznym i poziomem wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Tereny te winny być jeszcze w lepszym stopniu wyposażone w infrastrukturę techniczną i społeczną, winny mieć zapewnione udoskonalone warunki obsługi komunikacyjnej, w tym parkowania samochodów.

Tereny rozwojowe dla miasta i gminy zastały wyznaczone w dotychczas obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego – planach ogólnych miasta i gminy i w wielu uchwalonych już zmianach do tych planów, a także wyznaczone są w sporządzanych obecnie zmianach planów. W niniejszym opracowaniu przyjęto zasadniczo wszystkie te tereny, dodając w pewnym stopniu nowe w celu porządkowania struktur przestrzennych i ewentualnie wykorzystania w większym stopniu układu komunikacyjnego i systemu infrastruktury technicznej.

Na rysunku studium, załącznik nr 1 określono zasięgi rozwojowe jednostek osadniczych – obszary zurbanizowane, które w całości stanowią podstawowe ich tereny rozwojowe. W ich ramach znajdują się tereny już zainwestowane i zagospodarowane, w których rozwój ilościowy możliwy jest tylko w niewielkim stopniu, ograniczony do wypełnienia wolnych parcel i placów (m.in. zabudowa o charakterze plombowym), przebudowy i rozbudowy istniejących obiektów, ale za to, w większym stopniu umożliwiający rozwój jakościowy poprzez poprawę jakości życia mieszkańców, a więc standardów zamieszkiwania, obsługi w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej, poprawę jakości i wizerunku (estetyki) środowiska przyrodniczego i kulturowego. Niezwykle istotnymi w polityce przestrzennej Gminy są jednak nowe tereny rozwojowe, które wymagają dalszych działań planistycznych, a w dalszej kolejności znacznych środków organizacyjnych i finansowych w celu przygotowania ich do realizacji.

Na rysunku określono kierunki rozwoju - generalne przeznaczenie terenów rozwojowych (funkcje wiodące), które oznaczono w następujący sposób:

- 1) MM – tereny zabudowy mieszkaniowej mieszanej (jedno i wielorodzinnej),
- 2) MN – tereny zabudowy mieszkaniowej niskiej intensywności (jednorodzinnej),
- 3) MW – tereny zabudowy mieszkaniowej wysokiej intensywności (wielorodzinnej),
- 4) MU – tereny zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej,
- 5) MR – wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności w obrębie zwartych jednostek osadniczych,
- 6) UP – tereny usług publicznych,
- 7) UC – tereny usług komercyjnych,
- 8) US – tereny usług sportu,
- 9) UT – tereny usług turystyki,
- 10) RTL – potencjalne tereny rozwoju funkcji zabudowy rezydencjonalnej, usług turystyki i zabudowy rekreacyjnej (do określenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego),
- 11) PW – tereny składów i wytwórczości o wysokiej intensywności,
- 12) PN – tereny składów i wytwórczości o niskiej intensywności,
- 13) PE – tereny eksploatacji powierzchniowej,
- 14) ZP – tereny zieleni publicznej (parki, skwery, zieleńce),
- 15) ZC – tereny cmentarzy,
- 16) ZD – tereny ogródków działkowych,
- 17) TW – tereny urządzeń zaopatrzenia w wodę,
- 18) TK – tereny urządzeń odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- 19) TE – tereny urządzeń elektroenergetycznych,
- 20) TO – tereny gospodarki odpadami,

- 21) TG – tereny urzędzeń gazownictwa,
- 22) I – tereny urzędzeń i obiektów specjalnych.

Tereny gruntów rolnych, łąk, lasów i wód oznaczono symbolami graficznymi (kolory).

Uwaga! Na obszarze poligonu wojskowego zaznaczono jedynie użytkowanie terenu według mapy topograficznej w skali 1: 10 000, co nie w pełni odpowiada rzeczywistemu użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu.

Na rysunku zaznaczono orientacyjnie lokalizację wielofunkcyjnych obszarów, stanowiące w strukturze przestrzennej centra usługowe o następującej hierarchii:

- CC1 - tereny głównego centrum miasta - historyczne śródmieście, skupiające wszystkie prestiżowe usługi ogólnomiejskie i ponadlokalne związane z regionalną funkcją Drawska Pomorskiego,
- CC2 - tereny nowego centrum administracyjno – usługowego w północnej części miasta,
- CC3 - centralnie położonych ośrodków usługowych o wyważonej różnorodności branż w wybranych wsiach.

Z uwagi na niemożność przewidzenia na etapie sporządzania studium wszystkich uwarunkowań i mogących niespodziewanie wystąpić potrzeb, w sytuacjach szczególnie uzasadnionych gmina dopuści w ograniczonym zakresie do zabudowy i zagospodarowania tereny, poza określonymi na rysunku studium pod warunkiem uwzględnienia znanych już i ewentualnie nowych uwarunkowań, szczególnie w aspekcie ochrony środowiska przyrodniczego, w tym ochronie gruntów rolnych i leśnych (ochrona gleb klasy III i wyższej). Inwestycje takie mogą obejmować obiekty i urzędzenia służące ochronie środowiska przyrodniczego i ochronie zdrowia i życia mieszkańców gminy, w szczególności urzędzenia infrastruktury technicznej, funkcje służące realizacji celów publicznych w tym usług zdrowia, oświaty, kultury, rekreacji, wypoczynku i turystyki. W jeszcze bardziej ograniczonym zakresie może być dopuszczona także zabudowa rezydencjonalna i gospodarcza poza zasięgami obszarów rozwojowych jednostek osadniczych, w szczególności dotyczy to wielkokubaturowej zabudowy służącej gospodarce rolnej, która winna być lokalizowana poza zwartymi, atrakcyjnymi układami przestrzennymi wsi. Lokalizacja inwestycji określonych powyżej może nastąpić jedynie drogą sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Istotnym w polityce przestrzennej gminy jest także określenie priorytetów realizacji zagospodarowania terenów rozwojowych pod kątem maksymalnych korzyści społecznych (interes publiczny). Można wyróżnić takie tereny – tereny strategiczne, w ramach, których realizacja inwestycji da największe efekty i zdynamizuje rozwój. Na terenach strategicznych realizowany będzie rozwój podstawowych funkcji miasta i gminy a więc budownictwo mieszkaniowe, działalność gospodarcza i usługi.

Zasady zagospodarowania obszarów zabudowanych i podlegających zabudowie:

- **Obszar zabudowy mieszkalnej i mieszkalno-usługowej (MM, MW, MN, MU)**
Obejmuje istniejące i projektowane tereny zabudowy jednorodzinnej i budownictwa zagrodowego wraz z możliwą ich rozbudową.
Kształtowanie zabudowy w tym obszarze wymaga:
 - intensyfikacji zainwestowania w granicach terenów przewidzianych do zainwestowania (sukcesja urbanistyczna),
 - porządkowania układów urbanistycznych poprzez racjonalne ukształtowanie sieci dróg dojazdowych oraz regulację układów własnościowych,

- kształtowanie estetycznych przestrzeni publicznych,
- dbałości o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie (w planach miejscowych) form zabudowy oraz zasad regulacji dotyczących linii zabudowy, dominant, akcentów architektonicznych, małej architektury – szczególnie w rejonach historycznych zespołów zabudowy,
- wykluczenia rozwoju zabudowy naruszającej historyczny układ urbanistyczny, gabaryty i charakter przestrzenny,
- systematycznej poprawy stanu wyposażenia w infrastrukturę techniczną.

- **Obszar kształtowania nowych zespołów zabudowy mieszkalnej (MN, MR)**

Rozwój obszarów wymaga:

- ukształtowania zespołów zabudowy o wysokim standardzie i racjonalnym wykorzystaniu terenu,
- przekształceń istniejących terenów o typowym rolnym układzie własności w teren zabudowy podmiejskiej (o zróżnicowanej intensywności zabudowy w poszczególnych zespołach) drogą scaleń i reparcelacji gruntów,
- racjonalnego ukształtowania sieci ulic i placów publicznych tworzących szkielet nowych układów przestrzennych,
- ukształtowania przestrzeni publicznych oraz ogólnodostępnych terenów zieleni tworzących ciągły system powiązań z terenami zewnętrznymi,
- zapewnienia programu usług publicznych niezbędnych dla obsługi zespołów mieszkalnych,
- uzupełnienia funkcji mieszkalnych zabudową usługową komercyjną lub lokalizowania pojedynczych obiektów komercyjnych w tych obszarach przy uprzednim sporządzeniu szczegółowych analiz skutków wpływu ich realizacji na rozwój i prawidłowe funkcjonowanie zespołu.

- **Obszar kształtowania centrów poszczególnych wsi (MR, CC3)**

Obejmuje najbardziej znaczące, centralne części jednostek ogniskujące życie mieszkańców gminy.

Kształtowanie zabudowy w tych obszarach wymaga:

- intensyfikacji zabudowy,
- koncentracji funkcji usługowych w parterach budynków,
- wykształcenia przestrzeni publicznych niezbędnych do wytworzenia lokalnych centrów, z którymi identyfikować będą się mieszkańcy (ciągi piesze, tereny ogólnodostępnej zieleni, place, skwery),
- estetyzacji otoczenia.

- **Obszary ograniczonego zainwestowania (RTL)**

Obejmuje wyodrębnione enklawy terenów rolnych, dopuszczone do lokalizacji zabudowy rezydencjonalnej, turystycznej, letniskowej, sportowej, rekreacyjnej i mieszkalnej, głównie w północnej części gminy, a także istniejące zabytkowe zespoły dworsko-parkowe.

Zagospodarowanie przestrzenne tych obszarów wymaga:

- podporządkowania wszystkich działań inwestycyjnych ochronie przyrodniczej, kulturowej i krajobrazowej,
- znacznego ograniczenia intensywności zabudowy poprzez wprowadzenie do planów miejscowych ustaleń dotyczących minimalnej powierzchni działki budowlanej

- precyzyjnych regulacji dotyczących zasad kształtowania zabudowy, w tym szczególnie ograniczenia gabarytów obiektów,
- ograniczenia możliwości lokalizowania usług i produkcji, a także wielkoprzestrzennych obiektów,
- w zespołach dworsko-pałacowych – podporządkowania wszystkich działań ochronie i utrwaleniu wartości historycznych.

- **Obszary rozwoju aktywności gospodarczej (PW, PN)**

Obejmują wyodrębnione w gminie tereny tzw. gry inwestycyjnej oraz nowe enklawy terenów przewidziane dla lokalizacji inwestycji strategicznych.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania tych obszarów jest tworzenie warunków dla rozwoju komercyjnych form gospodarki (usług i produkcji). Ich kształtowanie wymaga:

- pełnego uzbrojenia terenów,
- koordynacji zamierzeń inwestorów w celu intensywnego wykorzystania obszaru i maksymalnie ograniczonego negatywnego oddziaływania na środowisko,
- szczególnej dbałości o efekty przestrzenne zabudowy (gabaryty, detal, wysokiej jakości materiały wykończeniowe, urządzone tereny zieleni, placów, parkingów itp.),
- zagospodarowanie obszaru musi zostać poprzedzone realizacją układu komunikacyjnego,
- szczegółowe zasady zagospodarowania wymagają opracowania planu miejscowego.

- **Obszary inwestycji publicznych (UP)**

Obejmują tereny przewidziane dla intensyfikacji przedsięwzięć publicznych (nie wykluczając ich lokalizacji w innych pozyskanych na ten cel terenach).

Obszary koncentracji usług publicznych typu: służba zdrowia, opieka społeczna, oświata i wychowanie, kultura, administracja, sport itp., wymaga rozpatrywania w dwóch aspektach, tj.:

- usług o charakterze podstawowym, gdzie kryterium lokalizacji oprócz standardów obsługi winna być racjonalna dostępność placówki – obiektu. Planowanie lokalizacji tego rodzaju usług jest jednoznacznie związane z powstawaniem kompleksów nowej zabudowy mieszkaniowej i jej intensywności (nowe osiedla bądź dogęszczanie istniejących). Dotyczy to w szczególności perspektywicznych terenów rozwojowych na południu gminy. Sprecyzowanie lokalizacji terenów usług publicznych następować będzie w toku sporządzania planów miejscowych,
- innych usług o charakterze publicznym, których lokalizację i program uzasadnią potrzeby i możliwości gminy.

Zagospodarowanie obszarów usług publicznych wymaga:

- lokowania nowych obiektów usług publicznych na pozyskiwanych w drodze wykupów lub posiadanych przez gminę gruntach,
- szczególnej dbałości o jakość przestrzeni publicznych (ulic, placów, parkingów, terenów zieleni itp.),
- zwiększenia atrakcyjności obszarów poprzez dopuszczenie do lokalizacji usług towarzyszących o charakterze komercyjnym,
- ustalenia standardów dotyczących poziomu obsługi stosownie do prognoz rozwojowych całej gminy i obszarów obsługi.

- **Obszary rozwoju usług związanych z rekreacją i turystyką (UT)**

Obejmują wyodrębnione enklawy terenów wzdłuż istniejących i projektowanych ciągów spacerowych i rowerowych, oraz wzdłuż tras turystycznych.

Kierunek zagospodarowania obszaru to:

- wykorzystanie terenów pod lokalizację urządzeń i obiektów rekreacyjnych oraz infrastruktury technicznej (usługi, parkingi),
- adaptacja istniejących obiektów dla potrzeb obsługi ruchu turystycznego i rekreacji,
- wykorzystanie istniejącej w sąsiedztwie zieleni i cieków wodnych dla kształtowania terenowych urządzeń rekreacyjnych (ciągów i tras spacerowych, pól biwakowych, tras rowerowych itp.).

8. Standardy wykorzystania przestrzeni i zagospodarowania przestrzennego

Określenie standardów wykorzystania przestrzeni i zagospodarowania przestrzennego służy zapewnieniu wysokiej jakości życia mieszkańców gminy, ochronie interesów publicznych oraz racjonalnej gospodarce finansowej Gminy. Standardy winny być elementem koordynującym (także kontrolnym) w bieżącej gospodarce przestrzennej, sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, programów branżowych, a także decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydawanych bez planu. Standardy nie są ustaleniem przyjmowanym obligatoryjnie, wyrażają raczej wartości uśrednione i jako takie winny być dalej stosowane. Sprecyzowanie standardów (parametrów „brzegowych” warunków zabudowy i zagospodarowania terenu) winno być każdorazowo określone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem określonych w studium uwarunkowań oraz rozpoznaniem pozostałych uwarunkowań planowanych przedsięwzięć (zagospodarowania).

W zagospodarowaniu przestrzeni miasta i gminy należy dążyć do maksymalizacji efektów wynikających z prawidłowej lokalizacji poszczególnych funkcji, z uwagi na:

- wykorzystanie istniejącego już zagospodarowania w szczególności istniejącej struktury przestrzennej, wartościowej substancji budowlanej, urządzenia terenu i wyposażenia go w infrastrukturę techniczną
- położenie względem układu komunikacyjnego
- położenie w atrakcyjnym krajobrazie i zdrowym środowisku
- dostępność infrastruktury technicznej
- wzajemne niekonfliktowe położenie funkcji mieszkaniowej i funkcji działalności gospodarczej
- wzajemnie dopełniające się położenie funkcji mieszkaniowej i usług
- możliwości lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych aktywizujących gospodarkę gminy, dających nowe miejsca pracy i przynoszące (w sposób pośredni) większe dochody gminie
- wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego dla celów rekreacji i wypoczynku mieszkańców gminy i ponadto środowiska kulturowego dla celów turystyki (cel gospodarczy)

Miasto i gmina jest zagospodarowana w bardzo zróżnicowanych i różnorodnych formach przejawiających się lokalnie różnymi parametrami zagospodarowania.

Statystycznie obecnie zainwestowane tereny przypadające na jednego mieszkańca wynoszą ok. 360 m² co jest wielkością charakterystyczną dla wielu gmin w Polsce.

Obecna gęstość zaludnienia dla całej gminy wynosi 50 osób/km² i 549 osób/km² na terenie miasta. Gęstość zaludnienia gminy w związku z prognozami demograficznymi będzie rosła,

zaś gęstość zaludnienia terenu miasta będzie ulegać dwojakim zmianom – naturalnym tendencjom jej powiększenia dzięki wzrostowi liczby ludności wynikających choćby z migracji i możliwości regulacji obniżającej ten wskaźnik poprzez powiększenie obszaru miasta i zagospodarowywanie nowych terenów rozwojowych.

Mimo, że nie określono w niniejszym opracowaniu precyzyjnych parametrów dotyczących intensywności zabudowy, tym niemniej można stwierdzić, że tereny zabudowane miasta w szczególności obszar staromiejski i tereny wielorodzinnych osiedli mieszkaniowych oraz większe wiejskie jednostki osadnicze cechują się dość dużą intensywnością zabudowy. Obecne standardy wykorzystania przestrzeni wskazywałyby na konieczność ograniczenia inwestycji o charakterze intensywnym na rzecz tych o charakterze ekstensywnym, w związku z ogólną sytuacją społeczno-gospodarczą i interesem publicznym (ekonomicznym) Gminy. Na terenach historycznej zabudowy należy poprawić standardy funkcjonalne poprzez realizację programu renowacji i modernizacji zabudowy i zagospodarowania terenu (w tym „rozgęszczenie” zamieszkiwania, wprowadzenie funkcji usługowych w partery budynków, wymianę i modernizację infrastruktury technicznej, zapewnienie miejsc postojowych dla samochodów, raz poprawę wizerunku estetycznego zabudowy). Poprawa standardów funkcjonalnych nastąpi poprzez rozwój funkcji usługowych – kształtowanie centrów usługowych opisanych w poprzednim punkcie, oraz rozwój funkcji „wolnego czasu”.

Na terenach wiejskich niezbędna jest natomiast rozbudowa infrastruktury technicznej i systemu komunikacji, oraz poprawa wizerunku estetycznego zabudowy. Dla nowych terenów rozwojowych należy bezwzględnie zapewnić pełną obsługę w zakresie infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, zapewnić ład przestrzenny i harmonijny i atrakcyjny ich krajobraz. Wiele z terenów rozwojowych będzie obsługiwana w zakresie usług z terenów obecnie zagospodarowanych, ale w dalszej przyszłości należy zmierzać do realizacji funkcji usługowych zaspakajających „wyższe” potrzeby w ich ramach. Szczególnie istotne są standardy zamieszkiwania i zagospodarowania, które można przełożyć na parametry działek i parametry zabudowy.

Działki budowlane powinny mieć powierzchnie o następujących wielkościach:

- a) poza obszarami wyznaczonymi na rysunku studium w obszarze rolniczej przestrzeni produkcyjnej - nie mniej niż 1 ha,
- b) na terenie wsi o elementarnym rozwoju i wsi położonych w sąsiedztwie najbardziej cennych przyrodniczo obszarów - 0,5 ha,
- c) na terenach pozostałych wsi - 2 500 m², z wyjątkiem terenów wyznaczonych pod zabudowę mieszkaniową,
- d) na terenach zabudowy mieszkaniowej (zorganizowanej) w mieście należy przyjmować minimalne wielkości działek o powierzchni 1000 m² dla budynków wolnostojących, 800 m² dla budynków bliźniaczych i 400 m² dla budynków szeregowych,
- e) dla zabudowy mieszkaniowej o podwyższonych standardach (rezydencjonalnej) przewiduje się działki o wielkości powyżej 2500 m².

Obiekty mieszkalne i usługowe na terenach wiejskich oraz w historycznej części miasta winny posiadać dachy strome, o symetrycznych połaciach dachowych i ich nachyleniu pod kątem 40 - 45 stopni.

Formy budynków i ich wysokości należy harmonijnie wkomponować w krajobraz oraz otoczenie.

Zabudowę wielorodzinną lokalizować na wydzielonych działkach, w układach przestrzennych, tworzących kwartały urbanistyczne – na terenach śródmiejskich zabudowa winna stanowić zwarte pierzeje.

Na działkach budowlanych - niezależnie od przeznaczenia działki - zachować należy 50% powierzchni biologicznie czynnej w zabudowie ekstensywnej, 30 % w zabudowie intensywnej z wyjątkiem usług lokalizowanych w centralnych częściach miasta.

Maksymalna wysokość budynków nie powinna przekraczać:

1. na wsi - dwóch kondygnacji nadziemnych (w tym poddasze użytkowe), z wyjątkiem usług, które mogą być wyższe o jedną kondygnację
2. w mieście czterech kondygnacji nadziemnych (w tym poddasze).

CZĘŚĆ V - USTALENIA ZMIANY STUDIUM OPRACOWANEJ NA PODSTAWIE UCHWAŁY NR XLVIII/430/2014 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM Z DNIA 27 LUTEGO 2014 R. W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE I UCHWAŁY NR LV/506/2014 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM Z DNIA 28 SIERPNI 2014 R. ZMIENIAJĄCEJ UCHWAŁĘ W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE.

1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów, w tym wynikające z audytu krajobrazowego uwzględniające bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

OBSZAR ZMIANY	KIERUNKI ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM
1	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
2	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
3	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
4a	MN, MU - teren zabudowy mieszkaniowej niskiej intensywności, teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
4b	PW - teren składów i wytwórczości o wysokiej intensywności;
5	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
6	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
7	MN- teren zabudowy mieszkaniowej niskiej intensywności;
8	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
9	MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej;
10	ZP, UC – teren zieleni urządzonej, teren usług komercyjnych, dopuszcza się realizację miejsc parkingowych;
11	ZP, US – teren zieleni urządzonej, teren usług sportu, dopuszcza się realizację miejsc parkingowych;
12	UT - teren usług turystyki;
13	UT - teren usług turystyki;
14	PW- tereny składów i wytwórczości o wysokiej intensywności;
15	PW- teren składów i wytwórczości o wysokiej intensywności, potencjalny teren lokalizacji urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, z wyłączeniem elektrowni wiatrowych;
16	PW, UC- teren składów i wytwórczości o wysokiej intensywności, teren usług komercyjnych, potencjalny teren lokalizacji urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, z wyłączeniem elektrowni wiatrowych;
17	PW, UC- teren składów i wytwórczości o wysokiej intensywności, teren usług komercyjnych, potencjalny teren lokalizacji urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, z wyłączeniem elektrowni wiatrowych;
18	UP, UT – teren usług publicznych, teren usług turystyki;
19	MW – teren zabudowy mieszkaniowej wysokiej intensywności;
20	UP, US - teren usług publicznych, teren usług sportu;
21	PW, PN - teren składów i wytwórczości o wysokiej intensywności, teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, potencjalny teren lokalizacji urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, z wyłączeniem elektrowni wiatrowych;
22	Bez zmian;
23	UT - teren usług turystyki;
24	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
25	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
26	UP- teren usług publicznych;
27	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
28	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
29	PN, UC- teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, teren usług komercyjnych;

30	PN,UC- teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, teren usług komercyjnych;
31	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
32	PN,UC- teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, teren usług komercyjnych;
33	PN,UC- teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, teren usług komercyjnych;
34a	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
34b	UT- teren usług turystyki;
35	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
36	Teren rolniczy;
37a	UP- teren usług publicznych;
37b	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
38	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
39	RTL - potencjalne tereny rozwoju funkcji zabudowy rezydencjonalnej, usług turystyki i zabudowy rekreacyjnej;
40a	RTL - potencjalne tereny rozwoju funkcji zabudowy rezydencjonalnej, usług turystyki i zabudowy rekreacyjnej;
40b	Teren rolniczy;
41	PN,UC- teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, teren usług komercyjnych;
42	Teren rolniczy, potencjalny teren lokalizacji urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, z wyłączeniem elektrowni wiatrowych;
43	MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
44	Teren zamknięty wraz ze strefą ochronną.

Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę został przedstawiony w CZĘŚĆ II – UWARUNKOWANIA ROZWOJU pkt 4.7.

Nadwyżka powierzchni terenów wyznaczonych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz nowych terenów o funkcji mieszkaniowej w zmianie Studium, jest dopuszczalna przy zastosowaniu przepisu art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) który stanowi, że możliwe jest zwiększenie zapotrzebowania w stosunku do wyników analiz o nie więcej niż 30%.

2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny przeznaczone pod zabudowę oraz tereny wyłączone spod zabudowy uwzględniające bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów zostały określone w CZĘŚĆ IV – POLITYKA PRZESTRZENNA pkt 8. Standardy wykorzystania przestrzeni i zagospodarowania przestrzennego. W zależności od lokalnych możliwości i ograniczeń kształtowania przestrzeni, dopuszcza się ich modyfikację na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a w szczególności minimalnych powierzchni działek budowlanych oraz parametrów zabudowy.

Na terenach objętych zmianą Studium nie określa się terenów wyłączonych spod zabudowy.

3. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk.

Zmiany nr 1,2,3,4,5,7,18,19,20,21,22,23,27-41 położone są w granicach obszaru chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”. Obowiązuje uchwała Nr XXXII/375/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15.09.2009 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1637).

Zmiany nr 23,27-33,37,41 położone są w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Drawska” a zmiana nr 6 graniczy z tym obszarem. Obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie

ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 obowiązuje (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 2674).

Zmiana nr 12 położona jest w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Ińska”, a zmiana nr 13 graniczy z tym obszarem. Obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008 (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1931).

4. Obszary oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Na terenie zmiany nr 23 położonej w obrębie Mielenko Drawskie znajduje się stan.3 - nr 1239, wpis z 1993 r. stanowiska zaklasyfikowane do strefy WI ochrony stanowisk archeologicznych.

Na terenie zmian nr: 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 21, 22, 25, 27, 32, 38 i 42 znajduje się strefa KA – obszar obserwacji archeologicznej, odpowiadający strefom WI (nie wpisanych dotychczas do rejestru zabytków), strefom WII – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska i WIII – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska. Zasady ochrony stanowisk archeologicznych zostały opisane w rozdziale III- Uwarunkowania rozwoju pkt 3.2.

W sąsiedztwie zmiany nr 29 znajduje się strefa KZ2.

W sąsiedztwie zmiany nr 12 Jankowo znajduje się park dworski nr rej. 1151, 18.03.1982 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 24 Mielenko Drawskie znajduje się kościół filialny p.w. M.B. Królowej Polski z cmentarzem przykościelnym, nr rej. 224, 15.01.1960 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 25 i 26 Mielenko Drawskie znajduje się park pałacowy nr rej. 1113, 15.09.1980 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 37 Żółte znajduje się Kościół filialny p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP z wyposażeniem i cmentarz przykościelny, nr rej. 49, 18.10.1954 r.

5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

Na terenach objętych zmianą Studium, przewiduje się rozbudowę układu komunikacyjnego, dla zapewnienia obsługi komunikacyjnej nowych terenów rozwojowych. Przy wyznaczaniu nowych dróg w planach miejscowych, należy dążyć do ograniczenia liczby zjazdów publicznych i skrzyżowań, z drogą nr 20 (ul. Starogrodzka), aby zapewnić wymagany poziom bezpieczeństwa, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Na terenach objętych zmianą Studium, przewiduje się rozbudowę istniejącej infrastruktury technicznej.

6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym.

Na terenach objętych zmianą Studium, nie planuje się rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym.

7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Na terenach objętych zmianą Studium, nie planuje się rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

8. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary przestrzeni publicznej

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych i obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości oraz obszary przestrzeni publicznej.

9. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.

Na terenie objętym zmianą Studium obowiązują następujące plany:

- zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie – uchwała z dnia 11 grudnia 1998 r. Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr III/8/98 (Dz. U. Woj. Koszalińskiego, Nr 21/98 poz. 220),
- zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Drawsko Pomorskie – uchwała z dnia 11 grudnia 1998 r. Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim Nr III/9/98 (Dz. U. Woj. Koszalińskiego Nr 31/98 poz. 221).

Grunty klasy RIIIb znajdują się na terenie zmian nr: 4, 6, 7, 19, 27, grunty klasy PsIII znajdują się na terenie zmian nr: 16, 17, 29, 31, 37, grunty klasy ŁIII znajdują się na terenie zmian nr: 1 i 2. Grunty te mogą wymagać uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nierolnicze zgodnie z przepisami ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych* (Dz.U. z 2015 r. poz. 909).

Na terenie objętym zmianą Studium nie występują grunty leśne, które mogą wymagać uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nieleśne zgodnie z przepisami odrębnymi.

10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.

Rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna, dla której nie wyznaczono w zmianie Studium innych kierunków, kształtowana będzie zgodnie z wymogami przepisów odrębnych, w szczególności ustawy z dnia 28 września 1991 r. *o lasach* (Dz.U. z 2015 r. poz. 2100 ze zm.).

Pozostałe tereny rolnicze i leśne, dla których wyznaczono w zmianie Studium nowy kierunek, wyłączone będą z produkcji rolniczej i leśnej zgodnie z przepisami odrębnymi.

11. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych.

Teren nr 22 objęty zmianą Studium, położony jest częściowo na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, gdzie prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie ($p=10\%$) i średnie ($p=1\%$). Na tym terenie obowiązują zakazy oraz odstępstwa od zakazów, określone w ustawie Prawo wodne. Jednocześnie, teren położony jest częściowo, na obszarze na którym prawdopodobieństwo powodzi jest niskie ($p=0,2\%$).

Na terenie objętym zmianą Studium nie występują obszary osuwania się mas ziemnych.

12. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

13. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej.

Na terenie objętym zmianą Studium nie występują obszary pomników zagłady i ich strefy ochronne oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. *o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady* (Dz. U. z 2015 r. poz. 2120).

14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remedjacji.

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji i remedjacji.

15. Obszary zdegradowane.

Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obszary zdegradowane.

16. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.

Działka nr ewid. 30/3 w obrębie Woliczno położona jest w granicach terenów zamkniętych. Dla tego terenu wyznaczono strefę ochronną położoną w odległości 350 m, obejmującą następujące działki:

- nr ewid. 31, 30/1, 30/2, 33/1, 34, 49 w obrębie Woliczno,
- nr ewid. 33/2, 40/5, 44/2, 44/3, 44/4, 40/4, 40/6, 45/2, 240 w obrębie Mielenko Drawskie,
- nr ewid. 2/3 w obrębie Oleszno, gmina Drawsko Pomorskie.

Część terenów objętych zmianą Studium, bezpośrednio graniczy z działkami kolejowymi, które stanowią tereny zamknięte. Na tych terenach obowiązują ograniczenia, wynikające z przepisów odrębnych.

17. Obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.

Na terenie objętym zmianą Studium nie występują obszary funkcjonalne o znaczeniu lokalnym.

18. Obszary na których przewiduje się rozmieszczenie urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Na terenach nr 15, 16, 17, 21 i 42 objętych zmianą Studium, przewiduje się rozmieszczenie urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, z wyłączeniem elektrowni wiatrowych.

CZEŚĆ VI – SYNTEZA USTALEŃ I UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ W ZMIANIE STUDIUM OPRACOWANEJ NA PODSTAWIE UCHWAŁY NR XLVIII/430/2014 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM Z DNIA 27 LUTEGO 2014 R. W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE I UCHWAŁY NR LV/506/2014 RADY MIEJSKIEJ W DRAWSKU POMORSKIM Z DNIA 28 SIERPNIĄ 2014 R. ZMIENIAJĄCEJ UCHWAŁĘ W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZANIA ZMIANY STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE.

1. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1.1 Uwarunkowania zewnętrzne

Zmiana Studium jest zgodna z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, przyjętego uchwałą Nr XLV/530/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2010 r. Nr 136, poz. 2708 ze zm.) oraz Programem Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy 2016-2019, przyjętego uchwałą Nr XII/142/11 Sejmiku Województwa z dnia 20 grudnia 2011 r.

1.2 Uwarunkowania związane ze środowiskiem przyrodniczym

Zmiany nr 1,2,3,4,5,7,18,19,20,21,22,23,27-41 położone są w granicach obszaru chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”. Zmiany nr 23,27-33,37,41 położone są w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Drawska” a zmiana nr 6 graniczy z tym obszarem. Zmiana nr 12 położona jest w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Ińska”, a zmiana nr 13 graniczy z tym obszarem. W zasięgu obszaru ochronnego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Wałcz-Piła położone są następujące zmiany: 27-33 i 41. Grunty klasy RIIb znajdują się na terenie zmian nr: 4, 6, 7, 19, 27, grunty klasy PsIII znajdują się na terenie zmian nr: 16, 17, 29, 31, 37, grunty klasy ŁIII znajdują się na terenie zmian nr: 1 i 2. Na terenach zmian Studium nr: 15, 16, 23 i 26 występują udokumentowane złoża kopalin. W zasięgu obszaru ochronnego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Wałcz-Piła położone są następujące zmiany: 27-33 i 41. Na terenie objętym zmianą Studium nie występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych. Na terenach objętych zmianą Studium nie występują obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

1.3 Uwarunkowania związane z dziedzictwem kulturowym

Na terenie zmiany nr 23 położonej w obrębie Mielenko Drawskie znajduje się stan.3 - nr 1239, wpis z 1993 r. stanowiska zaklasyfikowane do strefy WI ochrony stanowisk archeologicznych. Na terenie zmian nr: 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 21, 22, 25, 27, 32, 38 i 42 znajduje się strefa KA – obszar obserwacji archeologicznej, odpowiadający strefom WI (nie wpisanych dotychczas do rejestru zabytków), strefom WII – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska i WIII – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska. W sąsiedztwie zmiany nr 29 znajduje się strefa KZ2.

W sąsiedztwie zmiany nr 12 Jankowo znajduje się park dworski nr rej. 1151, 18.03.1982 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 24 Mielenko Drawskie znajduje się kościół filialny p.w. M.B. Królowej Polski z cmentarzem przykościelnym, nr rej. 224, 15.01.1960 r.

W sąsiedztwie zmiany nr 25 i 26 Mielenko Drawskie znajduje się park pałacowy nr rej. 1113, 15.09.1980 r. W sąsiedztwie zmiany nr 37 Żółte znajduje się Kościół filialny p.w.

Niepokalanego Poczęcia NMP z wyposażeniem i cmentarz przykościelny, nr rej. 49, 18.10.1954 r.

1.4 Uwarunkowania przestrzenne

Uwarunkowania przestrzenne wynikają przede wszystkim ze struktury funkcjonalno-przestrzennej otoczenia, na którą składa się w szczególności:

- istniejący sposób zabudowy i zagospodarowania terenów,
- istniejąca infrastruktura mieszkaniowa,
- istniejąca infrastruktura techniczna,
- obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

1.5 Uwarunkowania związane z komunikacją i infrastrukturą techniczną

Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej na terenach objętych zmianą Studium:

- a) komunikacja:
 - droga krajowa Nr 20
 - wojewódzka Nr 148, 173, 175, oraz drogi powiatowe;
- b) infrastruktura techniczna:
 - sieć wodociągowa,
 - sieć kanalizacji sanitarnej,
 - sieć elektroenergetyczna
 - sieć gazowa.

Gospodarka odpadami na terenie gminy Drawsko Pomorskie prowadzona jest w oparciu o uchwałę Nr VI/36/2015 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 lutego 2015 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Drawsko Pomorskie.

2. SYNTEZA KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

2.1 Kierunki ochrony środowiska i przyrody

Zmiany nr 1,2,3,4,5,7,18,19,20,21,22,23,27-41 położone są w granicach obszaru chronionego krajobrazu „Pojezierze Drawskie”. Obowiązuje uchwała Nr XXXII/375/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15.09.2009 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1637).

Zmiany nr 23,27-33,37,41 położone są w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Drawska” a zmiana nr 6 graniczy z tym obszarem. Obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 obowiązuje (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 2674).

Zmiana nr 12 położona jest w granicach specjalnego obszaru ochrony Natura 2000 „Ostoja Ińska”, a zmiana nr 13 graniczy z tym obszarem. Obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008 (Dz. Urz. Woj. Zach. z 2014 r. poz. 1931).

W zasięgu obszaru ochronnego Zbiornika Wód Podziemnych nr 125 Wałcz-Piła położone są następujące zmiany: 27-33 i 41.

Na terenie objętym zmianą Studium występują grunty rolne, które mogą wymagać uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nierolnicze zgodnie z przepisami ustawy o *ochronie gruntów rolnych i leśnych* (Dz.U. z 2015 r. poz. 909 ze zm.).

Na terenach zmian Studium nr: 15, 16, 23 i 26 występują udokumentowane złoża kopalin.

2.2 Kierunki ochrony dziedzictwa kulturowego

Na terenie zmiany nr 23 położonej w obrębie Mielenko Drawskie znajduje się stan.3 - nr 1239, wpis z 1993 r. stanowiska zaklasyfikowane do strefy WI ochrony stanowisk archeologicznych. Obowiązują przepisy odrębne.

Na terenie zmian nr: 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 21, 22, 25, 27, 32, 38 i 42 znajduje się strefa KA – obszar obserwacji archeologicznej, odpowiadający strefom WI (nie wpisanych dotychczas do rejestru zabytków), strefom WII – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska i WIII – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska. Zasady ochrony stanowisk archeologicznych zostały opisane w rozdziale III- Uwarunkowania rozwoju pkt 3.2.

2.3 Kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej

Dla terenów objętych zmianą Studium wyznaczono następujące kierunki rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej:

- MN - teren zabudowy mieszkaniowej niskiej intensywności,
- MW – teren zabudowy mieszkaniowej wysokiej intensywności,
- MU - teren zabudowy mieszkaniowej wielofunkcyjnej,
- MR - wielofunkcyjna zabudowa wiejska o różnej intensywności;
- RTL - potencjalne tereny rozwoju funkcji zabudowy rezydencjonalnej, usług turystyki,
- UP – teren usług publicznych,
- US - teren usług sportu,
- UT - teren usług turystyki,
- UC- teren usług komercyjnych,
- PN- teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności, teren usług komercyjnych,
- ZP - teren zieleni urządzonej,
- teren rolniczy;
- PW - teren składów i wytwórczości o wysokiej intensywności,
- PN - teren składów i wytwórczości o niskiej intensywności,
- TG - teren urządzeń gazowniczych,
- tereny zamknięte wraz ze strefą ochronną,
- tereny rozmieszczenia urządzeń i obiektów wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW z wyłączeniem elektrowni wiatrowych.

2.4 Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej

Na terenach objętych zmianą Studium, przewiduje się rozbudowę układu komunikacyjnego, dla zapewnienia obsługi komunikacyjnej nowych terenów rozwojowych. Przy wyznaczaniu nowych dróg w planach miejscowych, należy dążyć do ograniczenia liczby zjazdów publicznych i skrzyżowań, z drogą nr 20 (ul. Starogrodzka), aby zapewnić wymagany poziom bezpieczeństwa, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Na terenach objętych zmianą Studium, przewiduje się rozbudowę istniejącej infrastruktury technicznej.

3. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ

W toku prac nad dokumentem zmiany Studium, przeanalizowano istniejący stan zagospodarowania, istniejące uwarunkowania środowiskowe i kulturowe oraz społeczne i gospodarcze możliwości rozwoju Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie.

Ustalenia zmiany Studium są zgodne z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego, przyjętego uchwałą Nr XLV/530/10 Sejmiku

Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2010 r. Nr 136, poz. 2708 ze zm.), Programem Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy 2016-2019, przyjętego uchwałą Nr XII/142/11 Sejmiku Województwa z dnia 20 grudnia 2011 r., wnioskami złożonymi przez instytucje i osoby prywatne, a przede wszystkim odzwierciedlają kierunki rozwoju Gminy Drawsko Pomorskie.

Na podstawie przeprowadzonych analiz dokonano predyspozycji poszczególnych terenów do pełnienia określonych funkcji. Wyznaczono nowe kierunki rozwoju przestrzennego, które zakładają sukcesywny rozwój istniejących funkcji mieszkaniowych, usługowych i produkcyjnych w sąsiedztwie terenów już zainwestowanych. Nad jeziorem Zarańsko i Rydzewo oraz na obszarze dawnej kopalni kredy jeziornej w m. Mielenko wskazano tereny rozwoju turystyki.

Wyznaczenie w zmianie Studium nowych obszarów przeznaczonych pod zabudowę, jest dopuszczalne, przy zastosowaniu przepisu art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073), który stanowi, że możliwe jest zwiększenie zapotrzebowania na nową zabudowę w stosunku do wyników analiz o nie więcej niż 30%.